

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS

BILETENS

NR.24 / 2022 MARTS

TIESĪBDOMAS:
PRIEKŠLASĪJUMI,
PUBLIKĀCIJASPĀRSKATS PAR
AUGSTĀKĀS
TIESAS DĀRBU
2021.GADĀKONFERENCE „TIESVEDĪBAS
EFEKTIVITĀTE: KASĀCIJAS
INSTANCES NOLĒMUMA LOMA
UN TĀ SAGATAVOŠANA”**24.februārī pasaule pārvērtās.
Krievija sāka karu Ukrainā.****Ukraiņu tauta un armija varonīgi
cīnās par savu valsti.****Pasaule ir ar Ukrainu. Atbalstu Ukrainas kolēģiem
pauž arī Latvijas un Eiropas tieslietu sistēma.**

TIESLIETU PADOME

**REZOLŪCIJA PAR DEMOKRĀTIJAS VĒRTĪBU UN
SUVERENITĀTES AIZSARDZĪBU UKRAINĀ****Latvijas Tieslietu padome kā koleģiāla institūcija vienbalsīgi pieņēmusi šādu rezolūciju:**

1. Latvijas Tieslietu padome nosoda Krievijas militāro uzbrukumu Ukrainai un Apvienoto Nāciju Organizācijas Statūtu 2. panta 4. punkta pārkāpumu.
2. Latvijas Tieslietu padome pauž stingru atbalstu Ukrainai, tās suverenitātei un teritoriālajai nedalāmībai atbilstoši starptautiskajām tiesībām.
3. Šī rezolūcija ir solidaritātes apliecinājums Ukrainai un tās tautai cīņā par savas valsts neatkarības un demokrātijas aizsardzību. Šajā saspringtajā un smagajā brīdī Tieslietu padome aicina Ukrainas kolēģus – tiesnešus un tiesu sistēmai piederīgās amatpersonas – būt stipriem un nelokāmiem, sargāt Ukrainas konstitūciju un tiesiskumu.

Karam Eiropā nav vietas, tiesiskums, brīvība un cieņa ir demokrātisku valstu visaugstākās vērtības!

2022. gada 25. februārī

**Eiropas Savienības Augstāko tiesu priekšsēdētāju tīkla un
Eiropas Savienības Tieslietu padomju tīkla deklarācija**

2022. gada 3. marts

Eiropas Savienības Augstāko tiesu priekšsēdētāju tīkls un Eiropas Savienības Tieslietu padomju tīkls stingri nosoda Krievijas Federācijas īstenoto smago starptautisko tiesību pārkāpumu un agresīvo karadarbību pret Ukrainu. Tieslietu tīkli aicina atgriezties pie civilizētām sarunām, ievērojot starptautiskās tiesības, cilvēktiesības, demokrātijas un tiesiskuma principus. Tīkli pauž visdziļākās bažas par Ukrainas iedzīvotājiem un apliecina solidaritāti ar Ukrainas tautu un viņu tiesu varu. Iespēju robežās tiks sniegts atbalsts Ukrainas Augstākajai tiesai, Augstajai Tieslietu padomei un visai Ukrainas tiesu sistēmai šīs visnopietnākās krīzes risināšanā. Eiropas Savienības Augstāko tiesu priekšsēdētāju tīkls un Tieslietu padomju tīkls aicina visas Eiropas Savienības dalībvalstis un Eiropas Savienības institūcijas izmantot visus tiesiskos līdzekļus un resursus, lai izbeigtu netaisnību.

UKRAINAS AUGSTĀKĀS TIESAS PRIEKŠSĒDĒTĀJS: CĪNIETIES PAR MUMS! CĪNIETIES AR MUMS! UN KOPĀ MUMS BŪS IESPĒJA GLĀBT CIVILIZĒTO PASAULI



No Ukrainas Augstākās tiesas priekšsēdētāja Vsevoloda Kņazeva vēstules kolēģiem pasaulē:

„Es vēšos pie visiem mūsu starptautiskajiem partneriem, augstāko tiesu priekšsēdētājiem un tiesnešiem ASV, Kanādā un Eiropas valstīs. Šodien vairāk nekā jebkad agrāk katrs no jums var izglābt miljoniem ukraiņu dzīvības – runāt ar savu valstu valdībām, pieprasīt stingrākas sankcijas pret Krievijas Federāciju, lūgt militāro un humāno palīdzību Ukrainai. Cīnieties par mums! Cīnieties ar mums! Un kopā mums būs iespēja glābt civilizēto pasauli, glābt miljoniem dzīvību, glābt katras valsts tiesības izvēlēties savu ceļu un nākotni.”



Ukrainas Augstākās tiesas tiesnesis Oļegs Tkačuks mantiju nomainīja ar karavīra formu.

Savā tviterkontā viņš raksta: „Krievu kareivi, tev jāizvēlas! Nomirt Ukrainā vai apstāties, nolikt ieročus un doties mājās. [...] Tas, kurš nenoliks ieročus, tiks nogalināts vai saukts pie atbildības. Ukrainas tiesa un Dieva tiesa!”



Ukrainas Augstākās tiesas tiesnesis Ivans Miščenko atstāja darbu, izveda ģimeni no Kijevas, atgriezās un pievienojās pilsētas aizstāvjiem.

„Tagad nav starpības, kurš advokāts, kurš prokurors, kurš tiesnesis, kurš vienkārši pilsonis – visi esam vienoti, lai uzvarētu un apturētu agresoru. Jautājumi par noraidījumiem un atstatīšanos paliek miera laikam ...”

Foto un ieraksti no personīgajiem tviterkontiem

BIĻETENS Nr.24 2022. gada marts



ISSN 1691-810X

Izdevējs
**LATVIJAS REPUBLIKAS
AUGSTĀKĀ TIESA**
Brīvības bulvāris 36, Rīgā, LV-1511

Sagatavoja
Augstākās tiesas Administrācija
Redaktore Rasma Zvejniece

Foto: Augstākā tiesa,
Valsts prezidenta kanceleja,
Eiropas Savienības Tiesa,
Ukrainas Augstākā tiesa,
Francijas Kasācijas tiesa.

Iespiests



Metiens 300 eks. Rīgā, 2022

I. PĀRSKATS PAR AUGSTĀKĀS TIESAS DARBU 2021.GADĀ	4
II. AUGSTĀKĀS TIESAS INFORMĀCIJA	32
Augstākās tiesas plēnuma lēmumi	32
Aktualitātes	35
III. AUGSTĀKĀS TIESAS KONFERENCE	38
Tiesvedības efektivitāte: kasācijas instances nolēmuma loma un tā sagatavošana	
Aigars STRUPIŠS. Konferences ievadvārdi	39
Šantala ARĒNSA. Kasācijas instances nolēmuma argumentācija	39
Patriks MATĒ. Nolēmumu struktūras un sastādīšanas jaunais regulējums, tā piemērošana praksē	40
Elīna GRIGORE-BĀRA. Argumentācijas tehnika kasācijas instances nolēmumos	41
Kaja KULLERKUPA. Igaunijas Augstākās tiesas spriedumu sastādīšanas un argumentācijas paņēmieni	43
Rima AŽUBALĪTE. Nacionālo tiesu nolēmumu pamatojums: Lietuvas pieredze	44
Normunds SALENIEKS. Argumentācijas nozīme kasācijas publiski tiesiskās funkcijas īstenošanā	45
Kūlike JIRIMĒ. Eiropas Savienības Tiesas kā kasācijas instances argumentācijas tehnika	46
Mārtiņš MITS. Kasācijas instances nolēmumu argumentācija Eiropas Cilvēktiesību tiesas skatījumā	47
Anita POĻAKOVA. Īpatnības argumentācijas tehnikas izmantošanā, izskatot lietu kasācijas instancē kriminālprocesā	48
Rītis KRASAUSKS. Abstraktā regulatīvo administratīvo aktu pārbaude Lietuvas Augstākajā administratīvajā tiesā	49
Aigars STRUPIŠS. Konferences nobeiguma vārdi	49
IV. TIESLIETU PADOMES INFORMĀCIJA	50
Tieslietu padomes viedoklis Satversmes tiesas lietā Nr.2021-41-01	50
Tieslietu padomes lēmumi tiesu sistēmai konceptuālos jautājumos	54
Tiesnešu pašpārvalde: Tiesnešu ētikas komisijas atzinums	65
V. TIESĪBDOMAS: PRIEKŠLASĪJUMI, PUBLIKĀCIJAS	67
Satversmes būtiskākie jēdzieni mūsdienu juristu esejās	
Ģimene. <i>Jautrīte Briede</i>	67
Taisnīga tiesa. <i>Aigars Strupišs</i>	69
Taisnīgums. <i>Veronika Krūmiņa</i>	70
Godīgums. <i>Valerijans Jonikāns</i>	71
Sociāli atbildīga valsts. <i>Anita Kovaļevska</i>	73
Veronika KRŪMIŅA. Administratīvo tiesu loma konstitucionālās identitātes aizsardzībā	74
Monta KRONE. Centrālās vēlēšanu komisijas atteikuma reģistrēt likumprojektu vai Satversmes grozījumu projektu pārbaude Senātā	77
Kristīne ZEMĪTE. Izaicinājums bāriņtiesām izskatīt lietas pēc Satversmes tiesas spriedumiem	84
Oskars KULMANIS. Pieteikuma iesniegšana Kriminālprocesa likuma 63.nodaļas kārtībā	87
Aleksandra AZEVA. Aktuālie Augstākās tiesas lēmumi, kas pieņemti Kriminālprocesa likuma 63.nodaļas kārtībā	89
Juridiskās literatūras jaunumi	93
VI. TIESĪBU PRAKSE	94
Senāta departamentu priekšsēdētāju sēdes lēmums	94
Departamentu senatoru kopsapulču lēmumi	95
Senāta judikatūra un tiesu prakse – 2021	96
VII. VĒSTURE	139
In Memoriam. Dace MITA: neesi vienaldzīgs par to, ko tu dari	139
Latvijas tiesneši 1990–2020. Augstākās tiesas un apgabaltiesu tiesnešu biogrāfiskā vārdnīca	144
Aigars STRUPIŠS. Tiesneša augstākais lojalitātes pienākums ir pret tautu	144
Sarunas ar atjaunotās Latvijas tiesu sistēmas veidotājiem	
Andri GUĻĀNU UN Kārli VALDEMIERU	145

PĀRSKATS PAR AUGSTĀKĀS TIESAS DARBU 2021.GADĀ

SATURS

IEVADS	5
AUGSTĀKĀS TIESAS VADĪBA	6
AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMS	6
SENATORI	6
Aigars STRUPIŠS: Par Augstākās tiesas darbu 2021.gadā un uzdevumiem 2022.gadam.....	8
SENĀTA DARBA SATISTIKA	10
STRUKTŪRVIENTĪBU DARBĪBAS PĀRSKATS	12
Civillietu departaments	
No departamenta priekšsēdētāja Normunda Salenieka ziņojuma.....	12
Krimināllietu departaments	
No departamenta priekšsēdētājas Anitas Poļakovas ziņojuma	15
Administratīvo lietu departaments	
No departamenta priekšsēdētājas Veronikas Krūmiņas ziņojuma.....	18
Judikatūras un zinātniski analītiskā nodaļa	
No nodaļas vadītājas Anitas Zikmanes ziņojuma	23
Administrācija	
No Administrācijas vadītājas Sandras Lapiņas ziņojuma.....	25
DISCIPLINĀRTIESA	
No Disciplinārtiesas vadītājas Ināras Gardas ziņojuma.....	27
TIESLIETU PADOMES DARBA NODROŠINĀŠANA.....	30
PLĒNUMA VIESU UZRUNAS	
Ģenerālprokurors Juris Stukāns: Trīs aspekti par taisnīguma un tiesiskuma nodrošināšanu	30
Tieslietu ministrs Jānis Bordāns: Tiesu darba augļi ir cieņa pret tiesu varu.....	31

IEVADS

2021.gads Augstākās tiesas darbā bijis sekmīgs gan pēc statistikas rādītājiem, gan pēc Augstākās tiesas stratēģijas izpildes.

Statistikas dati rāda, ka samazinājies neizskatīto lietu daudzums Senātā, un lietu izskatīšanas koeficients ir pozitīvs: gada laikā izskatīts vairāk lietu nekā saņemts.

Augstākās tiesas stratēģija nosaka, ka tās uzdevums ir ne tikai tiesu lietu izskatīšana, bet arī efektīva kasācijas procesa nodrošināšana un stabilas judikatūras veidošana. Senāts mērķtiecīgi strādā pie kasācijas nolēmumu pilnveidošanas, aizvadītajā gadā padziļināti pievērsoties nolēmumu argumentācijas jautājumiem. Paplašinās un pilnveidojas sadarbība starp Senāta departamentiem tiesību jautājumu risināšanā. Tas sekmē vienotas tiesību izpratnes un prakses veidošanu Senātā.

Minēto Senāta uzdevumu īstenošana saistīta ar trešo Augstākās tiesas stratēģisko mērķi – iekšējo resursu un procesu efektīvu izmantošanu. Jau otro gadu strādājot Covid ierobežojošos apstākļos, Augstākā tiesa spējusi nodrošināt pilnvērtīgu darbu visās tās darbības jomās.

Ņemot vērā Augstākās tiesas lomu tiesu sistēmā un arī valsts varas sistēmā, attīstīta sadarbība un dialogs gan konstitucionālā līmenī, gan ar Satversmes tiesu, gan ar zemāku instanču tiesām. Augstākās tiesas priekšsēdētājs piedalās konstitucionālo orgānu vadītāju sarunās un vada Tieslietu padomes darbu. Augstākās tiesas un Satversmes tiesas dialogs noris caur tiesu pieteikumiem un nolēmumiem, bet sadarbība ir daudzveidīga, tostarp simboliski kopīgi dodoties pie Brīvības pieminekļa valstiski nozīmīgos pasākumos un organizējot kopīgu diskusiju sarunu festivālā „Lampa”. Savukārt sadarbībā ar zemāku instanču tiesām aizvien

nozīmīgāks ir Senāta departamentu un senatoru ieguldījums tiesnešu mācībās un semināros par tiesu prakses jautājumiem.

Nemainīga prioritāte Augstākās tiesas darbā bijusi sabiedrības informēšana un izglītošana. Covid apstākļi nav ļāvuši organizēt un piedalīties klātienē pasākumos, tādēļ lielāks uzsvars likts uz citām formām – jaunu mājaslapu, aktīvu tviterkontu, video un digitāliem materiāliem, attālinātām lekcijām un tiesas sēžu attālinātu skatīšanos.

Pēc Senāta Administratīvo lietu departamenta iniciatīvas aizvadītais gads tika svinēts kā Administratīvās justīcijas simtgades gads, dažādās formās un aktivitātēs sabiedrību iepazīstinot ar tiesu lomu valsts un ikviena cilvēka dzīvē.

Augstākās tiesas gada pārskata plēnums notika 21.janvārī. Pārskatu par aizvadīto gadu sniedza struktūrvienību vadītāji – Civillietu departamenta priekšsēdētājs Normunds Salenieks, Krimināllietu departamenta priekšsēdētāja Anita Poļakova, Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja Veronika Krūmiņa, Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas vadītāja Anita Zikmane, Administrācijas vadītāja Sandra Lapiņa, kā arī Disciplinārtiesas priekšsēdētāja Ināra Garda. Kopsavilkumu par tiesas darbu sniedza Augstākās tiesas priekšsēdētājs Aigars Strupišs.

Uzrunas plēnumā sacīja ģenerālprokurors Juris Stukāns un tieslietu ministrs Jānis Bordāns.

Publiskajā pārskatā apkopoti ziņojumi un uzrunas plēnumā, statistikas dati un cita Augstākās tiesas informācija.

AUGSTĀKĀS TIESAS | SENĀTA DARBĪBAS STRATĒĢIJA 2021.–2025.GADAM

Prioritārie darbības virzieni:

- Stabils judikatūras veidošana
- Efektīva kasācijas procesa nodrošināšana
- Resursu izmantošanas un iekšējo procesu efektivizēšana
- Sadarbība un dialogs
- Sabiedrības informēšana un izglītošana

AUGSTĀKĀS TIESAS VADĪBA

AUGSTĀKĀS TIESAS PRIEKŠSĒDĒTĀJS

Augstākās tiesas darbu vada priekšsēdētājs, kuru no tiesnešu vidus amatā pēc plēnuma ieteikuma uz piecu gadu termiņu apstiprina Saeima.

Kopš 2020.gada 16.jūnija Augstākās tiesas priekšsēdētājs ir Aigars Strupišs.

DEPARTAMENTU PRIEKŠSĒDĒTĀJI

Senāta departamentu darbu vada priekšsēdētāji, kurus uz piecu gadu termiņu ievēl Augstākās tiesas plēnums.

2021.gadā Senāta Civillietu departamentu vadīja Normunds Salenieks, Krimināllietu departamentu

Anita Poļakova, Administratīvo lietu departamentu Veronika Krūmiņa.

ADMINISTRĀCIJAS VADĪTĀJS

Administratīvo darbu Augstākajā tiesā veic Administrācija, kuras uzdevums ir radīt priekšnoteikumus tiesas saskaņotai un optimālai darbībai, lai nodrošinātu likumā noteikto Augstākās tiesas uzdevumu izpildi.

Administrācija darbojas tiešā Augstākās tiesas priekšsēdētāja pakļautībā, tās darbu vada Administrācijas vadītājs, kuru iecel priekšsēdētājs.

Augstākās tiesas Administrācijas vadītāja ir Sandra Lapiņa.

AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMS

2021.gadā notika trīs Augstākās tiesas plēnuma sēdes jeb tiesnešu kopsapulces.

22.janvārī plēnums izvērtēja Augstākās tiesas darbu iepriekšējā gadā.

19.aprīlī plēnums Disciplinārtiesas locekļa amatā pārvēlēja Senāta Administratīvo lietu departamenta senatori Vēsmu Kaksti.

9.decembrī notika Augstākās tiesas ārkārtas plēnums, ko Augstākās tiesas priekšsēdētājs sasauca sakarā ar sasteigtu un nepārdomātu pāreju uz lietu elektronisku izskatīšanu no 1.decembra, nenodrošinot atbilstošu Tiesu informatīvās sistēmas funkcionalitāti un tiesu tehnisko aprīkojumu. Plēnums pieņēma lēmumu „Par tiesību uz taisnīgu tiesu un vienveidīgas tiesu prakses nodrošināšanu saistībā ar tiesu darba digitalizāciju”.

Komentējot plēnuma lēmumu, Augstākās tiesas priekšsēdētājs Aigars Strupišs norādīja: „Jaunas tehnoloģijas var palīdzēt uzlabot tiesu darbu un padarīt tiesas pieejamākas sabiedrībai, taču praksē šīs solītās tehnoloģijas nav ieviestas. Vienlaikus tiesām ar likumu ir noteikts pienākums strādāt tā, it kā viņu rīcībā jau būtu atbilstoša sistēma un tehniskais aprīkojums. Plēnums lēma, kā šo nepārdomāto situāciju risināt, lai neciestu lietu dalībnieku intereses, nepaidzinātos lietu izskatīšanas termiņi un neciestu tiesvedības kvalitāte. Lai mazinātu negatīvās sekas, plēnums sniedza tādu jaunā regulējuma iztulkojumu, ar kuru paredzēts saglabāt lietas materiālu paralēlu organizēšanu papīra formātā pilnā apmērā līdz tiks izdarīti nepieciešami IT sistēmu uzlabojumi un tiesas nodrošinātas ar e-lietu vešanai nepieciešamo tehnisko aprīkojumu.”

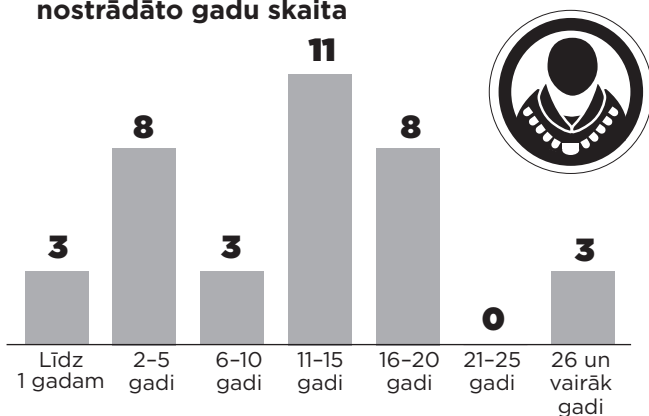
SENATORI

Saeimas 2020.gada 19.novembra lēmumā noteikts, ka ar 2021.gada 1.janvāri Senātā ir 38 senatori un ar 2023.gada 1.janvāri 36 senatori.

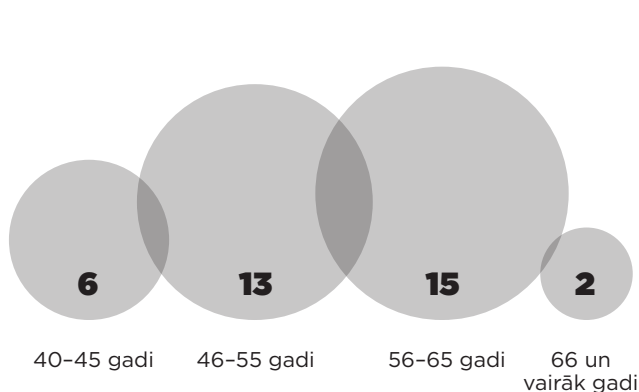
Senāta senatoru skaits uz diviem gadiem palielināts par divām amata vietām, attiecīgi samazinot tiesnešu skaitu apgabaltiesās. Šīs divas papildu amata vietas paredzētas Senāta Administratīvo lietu departamenta kapacitātes stiprināšanai.

Ar Tieslietu padomes lēmumu senatoru skaits departamentos no 2021.gada 1.janvāra attiecīgi ir: Administratīvo lietu departamentā – 13, Civillietu departamentā – 15, Krimināllietu departamentā – 9 senatori.

● Senatori pēc Augstākajā tiesā nostrādāto gadu skaita



● Senatori pēc vecuma



SENATORU SASTĀVA IZMAIŅAS 2021.GADĀ

Divi senatori devās pensijā – 2.augustā Kriminālietu departamenta senators Pēteris Opincāns, 15.septembrī Civillietu departamenta senatore Mārīte Zāgere.

Amatā 2021.gadā iecelti divi jauni senatori, kas tika izraudzīti atklātā konkursā.

Senatora amatā Administratīvo lietu departamentā ar 23.februāri pārceļta Administratīvās apgabaltiesas tiesneses Diāna Makarova, kura jau iepriekš aizstāja senatora amata vakanci uz laiku.

20.maijā Saeima Augstākās tiesas tiesneša amatā iecēla Kristīni Zīli – Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes pasniedzēju, zvērinātu advokāti. Pēc svinīgā zvēresta došanas Valsts prezidentam viņa 28.jūnijā stājās pie senatora pienākumiem Civillietu departamentā.

No 1.februāra Senāta Administratīvo lietu departamentā tiesneša pienākumus uz diviem gadiem sāka pildīt Administratīvās apgabaltiesas tiesneši Lauma Paegļkalna un Valters Poķis.



Diāna Makarova



Kristīne Zīle

SENATORI PAŠPĀRVALDES INSTITŪCIJĀS

Tieslietu padome: Tieslietu padomes priekšsēdētājs – Augstākās tiesas priekšsēdētājs Aigars Strupišs. Augstākās tiesas plēnuma vēlēta Tieslietu padomes locekle Dzintra Balta, Tieslietu padomes priekšsēdētāja vietniece.

Tiesnešu disciplinārkolēģija: Civillietu departamenta senators Valerijs Maksimovs (disciplinārkolēģijas priekšsēdētājs), Administratīvo lietu departamenta senatore Līvija Slica, Kriminālietu departamenta senators Pēteris Opincāns (līdz 1.augustam), senators Aivars Umīnskis (no 21.septembra).

Tiesnešu kvalifikācijas kolēģija: Administratīvo lietu departamenta senatore Rudīte Vīduša, Civillietu departamenta senators Aivars Keišs, Kriminālietu departamenta senators Artūrs Freibergs.

Tiesnešu ētikas komisija: Administratīvo lietu departamenta senatore Dace Mīta, Kriminālietu departamenta senatore Inese Laura Zemīte.

SENATORU PAPILDU PIENĀKUMI

Papildus tiešajam darbam lietu izskatīšanā un darbībai tiesnešu pašpārvaldē senatori veic pienākumus arī citās ar likumu noteiktās institūcijās, kā arī lasa lekcijas.

Marika Senkāne ir Centrālās vēlēšanu komisijas locekle.

Dzintra Balta ir Rajona (pilsētas) un apgabaltiesas tiesneša amata kandidātu atlases komisijas priekšsēdētāja. Šajā komisijā strādā arī Sandra Kaija un Ieva Višķere.

Anda Briede, Inguna Radzeviča un Veronika Krūmiņa ir zvērinātu advokātu eksaminācijas komisijas locekles, Kristīne Zīle zvērināta notāra amata pretendenta zināšanu un prasmju eksāmena komisijas locekle, Zane Pētersone Mediatoru sertifikācijas un atestācijas komisijas locekle.

Inta Lauka ir maksātspējas administratoru disciplinārās atbildības komisijas locekle, Anita Čerņavska zvērinātu tiesu izpildītāju Disciplinārlietu komisijas locekle.

Valerijs Maksimovs ir Augstākās tiesas pārstāvis Maksātspējas jautājumu konsultatīvajā padomē.

Senatori pārstāv Latviju starptautiskās tieslietu institūcijās un organizācijās. Aija Branta ir Latvijas pārstāve Tieslietu sistēmu efektivizācijas komisijā (CEPEJ), Eiropas tiesnešu konsultatīvajā padomē (CCJE) un Eiropas Komisijas tieslietu sistēmu kontaktpersona no Latvijas (Scoreboard). Zane Pētersone – Latvijas pārstāve Eiropas tiesnešu asociācijā mediācijai (GEMME) un Mediācijas un intelektuālā īpašuma tiesnešu tīklā, Eiropas preču zīmju tiesnešu tīklā (CET-J), Intelektuālā īpašuma tiesnešu asociācijā (IPJA).

Senatori savas zināšanas un pieredzi izmanto lektoru un pasniedzēju darbā. Kaspars Balodis un Jautriete Briede ir Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes profesori, Kristīne Zīle – lektore. Sandra Kaija ir Rīgas Stradiņa universitātes profesore. Kristīne Zīle un Sandra Kaija ir Valsts vienotā juristu profesionālās kvalifikācijas eksāmena komisijas locekles.

Latvijas Tiesnešu mācību centrā 2021.gadā lekcijas lasīja Dzintra Balta, Aija Branta, Artūrs Freibergs, Sandra Kaija, Anita Kovaļevska, Veronika Krūmiņa, Diāna Makarova, Dace Mīta, Zane Pētersone, Anita Poļakova, Marika Senkāne, Aigars Strupišs, Aivars Umīnskis, Ieva Višķere, Inese Laura Zemīte, Kristīne Zīle. Dzintra Balta ir arī Tiesnešu mācību centra padomes locekle un piedalās ētikas mācību tīmekļa moduļa izstrādē.

Kristīne Zīle ir Latvijas Zvērinātu notāru padomes lektore.

Zane Pētersone piedalās Intelektuālā īpašuma tiesību ekspertu darba grupā un Preču zīmju likuma izstrādes darba grupā, Kristīne Zīle Civillikuma mantojuma tiesību daļas grozījumu izstrādes darba grupā.

Augstāko tiesu likumprojektu darba grupās bieži pārstāv zinātniski analītiskie padomnieki. Arī lekcijas un seminārus vada Augstākās tiesas darbinieki. Latvijas Tiesnešu mācību centrā 2021.gadā lektori bija Senāta departamentu zinātniski analītiskie padomnieki Rihards Gulbis, Reinis Markvarts, Reinis Odiņš un Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas vadītāja Anita Zikmane.

PAR AUGSTĀKĀS TIESAS DARBU 2021. GADĀ UN UZDEVUMIEM 2022. GADĀ



Aigars STRUPIŠS, Augstākās tiesas priekšsēdētājs

Neskatoties uz ierobežojumiem un grūtībām, ar ko sastopamies jau otro gadu, Augstākajai tiesai aizvadītais gads bijis normāls gads gan tiesas darba statistikas ziņā, gan Senāta stratēģijas izpildē. Par to paldies visiem – gan senatoriem, gan tiesas darbiniekiem, jo mēs visi esam to veicinājuši.

Normalizējas lietu skaits uz senatoru, tas samazinās. Iepriekšējos gados, kad uz senatoru bija 95–100 lietas gadā, mēs teicām, ka kasācijas instancei šāds lietu skaits ir daudz par daudz. Tagad tuvojamiem normālai kasācijas instances noslodzei. Skaitlis, kāds ir Administratīvo lietu departamentam, varbūt šībrīža apstākļos ir par mazu, bet pēc diviem, trīs gadiem šādu skaitli redzu visiem departamentiem. Bet tas ir panākams, uzlabojot visas tiesu sistēmas darbu. Otrkārt, mums pašiem aktīvi iesaistoties zemāko tiesu instanču tiesnešu apmācībā. Tad pēc diviem, trim gadiem pozitīvais rezultāts būs jūtams arī Augstākajā tiesā.

Priecē, ka samazinās Senātā saņemto lietu skaits. Gribētos to pamatot ar to, ka apgabaltiesu spriedumi ir kļuvuši kvalitatīvāki un tādēļ tos mazāk pārsūdz. Skatīsim, vai tas tā ir. Bet jebkurā gadījumā tendences ir pozitīvas.

Šīgada prioritātes ir saistītas ar iepriekšējā gadā uzsāktajiem procesiem. Civillietu departaments ir sācis kasācijas sūdzības vadlīniju izstrādāšanu. Arī pārējiem departamentiem vajadzētu ņerties pie šī mūsu darbības stratēģijā ierakstītā uzdevuma, jo vadlīnijas ir viens no instrumentiem, kas ļaus efektīvizēt Senāta darbu. Nevaram gaidīt kvalitatīvas kasācijas sūdzības un kvalitatīvas blakus sūdzības, ja paši neizglītosim lietu dalībniekus, kā viņiem kasācijas sūdzība ir jāiesniedz. Ja pasakām, ka tas neder, tad jāpasaka arī otra šī jautājuma puse – kādai tai jābūt, lai derētu. Vadlīnijas ir veids, kā to izdarīt.

Otrs darbs, kas jāpabeidz, ir Senāta nolēmumu struktūras un argumentācijas uzlabošana. Ļoti cerīgi raugos uz šo procesu 3.decembra konferences „Tiesvedības efektivitāte: kasācijas nolēmuma loma un tā sagatavošana” ietvarā. Tajā no mūsu franču kolēģiem dzirdējam, ka Francijas kasācijas tiesa, kas ir vecākā kasācijas tiesa pasaulē, nekaunējās mainīt

savu ierasto, gadu simtu veco praksi, mainīt nolēmumu struktūru un pieeju nolēmumu sastādīšanā. Mums ir no kā iedvesmoties un kam sekot. Vienīgi jāpiezīmē, ka mums un Francijas kasācijas tiesai ir atšķirīgi izejas punkti. Viņi nolēma iet no ļoti īsiem un nesaprotamiem spriedumiem uz plašākiem, bet mums vajadzētu iet no plašākiem uz lakoniskākiem, precīzākiem, bez liekas informācijas. Kā rāda dzīve un arī šis piemērs, patiesība ir kaut kur pa vidu, un mums šis vidusceļš būtu jāatrod.

Jāpiemin pilotprojekts tiesu lietu priekšapstrādei, ko izmēģinājam vasarā, kad lietu aprīte nebija tik liela, līdz ar to Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas resursi bija pietiekami. Mēģinājam procedūru, kad lieta pie tiesas sastāva nonāk jau padomnieku sagatavota. Nevis tiesnesis vai tiesneša palīgs gatavo lietu, bet tā jau ir izgājusi caur padomnieku, šajā gadījumā caur Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas padomnieku, un nonāk pie tiesneša sagatavota. Tas parādīja, ka šādā veidā būtu iespējams zināmā mērā unificēt lietu sagatavošanu un atvieglot tiesas sastāva darbu. Tie sastāvi, kuriem šādas lietas nonāca, īpaši Civillietu departamentā un arī Administratīvo lietu departamentā, bija apmierināti. Krimināllietu departaments bija nedaudz atturīgāks, taču attieksme nebija noliedzīga.

Taču, lai ieviestu šo sistēmu visās lietās, tam būtu nepieciešams diezgan būtisks padomnieku korpusa palielinājums. Šobrīd tas nav iespējams kaut vai telpu trūkuma dēļ. Tādēļ, ņemot vērā pilotprojekta praksi, Judikatūras un zinātniski analītiskā nodaļa šobrīd varētu veikt apmācību tiesnešu palīgiem, lai vismaz lietu sagatavošana notiek pēc vienotiem standartiem. Nedrīkst būt tā, ka dažādiem sastāviem ir dažāda prakse un viedoklis par šo procesu, jo mūsu mērķis ir vienotas tiesu prakses veidošana. Tas ir pirmais solis uz šo vienoto praksi.

Kā rāda citu valstu Augstāko tiesu un Eiropas Cilvēktiesību tiesas prakse, tiesas efektivitātes galvenais faktors ir nevis tiesnešu skaita palielināšana, bet atbalsta personāla skaita un kvalitātes palielināšana, kā arī pareizu procedūru ieviešana, lai atbalsta personāls spēj veikt to darbu, ko no tā prasa. Tāpēc mans aicinājums senatoriem – ļaujiet saviem palīgiem strādāt, ļaujiet viņiem rakstīt spriedumu projektus. Pagājušajā gadā pieci senatoru palīgi kļuva par pirmās instances tiesas tiesnešiem, un tie tiešām bija labi palīgi, kuriem tiesnesis uzticēja rakstīt nolēmumu projektus. Tieši tas viņiem palīdzēja, un viņi noteikti kļūs par ļoti labiem tiesnešiem. Esmu par to pārliecināts.

Pozitīvi vērtējams tas, ka attīstās departamentu sadarbība. It īpaši starp Civillietu departamentu un Administratīvo lietu departamentu, tas arī saprotami, jo viņu tiesību jomas ir tuvākas. Krimināllietās ir mazāka saikne ar citām tiesību nozarēm, taču arī Krimināllietu departamentam bijusi sadarbība ar Civillietu departamentu autortiesību jautājumā. Tā ir ļoti laba tendence, jo, kā jau vairākkārt esmu uzsvēris, mēs esam viena tiesa un mums jābūt vienotai pieejai pamatjautājumos, un savstarpējā diskusija un

sadarbība veicina šo vienas tiesas principu. Lai nebūtu tā, ka vienam departamentam, piemēram, tiesnešu apspriedes noslēpuma jautājumā ir viens viedoklis, bet pārējiem departamentiem cits viedoklis, par ko mums bija interesanta diskusija Krimināllietu departamentā. Šādas diskusijas jāturpina, un es aicinu arī šajā gadā turpināt attīstīt starpdepartamentu sadarbību, konsultācijas, diskusiju.

Pagājušajā gadā Senātā stažējās pieci apgabaltiesu un rajona tiesu tiesneši. Manuprāt, stažēšanās ir ļoti labs instruments, kā parādīt zemāku instanču tiesu tiesnešiem Senāta darba specifiku un attīstīt izpratni par kasācijas procesu. Varbūt tas nedod pienesumu uzreiz un acīmredzamu, bet, ja tiesnesis, atgriezies savā tiesā, dalās pieredzē un var pastāstīt, kā domā kasācijas tiesnesis, tas palīdz apgabaltiesām un pirmās instances tiesām veidot pareizo izpratni. Ja to stāstām mēs paši, to varbūt līdz galam nesaprot, bet, ja stāsta viņu cilvēks, kas uz laiku bijis kasācijas procesā iekšā, tas ir pavisam cits skatījums. Tas noteikti palīdz komunikācijā starp dažādām tiesu instancēm, kas ir viens no mūsu stratēģijas punktiem. Protams, dzirdu no tiesu priekšsēdētājiem arī skeptisku attieksmi, ka tiesnesis aiziet stažēties un tiesā paliek vakance uz pusgadu vai gadu. Jā, tas tā ir, bet tā ir sistēmas iekšējā dilemma. Ir jāsaprot visiem tiesnešiem un tiesu priekšsēdētājiem, ka nevaram skatīties tā, ka esam viena tiesa un tā ir cita tiesa, šī ir mana tiesa, tā nav mana tiesa. Mums ir jāskatās no sistēmiskā viedokļa, un tieši Senāts vislabāk redz šo sistēmu. Tas, ka mēs investējam pirmās un otrās instances tiesnešu profesionālajā attīstībā, nāk par labu sistēmai. Protams, tas nenesīs augļus rīt un parīt, bet tas nesīs augļus nākošgad un aiznākošgad, un ilgtermiņā pilnīgi noteikti.

Senāta 2021.gada statistika rāda, ka mūsu darba efektivitāte kopumā ir laba. Bet vienlaikus jāatzīst, ir arī rezerves, kuras jau esam identificējuši iepriekšējo gadu plēnumos. Īpaši attiecībā uz atteikumu skaitu pret ierosināto lietu skaitu un attiecībā uz atcelto nolēmumu skaitu pret spēkā atstāto skaitu. Civillietu departaments rosina 20% no saņemtajām lietām un atstāj negrozītus tikai apmēram 15% nolēmumu. Tas ir samērā labs rādītājs, jo starp tiem 15% lietu ir arī tādas, kuras rosinātas pēc principa, ka labāk ierosināt kādu lietu, nekā neierosināt nepamatoti. Krimināllietu departamentam negrozīto spriedumu skaits ir augstāks – ap 30%, Administratīvo lietu departamentam ap 40%. Ņemot vērā Administratīvo lietu departamenta slodzi, lietu atlikumu un pārējos statistikas rādītājus, jādomā, ka tā ir tā rezerve. Varbūt ir jādomā par tādu risinājumu, kāds bija Civillietu departamentam. 2016. gadā ar grozījumiem Civilprocesa likumā tika noteikts, ka arī materiālo tiesību normu pārkāpuma gadījumā kasācijas tiesvedība var netikt rosināta, ja tas nav novedis pie nepareiza lietas iznākuma. Departamentu priekšsēdētāju sanāksmē pārrunāsim, vai šāds risinājums būtu apsverams.

Krimināllietu departamentam varētu palīdzēt rosinātie grozījumi Kriminālprocesa likumā par senatoru atsevišķo domu un paplašinātā sastāva ieviešanu krimināllietās, vienlaikus no kasācijas instances kompetences izņemot vienošanās procesu. Tas savā ziņā būtu pielīdzināms grozījumiem

Civilprocesa likumā par maza apmēra prasījumu izņemšanu no kasācijas instances kompetences, kas pirms vairākiem gadiem būtiski samazināja Civillietu departamenta slodzi.

Gribu vērst uzmanību senatoru dalībai pašpārvaldē un tiesnešu apmācībā. Jau minēju, ka tas ir ieguldījums mūsu nākotnē. Tāpat kā sabiedrības ieguldījums izglītībā un bērnos ir ieguldījums mūsu nākotnē, tā tiesu sistēmā ieguldījums tiesnešu apmācībā un pašpārvaldē ir mūsu pašu interesēs. Novērtēju, ka senatori lasa lekcijas Tiesnešu mācību centrā un piedalās pašpārvaldē. Ja mēs paši to nedarīsim, tad kāds cits mēģinās to izdarīt mūsu vietā. Un jo kvalitatīvāk mēs to darīsim, jo mazāk mums būs iespējami pārmetumi par to, ka nespējam sevi pārvaldīt. Pašpārvaldes tiesība ir ļoti nozīmīga mūsu neatkarības sastāvdaļa.

Taču senatoriem ir vēl citi blakus pienākumi, uz ko uzmanību plēnumā vērsa departamentu priekšsēdētāji. Esam apkopējuši informāciju par to, kādos blakus pasākumos piedalās Augstākās tiesas tiesneši. Saraksts ir diezgan garš, un tas dalās vairākās kategorijās.

Viena kategorija ir ar likumu noteiktais Augstākās tiesas senatoru pienākums piedalīties institūcijās, kas nav saistītas ar tiesu varu. Piemēram, Centrālajā vēlēšanu komisijā, Maksātnespējas administratoru disciplinārkolēģijā, Maksātnespējas padomē un vēl citur.

Tad ir neskaitāmi daudz darba grupas, kurās piedalās tiesneši. Domāju, ņemot vērā senatoru slodzi un aizņemtību, šai dalībai dažādās grupās jāpieiet kritiski. Pieļauju, ka ir jāsniedz viedoklis procesu – civilprocesa, kriminālprocesa un administratīvā procesa – darba grupās, jo tas ir saistīts ar mūsu darbu. Bet vai vajag piedalīties visās sēdēs katru nedēļu vai katras divas nedēļas? No savas pieredzes ziņu, ka, piemēram, civilprocesa darba grupa ir skaitliski ļoti liela, un tās diskusijas aiziet sīkās niansēs un detaļās, un būtībā ir kazuistika, nevis sistēmas veidošana. Un Civilprocesa likums „briest” un „briest”, un jo tālāk, jo vairāk pretrunu veidojas. Ministrijai ir jārisina jautājums par darba grupām, un arī mums pašiem par to jādomā.

Savukārt Tiesnešu mācību centrs ir mūsu prioritāte. Tajā senatoriem iespēju robežās ir jāpiedalās kā lektoriem. Bet citas izglītības iestādes nav mūsu prioritāte. Arī es nupat atteicu Policijas koledžai, aicinot vērsties pie pirmās un otrās instances tiesnešiem. Mūsu resursu nepietiek tiesnešu apmācībai, kas ir mūsu prioritāte. Jāsāk prioritātes šķirot.

Arī likumos noteiktie tiesnešu pienākumi ir vērtējams jautājums. Veiksim senatoru aptauju, lai noskaidrotu, kāda ir attieksme pret šiem pienākumiem. Piemēram, man ir šaubas, vai Augstākās tiesas tiesnesim vajadzētu piedalīties Centrālajā vēlēšanu komisijā, kuras lēmums var tikt pārsūdzēts Augstākajā tiesā. Kāpēc Augstākās tiesas tiesnesim būtu jāpiedalās Maksātnespējas padomē, ja saikne ar maksātnespēju senatoram ir daudz mazāka nekā pirmās instances tiesas tiesnesim. Bet vai vispār tiesnešiem vajadzētu piedalīties šajās izpildvaras veidotajās darba grupās? Tas tiešām ir nopietni jāizvērtē. Pieļauju, ka tiesneši varētu piedalīties tiesu sistēmai piederīgo personu atlases komisijās, piemēram, advokātu eksāmena komisijā vai prokuroru atlasē. Bet viss, kas iziet ārpus tiesu sistēmas, ir ļoti nopietni jāpārvērtē.

Par sūdzībām un iesniegumiem. Sūdzību un iesniegumu skaits pagājušajā gadā ir palicis aptuveni tāds pats kā iepriekšējos gados. Sūdzības par tiesnešiem, sūdzības par tiesām, reizēm gadās arī par dzīvi. Šogad ir saņemtas 697 sūdzības. Uz tām visām bija nepieciešams atbildēt. Daļa tika novirzīta departamentiem – katram departamentu vairāk par 100 sūdzībām. Pārējās paliek Augstākās tiesas priekšsēdētājam, un arī tām tiek gatavotas atbildes. Tas paņem lielus resursus, taču no visām šīm sūdzībām pagājušajā gadā tikai divas ir rezultējušās ar ierosinātām disciplinārlietām. Abas disciplinārlietas ir izskatītas, un abās ir atzīts, ka ierosinātas tās bija pamatoti. Vienā lietā tiesnesim ir uzlikts disciplinārsods, otrā Tiesnešu disciplinārkolēģija aprobežojās ar lietas izskatīšanu, neuzliekot disciplinārsodu. Viena disciplinārlieta tika ierosināta par to, ka pirmās instances tiesnesis divus gadus krimināllietā nerakstīja spriedumu. Lietas izskatīšana bija pabeigta, bet divus gadus nebija sprieduma, un pa to laiku kukuļņemšanā apsūdzētā amatpersona turpināja strādāt. Tas, protams, radīja jautājumus par tiesām un šaubas par tiesu darbu. Tas bija ļoti rupjš pārkāpums. Tiesnesim tika samazināta amata atlīdzība uz gadu. Otrā lietā bija saistīta ar liegumu personai uz taisnīgu tiesu. Tehniskas kļūmes dēļ pirmās instances tiesas tiesnesim pirms lietas izskatīšanas netika izdrukāti visi lietas materiāli. Kanceleja tiesnesim neiedeva atbildētājas paskaidrojumus, kuros bija rakstīts, ka atbildētāja daļu no komunālā parāda jau ir samaksājusi. Pirmās instances tiesa taisīja spriedumu, parādu piedzenot pilnā apmērā. Tas ir saprotams, pirmās instances tiesas tiesnesim nav ko pārnest. Taču apelācijas instances tiesa atsacīja ierosināt apelācijas tiesvedību, neskatoties uz to, ka apelācijas sūdzībā šis apstāklis bija norādīts. Respektīvi,

cilvēks tika pilnībā izslēgts no lietas risinājuma tiesā. Tāpēc tika ierosināta disciplinārlieta pret apelācijas instances tiesnešiem, kas atteica ierosināt apelācijas tiesvedību. Tiesnešu disciplinārkolēģija aprobežojās ar lietas izskatīšanu, jo būtisks kaitējums nav nodarīts. Manuprāt, pārkāpums ir pietiekami būtisks – cilvēka nepielaišana pie tiesas ir rupja kļūda, kas ir jālabo.

Gribētu uzteikt Disciplinārtiesas darbu. Tā ir ļoti aktīvi darbojusies. Īpaši būtisks ieguldījums tiesnešu pašpārvaldē bija pēdējie divi Disciplinārtiesas lēmumi par Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas lēmumu atcelšanu. Šie lēmumi deva ļoti labu „grūdienu” tiesnešu pašpārvaldes attīstībā. Jau tiek strādāts pie jauna Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas reglamenta, kurā tiktu risinātas tās problēmas, uz kurām norādīja Disciplinārtiesas.

Vērā ņemams ir ģenerālprokurora priekšlikums aktivizēt blakus lēmumu institūtu. Administratīvo lietu departaments ir bijis aktīvāks blakus lēmumu pieņemšanā, bijuši arī Civillietu departamenta blakus lēmumi. Tas ir labs instruments, lai uzlabotu sistēmu kopumā. Nevajag to uzskatīt par zaudētu laiku, ja tas var dot pienesumu sistēmas uzlabošanai. Blakus lēmums ir veids, kā nodefinēt problēmu un pievērst tai uzmanību.

Piekrītu ģenerālprokuroram, ka brīvības atņemšanas gadījumos lietai jāpieiet ar īpašu uzmanību. Pārrunāsim ar Krimināllietu departamentu, vai ģenerālprokurora aizrādījums par ātrāku reakciju lietas izskatīšanā brīvības atņemšanas gadījumā ir tik būtiska problēma. Ja ir, tad kā to risināt.

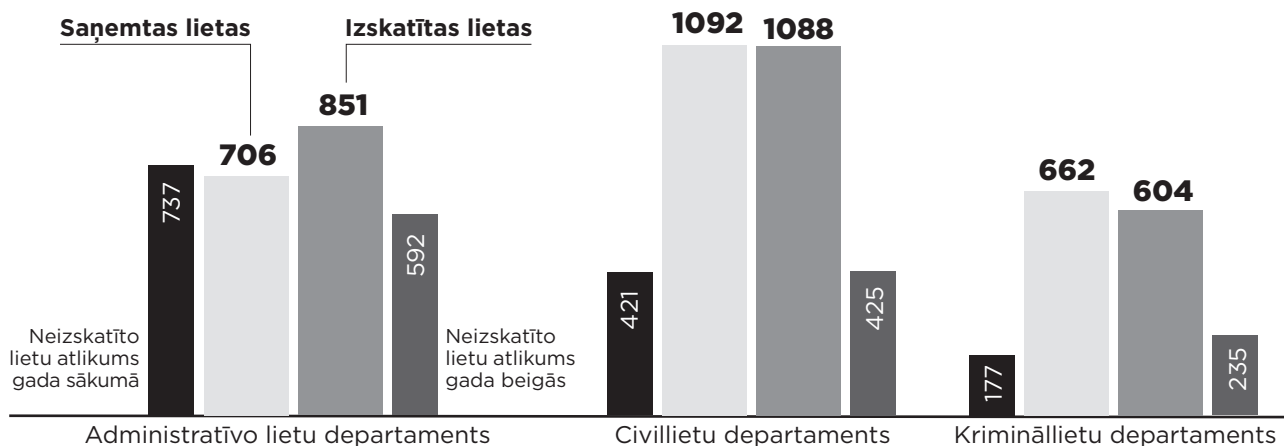
Tie ir galvenie secinājumi par iepriekšējo gadu un dažas ievirzes nākamajam gadam. Par aizvadīto gadu kolēģiem un visiem liels paldies. Šogad nosvinēsim Satversmes 100-gadi ar vēl vienu izcilu darba gadu.

SENĀTA DARBA STATISTIKA

● Lietu skaits Senātā 2017.–2021.gadā

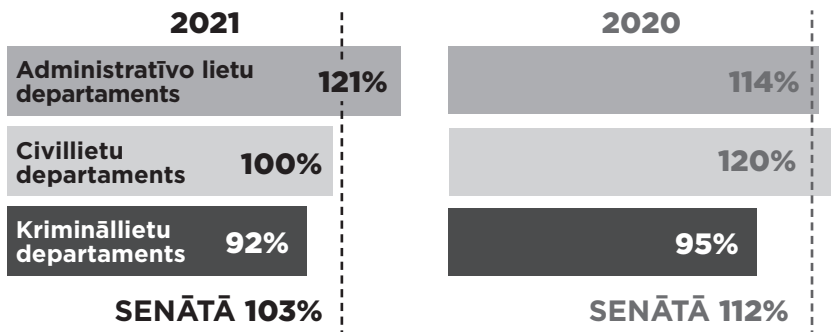
	2017	2018	2019	2020	2021
Saņemtas lietas	3158	2920	2772	2639	2460
Izskatītas lietas	3280	2817	2942	2945	2543
Atlikums	1708	1811	1641	1335	1252

● Lietu skaits Senāta departamentos 2021.gadā



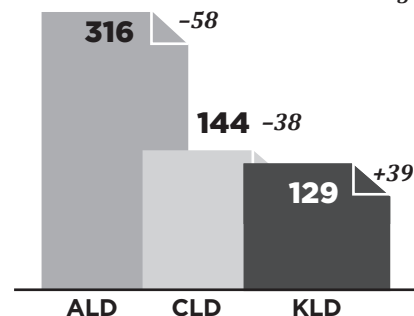
● Lietu izskatīšanas koeficients

(Izskatīto lietu skaits pret saņemto lietu skaitu)

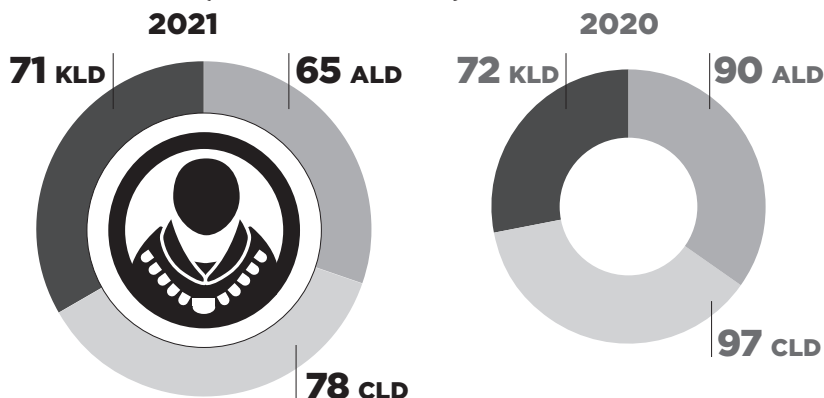


● Lietu izskatīšanas vidējais ilgums (Dienās)

Salīdzinot ar 2020.g.



● Senatoru slodze (Lietas uz vienu senatoru)



● Mutvārdu procesā izskatītas lietas

% no izskatītajām lietām

Administratīvo lietu departaments



8

(no tām 3 Zoom)

0,9%

Civillietu departaments

0

Krimināllietu departaments



15

2,5%

(no tām 7 izmantots videokonferences režīms ar cietumu)

KOPĀ SENĀTĀ

23

0,9%

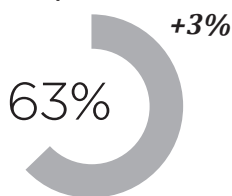
● Kasācijas kārtībā izskatīto lietu rezultāti

	Kasācijas kārtībā izskatīto lietu skaits	Atteikums ierosināt kasācijas tiesvedību	Nolēmums atstāts negrozīts	Nolēmums atcelts pilnībā/daļā vai grozīts	Cits
Administratīvo lietu departaments	592	375	84	105	28
Civillietu departaments	829	662	24	133	10
Krimināllietu departaments	561	354	63	119	25

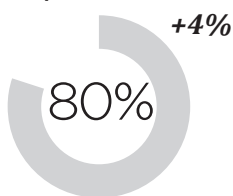
● Atteikts ierosināt kasācijas tiesvedību

Salīdzinot ar 2020.g.

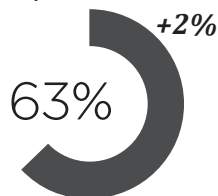
Administratīvo lietu departaments



Civillietu departaments

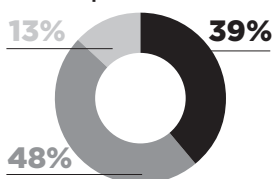


Krimināllietu departaments

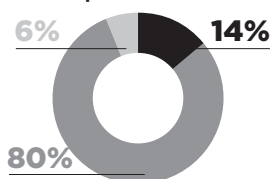


● Kasācijas kārtībā skatīto lietu rezultāti

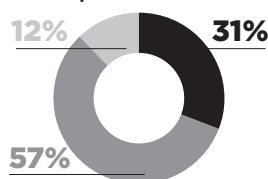
Administratīvo lietu departaments



Civillietu departaments



Krimināllietu departaments



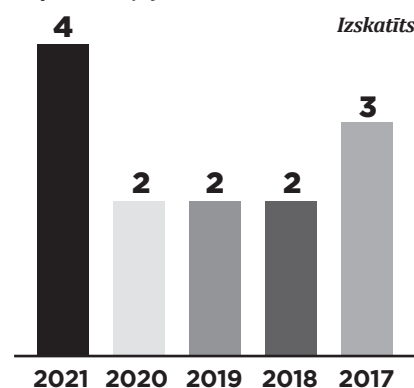
► Spriedums atstāts negrozīts

► Spriedums atcelts pilnībā/daļā vai grozīts

► Cits

● Senāta departamentu priekšsēdētāju sēdēs izlemto jautājumu skaits

(Likuma „Par tiesu varu” 50.panta piektā daļa)



CIVILLIETU DEPARTAMENTS

Civillietu departamenta priekšsēdētājs Normunds SALENIEKS

Departamenta senatori 2021.gadā:

Kaspars BALODIS, Dzintra BALTA, Intars BISTERS, Anda BRIEDE, Anita ČERŅAVSKA, Ināra GARDA, Aivars KEIŠS, Ļubova KUŠNIRE, Inta LAUKA, Valerijs MAKSIMOVŠ, Zane PĒTERSONE, Marika SENKĀNE, Mārīte ZĀGERE (līdz 15.septembrim), Kristīne ZĪLE (no 28.jūnija)

*No Civillietu departamenta priekšsēdētāja
Normunda SALENIEKA ziņojuma*



LIETU IZSKATĪŠANAS STATISTIKA

Civillietu departaments 2021.gadā, par spīti būtiskiem iekšējiem un ārējiem izaicinājumiem, ir sasniedzis vienu no mazākajiem lietu atlikumiem gada beigās, iegūstot nosacītu līdzsvaru starp saņemtajām un izskatītajām lietām.

Neizskatīto lietu atlikums departamentā ir 425 lietas, kas ir par četrām lietām vairāk salīdzinājumā ar lietu atlikumu 2021.gada 1.janvārī. Savukārt, ja salīdzina, piemēram, ar lietu atlikumu 2014.gada 1.janvārī, kad atlikums bija 2085 lietas, samazinājums ir par 1660 lietām. Lietu atlikums samazinājies gandrīz četras reizes.

Palielinājusies kasācijas tiesvedības filtru efektivitāte departamentā, proti, no 62% 2019.gadā uz 80% 2021.gadā. Turklāt no ierosinātajām lietām tikai 15% nolēmumu palika negrozīti.

Savukārt zemāko instanču lēmumu pārskatīšanas blakus sūdzības kārtībā efektivitāte ir pieaugusi, sasniedzot 85%. Turklāt tikai 6% gadījumu jeb divās lietās zemāko instanču tiesu lēmumi saistībā ar ierosinātajām tiesvedībām atstāti negrozīti.

Departamentā 2021.gadā saņemtas 1092 lietas, kas ir par 35 lietām mazāk nekā 2020.gadā. Kopš 2016.gada turpinās tendence samazināties iesniegto kasācijas sūdzību skaitam.

2021.gadā kopumā izskatītas 1088 lietas, no tām kasācijas kārtībā 829 lietas (pēc būtības 157), blakus sūdzības tiesvedībā 224 (pēc būtības 32) un protestu kārtībā 31 lieta (pēc būtības 27), četras lietas sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem, kuras atteikts ierosināt.

No kasācijas kārtībā izskatītajām lietām deviņas lietas izskatītas paplašinātā sastāvā.

Izskatītas 73 piekritības noteikšanas lietas, kas salīdzinājumā ar 2020.gadu ir par 39 lietām vairāk.

Viens jautājums izskatīts departamenta senatoru kopsapulcē saskaņā ar likuma „Par tiesu varu” 49.¹pantu, kas paredz Senāta departamenta senatoru kopsapulcē apspriest aktuālus tiesību normu interpretācijas jautājumus, lai nodrošinātu vienveidību tiesību normu piemērošanā.

Pateicoties efektīvajam darbam un mazākam ienākošo lietu skaitam, departamenta senatoru noslodze pakāpeniski normalizējas, proti, vidēji 78 lietas uz vienu senatoru.

Lietas dalībniekam atteikumu ierosināt kasācijas tiesvedību ir jāgaida vidēji 96 dienas, kas ir samazinājums par 29 dienām, salīdzinot ar 2020.gadu. Blakus sūdzību gadījumā šis atteikuma termiņš ir aptuveni uz pusi mazāks, proti, 55 dienas. Savukārt jau spēkā esošu nolēmumu pārskatīšanas protesta kārtībā atteikts ierosināt tiesvedību vidēji 112 dienās. Jaunatklātu apstākļu pieteikumus, tos atsakot, izskata vidēji 51 dienā.

2021.gadā vidējais lietas izskatīšanas termiņš kopumā līdz galīgajam nolēmumam bija 144 dienas. 2020.gadā tās bija 182, bet 2019.gadā – 237 dienas. Samazinājums gaidīšanas laikā par 93 dienām jeb trijiem mēnešiem trīs gadu laikā.

Garāki lietu izskatīšanas termiņi 2021.gadā bija lietām, kas izskatītas paplašinātā sastāvā, jo vairākas no šīm lietām Senātā bija no 2017.gada, kā arī objektīvi šīs lietas ir sarežģītākas un to izskatīšanai nepieciešams ilgāks laiks un resursi. Vidējais tiesvedības ilgums līdz rīcības sēdes ierosināšanai bija 174 dienas, bet līdz gala nolēmumam – 826 dienas.

Departamentā vairs nav nevienas lietas, kas būtu vecāka par 2019.gadu, turklāt no 2019.gada bija tikai piecas lietas gada beigās. Salīdzinājumam – 2020.gadā bija vēl lietas, kas vecākas par 2018.gadu.

Ievērojamu noslodzi veido privātpersonu ārpus civilprocesa iesniegto sūdzību izskatīšana, kas ir departamenta priekšsēdētāja kompetencē. Kopumā 2021.gadā saņemtas 138 šādas sūdzības, bet tikai viena sūdzība atzīta par pamatotu.

STRATĒĢISKĀ PLĀNA IZPILDE

Stabilas judikatūras veidošana

Pastāvīgi rīkotas departamenta senatoru un padomnieku sapulces. Iknedēļas departamenta

kopsapulcēs senatori ar Judikatūras un zinātniski analītisko nodaļu apspriež nolēmumus, kas publicējami Augstākās tiesas mājaslapā.

Departamenta senatoru kopsapulcē pieņemts lēmums jautājumā par procentu piedziņu par laiku līdz sprieduma izpildei naudas summas piedziņas lietās.

Departaments līdzdarbojies sešu tiesu prakses apkopojumu sagatavošanā un aktualizēšanā.

Departamenta priekšsēdētājs piedalījies Senāta departamentu priekšsēdētāju sapulcēs, kurās izlemti četri lietu pakļautības jautājumi.

Paplašinājusies sadarbība ar Administratīvo lietu departamentu, apspriežot tiesību jautājumus.

Organizētas vairākas mācības un semināri pirmās un otrās instances tiesas tiesnešiem. Notika tikšanās ar rajona tiesu priekšsēdētājiem, kā arī ar Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas tiesnešiem. Departamentā stažējās divi apgabaltiesu tiesneši.

Efektīva kasācijas procesa nodrošināšana

Pilnveidotas departamenta paplašinātā sastāva procesa vadlīnijas, kā arī izstrādātas vadlīnijas departamenta senatoru palīgiem.

Veikta vienveidīgu lietu identificēšana. Proti, jau lietu pirmapstrādes stadijā tiek identificētas vienveidīgas lietu grupas un vienai lietai no konkrētās grupas piešķirta prioritāte tās izskatīšanā. Pašlaik noteiktas trīs lietu grupas, kurās identificēti vienveidīgi tiesību jautājumi. Jāpilnveido iekšējās procedūras, lai šo lietu izskatīšana norisinātos raitāk.

Ieviesta protestu lietu pirmapstrāde, uzticot to vienam zinātniski analītiskajam padomniekam, kas šajās lietās izstrādā lietas ziņojumu un uztur izskatīto un izskatāmo protesta lietu datubāzi.

Sākts izstrādāt ieteikumus kasācijas sūdzību un blakus sūdzību iesniegšanai, plānots tos pabeigt 2022. gada pirmajā pusgadā.

Pēc departamenta iniciatīvas Augstākās tiesas priekšsēdētājs 9.decembrī sasauca ārkārtas plēnumu, kurā tika lemts par pasākumiem e-lietas ieviešanas risku mazināšanai.

Uzsākta senatoru palīgu mentoringa programma. Par mentoriem departamentā norikoti Evija Veide, Signe Riekstiņa un Reinis Odiņš. Šobrīd norit mentoru apmācības.

Gan senatori, gan darbinieki aktīvi piedalījušies tālākizglītības pasākumos.

Resursu izmantošanas un iekšējo procesu efektivizēšana

Departaments līdzdarbojies pārskatāma un efektīva tiesas iekšējās darbības modeļa attīstīšanā, sadarbojoties ar citām Augstākās tiesas nodaļām un departamentiem.

Sadarbība un dialogs

Departaments līdzdarbojies likumdošanas darba grupu darbā un piedalījies Saeimas komisiju sēdēs Civillietu departamenta kompetences ietvarā.

Žurnāla „Jurista Vārds” tematiskajā numurā par komercnoslēpuma tiesisko aizsardzību publicēti senatores Zanes Pētersones, padomnieku Riharda Gulbja un Reiņa Markvarta raksti.

Senatore Zane Pētersone pārstāv Latviju Eiropas Tiesnešu asociācijā mediācijai, Eiropas Preču zīmju tiesnešu tīklā, Intelektuālā īpašuma tiesnešu asociācijā, Mediācijas un intelektuālā īpašuma tiesnešu tīklā.

Sabiedrības informēšana un izglītošana

Augstākās tiesas mājaslapā publicēta 31 preses relīze par departamentā taisītajiem nolēmumiem.

Departaments nodrošinājis civiltiesisko praksi 22 Latvijas Universitātes profesionālā maģistra studiju programmas „Tiesību zinātne” studentiem.

Zinātniski analītiskais padomnieks Rihards Gulbis Vidzemes Augstskolā topošajiem žurnālistiem un sabiedrisko attiecību speciālistiem lasa lekcijas par tēmu „Informācijas sniegšana par tiesu lietām (sadarbība ar tiesām) un piedalīšanās tiesvedībā”. Studenti arī piedalās tiesu izspēlē, kas tiek organizēta sadarbībā ar Augstāko tiesu.

BŪTISKI DEPARTAMENTA NOLĒMUMI Procentu noteikšana, pieņemot spriedumu naudas piedziņas lietās

Būtiska ietekme sagaidāma 2021.gada 15.decembra departamenta senatoru kopsapulces lēmumam par Civilprocesa likuma 195.panta pirmās daļas piemērošanu, jo bija atšķirīga tiesu prakse jautājumā par procentu noteikšanu, kurus naudas piedziņas gadījumā ir tiesības saņemt par laiku līdz sprieduma izpildei (izsoles noslēguma dienai).

Ar kopsapulces lēmumu izskaidrots, ka lietas dalībniekam, pamatojoties uz Civilprocesa likuma 195. panta pirmo daļu, pienākas procenti par pamatparādu un par citiem apmierinātajiem blakus prasījumiem, kā arī piedzītajiem tiesāšanās izdevumiem.

Mantojuma jautājumi

Kopš 2003.gada 1.janvāra mantojuma lietas ved zvērināti notāri. No vienas puses, tas nozīmē, ka tiesu noslodze vienkāršās mantojuma lietās ir samazinājusies, no otras puses – ir pieaudzis sarežģītu mantojuma lietu skaits. Tas saistāms arī ar apstākli, ka cilvēkiem parādās apjomīgāki mantojumi, kuros ietilpst ne tikai tradicionālie mantojuma masas priekšmeti – nekustamie īpašumi un naudas uzkrājumi, bet arī prasījuma tiesības, finanšu instrumenti. Tāpat būtiski, ka manta, kas mantojama, atrodas ne tikai Latvijā, bet arī ārvalstīs, turklāt kopš 2015.gada 17.augusta ir spēkā Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr.650/2012 par jurisdikciju, piemērojamiem tiesību aktiem, nolēmumu atzīšanu un izpildi un publisku aktu akceptēšanu un izpildi mantošanas lietās un par Eiropas mantošanas apliecības izveidi (Roma IV regula), kas nenoliedzami sarežģī mantojuma lietu vešanu notariātā un secīgi – arī mantojuma lietas, kas tiesā skatāmas prasības kārtībā.

Tāpēc kā īpaši atzīmējams ir pagājušajā gadā publiskotais tiesu prakses apkopojums „Tiesu prakse mantojuma tiesībās”, kas aptver nolēmumus no 2013. gada līdz 2021.gadam lietās, kas izskatītas gan Civillietu departamentā, gan Administratīvo lietu departamentā. Iepriekšējais prakses apkopojums mantojuma lietās bija 2007.gadā, un tajā tika apkopoti 2005.–2007.gadā taisīti Senāta Civillietu departamenta nolēmumi.

Pagājušais gads iezīmējās ar vairākiem tiesību normu piemērošanas aspektā būtiskiem nolēmumiem par mantojuma tiesībām, bet īpaši atzīmējami divi nolēmumi.

2021.gada 2.septembra spriedums lietā SKC-145/2021, kurā tiesai bija jāvērtē viens no sarežģītākajiem mantojuma tiesību institūtiem – legāts. Šajā nolēmumā tiesa pirmo reizi arī praksē ir atzinusi iepriekš doktrīnā analizēto, ka legāta statuss nav attiecināms uz novēlētā nekustamā īpašuma domājamām daļām. Tāpat nolēmumā ir atzīts, ka nekustamais īpašums nevar būt legāts, ja tas ir vienīgais mantojuma priekšmets. Proti, situācijā, kad citas mantas esība testamentā nav konkretizēta un pēc mantojuma atklāšanās nav nodibināta, nav pamata uzskatīt vienīgo mantojuma masas priekšmetu – nekustamo īpašumu – par legātu.

2021.gada 21.decembra spriedums lietā SKC-320/2021, kurā tiesa vērtēja Civillikuma 16.panta piemērošanas robežas gadījumā, ja mantojuma sastāvs atrodas vairākās valstīs. Konkrētajā lietā regula nebija piemērojama tās temporālā tvēruma dēļ, jo mantojums bija atklājies pirms 2015.gada 17.augusta. Tiesa secināja, ka Civillikuma 16.pants neizslēdz mantnieka tiesības Latvijā atklājušos mantojumu pieņemt ārpus Latvijas. Neatkarīgi no mantojuma pieņemšanas vietas šī gribas izteikuma sekas attiecas arī uz Latvijā atklājušos mantojumu, jo, ņemot vērā Civillikuma 382. un 699.panta noteikumus, mantojuma pieņemšanas darbības, kas izdarītas vienā valstī, ir attiecināmas uz visu mantojumu kopumā. Civillikuma 16.pants neuzliek par pienākumu mantojumu, kas atrodas vairākās valstīs, pieņemt katrā no tām (likums nenosaka, kur tieši ir izdarāmas mantojuma pieņemšanas darbības), un gadījumā, ja mantojuma pieņemšanas darbības ir izdarītas vienā valstī, tās ir attiecināmas arī uz Latvijā esošo mantas daļu, jo mantojums ir vienota kopība. Minētais ir būtisks priekšnoteikums mantošanai kopumā, jo mantojuma pieņemšana likumā noteiktā termiņā un kārtībā ir priekšnosacījums mantojuma iegūšanai.

Pilotlieta

2020.gada nogalē departaments saņēma informāciju no Zemgales rajona tiesas, ka ir saņemtas vairāk nekā 25 civillietas, kurās maksātnespējīgās lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības administrators cēlis prasības pret šīs pašas kooperatīvās sabiedrības biedriem – zemnieku saimniecībām, kā arī sabiedrībām ar ierobežotu atbildību par ieskaita darījumu atzīšanu par spēkā neesošiem un parāda piedziņu.

Lietās bija identificēti vienveidīgi tiesību jautājumi, tādēļ, komunicējot ar Zemgales rajona tiesu, tika izvēlēts risinājums izvirzīt vienu lietu kā ātrāk izskatāmu un sagaidīt prāvnieka kasācijas sūdzību, lai šos tiesību jautājumus varētu atrisināt.

Šis bija pirmais pilotlietas projekts, kura rezultātā nepilnu četru mēnešu laikā paplašinātā sastāvā tika pieņemts Senāta Civillietu departamenta 2021.gada 28.maija spriedums lietā SKC-593/2021. Lai arī Senāta statistikā šī pilotlieta tika atspoguļota kā viena izskatīta lieta, tā atslēdza visu instanču tiesas no desmitiem lietu nākotnē.

CIVILLIETU DEPARTAMENTA PERSPEKTĪVAS

Pandēmija ir veicinājusi strauju digitālo prasmju attīstīšanu departamentā, un paredzams, ka šo prasmju nozīme arvien pieaugs saistībā ar tiesas procesu digitalizāciju. Nav paredzams kardināls izskatīto lietu pieaugums, taču pieaugs izaicinājumi saistībā ar tiesas procesu digitalizāciju un tā saukto e-lietas ieviešanu.

Jebkura lēmuma kvalitāte ir cieši saistīta ar tiesas rīcībā esošajiem līdzekļiem. Tiesa nevar efektīvi funkcionēt bez pietiekamiem materiālajiem un cilvēkresursiem. Pašlaik senatori un atbalsta personāls strādā augstas darba intensitātes apstākļos, kas nevar turpināties ilgtermiņā. Ar pašreizējiem resursiem ir apšaubāma iespēja palielināt izskatīto lietu skaitu, jo vairāk, ja daudzi profesionāli un pieredzējuši kolēģi ir beiguši darbu departamentā. Pašlaik ir brīva viena senatora un zinātniski analītiskā padomnieka vakance, kā arī departamentā darbu beiguši trīs pieredzējuši senatoru palīgi, kas kļuvuši par pirmās instances tiesas tiesnešiem. Šobrīd uz 14 senatoriem ir tikai 11 palīgi.

Runājot par tiesas spriešanas efektivitātes paaugstināšanu, primāri to saista ar lietu izskatīšanas termiņu samazinājumu. Identificējami vairāki izaicinājumi, kas saistīti ar lietas izskatīšanas termiņiem un citiem tiesas spriešanas efektivitātes jautājumiem.

Senatoriem daudz laika aizņem darbība dažādās disciplinārkomisijās, kā arī citās institūcijās, kas nav tieši saistītas ar tiesu darbu. Veicot lietu sadali, šī noslodze būtu jāņem vērā, kas objektīvi palielina lietu izskatīšanas termiņus. Līdz ar to apsverama iespēja atbrīvot senatorus no nevajadzīgas noslodzes institūcijās, kas nav saistītas ar tiesas darbu. It īpaši, ja šādas institūcijas pieņemtais lēmums var tikt pārsūdzēts tiesā.

Turpināma vienveidīgu lietu identificēšana. Plānots izveidot datubāzi, kurā tiks uzkrāti lietās risināmie būtiski tiesību jautājumi, lai sekmētu vienveidīgu tiesu praksi līdzīgu tiesību jautājumu risināšanā. Jāturpina lietu sadales pilnveidošana, izlīdzinot senatoru slodzes un nodrošinot iespējami ātru lietas izskatīšanu rīcības sēdē.

Turpināma aktīva līdzdarbība Civilprocesa likuma grozījumu izstrādes darba grupā. Apsverami grozījumi Civilprocesa likumā saistībā ar normatīvo regulējumu atteikties pieņemt sūdzību formālu iemeslu dēļ. Apsverama arī speciāla regulējuma nepieciešamība attiecībā uz pilotlietu procesu, jo šā brīža pilotlietas veiksmīgums būtībā atkarīgs no tā, vai zemākas instances tiesas spriedums tiek pārsūdzēts kasācijas kārtībā un kādi argumenti izvirzīti kasācijas sūdzībā.

Būtu apsverami administratīvā procesa un civilprocesa regulējuma tuvināšanas jautājumi: pieaicinātās personas (*amicus curiae*) institūta ieviešana civilprocesā līdzīgi kā administratīvajā procesā, līdzīgs regulējums tiesvedības apturēšanai saistībā ar tiesas vērsanos Satversmes tiesā. Šobrīd katrā individuālajā civillietā tiek rakstīti atsevišķi tiesas pieteikumi, nevis tikai paziņots Satversmes tiesai par līdzīgu lietu, kurā būtu piemērojama konstitucionālajā tiesā jau apstrīdētā tiesību norma.

Turpināms darbs kasācijas instances nolēmuma satura un formas uzlabošanā. Jāmeklē risinājumi kasācijas sūdzības un blakus sūdzību kvalitātes uzlabošanai.

Jāturpina un jāattīsta sāktā sadarbība starp departamentiem, lai nodrošinātu vienotu izpratni par tiesību jautājumiem.

KRIMINĀLLIETU DEPARTAMENTS

Krimināllietu departamenta priekšsēdētāja Anita POĻAKOVA

Krimināllietu departamenta senatori 2021.gadā:

Ivars BIČKOVIČS, Aija BRANTA, Artūrs FREIBERGS, Sandra KAIJA, Pēteris OPINCĀNS (līdz 2.augustam), Inguna RADZEVIČA, Aivars UMINSKIS, Inese Laura ZEMĪTE

*No Krimināllietu departamenta priekšsēdētājas
Anitas POĻAKOVAS ziņojuma*



Aizvadītais gads departamentā ir bijis ierasti intensīvs, taču ar nedaudz atšķirīgiem uzsvāriem.

STATISTIKAS DATU ANALĪZE UN SKAIDROJUMS

Padarītā darba primārā mērķa ir statistika, kas darba rezultātu izteic skaitļos. No pārskatiem redzams, ka 2021.gadā departamentā saņemtas 662 krimināllietas, pabeigtas 604, vidēji katrs senators izskatījis 71 krimināllietu vidēji 129 dienās. Statistikā pieminēta arī papildu slodze, ko veido Operatīvās darbības likumā noteikto pienākumu izpilde. Nekonkretizējot senatoru individuālo noslodzi šo atsevišķo funkciju izpildē, gada griezumā departamentam vidēji tas ir mīnus viens senators.

No statistikas pārskata redzams arī tas, ka salīdzinājumā ar 2020.gadu saņemts par 24 lietām mazāk un, lai gan vidēji katrs senators izskatījis tikai par 1 lietu mazāk nekā iepriekšējā gadā, kopumā gada beigās neizskatīto lietu atlikums palielinājies par 36 lietām, bet procentos izskatīšanas koeficients no 95% procentiem noslīdējis uz 91,2%. Šāda statistika, protams, prasa skaidrojumu.

Statistikas rādītājus esam analizējuši departamentā. Pašiem ir bijis svarīgi saprast, kādēļ, strādājot brīžiem intensīvāk kā iepriekš, skaitļos zaudējam. Un galvenais – kas darāms, lai palielinātu lietu izskatīšanas koeficientu un atlikuma pika neveltos lielāka.

Tāds lietu aprites ātrums, kāds ir bijis pirms gadiem trim, četriem, vismaz tuvāko divu gadu laikā objektīvu iemeslu dēļ nav gaidāms. Pirmkārt, palielinās ienākošo kriminālprocesu, kas uzsākti par noziedzīgiem

nodarījumiem nodokļu sfērā, amatnoziegumiem un noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu, apjoms un tajos izlemjamo tiesību jautājumu sarežģītība un daudzums. Otrkārt, pēdējos divos gados plašāk tiek pielietots darbības modelis, kas balstās padziļinātā aktuālo, uz vairākām lietām attiecināmu tiesību jautājumu izpētē un atzinumu sniegšanā, ar kura palīdzību virzāties uz iespēju palielināt lietu caurskatīšanas ātrumu, bet tā rezultāts nav tūlītējs. Mērķa karodziņi „ātrāk” un „vairāk” nav aizmirsti, tikai tuvāk priekšplānam pavirzīti karodziņi „padziļināti” un „ilgtermiņa rezultāts”.

Tiesību jautājumu kompleksais risinājums

Jau pagājušā gada plēnumā stāstīju par centieniem konkrētus tiesību jautājumus risināt veidā, kas ļautu neatgriezties pie tiem atkal un atkal nākamajos kriminālprocesos. Kā piemēru minēju kaitējuma atlīdzības jautājumu lietās par ceļu satiksmes negadījumiem. Aizvadītajā gadā judikatūra par šo tiesību jautājumu tika paplašināta un nostiprināta ar 2021.gada 28.jūlija lēmumu lietā SKK-432/2021, kurā paustas atziņas par ceļu satiksmes negadījumā personai nodarītā nemateriālā zaudējuma atlīdzināšanas kārtību. Jākonstatē, ka no šī lēmuma publicēšanas brīža departamentā vairs nav saņemti zemāku instanču tiesu jautājumi par kaitējuma atlīdzības tiesisko regulējumu minētās kategorijas kriminālprocesos, bet ienākošajās lietās par šo tiesību jautājumu saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 573¹.panta otrās daļas 1.punktu ir pamats atteikt ierosināt kasācijas tiesvedību.

Izjūtam arī pozitīvās sekas noregulētajiem jautājumiem vienošanās procesos. Ja neņem vērā gala regulējuma projekta neizskaidrojamu „iesprūšanu” likuma grozījumu virzīšanās gaitēnos.

2021.gadā pievērsāmies Krimināllikuma 218. panta (izvairīšanās no nodokļu un tiem pielīdzināto maksājumu nomaksas) un 195.panta (noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšana) piemērošanas problēmām. Atsevišķi posmi šajā procesā jau iziet. Esam veikuši iekšējo pētījumu par departamenta tiesu praksi šo normu piemērošanā laikā no 2012.gada līdz 2021.gada beigām, kopumā izpētot nolēmumus 37 lietās, kā arī izdiskutējuši lēmumos ietvertās atziņas no aspekta, kuras un ciktāl ir aktuālas un uzturamas arī šobrīd, kuras papildināmas un kuros jautājumos šodien varētu būt cits redzējums. Tas bija darbietilpīgs un ilglaicīgs process, kas uz laiku apzināti nobremzēja šo kategoriju lietu skatīšanu kasācijas kārtībā, lai nodrošinātu,

ka lēmumos izteiktās atziņas atbilst departamenta senatoru vairākuma viedoklim un judikatūra būs stabila. Šajā procesā arī izkristalizējās tie aspekti, kuros sadrumstaloto atziņu kopumu nepieciešams sakoncentrēt, kā arī jautājums, kurā nepieciešams dot nepārprotamu departamenta skatījumu, jo līdz šim tas iztrūcis, bet ir aktuāls vairākās šo kategoriju lietās. Proti, viedokli par Krimināllikuma 218.pantā un 195.pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu kopību un nošķirtību, tas ir, šo noziedzīgo nodarījumu sastāvos paredzēto noziedzīgo darbību kvalifikāciju, kad tās veiktas vienlaicīgi. Tas ir viens no šajā gadā ieplānotajiem uzdevumiem. Atsevišķos jautājumos atziņas jau esam snieguši, un aizvadītā gada judikatūrā nonākuši trīs lēmumi, kuros izteikts viedoklis par Krimināllikuma 218.panta saturu.

Rezultējusies ir arī vismaz pāris gadus ilgusi diskusija Krimināllikuma darba grupā par nepieciešamību veikt grozījumus Krimināllikumā, lai atrisinātu problēmas, kas saistītas ar kriminālatbildību par faktiski nenotikuša darījuma uzrādīšanu pievienotās vērtības nodokļa deklarācijā. Ar 2021.gada 6.jūlija likumu, kas stājās spēkā 5.augustā, Krimināllikums papildināts ar 218¹.pantu, kurā noteikta kriminālatbildība par minētajām darbībām. Šo likuma grozījumu izstrādes procesā departaments ņēmis aktīvu līdzdalību un guvis arī vērtīgu pieredzi atšķirīgu viedokļu izdiskutēšanā un kopīga risinājuma meklēšanā. Šajā procesā mums ļoti noderēja tiesu prakses apkopojums un tā izvērtējums departamentā. Plānots šo apkopojumu sadarbībā ar Judikatūras un zinātniski analītisko nodaļu saturiski papildināt un publicēt.

Domāju, ka departamentam izdosies sniegt tik lielā mērā saprotamu un stabilu judikatūru un nogādāt Senāta atziņas līdz to izmantotājiem, lai arī šajos tiesību jautājumos mazinātos kasācijas kārtībā apstrīdēto nolēmumu daudzums, bet daļā būtu pamats atteikt ierosināt kasācijas tiesvedību, kas attiecīgi samazinās departamenta darba apjomu.

Vēl viens tiesību jautājums, kurš prasījis salīdzinoši lielu resursu un laika ieguldījumu, ir jautājums par Krimināllikuma 148.pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma (tas ir – autortiesību un blakustiesību pārkāpšana) objektīvo pusi – darbībām, kurās var izpausties šis noziedzīgais nodarījums. Tā izpratni bagātināja diskusija ar Civillietu departamenta pārstāvjiem. Pūlīgi rezultējušies divos judikatūrai pievienotos departamenta lēmumos (SKK-9/2021 un SKK-23/2021).

Minētie piemēri ilustrē, ka departamenta darbības mērķis bijis nevis rast risinājumu tiesību jautājumiem atsevišķā izskatāmajā lietā, bet sniegt vispārīgus uz konkrētās kategorijas lietām attiecināmus atzinumus. Netieši tas apstiprinās arī ar faktu, ka, samazinoties izskatīto lietu daudzumam, ir palielinājies Judikatūras nolēmumu arhīvā ar tēzi publicēto lēmumu daudzums. Tādējādi lietu aprīte ir lēnāka, izskatīto lietu daudzums mazāks un vidējais lietu izskatīšanas termiņš ilgāks, bet pozitīvais rezultāts kļūst jūtams un no malas redzams ar laika nobīdi.

Esam operatīvi reaģējuši uz izmaiņām, kuras lietu skatīšanā ieviesa Covid-19 izplatība valstī. Sadarbībā ar Judikatūras un zinātniski analītisko nodaļu tapis

un publiskots apkopojums „Senāta Krimināllietu departamenta atziņas par tiesiskā regulējuma saistībā ar Covid-19 izplatību valstī piemērošanu”. Tādējādi esam snieguši tiesām vadlīnijas lietu izskatīšanai Covid-19 pandēmijas apstākļos.

Izdošanas lietas

Ietekmi uz izskatāmo lietu daudzumu atstāj arī fakts, ka palielinājies ienākošo un izskatīto tā saucamo „izdošanas lietu” daudzums, proti, lēmumu par personas izdošanu ārvalstij pārsūdzība. Ja 2020.gadā ienāca 8 lietas, tad 2021.gadā – 12 un izskatītas 15, no tām 7 videokonferences režīmā. Tas nozīmē, ka 15 lietas skatītas mutvārdu procesā. Prognozējams, ka šo lietu daudzums turpinās augt. Slodzes izlīdzināšanas nolūkā noteikts, ka ar šo gadu minētās kategorijas lietu izskatīšanā specializēsies nevis viens, bet divi tiesneši.

Tiesnešu un sabiedrības izglītošana

Vēl viena, no iepriekšējiem gadiem atšķirīga iezīme departamenta darbībā ir bijusi intensīva līdzdalība tiesnešu apmācības procesā. Latvijas Tiesnešu mācību centra organizētajā tiesnešu apmācības procesā iesaistījās 6 no 8 departamenta senatoriem, kopumā izstrādājot un klausītājiem sniedzot 9 mācību tēmas, daļu no tām nolasot vairākām mācību grupām un viena no tām – „Pierādījumu kriminālprocesā ticamība, attiecināmība, pieļaujāmība un pietiekamība” – ir lekciju cikls. Senatore Sandra Kaija pat izveidoja videolekciju. Esmu pateicīga kolēģiem par atsaukšanos aicinājumam dalīties zināšanās. Jo vairāk tādēļ, ka daļai neierastais lektora darbs ir prasījis krietni pārvarēt sevi, pirms stāties auditorijas priekšā. Šogad tāda intensitāte visdrīzāk nav gaidāma, jo tas paņem ļoti daudz enerģijas un laika un ietekmē senatora tiešo pienākumu izpildi.

Atsevišķi pieminama senatores Aijas Brantas apjomīgā un intensīvā darbība, pārstāvot Latviju Eiropas Tiesiskuma efektivitātes komisijā (CEPEJ). Tās ir aptuveni 20 aktivitātes, kas ietver dalību plenārsēdēs, sanāksmēs, viedokļu sagatavošanu un būtiskākais – šajā procesā gūto zināšanu nodošanu tiesnešiem Tiesnešu mācību centra un Tiesu administrācijas rīkotajos semināros.

Tāpat kā citi departamenti, esam deleģējuši pārstāvjus tiesnešu atlases komisijā un tiesnešu pašpārvaldes institūcijās.

Departamenta senatoru palīgi un zinātniski analītiskie padomnieki papildus tiešajiem pienākumiem ir arī aktīvi publicējušies – četras publikācijas žurnālā „Jurista Vārds” un divas „Augstākās Tiesas Biļetenā”.

Domāju, ka esmu sniegusi atbildi, kādēļ vērojams neliels kritums statistikas skaitliskajos rādītājos, un konspektīvu ieskatu pagājušajā gadā paveiktajā. Bet tā, protams, nav atbilde uz jautājumu, kas darāms, lai nobremzētu neizskatīto lietu daudzuma pieaugumu.

SOĻI NEIZSKATĪTO LIETU SAMAZINĀŠANAI

Atgriežoties pie statistikas skaitļiem, vēlos vērst uzmanību, ka 118 no 235 neizskatītajām lietām Senātā saņemtas novembrī un decembrī. Tātad 50% no lietām, kas nav izskatītas uz šī gada 1.janvāri, departamentā atrodas ne ilgāk par diviem mēnešiem. Savukārt,

vērtējot lietu vidējā izskatīšanas termiņa palielinājumu, runa ir par termiņu 129 dienas, kas pavisam noteikti ir saprātīgs un labs termiņš. Taču arī šajā situācijā ir nepieciešams domāt par iespējām samazināt gan lietu atlikumu, gan termiņu.

Personāla palielināšana un iesaiste

Ar šī gada 1.februāri senatoru sastāvs departamentā papildināsies ar Rīgas apgabaltiesas tiesnesi, kura vakances laikā aizstās senatoru. Tas nozīmē, ka pēc ilgāka laika departaments atkal būs pilnā skaitliskā sastāvā, proti, deviņi tiesneši.

Ir jau aizpildīta papildus piešķirtā zinātniski analītiskā padomnieka vieta. Turklāt ir pilnveidota padomnieku iesaiste nolēmumu projektu sagatavošanā, un iepriekšējā gada pēdējo divu mēnešu pieredze dod pamatu ticēt, ka tas paātrinās lietu izskatīšanu. Piekrītu domai, ka jāstiprina arī senatoru palīgu nozīme un iesaiste lietu skatīšanas procesā, taču jāņem vērā, ka departamentā šogad darbu jau uzsāka divi jauni senatoru palīgi un tuvākā mēneša laikā būs jāaizpilda vēl viena pastāvīgā vakance un divas uz laiku. Tādējādi pieci no deviņiem palīgiem būs bez pieredzes šajā darbā.

Atteikumi ierosināt kasācijas tiesvedību

Izsvērtāk būtu lemjams jautājums par kasācijas tiesvedības ierosināšanu lietās. Pēdējo gadu statistikā redzams, ka atteikts ierosināt kasācijas tiesvedību 2019.gadā 61% no saņemtajām lietām, 2020.gadā 65%, 2021.gadā 63%. Vidēji svārstība neliela.

Viens no kritērijiem, pēc kura var noteikt, vai ir bijis pietiekams izvērtējums, kuram lietai jāiziet cauri pirms lēmuma par kasācijas tiesvedības ierosināšanu, ir tas, cik procenti no nolēmumiem lietās, kas izskatītas kasācijas kārtībā, palikuši negrozīti. Skaitļi (iepriekš norādītajā gadu secībā) ir šādi: 44,5%, 33,5% un 34,6%. No tā secināms, ka izvērtējums, lemjot, vai rosināma kasācijas tiesvedība, ir bijis diezgan stingrs. Atteikumu daudzums galvenokārt varētu palielināties, ja paplašinātos un stabilizētos judikatūra tajos tiesību jautājumos, kas ir biežākie pārsūdzības pamati. Jāņem vērā arī tas, ka no Kriminālprocesa likuma 584.panta otrās daļas izriet kasācijas instances tiesas pienākums izvērtēt pārsūdzētā nolēmuma tiesiskumu un pamatotību visā tā apjomā, ne tikai kasācijas sūdzībā izteikto lūgumu un to argumentācijas robežās. Turklāt laika patēriņš procesam, kas rezultējas ar atteikumu rosināt kasācijas tiesvedību, ne vienmēr ir mazāks nekā lietās, kas izskatītas kasācijas kārtībā.

Sagaidām, ka departamenta pieeja tiesību jautājumu risinājumam un stabilas judikatūras veidošanā

ietekmēs ienākošu lietu daudzumu un palielinās atteikumu iespējas.

Lietu priekšapstrāde

Atzinīgi vērtējams Augstākās tiesas priekšsēdētāja priekšlikums no jauna saņemtajās lietās, pirms to nodošanas izskatīšanai senatoram, sagatavot ziņojumu, kurā atspoguļoti no kasācijas sūdzības vai protesta izrietošie risināmie tiesību jautājumi, judikatūra to risinājumā, konstatēto tiesisko situāciju regulējošās tiesību normas un visbeidzot – skatījums uz risinājumu. Ziņojumi, kurus izmēģinājuma kārtībā sagatavoja Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas padomnieki, saturēja informāciju, kas reāli un ievērojami sekmēja lietas ātrāku izskatīšanu. Tā ir teicama ierosme, kuras kvalitatīvs izpildījums būtu nozīmīgs atbalsts senatoru darbā. Tomēr degsmi attīstīt šo ideju un sistemātiski izmantot praksē slāpē daži apstākļi. Izmēģinājumam ziņojuma sagatavošanai tika nodotas divas lietas. Neliela apjoma lietā ar īsu kasācijas sūdzību izsmeļošs ziņojums bija gatavs jau nākamajā dienā. Ziņojuma sagatavošana otrajā lietā prasīja nedēļas, un tas ir pilnīgi pamatoti, jo lieta bija apjomīga, sūdzības garas un haotiskas, izvirzītie problēmjautājumi tuvojās desmitam. Tāda ir apmēram ceturtā daļa no ienākošajām lietām. Vairākas šādas lietas var apstādināt ziņojumu tapšanu citās lietās, un tas rezultēties nevis ātrākā lietu aprītē, bet aprites periodiskā sastingumā. Tādēļ krimināllietās ziņojumu sastādīšana visās lietās vismaz ar šā brīža darbinieku resursu nav iespējama.

Grozījumi Kriminālprocesa likumā

Vēlos arī pieminēt Kriminālprocesa likuma grozījumu projektu par iespējamu paplašināto sastāvu krimināllietu skatīšanā un atsevišķajām senatora domām nolēmumos, kā arī vienošanās procesu nodošanu skatīšanai apgabaltiesām kā otrajai un pēdējai instancei šīs kategorijas lietās. Ir pagājis vairāk nekā gads, kopš iesniedzām šo projektu Tieslietu padomei, pēc kuras tas nonāca Kriminālprocesa darba grupā un apmēram pirms pusgada devās uz Ministru kabinetu tālākai virzībai uz Saeimu. Projekts joprojām ir ceļā. Ir ieguldīts spēks un laiks, lai taptu apjomīga un stabila judikatūra vienošanās procesos, lai to visu skaidrotu zemāku instanču tiesām un lai sagatavotu plaši pamatotu likuma grozījumu projektu. Ceram, ka centieni sakārtot normatīvo regulējumu, kas dotu procesuālu instrumentu judikatūras stabilizēšanai un papildu laiku šim procesam, šogad rezultēsies likuma grozījumos.

ADMINISTRATĪVO LIETU DEPARTAMENTS

Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja Veronika KRŪMIŅA

Administratīvo lietu departamenta senatori 2021.gadā:

Dzintra AMERIKA, Jautrīte BRIEDE, Andris GUĻĀNS, Vēsma KAKSTE, Anita KOVAĻEVSKA, Diāna MAKAROVA, Dace MITA, Līvija SLICA, Ieva VIŠĶERE, Rudīte VĪDUŠA, Lauma PAEGLKALNA un Valters POĶIS (tiesnešu pienākumu izpildītāji no 1.februāra)

No Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētājas Veronikas KRŪMIŅAS ziņojuma



Tāpat kā 2020.gads, arī pagājušais 2021.gads pagājis Covid-19 zīmē. Epidemioloģiskā situācija nenoliedzami ietekmēja arī tiesu darbu. Tomēr departamenta senatori un darbinieki spējuši veiksmīgi pielāgoties attālinātajam darba režīmam, nodrošinot departamenta funkciju izpildi augstā profesionālā līmenī.

Lai stiprinātu departamenta kapacitāti un samazinātu neizskatīto lietu uzkrājumu, 2021.gada 1.februārī senatoru amata pienākumus uz laiku sāka pildīt divi Administratīvās apgabaltiesas tiesneši. Tādējādi periodā no pārskata gada februāra departaments strādāja 13 senatoru sastāvā.

Lielas pārmaiņas notikušas atbalsta personāla sastāvā, pieciem kolēģiem beidzot darba tiesiskās attiecības Senātā un pieciem kolēģiem dodoties ilgstošā prombūtnē. Pārskata periodā departamentā darbu sāka septiņi jauni darbinieki. Šīs pārmaiņas nenoliedzami ietekmēja departamenta darba ritmu.

STATISTISKO DATU ANALĪZE

2021.gadā Administratīvo lietu departamenta lietvedībā bija 1443 lietas, tostarp saņemtas 706 jaunas lietas. 724 lietās sūdzības ir iesniegušas privātpersonas, 99 – iestāde. Gan privātpersonas, gan iestādes – 25 lietās. Savukārt izskatīta 851 lieta. Izskatīto lietu skaits veido 59% no visām pārskata perioda tiesvedībā esošajām lietām, kā arī pārsniedz saņemto lietu skaitu par 20,5%.

Departamentā ir augsts lietu izskatīšanas koeficients (120,5%), kas liecina, ka pārskata periodā būtiski tika

samazināts neizskatīto lietu uzkrājums. Salīdzinot ar 2020.gadu, uzkrājums ir samazinājies par 20%. 2022.gada 1.janvārī neizlemtas ir 592 lietas. Tas liecina, ka departaments ir strādājis efektīvi, sasniedzot iepriekš izvirzīto mērķi – samazināt lietu uzkrājumu.

Lai gan lietu izskatīšanas termiņu pārvaldībā vēl ir daudz darāms, jāatzīmē, ka pārskata periodā vērojama pozitīvā tendence – ir samazinājies vidējais lietu izskatīšanas termiņš. Vidēji lieta tika pabeigta 316 dienās (salīdzinoši 2019.gadā tās bija 397, 2020.gadā – 374 dienas). Tāpat būtiski – par 71 dienu – ir samazinājies lēmumu par atteikumu ierosināt kasācijas tiesvedību vidējais pieņemšanas laiks. Jāatzīst gan, ka šo termiņu vēl arvien ietekmē arī atteikumi, kas tika pieņemti 2018.–2020.gadā saņemtajās lietās. Taču ar visu to vidējais termiņš – 254 dienas jeb 8,4 mēneši – ir atbilstošs, lai tuvākajā laikā īstenotu mērķi, ka lēmums par kasācijas tiesvedības ierosināšanu vai atteikumu tiek pieņemts maksimāli sešos mēnešos.

Turpinot optimizēt iekšējo procesu lietu sagatavošanai izskatīšanai, pārskata periodā saņemtajām lietām bija ātra virzība, izlemjot jautājumu par kasācijas tiesvedības ierosināšanu vai atteikumu ierosināt kasācijas tiesvedību. No 2021.gadā saņemtajām 706 lietām jau izlemtas 440 lietas, kas ir 62%. Tāpat no atlikumā palikušajām 2021.gadā saņemtajām 266 lietām 90 lietās jau ir ierosināta kasācijas tiesvedība.

Aprēķinot vidējos rādītājus, katrs senators kā referents pārskata periodā ir izskatījis 65 lietas. Turklāt, izskatot lietu koleģiāli senatoru sastāvā, katrs senators vidēji piedalījies vēl 137 lietu izlemšanā. Lai arī lietu izskatīšanas intensitāte departamentā joprojām ir augsta, tomēr, salīdzinot ar 2020.gadu, viena senatora izskatīto lietu skaits ir samazinājies. Tas pamatā ir saistīts ar to, ka skatītas vairākas īpaši sarežģītas lietas, kuru izskatīšanai ir nepieciešams vairāk resursu, kā arī ar intensīvu atbalsta personāla sastāva maiņu visa gada garumā. Tāpat jāņem vērā, ka senatoru pienākumu izpildītāju, kas tika piesaistīti gada sākumā, lietu izskatīšanas intensitāte vēl nav tik augsta, salīdzinot ar pieredzējušajiem kolēģiem. Būtiski ņemt vērā arī to, ka deviņi departamenta senatori darbojas tiesnešu pašpārvaldes institūcijās.

Astoņas lietas izskatītas mutvārdu procesā, turklāt, pielāgojot departamenta darbu attālinātajam darba režīmam, trīs no tām notikušas tiešsaistē Zoom platformā.

Deviņas lietas (SKA-552/2021, SKA-741/2021, SKA-301/2021, SKA-341/2021, SKA-669/2021, SKA-619/2021, SKA-452/2021, SKA-648/2021,

SKA-11/2021) departaments izskatīja kopsēdē. Trijās no kopsēdē izskatītajām lietām (SKA-341/2021, SKA-452/2021 un SKA-11/2021) izteiktas senatoru atsevišķās domas. Kopsēdē izskatīto lietu skaits, kas gandrīz divas reizes pārsniedz kopsēžu skaitu iepriekšējos gados, kā arī senatoru atsevišķās domas vairākās lietās liecina par jau iepriekš iezīmēto, ka pārskata periodā departamenta resursi tika virzīti īpaši sarežģītu lietu izskatīšanai.

Trīs lietās pieņemti blakus lēmumi. Blakus lēmumos vērsta Tieslietu ministrijas uzmanība: 1) uz nepieciešamību pilnveidot likuma „Par tiesu varu” regulējumu jautājumā par slēgtas lietas materiālu pieejamību; 2) uz nepieciešamību pilnveidot Komerclikuma tiesisko regulējumu attiecībā uz kreditoru tiesību aizsardzību gadījumos, kad pēc sabiedrības darbības izbeigšanas tiek veikta sabiedrības izslēgšana no reģistra ar iestādes lēmumu; 3) uz nepieciešamību pilnveidot tiesisko regulējumu jautājumā par efektīva tiesību aizsardzības mehānisma izveidi prettiesiskas rīcības konstatēšanai administratīvā pārkāpuma lietvedībā.

Joprojām visvairāk tiek izskatītas lietas, kuras ir ierosinātas, pārsūdzot Valsts ieņēmumu dienesta, ministriju (Finanšu, Tieslietu) un pašvaldību (Rīga, Jūrmala) lēmumus.

Lietu izskatīšanas rezultāti

Lielākā daļa izskatīto lietu – 600 lietas – izskatītas kasācijas tiesvedībā, 245 lietas izskatītas blakus sūdzības tiesvedībā, trīs lietas izskatītas, pamatojoties uz pieteikumu par lietas jaunu izskatīšanu sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem, kā arī trīs lietas izskatītas Senātā kā pirmajā un vienīgajā instancē (par iekšlietu ministra lēmumu atcelšanu).

No kasācijas tiesvedībā izskatītajām lietām kasācijas tiesvedību atteikts ierosināt 375 lietās jeb 63% lietu, kas ir par 3% vairāk nekā iepriekšējā gadā.

Kasācijas tiesvedība ierosināta 191 lietā, kas ir 32% no pārskata periodā kasācijas kārtībā izskatītajām lietām. Salīdzinot ar 2020.gadu, šis rādītājs ir samazinājies par 5%.

Pārējos gadījumos kasācijas tiesvedībā pieņemts cits nolēmums.

No kasācijas tiesvedībā ierosinātajām lietām 44% lietu zemākas instances tiesas spriedums atstāts negrozīts, savukārt 55% lietu spriedums pilnībā vai daļēji atcelts. Divos gadījumos jeb 1% lietu bija cits rezultāts. Salīdzinot ar iepriekšējiem diviem gadiem, nolēmumu procentuālā attiecība ir nedaudz mainījusies – samazinājies procentuālais īpatsvars nolēmumiem, kas tiek atstāti negrozīti. Tas liecina, ka pārsūdzētais nolēmums tiek īpaši rūpīgi izvērtēts jau kasācijas tiesvedības ierosināšanas stadijā.

Atcelto spriedumu skaits atbilst 12% no kopējā kasācijas kārtībā pabeigto lietu skaita, kas ir par 6% zemāks rādītājs nekā 2020.gadā.

245 lietas izskatītas blakus sūdzības tiesvedībā. No tām ierosinātas 96 lietas, kas veido 39%. Savukārt 123 lietās atteikts izskatīt blakus sūdzību, kas veido 50%. Šis rādītājs, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, ir palielinājies par 4%, tas liecina, ka pagaidām nav vērojami uzlabojumi blakus sūdzību kvalitātē un

joprojām tiek iesniegts liels skaits nekvalitatīvu un nepamatotu blakus sūdzību. Pārējos gadījumos blakus sūdzības tiesvedībā tika pieņemts cits lēmums.

No blakus sūdzības tiesvedībā ierosinātajām lietām zemāko instanču tiesas lēmumi atstāti negrozīti 50% lietu, savukārt 50% lietu lēmums pilnībā vai daļēji atcelts. Salīdzinot ar iepriekšējo gadu, minētā procentuālā attiecība ir mainījusies – samazinājies īpatsvars tām lietām, kurās lēmumi atstāti negrozīti, bet palielinājies lietām, kurās lēmums atcelts. Līdzīgi kā kasācijas tiesvedību gadījumā minētais liecina, ka pārsūdzētais lēmums tiek rūpīgi izvērtēts, izlemjot jautājumu par blakus sūdzības ierosināšanu.

Vērtējot lietu izskatīšanas rezultātus, jāatzīmē, ka judikatūras nostiprināšanās arvien vairāk ļauj atteikt kasācijas tiesvedības ierosināšanu, atzīstot, ka zemākas instances tiesas spriedums ir pareizs un pamatots. Šāda tendence ir vērtējama pozitīvi, jo ļauj lielākus resursus novirzīt vēl nerisinātu tiesību jautājumu izpētei.

DIALOGS AR SATVERSMES TIESU UN KONSTITUCIONĀLO VĒRTĪBU AIZSARDZĪBA

Tāpat kā iepriekš, arī pārskata periodā departaments uzturējis aktīvu dialogu ar Satversmes tiesu, izceļot konkrētu konstitucionālo vērtību aizsardzības nepieciešamību.

1. Pārskata periodā departaments iesniedza Satversmes tiesai pieteikumus lietā SKA-[B]/2021 par Civilstāvokļa aktu reģistrācijas likuma 3.panta pirmās un trešās daļas, ciktāl tās neparedz tādu civilstāvokļa akta veidu, kas ļautu reģistrēt viena dzimuma pāra ģimenes attiecības, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1.pantam un 110.panta pirmajam teikumam.

Satversmes tiesa ar 2021.gada 7.jūlija un 8.oktobra lēmumiem atteicās ierosināt lietu, norādot, ka attiecīgais jautājums nav Satversmes tiesas kompetencē.

2. Pārskata periodā divās lietās Satversmes tiesā pieņemts spriedums pēc departamenta pieteikuma.

Pēc departamenta pieteikuma lietā SKA-23/2021 (A420150916) Satversmes tiesa 2021.gada 31.marta spriedumā lietā Nr.2020-35-01 atzina likuma „Par valsts sociālo apdrošināšanu” 6.panta piekto daļu par atbilstošu Satversmes 91.panta pirmajam teikumam un 109.pantam.

Pēc departamenta pieteikuma lietā SKA-94/2021 (A420194117) Satversmes tiesa 2021.gada 7.oktobra spriedumā lietā Nr.2020-59-01 atzina Ceļu satiksmes likuma 7.¹panta trešo daļu, ciktāl tā neparedz individuālu izvērtējumu gadījumos, kad pastāv objektīva nepieciešamība pārvietot ceļu inženierbūvi vai satiksmes organizācijas tehnisko līdzekli, par neatbilstošu Satversmes 105.panta pirmajam, otrajam un trešajam teikumam.

DIALOGS AR PĀRNACIONĀLAJĀM TIESĀM

Tāpat kā iepriekšējos gados, arī pārskata periodā departaments turpināja uzturēt aktīvu dialogu ar Eiropas Savienības Tiesu.

1. Sešās lietās pieņemts lēmums par prejudiciālā jautājuma uzdošanu Eiropas Savienības Tiesai.

Lietā SKA-47/2021 (A420255417) ir strīds par to, vai Lauku atbalsta dienests pamatoti noraidīja

pieteicējas projekta iesniegumu, pamatojot lēmumu ar to, ka cita kapitālsabiedrība, kuras īpašnieks ir arī pieteicējas īpašnieks, ir pieļāvusi pārkāpumus, kā arī ar to, ka šai kapitālsabiedrībai ir uzsākts maksātnespējas process. Departamentam radās šaubas par to, vai jauna uzņēmuma izveidošana ir Finansējuma uzraudzības regulā ietvertās „apiešanas aizlieguma” klauzulas pārkāpums tikai tādēļ, ka esošo uzņēmumu tā īpašnieks nevar izmantot, lai pretendētu uz jauniem atbalsta pasākumiem iepriekšējā uzņēmuma maksātnespējas dēļ. Prejudiciālais jautājums uzdots par Eiropas Parlamenta un Padomes 2013.gada 17.decembra Regulas Nr.1306/2013 par kopējās lauksaimniecības politikas finansēšanu, pārvaldību un uzraudzību (Finansējuma uzraudzības regula) piemērošanu.

Lietā SKA-33/2021 (A420186016) ir strīds, vai antenas maršrutēšanas aparātiem jāklasificē kā antenas radiotelegrāfa vai radioteleфона aparātiem vai citiem aparātiem, kas klasificējamās kombinētās nomenklatūras pozīcijā 8517. Prejudiciālais jautājums uzdots par Eiropas Padomes 1987.gada 23.jūlija Regulas (EEK) Nr.2658/87 par tarifu un statistikas nomenklatūru un kopējo muitas tarifu I pielikumā, kurš grozīts ar Komisijas 2012.gada 9.oktobra Īstenošanas regulu (ES) Nr.927/2012 un Komisijas 2013.gada 4.oktobra Īstenošanas regulu Nr.1001/2013, interpretāciju.

Lietā SKA-14/2021 (A420284716) ir strīds par Lauku atbalsta dienesta atteikumu piešķirt kompensācijas maksājumu par mikrolieguma meža teritorijām grūtībās nonākušam uzņēmumam. Departamenta ieskatā veidojas neatbilstība piemērotajam ierobežojumam grūtībās nonākušajam uzņēmumam ar kompensācijas par bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu būtību. Ņemot vērā, ka gan ierobežojums noteikts atbilstoši Eiropas Savienības tiesību aktos imperatīvi paredzētajam, gan arī kompensācija izriet no Eiropas Savienības tiesību normās paredzēto pienākumu izpildes, turklāt ņemot vērā, ka ir pamats apšaubīt ierobežojuma leģitimitāti, kā arī ievērojot, ka kompensācijas izmaksa tiek veikta no Eiropas Savienības fondu līdzekļiem, departaments uzskatīja, ka uzdodami prejudiciālie jautājumi.

Lietās SKA-265/2021 (A43012112) un SKA-309/2021 (A43010811) ir strīds par tādu zaudējumu atlīdzināšanu elektroenerģijas ražotājam, kas veidojas no nesaņemtajiem maksājumiem par elektroenerģijas pārdošanu publiskajam tirgotājam par paaugstinātu cenu. Prejudiciālie jautājumi šajās lietās uzdoti par Līguma par Eiropas Savienības darbību 107.panta 1.punkta piemērošanu kopsakarā ar citiem Eiropas Savienības normatīvajiem aktiem saistībā ar valsts atbalstu un regulējamām nozarēm. Līdzīgs prejudiciālais jautājums tika uzdots arī 2020.gadā lietā SKA-625/2020 (A43007011).

Lietā SKA-24/2021 (A420308715) ir strīds par ievestajām precēm – durvju sagatavēm vai koka plātnēm un listēm – piemērojamo muitas nodokli. Departamentam izskatāmajā lietā radās šaubas par piemērojamo kombinētās nomenklatūras kodu, kas noteic attiecīgi piemērojamo muitas nodokli. Departaments atzina, ka pastāv pietiekami lielas neskaidrības par to, kā vispārīgie interpretācijas

noteikumi, kas ļauj konkrētā pozīcijā iekļaut arī negatavas un nepabeigtas preces, saskaņojami ar nodaļu piezīmēm un atsevišķiem konkrētu gadījumu skaidrojumiem, no kuriem varētu secināt, ka vienīgā vēl neizdarītā darbība līdz pabeigtai precei var būt to salikšana. Departaments atzina, ka pastāv šaubas, vai dalībvalstīs vienādi tiek klasificētas šāda veida preces ar vienādām „pabeigtības” vai „nepabeigtības” pazīmēm. Saistībā ar minēto tika nolemts uzdot prejudiciālo jautājumu.

2. Piecās lietās Eiropas Savienības Tiesa pasludināja spriedumu, pamatojoties uz departamenta lūgumu sniegt prejudiciālo jautājumu.

Lietā C-119/20, pamatojoties uz departamenta prejudiciālo jautājumu lietā SKA-2/2022 (A420151917), pasludināts spriedums par Eiropas Parlamenta un Padomes 2013.gada 17.decembra Regulas (ES) Nr.1305/2013 par atbalstu lauku attīstībai no Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai (ELFLA) un ar ko atceļ Padomes Regulu (EK) Nr.1698/2005 19.panta 1.punkta „a” apakšpunkta interpretāciju kopsakarā ar citām minētās Regulas un Eiropas Savienības Pamatnostādnēs par valsts atbalstu lauksaimniecības un mežsaimniecības nozarē un lauku apvidos 2014.–2020.gadam normām.

Lietā C-535/19, pamatojoties uz departamenta prejudiciālo jautājumu lietā SKA-5/2022 (A420273216), pasludināts spriedums par Eiropas Parlamenta un Padomes 2004.gada 29.aprīļa Regulas (EK) Nr.883/2004 par sociālās nodrošināšanas sistēmu koordinēšanu interpretāciju, kā arī Eiropas Parlamenta un Padomes 2004.gada 29.aprīļa Direktīvas 2004/38/EK par Savienības pilsoņu un viņu ģimenes locekļu tiesībām brīvi pārvietoties un uzturēties dalībvalstu teritorijā interpretāciju.

Lietā C-230/20, pamatojoties uz departamenta prejudiciālo jautājumu lietā SKA-145/2021 (A420251617), pasludināts spriedums par Padomes 1992.gada 12.oktobra Regulas Nr.2913/92 par Kopienas Muitas kodeksa izveidi (pēc grozījumiem, kas izdarīti ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2000.gada 16.novembra Regulu Nr.2700/2000) normu interpretāciju saistībā ar noilguma termiņu gadījumos, kad nodokļu administrācija prasa galvotājam segt galvenā parādnieka nodokļu parādu.

Lietā C-736/19, pamatojoties uz departamenta prejudiciālo jautājumu lietā SKA-2/2021 (A420304815), pasludināts spriedums par Komisijas 2011.gada 27.janvāra Regulas (ES) Nr.65/2011, ar ko nosaka sīki izstrādātus noteikumus, lai īstenotu Padomes Regulu (EK) Nr.1698/2005 attiecībā uz pārbaudes kārtību, kā arī savstarpējo atbilstību saistībā ar lauku attīstības atbalsta pasākumiem, 16.panta 5.punkta trešās daļas interpretāciju un piemērošanu.

Lietā C-735/19, pamatojoties uz departamenta prejudiciālo jautājumu lietā SKA-4/2021 (A43007716), pasludināts spriedums par Padomes 2004.gada 21.aprīļa Direktīvas Nr.2004/25/EK par pārņemšanas piedāvājumiem interpretāciju un zaudējumu atlīdzināšanas pienākumu saistībā ar vienas atpērkamās akcijas cenas aprēķināšanas kārtību, izsakot obligāto akciju atpirkšanas piedāvājumu.

DEPARTAMENTA DARBA PLĀNA IZPILDE

Saistībā ar darba plāna izpildi atzīmēšu tikai svarīgākos darbus, kas ir paveikti pārskata periodā.

1. Veiksmīgi turpināta sadarbība ar pirmās un otrās instances tiesām. Jūnijā notika seminārs ar zemāko instanču tiesu tiesnešiem par aktuāliem tiesību jautājumiem. Reizi mēnesī notika darba apspriedes ar zemāko instanču tiesu vadību. Administratīvās rajona tiesas tiesnesei Daigai Lubānei tika nodrošināta stažēšanās iespēja departamentā.

2. Kā viens no būtiskākajiem sasniegumiem darba plāna izpildē ir atzīmējams tas, ka ar departamenta pārstāvju aktīvu līdzdalību tika

a) sagatavoti grozījumi Administratīvā procesa likumā, lai noteiktu vienotu kārtību sūdzību pieļaujamības formālo kritēriju izvērtēšanai. Grozījumi likumā pieņemti, un tie stājušies spēkā 1.decembrī;

b) sagatavoti grozījumi (02.09.2021.) Imigrācijas likuma 61.pantā, nosakot šo lietu kategoriju piekritību nevis departamentam, bet Administratīvajai apgabaltiesai.

3. Departaments jau ceturto gadu sadarbībā ar žurnāla „Jurista Vārds” redakciju veido speciālu numuru, kurš veltīts administratīvā procesa tiesību jautājumiem. Senatoru un palīgu gatavotās publikācijas šim izdevumam veicina gan juridisku diskusiju, gan papildina tiesību zinātnes atziņas. Senatori un padomnieki publicējuši rakstus arī citos „Jurista Vārda” numuros (piemēram, V.Krūmiņa un I.Bērtaite-Pudāne „Par anotācijām un likumdevēja gribu no tiesību piemērotāja skatpunkta”, J.Briede „Augstskolas diploma anulēšanas tiesiskie aspekti”), kā arī „Augstākās Tiesas Biļetenā” (V.Krūmiņas, J.Briedes, K.Zemītes un I.Bērtaites-Pudānes publikācijas).

4. Senatori V.Krūmiņa, A.Kovaļevska, D.Mita un I.Višķere sekmīgi turpināja pildīt LTMC lektora pienākumus, savukārt I.Bērtaites-Pudānes vadībā tika izstrādāta mācību programma par lietu iztiesāšanas metodoloģiju administratīvajā procesā.

5. Sekmīgi īstenots projekts „Administratīvajai justīcijai-100”, kura ietvaros popularizēts administratīvais process, administratīvās tiesas, kā arī tiesas kopumā¹.

6. Senatori un zinātniskie padomnieki sekmīgi piedalījās konferencēs un debatēs, piemēram, D.Makarova konferencē „Nodokļi 2021”, V.Krūmiņa Tieslietu un Labklājības ministrijas organizētajās stratēģiskajās debatēs „Bērni 2025”, J.Briede, A.Kovaļevska un I.Bērtaite-Pudāne Latvijas Universitātes 79.starptautiskajā zinātniskajā konferencē, vairāki departamenta kolēģi piedalījās sarunu festivālā LAMPA, kā arī konstitucionālās tiesībpolitikas seminārā Ratniekos.

7. Īstenota veiksmīga sadarbība ar kolēģiem no citiem departamentiem, it īpaši ar kolēģiem no Civillietu departamenta, risinot jautājumus, kas mūsu tiesību

nozārēs pārklājas. Paldies kolēģiem par atsaucību un veiksmīgu sadarbību.

8. Sniegtas atbildes uz Eiropas Savienības Valsts padomju un augstāko administratīvo tiesu asociācijas (ACA Europe) uzdotajiem jautājumiem, kā arī aizpildītas aptaujas par šādiem tiesību jautājumiem: Strīdu par regulējošo iestāžu lēmumiem izskatīšana; Privātpersonu tiesību aizsardzības līdzekļi administratīvajā procesā tiesā.

9. Nodrošināta prakse sešiem studentiem. V.Krūmiņa Karjeras dienu ietvaros vadīja izglītojošu nodarbību Rīgas Valsts 3.ģimnāzijas 10.klasei.

10. A.Kovaļevska sniedza intervijas radio un televīzijā saistībā ar departamenta pieteikumu Satversmes tiesai jautājumā par viendzimuma pāru laulību reģistrāciju.

NOZĪMĪGĀKĀS LIETAS 2021.GADĀ

Departaments pārskata periodā pieņēma vairākus būtiskus nolēmumus.

1. SKA-11/2021. Ņemot vērā Satversmes tiesas atklāto Satversmes 110.panta pirmā teikuma saturu, departaments pieņēma spriedumu, lai nodrošinātu viena dzimuma pāra ģimeņu juridisko aizsardzību, kas ietver arī pienākumu nodrošināt iespēju juridiski nostiprināt savas attiecības un tikt valsts atzītām par ģimeni. Šajā lietā atzīts, ka pienākums nodrošināt viena dzimuma pāra ģimenēm juridisko aizsardzību izriet arī no cilvēka cieņas principa, kas prasa atzīt visu cilvēku vienvērtību.

Spriedumā arī norādīts, ka tiesiskā un demokrātiskā valstī administratīvās tiesas kā tiesību piemērotājs nevar atteikties nodrošināt Satversmē garantētu tiesību īstenošanu konkrētā situācijā tikai tāpēc, ka šo tiesību īstenošanas kārtība nav noteikta ar likumu. Lai nodrošinātu Satversmes normu efektīvu īstenošanu un nepieļautu, ka Satversme kļūst tikai par deklaratīva rakstura dokumentu, tiesību piemērotājam ir pienākums rast risinājumu ar juridiskām metodēm.

2. SKA-259/2021. Departaments atzina, ka ar pienākumu nodrošināt sociālās palīdzības minimumu ir jāsaprot tādas palīdzības sniegšana personai, lai tā varētu dzīvot cilvēka cieņai atbilstošu dzīvi un pienācīgi apmierināt savas pamatvajadzības. Proti, šādos gadījumos ir jāvērtē, vai konkrētajai personai aprēķinātā vecuma pensija kopsakarā ar citiem viņai pieejamiem sociālās drošības pasākumiem nodrošina pamatvajadzību apmierināšanu. Ja tiek konstatēts, ka personai izmaksātā minimālā vecuma pensija kopsakarā ar citiem sociālās drošības pasākumiem nenodrošina personas pamatvajadzību apmierināšanu, tad tiesai ir jālemj par personai izmaksājamās minimālās vecuma pensijas apmēru, nepieciešamības gadījumā uzdodot Labklājības ministrijai iesniegt metodi, kā šai personai aprēķināt minimālo pensiju, lai tā spētu apmierināt savas pamatvajadzības un dzīvot cilvēka cieņai atbilstošu dzīvi.

3. SKA-435/2021. Senāts atzina, ka, kaut arī nav iestājies neviens no likumā noteiktajiem gadījumiem, kad personu atvaļina, ņemot no militārā dienesta uzskaites, pieteicējas gadījums ir netipisks viņas veselības stāvokļa un pārliecības dēļ. Pacifisms un principiāli iebildumi pret militārā dienesta pildīšanu ietilpst Satversmes 99.panta tvērumā. Tiesa atzina,

¹ Plašāk par paveikto projektā „Administratīvajai justīcijai-100” *Augstākās Tiesas Biļetenā* Nr.23/2021 96.-99.lpp.; Ozola S., Dāce L. Gads administratīvās justīcijas dubultās jubilejas noskaņās. *Jurista Vārds*, 21.12.2021.

ka konkrētajā lietā, ņemot vērā apstākļus un pieteicējas pārliecību, kuras apšaubīšanai nav pamata, pieteicējas apziņas brīvība ir nesamērīgi ierobežota. Legitīmo mērķi (valsts aizsardzība un sabiedrības drošība) konkrētajā gadījumā var sasniegt ar mazāk ierobežojošiem līdzekļiem, ņemot vērā valstī esošo rezerves karavīru skaitu, apstākli, ka pieteicēja apguvusi tikai pamatapmācības kursu, kā arī to, ka pieteicēju viņas veselības stāvokļa dēļ nav paredzēts iesaistīt mācībās un pieteicējas gadījums ir pirmais, kad persona atsakās būt rezervē uzskatu vai pārliecības dēļ.

4. SKA-455/2021. Senāts atzina, ka no vēlēšanu pamatprincipa – proporcionālām vēlēšanām – izriet ne tikai noteikums, kā aprēķināmi pašvaldības vēlēšanu rezultāti, bet arī pašvaldības domes pienākums ievērot proporcionālas pārstāvības (proporcionalitātes) principu arī turpmāk, lai ikviens deputāts tiktu pilnvērtīgi iesaistīts tās darbībā. Tādējādi proporcionālas pārstāvības princips ir vispārējs tiesību princips, kas tiesiskā valstī ir jāievēro proporcionālu vēlēšanu rezultātā ievēlētai pašvaldības domei, organizējot pašvaldības domes darbību. Atbilstoši šim principam domei darbs ir jāorganizē tā, lai ikvienam deputātam būtu nodrošināta pienācīga iespēja piedalīties domes darbā.

Tas, ka proporcionalitātes principa nodrošināšana, komplektējot pašvaldības domes izveidoto struktūrvienību personālsastāvu, likumā tiešā tekstā ir norādīta tikai attiecībā uz komitejām, neizslēdz šā principa piemērošanu arī attiecībā uz citām domes izveidotām struktūrvienībām, ja dalībai tajās ir būtiska nozīme deputātu pienākumu pilnvērtīgā pildīšanā.

Tas, vai opozīcijas deputātiem ir tiesības pieprasīt domes komisiju sastāva veidošanu atbilstoši proporcionalitātes principam, ir atkarīgs no tā, kā faktiski norisinās domes darbs. Tiesības būt proporcionāli pārstāvētiem arī komisiju darbā mazākuma deputātiem ir tad, ja domes izveidotā lēmumu pieņemšanas kārtība faktiski ir tāda, ka deputāti tiesības pilnvērtīgi piedalīties domes lēmumu pieņemšanā var īstenot, tikai piedaloties arī komisiju darbā.

Ja tiesa apgalvo, ka procesa dalībnieka iesniegtie pierādījumi par kādu apstākli ir (vai nav) pietiekami, tiesai ir jāpamato, kāpēc (kā) tā nonākusi pie šāda secinājuma.

Ja pieteicējs apgalvo, ka viņa tiesības ir aizskartas, tieši pieteicējam pašam vispirms ir jāsniedz tiesai pietiekama informācija par apstākļiem, kas liecina par šādu aizskārumu. Tomēr šāds pieteicēja pienākums nemaina tiesas pienākumu atbilstoši objektīvās izmeklēšanas principam rūpēties, lai lietas izšķiršanai būtiskie apstākļi tiktu noskaidroti. Ja tiesa uzskata, ka pieteicēja norādītie apstākļi un sagādātie pierādījumi nav pietiekami, tiesai atbilstoši objektīvās izmeklēšanas principam jānodrošina pieteicējam iespēja iesniegt papildu pierādījumus, ja tādi ir viņa rīcībā.

5. SKA-905/2021. Senāts atzina, ka žurnālistam ir tiesības piedalīties atklātā tiesas sēdē un pašam izdarīt tiesas sēdes skaņu ierakstu, lai nodrošinātu sabiedrībai iespējas saņemt informāciju par tiesvedībām. Tomēr šīs tiesības nevar tikt skatītas atrauti no procesa dalībnieku tiesībām un interesēm kriminālprocesā un šo personu tiesībām uz krimināltiesisko attiecību taisnīgu noregulējumu bez neattaisnotas iejaukšanās personas privātajā dzīvē. Tāpēc uz personas datu apstrādi žurnālistikas vajadzībām ir izdarāmas atkāpes, kas ir nepieciešamas pamattiesību līdzsvara nodrošināšanai, proti, panākot līdzsvaru starp tiesībām uz personas datu aizsardzību un tiesībām uz vārda un informācijas brīvību. Tāpēc žurnālista tiesības fiksēt tiesas sēdes gaitu skaņu ierakstā beidzas līdz ar atklātās tiesas sēdes beigām. Savukārt, ja žurnālists tiesas sēdē nav piedalījies, bet pēc tās ir lūdzis izsniegt tiesas sēdes audioierakstu, uzskatāms, ka žurnālists ir vērsies tiesā ar lūgumu iepazīties ar krimināllietas materiāliem. Tādā gadījumā tiesa kā procesa virzītājs pieņem lēmumu par tā izsniegšanu vai atteikumu izsniegt audioierakstu saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 375.¹pantu, kas regulē žurnālista tiesības iepazīties ar krimināllietas materiāliem. Tiesas rīcība, atsakot audioieraksta izsniegšanu, ir rīcība tiesas spriešanas funkcijas ietvaros un nav pārbaudāma administratīvā procesa kārtībā.

NOBEIGUMĀ

2022.gadā jāturpina aktīvs darbs pie seno lietu izskatīšanas, kā arī lietu izskatīšanas termiņu samazināšanas.

Tāpat paredzētas divas būtiskas aktivitātes: e-lietas ieviešana, kā arī pasākumi saistībā ar Satversmes simtgadi.

JUDIKATŪRAS UN ZINĀTNISKI ANALĪTISKĀ NODAĻA

Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas vadītāja Anita ZIKMANE

Zinātniski analītiskie padomnieki Reinis MARKVARTS, Ilvija PŪCE, Kaspars KUKMILKS (no 1.marta)

*No Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas
vadītājas Anitas ZIKMANES ziņojuma*



PĒTĪJUMU UN APKOPOJUMU IEKŠĒJAIS ARHĪVS

2021.gada laikā īpaši atzīmējami divi nodaļas projekti.

Pirmkārt, izveidota Augstākās tiesas tiesību jautājumu pētījumu un tiesu prakses apkopojumu iekšējā krātuve, kurā pārskatāmā veidā pieejami lietās un procesuālo jautājumu izpētē sagatavoti materiāli. Kopējs arhīvs izveidots, lai nodrošinātu pētniecības resursu maksimāli efektīvu izmantošanu. Tiesību jautājumiem ir tendence periodiski atgriezties, kā arī daži jautājumi pakāpeniski paplašinās, aptverot viena jautājuma dažādas nianšes, proti, tie papildinās, Senātam risinot dažādus kāzus. Turklāt nereti jautājumi skar vairākas nozares un attiecīgi vienus un tos pašus jautājumus uzdod pētīt dažādu departamentu senatori.

Pēc senatoru lūguma 2021.gadā sagatavoti 17 starptautisko tiesību jautājumi, pārsvarā par Eiropas Cilvēktiesību tiesas atziņām, 18 Eiropas Savienības tiesību jautājumi, tai skaitā ar Eiropas Savienības Tiesas prakses atziņām saistīti jautājumi, 22 salīdzinošo vai nacionālo tiesību jautājumi, tai skaitā citu valstu tiesu prakses jautājumi un vēsturiskie Latvijas tiesu prakses apskati.

Kopējais arhīvs tika veidots nolūkā apkopot ne tikai Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas, bet arī Senāta departamentos sagatavotos materiālus, lai arī tiem tiktu nodrošināta atkalizmantošana. Departamenti tiek aicināti rūpēties par cilvēkresursu ekonomiju un zināšanu nodošanu.

Lai atvieglotu pētījumu dokumentēšanu un nolūkā vienādot pētniecības praksi, nodaļa sagatavoja aktualizētus ieteikumus (vadlīnijas) tiesību jautājumu pētījumu un apkopojumu sagatavošanai.

Visiem pieejamā veidā tiek uzturēta arī informācija, kas saņemta no Eiropas Cilvēktiesību tiesas tīkla. Nolūkā pievērst uzmanību darbam noderīgiem Eiropas tiesu un starptautisko organizāciju un iestāžu sagatavotiem materiāliem un zināšanu apguves iespējām, nodaļa sniedz atbalstu Komunikācijas nodaļai Eiropas juridisko aktualitāšu informācijas lapas izveidošanā un uzturēšanā.

LIETU PRIEKŠAPSTRĀDES ZIŅOJUMU PILOTPROJEKTS

Otrs projekts bija tiesu lietu priekšapstrādes ziņojumu pilotprojekts, kura ietvaros nodaļa sagatavoja un testēja lietu sagatavošanas ziņojumus, nolūkā izveidot maksimāli universālas veidnes. Sistēmiska darba procesu veidošana un veidņu izmantošana samazina procesa izpildei nepieciešamo laiku un cilvēkresursu. Senatora pienākumi lietas izskatīšanai tiek koncentrēti būtiskākajam: lietas analīzes izvērtējumam un lēmuma pieņemšanai. Vienlaikus strukturēts darba uzdevums atbalsta personālam ļauj nodrošināt līdzīgu lietas sagatavošanas procedūru ievērošanu. Lietas strukturēta sagatavošana ļauj piesaistīt nepieciešamo palīgresursu kāda tiesību jautājuma padziļinātai izpētei vai līdzšinējās tiesu prakses pārskata sagatavošanai jau agrīnā lietas izpētes stadijā. Lietu ziņojumu projekts ir cieši saistīts ar 2021.gadā īstenoto pētījumu par Senāta nolēmumu argumentācijas tehniku, kura ietvaros sagatavots Senāta nolēmumu analīzes pētījums, salīdzinošais pētījums un ieteikumi. Papildus notika gan diskusijas ar pētnieci, seminārs ar Eiropas Savienības Tiesas tiesneša palīdzījuristi un noslēgumā arī konference.

Jau vairākus gadus Augstākās tiesas darbiniekiem tiek piedāvātas praktiskas nodarbības darbam ar Senāta resursiem, tai skaitā Latvijas Senāta vēstures materiāliem, Eiropas tiesu datubāzēm un Eiropas Savienības tiesību aktu datubāzi, Satversmes tiesas datubāzi un citiem avotiem. Šogad šo apmācību kursu papildina arī Eiropas Cilvēktiesību tiesas organizēti informatīvi semināri. Arī Eiropas Savienības Tiesa tuvākajā nākotnē sola līdzīgus tiešsaistes seminārus par saviem resursiem. No pagājušā gada ievadseminārus jaunajiem darbiniekiem nodaļa organizē biežāk, lai nodrošinātu maksimāli ātru darba pienākumu izpildei nepieciešamo prasmju apgušanu. Atsevišķas nodarbības tika sagatavotas arī senatoriem.

TIESU PRAKSES APKOPOJUMI

2021.gadā būtiski papildinājies arī sabiedrībai pieejamo Senāta atziņu apkopojumu klāsts, kā arī aktualizēti daži senāki apkopojumi. Publicēti deviņi nodaļas sagatavoti apkopojumi:

- Noilguma un prekluzīvie termiņi (jauns)
- Goda un cieņas civiltiesiskā aizsardzība (aktualizēts)
- Patērētāju tiesību aizsardzība (aktualizēts)
- Tiesu prakses apkopojums lietās par atlīdzinājumu no Ārstniecības riska fonda (jauns)
- Pieteikums par administratīvā akta atzīšanu par prettiesisku vai tā izdošanas procesā pieļauta procesuālā pārkāpuma konstatēšanu (Administratīvā procesa likuma 184.panta otrā daļa) (jauns)
- Administratīvajām tiesām pakļautie jautājumi (aktualizēts)
- Medicīniska rakstura piespiedu līdzekļu piemērošanas problēmjautājumi Senāta nolēmumos (jauns)
- Senāta Krimināllietu departamenta atziņas par tiesiskā regulējuma saistībā ar Covid-19 izplatību valstī piemērošana (jauns)
- Kaitējuma kompensācijas cietušajam noziedzīgā nodarījumā, kas saistīts ar ceļu satiksmes noteikumu un transportlīdzekļu ekspluatācijas noteikumu pārkāpšanu, izlemšana kriminālprocesā (jauns)

Īpaši jāatzīmē Krimināllietu departamenta atziņas par Covid-19 regulējuma piemērošanu. Lai arī apkopojums apjoma ziņā ir viens no nelielākajiem, šis pārskatāmais atziņu un vērtējumu apkopojums, cerams, mazināja identificētās problēmas zemāku instanču tiesu darbā ar Covid-19 regulējuma piemērošanu.

Šobrīd izstrādē ir apjomīgs Senāta atziņu apkopojums bērnu un vecāku tiesību jautājumos, pierādījumu sadales prakses atziņas jau nodotas Civillietu departamentam. Savukārt, gatavojot pārskatu par protestu izskatīšanas rezultātiem, jau uzklauti ģenerālprokurora ierosinājumi.

2022.gadā nodaļas darba plānā uzdevumu iezīmējusi arī Tieslietu padome, uzdodot izvērtēt līdzšinējo praksi (tostarp ārvalstu) tiesas spriedumu taisīšanā un sagatavot ieteikumus pirmās un otrās instances tiesām.

SENĀTA NOLĒMUMU PIEEJAMĪBA

Nolūkā nodrošināt publisku pieejamību lielākam skaitam nolēmumu, atbilstoši departamentu priekšsēdētāju lēmumam no 1.jūlija tiesu nolēmumu portālā manas.tiesas.lv tiek pievienoti arī Civillietu departamenta un Krimināllietu departamenta atteikumi ierosināt kasācijas tiesvedību. Administratīvo lietu departamenta atteikumi ierosināt kasācijas tiesvedību tiek pievienoti jau no 2021.gada sākuma. Senāta nolēmumu pieejamība šādā veidā faktiski tiek nodrošināta maksimālā apjomā. Judikatūras nolēmumu arhīvs Augstākās tiesas tīmekļvietnē papildināts ar 247 Senāta nolēmumiem. Tas līdzīgi kā citus gadus veido nedaudz virs 10% no attiecīgajā gadā izskatītajām lietām.

Judikatūras nolēmumu arhīvs jau vairākus gadus nav piedzīvojis īpašas funkcionālas izmaiņas. Nodaļa sagatavojusi priekšlikumus iespējamiem uzlabojumiem un papildinājumiem. Ņemot vērā gada nogalē veiktās

lietotāju aptaujas rezultātus, nodaļa cer līdzdarboties Senāta nolēmumu pārskatāmas pieejamības veicināšanas projektā.

2021.gadā Komunikācijas nodaļa Judikatūras nolēmumu arhīvā turpināja pievienot Senāta 1996.–2003.gada nolēmumu informāciju, kas izsauca tūlītēju interesi par šo nolēmumu faktisku pieejamību. Augstākās tiesas tīmekļvietnē tagad ir daļēji pieejamas arī senākas nolēmumu gadagrāmatas, turklāt visvairāk meklētos Civillietu departamenta nolēmumus iespējams atrast Latvijas Nacionālās bibliotēkas digitalizēto nolēmumu Gadagrāmatu kopā, uz kuru norāde arī ir pievienota tieši no mūsu tīmekļvietnes.

2021.gada nolēmumi papildinājuši 506 tiesību normas tiesību aktu portālā likumi.lv. Portālā tiek nodoti pievienošanai nolēmumi ar tēzēm, kas ir par Latvijas tiesību normu. Jau pievienoti 107 nolēmumi administratīvajās lietās, 48 civillietās, 55 nolēmumi krimināllietās.

● 2021.gada statistika¹ par publicēto Senāta nolēmumu skaitu dažādās vietnēs

	Izskatīto lietu skaits	Latvijas tiesu nolēmumu portāls manas.tiesas.lv	Judikatūras nolēmumu arhīvs at.gov.lv	Tiesību aktu portāls likumi.lv
Administratīvo lietu departaments	851	815	122	107
Civillietu departaments	1088	479	78	48
Krimināllietu departaments	604	328	74	55
Kopā	2543	1620	274	210

● Sadalījums pēc publicēšanas veida: ar tēzēm vai tikai ar virsrakstu 2021.gadā

	Kopā publicēti Judikatūras nolēmumu arhīvā	Ar tēzēm	Tikai ar virsrakstu	Procentuāls sadalījums
Administratīvo lietu departaments	122	111	11	91/9
Civillietu departaments	78	48	30	62/38
Krimināllietu departaments	74	57	17	77/23

● Likumi.lv 2021.gadā pievienoti

	Nolēmumi	Tiesību aktu panti (normas)
Administratīvo lietu departaments	107	247
Civillietu departaments	48	143
Krimināllietu departaments	55	116

¹ Dati 2021.gada 22.janvārī. Atsevišķi nolēmumi vēl atrodas saskaņošanas procesā.

ADMINISTRĀCIJA

Administrācijas vadītāja Sandra LAPIŅA

Administrācijas vadība 2021.gadā:

Finanšu un saimniecības nodaļas vadītājs Uldis ČUMA-ZVIRBULIS,

Personāla nodaļas vadītāja Gunita AUZIŅA,

Komunikācijas nodaļas vadītāja Rasma ZVEJNIECE,

Informācijas tehnoloģiju nodaļas vadītājs Pāvels VEĻECKIS,

Kancelejas vadītāja Elīna MAJORE,

juriskonsulte Ilze LEJA

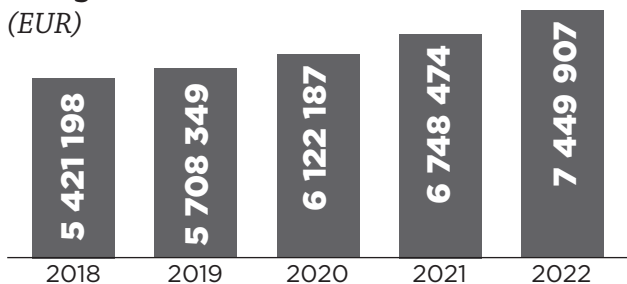
No Administrācijas vadītājas
Sandras LAPIŅAS ziņojuma



BUDŽETS UN PERSONĀLS

Augstākās tiesas budžets 2021.gadā bija 6 748 474 eiro – par 12% vairāk nekā 2020.gadā.

● Augstākās tiesas budžets (EUR)



2021.gadā Augstākajā tiesā strādāja vidēji 36 tiesneši un 116 darbinieki. Darbinieku mainības koeficients bija 15,25%.

● Personāla sadalījums pēc dzimuma

SENATORI



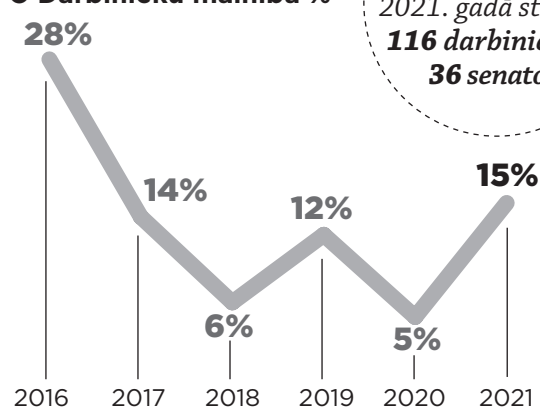
11 vīrieši
25 sievietes

DARBINIEKI



19 vīrieši
97 sievietes

● Darbinieku mainība %



2021. gadā strādāja
116 darbinieki un
36 senatori

Konkursa kārtībā darbā pieņemti 11 senatoru palīgi, 2 zinātniski analītiskie padomnieki. 2022.gada budžeta prioritātēs piešķirti līdzekļi vēl 4 zinātniski analītisko padomnieku amata vietām, un šī gada sākumā uzsākts atlases process.

TIESAS DARBĪBAS STRATĒGIJAS IZPILDE

Administrācija uzdevums ir Augstākās tiesas darba nodrošināšana, un tā atbalstījusi un sekmējusi Augstākās tiesas darbības stratēģijas izpildi visās tās prioritārajās jomās.

Stabilas judikatūras veidošana

Nodrošinot sadarbību ar zemāko instanču tiesām, Augstākajā tiesā stažējās pieci apgabaltiesu un rajona (pilsētu) tiesu tiesneši. No stažieriem saņemtas labas atsauksmes – stažēšanās palīdzējusi izprast kasācijas instances darba specifiku, uzlabot tiesas nolēmumu sastādīšanas prasmes, vērtīga bijusi dalība diskusijās par tiesību jautājumiem.

Lai darītu pieejamākus Senāta nolēmumus un citus juridiskos resursus, izveidots videomateriāls „Senāta juridiskie resursi”, tas publicēts mājaslapā un Tviterī.

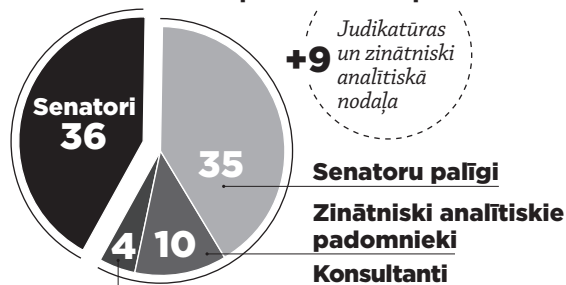
Izveidota darba grupa un analizētas dažādas iespējas Judikatūras klasifikatoru pilnveidošanai Augstākās tiesas mājaslapā. Veikta lietotāju aptauja, kuras rezultāti parāda, ka esošais judikatūras nolēmumu arhīvs ir saturisks un vienkārši lietojams, tomēr nepieciešams pilnveidot meklēšanas iespējas.

Pakāpeniski tiek publicēta Senāta vēsturiskā judikatūra.

Efektīva kasācijas procesa nodrošināšana

Veikts senatoru palīgu un padomnieku skaita audits. Kopā ar departamentu priekšsēdētājiem rasts risinājums palielināt nevis palīgu skaitu, bet zinātniski analītisko padomnieku skaitu departamentos.

● Senatoru atbalsta personāls departamentos



Lai veicinātu Senāta darbinieku sadarbību un savstarpēju pieredzes apmaiņu, notikušas departamentu palīgu un padomnieku trīs sarunas – par lietu referēšanu, par laika plānošanu un par pieteikuma sagatavošanu Satversmes tiesai.

Izstrādāta mentoringa programma senatoru palīgiem un padomniekiem, kas dos iespēju sniegt profesionālu atbalstu darba gaitu sākumā, veicinās darbinieka izaugsmi, nodrošinot labāko sniegumu īsākā periodā. Veikta potenciālo mentoru atlase un uzsākta apmācība.

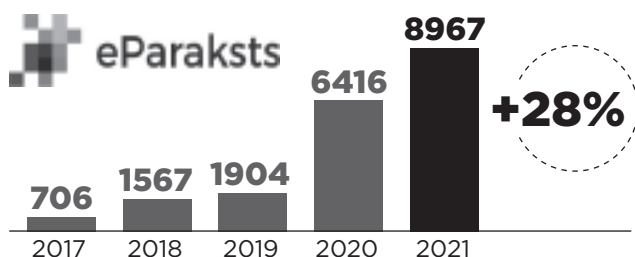
Resursu izmantošanas un iekšējo procesu efektīvizēšana

Nodrošināta nepieciešamā Augstākās tiesas iesaiste e-lietas ieviešanas projektā – līdzdalība darba grupās, uz kurām esam aicināti, un mācībās, kuras bijušas piedāvātas. Tiesas lielā zālē aprīkota ar e-lietas izskatīšanai nepieciešamo tehnisko risinājumu.

Tiesā ieviests centralizēts bezvadu tīkla risinājums ar 10 piekļuves punktiem.

Par 28% pieaudzis ar e-parakstu parakstīto dokumentu skaits.

● Nosūtīti sūtījumi ar drošu elektronisko parakstu



Apkopota informācija par departamentos aktuālo juridisko datubāzu nepieciešamību, nodrošināta vajadzīgo resursu abonēšana.

Sadarbībā ar Judikatūras un zinātniski analītisko nodaļu sāktas gatavot Eiropas juridiskās informācijas infolapas senatoru un darbinieku informēšanai.

Sadarbība un dialogs

Tieslietu padomes uzdevumā organizēta Latvijas tiesnešu aptauja par neatkarību. Aptauju veica Latvijas Universitātes Antropoloģijas studiju nodaļas pētnieki.

Rezultāti prezentēti Tieslietu padomē un preses konferencē.

Tieslietu padomes sēžu zālē izveidota virtuāla prezentācija par Latvijas Goda tiesnešiem.

Nodrošināta Augstākās tiesas priekšsēdētāja dalība augstāko konstitucionālo orgānu vadītāju apspriedēs un sadarbībā ar Satversmes tiesu vienota tiesu varas tēla veidošana – kopīga ziedu nolikšana pie Brīvības pieminekļa valsts svētkos, kopīga diskusija „Kurš vairāk vai cik vērts ir cilvēka cieņa?” sarunu festivālā LAMPA, atsevišķos gadījumos kopīgi tvīti u.c.

Notika Administrācijas pieredzes apmaiņas vizīte Satversmes tiesā.

Juridiskās domas veidošanai sagatavoti un izdoti divi „Augstākās Tiesas Biļetena” numuri. Uzsākts veidot Biļetena elektronisko versiju Augstākās tiesas mājaslapā.

Augstākā tiesa līdz ar citiem konstitucionālajiem orgāniem un citām institūcijām iekļāvusies Satversmes simtgades pasākumu plānā 2021.–2022.gadam, un tā būs viena no darba prioritātēm šajā gadā.

Sabiedrības informēšana un izglītošana

Augstākās tiesas komunikācija ar sabiedrību veidota atvērta un proaktīva. Sagatavota 381 preses relīze par notikumiem Augstākajā tiesā, tiesu lietām un Tieslietu padomes lēmumiem un citiem jautājumiem. Atbildēts uz 214 mediju jautājumiem.

Izveidota Augstākās tiesas mājaslapas jauna – vizuāli un funkcionāli mūsdienīgāka, strukturētāka – versija.

Aktīvi izmantots arī otrs ārējās komunikācijas kanāls – Augstākās tiesas Tviterkonts – publicēts 441 tvīts, sekotāju skaits gada laikā palielinājies par 55%.

Augstākās tiesas Youtube kanāls papildināts ar 11 videomateriāliem.

Izveidota virtuālā ekskursija pa Augstākās tiesas telpām, kas pieejama tiesas mājaslapā.

● Virtuālā ekskursija



Sadarbība ar augstskolām notikusi attālinātā formātā. Augstskolu juridiskajām fakultātēm izsūtīta informācija par Augstākās tiesas piedāvātajām studiju darbu tēmām. Augstskolu mācībspēki iepazīstināti ar tiesas juridiskajiem resursiem un to izmantošanas iespējām. Zoom platformā notikušas lekcijas par Augstāko tiesu Rēzeknes augstskolas un Rīgas Stradiņa universitātes studentiem, studentiem nodrošināta arī iespēja kā klausītājiem attālināti piedalīties Senāta tiesas sēdē.

Administrācija atbalstījusi Administratīvās justīcijas 100-gades pasākumus visa gada garumā, gan piedaloties darba grupā, gan organizējot senatora Jāņa Kalaca piemiņas pasākumu Trikātā un izveidojot izstādi „Administratīvajai justīcijai – 100, Administratīvā procesa likumam – 20”, gan atbalstot citas departamenta aktivitātes.

DISCIPLINĀRTIESA

Disciplinārtiesas priekšsēdētāja Ināra GARDA

Disciplinārtiesas locekļi

Andris GUĻĀNS, Vēsma KAKSTE, Ļubova KUŠNIRE, Anita POĻAKOVA, Inguna RADZEVIČA

*No Disciplinārtiesas priekšsēdētājas
Ināras GARDAS ziņojuma*



Disciplinārtiesā 2021.gadā saņemtas sešas sūdzības, izskatītas septiņas sūdzības (atlikumā no 2020.gada bija viena sūdzība).

No saņemtajām un izskatītajām sūdzībām:

- divas tiesneša sūdzības par Tiesnešu disciplinārkolēģijas lēmumiem;
- trīs tiesnešu sūdzības par Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas lēmumiem;
- divas prokuroru sūdzības par ģenerālprokurora pavēlēm par saukšanu pie disciplināratbildības.

SŪDZĪBAS PAR TIESNEŠU DISCIPLINĀRKOLĒGIJAS LĒMUMIEM

Abas sūdzības par Tiesnešu disciplinārkolēģijas lēmumiem iesniedza viens tiesnesis.

DT-1/2021

Tiesnesis saukts pie disciplināratbildības par tīšu likuma pārkāpumu lietas izskatīšanā un darba pienākumu nepildīšanu, jo vairākkārt kavējis spriedumu sastādīšanas termiņus (sprieduma sastādīšanas termiņa kavēšana gandrīz divu mēnešu garumā, turklāt tiesnesis vairākas reizes noteica jaunu datumu spriedumu sagatavošanai, par ko paziņoja pusēm, tomēr nevienu no noteiktajiem termiņiem neievēroja).

Tiesnesis apstrīdēja viņam piemēroto disciplinārsodu.

Disciplinārtiesa atstāja negrozītu Tiesnešu disciplinārkolēģijas lēmumu, ar kuru tiesnesim uzlikts disciplinārsods – amatalgas samazināšana uz sešiem mēnešiem, ieturot 10 procentus no amatalgas.

Nosakot sodu, Tiesnešu disciplinārkolēģija pareizi un vispusīgi izvērtēja Tiesnešu disciplinārās atbildības likuma 7.panta piektajā daļā norādītos apstākļus un pamatoti nonāca pie secinājuma par bargākā disciplinārsoda piemērošanu, jo jau iepriekš līdzīgās

disciplinārlietās noteiktie disciplinārsodi, proti, vienā gadījumā – piezīme, bet citā – rājiens, nav mudinājuši tiesnesi nepieļaut līdzīga rakstura pārkāpumus.

DT-3/2021

Tiesnesis saukts pie disciplināratbildības par darba pienākumu nepildīšanu, t.i., nolēmumu nesagatavošanu likumā noteiktajā termiņā divās civillietās, civillietu ilgstošu nevirzīšanu procesuālo darbību veikšanai (tiesas sēdes dienas savlaicīgu nenoteikšanu). Ar Tiesnešu disciplinārkolēģijas lēmumu tiesnesim uzlikts disciplinārsods – amatalgas samazināšana uz sešiem mēnešiem, ieturot 20 procentus no amatalgas.

Tiesnesis apstrīdēja šo lēmumu (paaugstināta darba slodze, ilgstoša darbnespēja, darba veikšana valstī izsludinātās ārkārtējās situācijas laikā; atšķirīga attieksme no priekšsēdētāja, viņa vietnieka puses, jo arī citi tās pašas tiesas tiesneši pieļauj līdzīgus pārkāpumus, taču pie disciplināratbildības netiek saukti; piemērots nesamērīgs sods, jo nav vērtētas tiesnešu atalgojuma atšķirības, lietu izskatīšanas kvalitāte).

Disciplinārtiesa atstāja negrozītu Tiesnešu disciplinārkolēģijas lēmumu.

Tiesnesis neapstrīdēja Tiesnešu disciplinārkolēģijas nodibinātos faktus par pieļauto gandrīz divu mēnešu ilgu sprieduma izsniegšanas termiņa kavējumu civillietā, sprieduma izsniegšanas termiņa kavējumu no 2020.gada 27.novembra un tā neesamību uz disciplinārlietas izskatīšanas brīdi 2021.gada 19.aprīlī, procesuālo darbību izpildes termiņu kavējumu piecās civillietās (piemēram, tiesas sēdes datuma un laika nenoteikšanu, lēmumu neesību par lietas izskatīšanu rakstveida procesā, pieļautām nevajadzīgām atkārtotām procesuālām darbībām).

Nosakot sodu, Tiesnešu disciplinārkolēģija ir vērtējusi pārkāpuma raksturu (aizskartas personu tiesības), atkārtotu disciplinārlietu par tādu pašu pārkāpumu, kas nav mudinājis tiesnesi veikt izmaiņas savā darbā, nodibinājusi pārkāpuma nozīmīgumu un tā cēloni – tiesneša nespēju organizēt un plānot savu laiku. Tiesneša norādītie apstākļi, izņemot ārkārtējās situācijas ietekmi, atzīti par nenozīmīgiem, jo tie nav netipiski un neparedzami, lai būtu vērtējami kā attaisnojums pieļautajam lietu izskatīšanas un nolēmumu sagatavošanas kavējumam. Turklāt tiesneša attieksme nerada pārliecību par labvēlīgām izmaiņām.

Apstākļos, kad tiesnesis nenoliedza pārkāpuma esību, sūdzībā norādītie apsvērumi soda noteikšanai – amatalgu salīdzinājums, slodze, darba kvalitāte – nebija pamats apšaubīt Tiesnešu disciplinārkolēģijas noteiktā soda samērīgumu, jo šie apstākļi neietekmē paša tiesneša pieļautā pārkāpuma raksturu un viņa atbildību par to.

SŪDZĪBAS PAR ĢENERĀLPROKURORA PAVĒLĒM

Disciplinārtiesas izskatīja divas prokuroru sūdzības.
DT-2/2021

Prokuroram ar ģenerālprokurora pavēli par tišiem likuma pārkāpumiem, pildot amata pienākumus, tika uzlikts disciplinārsods – pazemināšana amatā.

Darba kvalitātes un efektivitātes pārbaudes rezultātā sagatavotajā uzziņā norādīts uz veselu virkni Kriminālprocesa likuma un Krimināllikuma normu pārkāpumiem, par kuriem prokurors saukts pie disciplinārās atbildības (vērtētas šādas jomas: izmeklēšanu uzraugošā prokurora pilnvaru īstenošana kriminālprocesos, kas nodoti prokuroram izmeklēšanas uzraudzības veikšanai un atrodas aktīvā uzraudzībā; procesa virzītāja pilnvaru realizēšana kriminālprocesos, ko prokurors saņēmis kriminālvajāšanas uzsākšanai; valsts apsūdzības uzturēšana tiesā).

Prokurors pārsūdzēja šo pavēli (apstrīdēti pārbaudē konstatētie pārkāpumi; par disciplināri sodāmu pārkāpumu nepamatoti atzītas nepilnības darba pienākumu izpildē; nav pamatojuma par disciplinārsoda piemērošanu, turklāt disciplinārsoda piemērošanai iestājies disciplināratbildības noilgums).

Disciplinārtiesā atcēla ģenerālprokurora pavēli daļā, ar kuru prokurors tika saukts pie disciplinārās atbildības par tišu Kriminālprocesa likuma 37.panta otrās daļas 1.punkta pārkāpumu (nav izpildījis pienākumu dot norādījumus par procesa veida izvēli, izmeklēšanas virzienu un izmeklēšanas darbību veikšanu) kriminālprocesā, par tišu Kriminālprocesa likuma 39.panta pirmās daļas 1.¹ punkta, 39.panta pirmās daļas 2.punkta, 320. un 405.panta, 501.panta 2.punkta, 23. un 24.nodaļā ietverto tiesību normu, kā arī Krimināllikuma 15.panta trešās daļas, 19. un 20.panta pārkāpumu, un disciplinārlietu šajā daļā izbeidza.

Disciplinārtiesā grozīja ģenerālprokurora pavēli par piemēroto disciplinārsodu un prokuroram noteica disciplinārsodu – prokurora mēneša algas samazināšanu uz 6 mēnešiem, ieturot 20 procentus no prokurora mēneša algas.

Disciplinārtiesā atzina par pamatotu prokurora saukšanu pie disciplinārās atbildības par pavēli konstatēto, ka:

1) prokurors pieļāvis likuma pārkāpumu, tiši nepildot Kriminālprocesa likuma 37.panta otrās daļas 1.punktā noteikto pienākumu divos kriminālprocesos, jo tajos nenodrošināja mērķtiecīgu izmeklēšanu;

2) pildot amata pienākumus, tiši pārkāpis Kriminālprocesa likuma 12.panta pirmo daļu un 389.panta pirmās daļas 2.punktu, jo neievēroja drošības līdzekļa piemērošanas termiņu, proti, iestājoties deviņu mēnešu termiņam, neizpildīja pienākumu atcelt konkrētai personai piemērotos drošības līdzekļus. Turklāt, atsaucoties uz tiesību normām, kuras neregulē konkrēto tiesisko situāciju, atstāja bez izskatīšanas pieteikto lūgumu par drošības līdzekļa atcelšanu.

Pārējie pavēlē norādītie tišie likuma pārkāpumi neguva apstiprinājumu (piemēram, nebija konkretizēta tiesību norma, kuru prokurors pārkāpis, norādīti apstākļi, kuros izpaudies pārkāpums, proti, pieļautie likuma pārkāpumi bija norādīti tik lielā mērā nekonkrēti, ka noteikt pārkāptās tiesību normas tiesisko sastāvu nebija iespējams; argumentācijas trūkums par tišu

likuma pārkāpumu), tādēļ prokurora saukšana pie disciplinārās atbildības tika atzīta par nepamatotu un disciplinārlieta šajā daļā izbeigta.

DT-6/2021

Prokuroram ar ģenerālprokurora pavēli par tišiem likuma pārkāpumiem, pildot amata pienākumus, piemērots disciplinārsods – prokurora mēnešalgas samazināšana 20 procentu apmērā uz trim mēnešiem.

Prokurors saukts pie disciplinārās atbildības par:

1) tišu Kriminālprocesa likuma 405.panta pirmās daļas 2. un 5.punkta pārkāpumu, jo nav ievērojis šo normu prasības par lēmuma saturu un pieņēmis lietas faktiskajiem apstākļiem neatbilstošu lēmumu, proti, lēmumā par personas saukšanu pie kriminālatbildības prokurors norādījis apstākļus, kas attiecas uz nākotnes notikumiem, ievērojot to, ka lēmums par kriminālprocesa sadalīšanu un kriminālprocesa izdalīšanu atsevišķā lietvedībā pret nenoskaidrotu personu tika pieņemts tikai nākamajā dienā;

2) tiši pārkāpis Kriminālprocesa likuma 277.panta trešās un sestās daļas nosacījumus, jo, zinot, ka personas, kura apsūdzēta smaga nozieguma izdarīšanā, apcietinājuma termiņš nedrīkst pārsniegt sešus mēnešus, un apzinoties, ka šis apcietinājuma termiņš beigsies pirms lietas nodošanas kancelejā, paturēja apsūdzēto pirmstiesas apcietinājumā bez tiesas lēmuma par apcietinājuma piemērošanas termiņa pagarināšanu.

Prokurors pārsūdzēja šo pavēli (nodarījumā nav subjektīvās puses tiša likuma pārkāpuma konstatēšanā, nepareizi noteikts atbildīgais par apcietinājuma termiņa pārkāpumu, nav iestājies faktiskais personas tiesību aizskārums, piemērotais sods atceļams vai mīkstināms, turklāt noteiktajai profesionālo zināšanu pārbaudei ir dubultās sodīšanas raksturs).

Disciplinārtiesā atcēla ģenerālprokurora pavēli daļā par prokurora saukšanu pie disciplinārās atbildības par Kriminālprocesa likuma 405.panta pirmās daļas 2. un 5.punkta tišu pārkāpšanu un disciplinārlietu šajā daļā izbeidza. Pārējā daļā ģenerālprokurora pavēle atstāta negrozīta, bet prokurora sūdzība noraidīta (par tišu Kriminālprocesa likuma 277.panta trešās un sestās daļas pārkāpumu. Proti, zinot, ka pirmstiesas procesā personu, kuru apsūdz par smaga nozieguma izdarīšanu, atļauts turēt apcietinājumā ne vairāk kā sešus mēnešus, turēja apsūdzēto pirmstiesas apcietinājumā pēc likumā noteiktā sešu mēnešu termiņa izbeigšanās bez tiesas lēmuma par apcietinājuma piemērošanas termiņa pagarināšanu. Rezultātā bez tiesiska pamata tika ierobežota cilvēka brīvība, kas ir viens no smagākajiem cilvēktiesību pārkāpumiem).

SŪDZĪBAS PAR TIESNEŠU KVALIFIKĀCIJAS KOLĒGIJAS LĒMUMIEM

Saņemtas trīs sūdzības: viena par lēmumu, ar kuru negatīvi novērtēta tiesneša profesionālā darbība, divas par lēmumiem tiesneša karjeras jautājumos.

DT-4/2021

Tiesnešu kvalifikācijas kolēģija novērtēja tiesneša profesionālo darbību negatīvi un lēmumā kā būtiskāko tiesneša profesionālās darbības negatīvā novērtējuma iemeslu atzina to, ka tiesnesim nepiemīt prasme organizēt savu un visa sastāva darbu tā, lai

viņam nodotās lietas pēc noteiktiem saprotamiem principiem tiktu virzītas izskatīšanai, lai netiktu veiktas nevajadzīgas un nepamatotas darbības un lai tiktu ievēroti tiesību normās un paša tiesneša noteiktie nolēmumu sagatavošanas termiņi. Tiesneša darbībā nav saskatāmi uzlabojumi, nav mainījusies paša tiesneša izpratne par patiesajiem cēloņiem nespējai organizēt savu darbu.

Par šo lēmumu tiesnesis iesniedza sūdzību (argumentācijā par darba organizēšanu norādīts uz apstākļiem, kas nav atkarīgi no paša tiesneša).

Disciplinārtiesā atstāja negrozītu pārsūdzēto lēmumu.

Disciplinārtiesā atzina, ka lietu ilgstoša nevirzīšana izskatīšanai un nolēmumu sagatavošanas termiņu kavēšana vispārīgi var būt saistīta ar lielu darba slodzi, darbnespēju, palīgpersonāla trūkumu u.tml. tiesneša norādītiem apstākļiem, un tiesnesim apstrādāt jebkāds lietu daudzums nav jāspēj, ja tiesnešu vai tiesas darbinieku skaits tiesā ir objektīvi nepietiekams. Tomēr izskatāmajā gadījumā kā pamatcēlonis tika konstatēta tieši tiesneša nepietiekama prasme organizēt savu darbu, ko zināmā mērā ietekmēja arī nepietiekama izpratne par tiesneša amatu un tā pienākumiem.

Tādi apstākļi kā jaunu neprognozējamu vai paažtrinātā kārtībā izlemjamu lietu nonākšana tiesnesim izskatīšanā pieder pie tiesneša darba rakstura. Tiesnesim ir jārēķinās, ka viņam regulāri tiks nodotas izskatīšanai jaunas lietas, un jāspēj savu darbu organizēt atbilstoši šādai dinamikai. Tāpat, tiesību normās nosakot nolēmumu sastādīšanas termiņus, likumdevējs ir izdarījis apsvērumus, kādēļ šādi termiņi ir nepieciešami un atbilstoši. Arī šajā ziņā tiesnesim savs darba ritms jāpakārto attiecīgajam regulējumam.

DT-5/2021

Ar Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas lēmumu atteikts sniegt atzinumu tiesneša pārceļšanai apgabaltiesas tiesneša amatā.

Par šo lēmumu iesniegta sūdzība (lēmumā nav pamatojuma atteikumam sniegt atzinumu pārceļšanai uz vakanto tiesneša amatu augstāka līmeņa tiesā, nav norādīts uz prasmēm, kas pilnveidojamas).

Disciplinārtiesā atcēla pārsūdzēto lēmumu un nosūtīja materiālus atkārtotai izskatīšanai Kolēģijā.

Pārsūdzētais lēmums bija pieņemts rezolūcijas veidā, tas nesaturēja konkrētus argumentus, ar kuriem pamatots attiecīgais lēmums.

Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijai par tiesneša pārceļšanu uz vakanto tiesneša amatu augstāka līmeņa tiesā jāsniedz pozitīvs vai negatīvs atzinums. Pozitīva atzinuma gadījumā tiesneša kandidatūra tiek virzīta pārceļšanai amatā, par ko lemj Tieslietu padome, bet negatīvu atzinumu saņēmušā tiesneša kandidatūra tālāk netiek virzīta. Savukārt situācijā, kad vairākiem kandidātiem sniegts pozitīvs atzinums, bet visus nav iespējams virzīt pārceļšanai amatā sakarā ar mazāku vakanču skaitu, Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijai jāpieņem motivēts lēmums, un pārceļšanai amatā jāvirza piemērotākie kandidāti atbilstoši vakanču skaitam (Likuma „Par tiesu varu” 73.¹ panta trešā daļa).

Viens no tiesneša neatkarības nodrošināšanas veidiem ir saprotama un caurspīdīga tiesnešu atlases kārtība, kā arī karjeras virzība, kas balstīta

uz objektīviem kritērijiem, gan lemjot par tiesneša iecelšanu vai apstiprināšanu amatā, gan lemjot par viņa pārceļšanu uz vakanto tiesneša amatu.

Tas nozīmē, ka tiesnesim nelabvēlīgs lēmums, kas skar viņa karjeras jautājumus, ir jāmotivē, lai tiesnesim būtu saprotams, pēc kādiem kritērijiem novērtētas pieteiktās kandidatūras, kādēļ citi kandidāti atzīti par piemērotākiem un kas viņa profesionālajā darbībā vai prasmēs būtu uzlabojams, lai nākotnē varētu sekmīgi startēt attiecīgajā konkursā.

DT-7/2021

Tiesnešu kvalifikācijas kolēģija sniegusi pozitīvu atzinumu tiesneša profesionālo prasmju atbilstībai apelācijas instances tiesas tiesneša amatam, bet pārceļšanai amatā virzījusi divus citus kandidātus, kurus atzinusi par piemērotākiem vakantajam amatam.

Par minēto lēmumu tiesnesis, kurš netika virzīts pārceļšanai uz vakanto tiesneša amatu, iesniedza sūdzību (kandidātu salīdzināšana nav balstīta uz objektīviem kritērijiem).

Disciplinārtiesā atcēla lēmumu pārsūdzētajā daļā.

Kritērijiem kandidātu uz vakantajām tiesneša amata vietām augstākas instances tiesā novērtēšanā jābūt objektīviem, salīdzināmiem, vienlīdzīgi attiecinātiem un izvērtētiem attiecībā uz visiem kandidātiem. Nevar izlases veidā attiecināt atsevišķus kritērijus uz katru no kandidātiem. Proti, visu kandidātu novērtēšana ir veicama pēc identiskiem kritērijiem, kurus iespējams attiecināt uz ikvienu līdzīgu konkursu atbilstoši tā mērķim – atlasīt uz apgabaltiesas tiesnešu vakantajām amata vietām kompetentākos pretendētus ar labākajām īpašībām un augstāko profesionālo sasniegumu.

NOLĒMUMU PĀRSKATS UN KLASIFIKATORS

Judikatūras un zinātniski analītiskā nodaļa ir sagatavojusi Disciplinārtiesas nolēmumu pārskatu un klasifikatoru (2012.gads – 2022.gada 3.janvāris), kas publicēts Augstākās tiesas mājaslapā.

Tajā atspoguļoti visi nolēmumi, tajos izteiktās atziņas, izmantotie avoti, tiesību normas.

IESNIEGUMI

Lūgums sniegt viedokli

Tieslietu ministrijas valsts sekretāra vietiece informatīvā vēstulē lūgusi sniegt viedokli par likuma „Par tiesu varu” 60.panta ceturtās daļas piemērošanu apstākļos, kad tiesnesis pārsūdzējis Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas negatīvo atzinumu un sūdzība tiks izskatīta pēc tam, kad būs beidzies likumā noteiktais tiesneša pilnvaru termiņš.

Disciplinārtiesā sniedza atbildi, ka atbilstoši minētajai tiesību normai jautājuma lemlšana par tiesneša kandidatūras virzīšanu vai nevirzīšanu atkārtotai iecelšanai vai apstiprināšanai amatā ir tieslietu ministra kompetencē, kā arī informēja par tiesneša sūdzības izskatīšanas datumu un laiku.

Iesniegums

Disciplinārtiesā saņēma personas iesniegumu, kurā bija lūgts ierosināt disciplinārtiesu pret tiesnesi. Norādot uz Disciplinārtiesas kompetenci, iesniegumu atteikts pieņemt, izskaidrojot disciplinārtiesas ierosināšanas kārtību.

TIESLIETU PADOMES DARBA NODROŠINĀŠANA

Saskaņā ar likuma „Par tiesu varu” 89.⁷ pantu Augstākās tiesas priekšsēdētājs vada Tieslietu padomes darbu. Tieslietu padomes darbu nodrošina Tieslietu padomes sekretariāts, kas ir Augstākās tiesas struktūrvienība.

2021. gadā notikušas 37 Tieslietu padomes sēdes (no tām 16 attālināti Zoom platformā, 21 rakstveida procesā). Pieņemti 80 lēmumi. Apstiprināti deviņi normatīvi, tai skaitā Tieslietu padomes darbības

stratēģija 2021.–2025.gadam.

Tieslietu padome arī sasauca Latvijas tiesnešu konferences. Covid-19 pandēmijas dēļ Tiesnešu klātienes konference 2021.gadā nenotika. Sasauktas trīs neklātienes konferences, kurās elektroniskajās vēlēšanās ievēlēti Tieslietu padomes, Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas un Tiesnešu disciplinārkolēģijas locekļi, kā arī apstiprināts jauns Tiesnešu ētikas kodekss.

AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA VIESU UZRUNAS TRĪS ASPEKTI PAR TAISNĪGUMA UN TIESISKUMA NODROŠINĀŠANU

Ģenerālprokurors Juris STUKĀNS

Labdien augsti godātais Augstākās tiesas priekšsēdētājs, augsti godātais tieslietu ministrs, augsti godātie tiesneši!

Vēlos norādīt un lūgt Augstākās tiesas tiesnešus padomāt un vērtēt trīs aspektus. Šie aspekti izriet no mūsu kopīga virsmērķa – taisnīguma un tiesiskuma nodrošināšana.

Pirmais – **tiesību normu skaidrība**. Piekritu plēnumā tiesnešu sacītajam, ka tiesnešiem nevajadzētu dot ekspertīzi par likumu projektiem, tomēr uzskatu, ka vienīgi tiesneši, jo īpaši senatori, var nodrošināt, lai tiesību normas būtu saprotamas un vienozīmīgas. Protams, būtu labi, ja būtu speciāls tiesību institūts, kurš nodarbotos ar Augstākās tiesas nolēmumu apkopošanu, izvērtēšanu un priekšlikumu sagatavošanu. Diemžēl, tāda nav, un esam tik daudz, cik esam, un mums nav tik daudz laika, lai skatītu milzīgu apjomu lietu, katrā gadījumā kārtējo reizi mēģinot atrisināt jau iepriekš norādītu problēmu. Domāju, ka tas nebūtu pretrunā ar likumu, ja Augstākā tiesa, izskatot kādu konkrētu lietu, kurā pamats nolēmuma atcelšanai ir tiesību normu interpretācija, sagatavotu informāciju par normas satura precizēšanu, padarot to par skaidru un nepārprotami piemērojamu. Un tas nav jādara tiesas sastāvam, to varētu darīt senatoru palīgi vai padomnieki. Ja panāksim tiesību normu skaidrību, tas vienozīmīgi uzlabos visu instanču tiesu darba kvalitāti un samazinās kasācijas sūdzību un protestu skaitu, un ļaus arī prokuroriem jau sākotnējā posmā orientēties uz nepieciešamajām darbībām. Ārvalstu pieredze rāda, ka šādi tiesas atzinumi ir efektīvs ceļš. Domāju, šobrīd mums nav cita varianta, kā tiesai norādīt uz šīm nepilnībām. Tas ir ļoti spēcīgs arguments, vismaz kriminālprocesā.

Šodien plēnumā izskanēja, ka tiek izmantots blakus lēmuma institūts, un arī es aicinātu vairāk paskatīties uz šo institūtu. Kriminālprocesa likumā, kurš man tuvāks, teikts: ja tiesa konstatē tiesību normu pārkāpumus, tad tiesa norāda cēloņus un veicinošos apstākļus, lai amatpersonas un institūcijas tos novērstu. Ja jūs norādītu prokuratūrai kādus cēloņus un apstākļus, kuri veicina pārkāpumus un kas ir jānovērš, tas būtu papildu arguments, aizstāvot noteiktas prasības un prioritātes, kad nepieciešams paskaidrot, kāpēc mēs nevaram nodrošināt tādu kvalitāti, kādu no mums pieprasa sabiedrība.

Viss sacītais saistīts ar otro aspektu, ko vēlos uzsvērt – ar **lietu izskatīšanas ilgumu**. Diemžēl nevaru piekrist, ka Augstākajā tiesā šobrīd visos gadījumos tiek nodrošināts

lietu izskatīšanas savlaicīgums. Kaut arī lielākoties tas ir saprotams, tomēr tad, kad runājam par brīvības atņemšanu, kas ir būtiska cilvēktiesību ierobežošana, nevaram būt gandarīti, ka to spējam nodrošināt.

Tāpēc mans aicinājums Augstākās tiesas tiesnešiem – meklēt tam iemeslus un ierosināt tos pasākumus, kuri nodrošinātu lietu savlaicīgu un kvalitatīvu izskatīšanu. Nevieni cits tos labāk nezinās un nepateiks. Pievienojos Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētājas Veronikas Krūmiņas sacītajam, ka nav cita varianta, kā Augstākās tiesas tiesnešiem iesaistīties pirmās instances un apelācijas instances tiesas tiesnešu kvalifikācijas pilnveidošanā. Ja mēs nodrošinātu augstu kvalifikāciju visos līmeņos, tas samazinātu lietu skaitu gan apelācijas instancē, gan kasācijas instancē. Tāpat pievienojos Krimināllietu departamenta priekšsēdētājas Anitas Poļakovas vēlmei par Kriminālprocesa likuma grozījumu ātrāku virzību. Ministru kabinetam darba kārtībā šie grozījumi ir iekļauti, cerēsim, ka tuvākajos mēnešos tie arī normālā kārtībā pavirzīsies Saeimā un tiks pieņemti. Tie sakārtos daudzus, tai skaitā procesuālus, aspektus, kuru dēļ dažkārt lieta nonāk vairākas reizes kasācijas instancē.

Vēl viens aspekts – **lietas pabeigšana kasācijas instancē**. Varbūt šī doma sākotnēji nepatīks Krimināllietu departamenta tiesnešiem, bet mans aicinājums ir tomēr analizēt un domāt. Neesmu unikāls, neesmu to izdomājis, jo ir vairākas valstis, kur ir tāds regulējums. Proti, tajos gadījumos, kad krimināllieta nonāk Augstākajā tiesā un Krimināllietu departamenta vērtējums nav saistīts ar pierādījumu vērtēšanu par vainīgumu, bet ir citi aspekti, kuru dēļ ir jāatceļ nolēmums un lieta jānodod apelācijas instances tiesai, Augstākā tiesa pati pieliek punktu un izlemj šos jautājumus, tādā veidā pabeidzot lietas izskatīšanu ar galīgo nolēmumu. Skaidrs, ka kasācijas instance nevar pārņemt pierādījumu vērtēšanu saistībā ar vainīgumu, jo Latvijā ir trīs tiesu instances, taču, kā jau minēju, citās valstīs ir regulējums, ka Augstākā tiesa citos gadījumos lietu nenodod zemākai instancei, bet pati izlemj, un spriedums stājas spēkā. Tādā veidā arī šis lēmums kalpo kā paraugs līdzīgos gadījumos gan apelācijas instances tiesai, gan pirmās instances tiesai. Tas samazinātu arī pašas Augstākās tiesas noslodzi, jo, kā zinām, ir lietas, kas dažkārt vairākas reizes atgriežas Augstākajā tiesā un pēc tam kārtējo reizi tiek nodotas pārskatīšanai zemākas instances tiesai.

Paldies par darbu, paldies par uzmanību, uz kopdarbu arī šajā gadā!

TIESU DARBA AUGĻI IR CIEŅA PRET TIESU VARU

**Ministru prezidenta biedrs, tieslietu ministrs
Jānis BORDĀNS**

Labdien godājamais Augstākās tiesas priekšsēdētāja kungs, ģenerālprokurora kungs, cienījamās senatores un godājamie senatori!

Ar interesei klausījos Jūsu ziņojumus, un man jāatzīst – tie ir iedvesmojoši. Ne tikai tāpēc, ka lietu izskatīšanas termiņi ir samazinājušies, vēl jo īpaši, ka tas noticis Covid-19 pandēmijas apstākļos, bet arī tāpēc, ka kvalitatīvais sniegums, kā jūs to darāt, sāk iezīmēt Latvijas tiesu sistēmā būtisku un nozīmīgu līmeni.

Vairākos ziņojumos norādījat arī uz Augstākās tiesas sadarbību ar Satversmes tiesu un ar izpildvaru. Tādēļ, manuprāt, ir svarīgi arī man izteikt savu redzējumu par pagājušo gadu. Aizvadītais 2021.gads ir bijis izšķirošs svarīgu tieslietu reformu virzībā. Pabeigts tieslietu sistēmas audits un uzsākta tā ieteikumu ieviešana. Vēl viens no svarīgiem soļiem ir Noziedzības novēršanas padomes lomas palielināšana. Darbu sākusi specializētā Ekonomisko lietu tiesa. Lai reformētu tiesnešu un prokuroru kvalifikācijas celšanas sistēmu, ir sākts aktīvs darbs pie vienota profesionālās kvalifikācijas centra izveides tiesnešiem, prokuroriem, tiesu darbiniekiem un prokuroru palīgiem, kā arī izmeklētājiem starpdisciplināros jautājumos. Citastarp, joprojām aktuāls ir jautājums, vai mēs šo mācību centru varētu saukt par Tieslietu akadēmiju.

Izaugsme ir nepārtraukts attīstības process, un arī Tieslietu ministrija neplāno apstāties pie sasniegtā, bet mērķtiecīgi virzīsies tālāk. Domāsim, kā palīdzēt stiprināt Ekonomisko lietu tiesu. Kā efektīvāk ieviest e-lietas projektu, kuru arī Jūs pieminējat. Man ir droša pārliecība, ka tas ļoti sekmīgi virzīsies uz priekšu, jo īpaši, redzot Tiesu administrācijas darbinieku godprātīgo un atbildīgo pieeju šim jautājumam, burtiski naktīm strādājot tajos kritiskākajos brīžos, kad sākām to ieviest praksē. Šonedēļ Valmieras rajona tiesā redzēju, kā darbojas e-lietas ieviešana, un situācija, manā ieskatā, ir ļoti cerīga. Nemot vērā Covid-19 apstākļus, ir pieaugušas tiesnešu digitālās prasmes, un tieši tāpēc ir ļoti pamatots prasījums uzlabot arī tehnisko infrastruktūru. Tas dos iespējas valdībai to saprast un šo infrastruktūru uzlabot.

Kā viens no ministrijas prioritārajiem darbības virzieniem ir Tieslietu akadēmijas izveidošana. Ilgtspējīga, stabila, uz izcilību vērsta tiesnešu, tiesu darbinieku un arī prokuroru, palīgu, specializēto izmeklētāju kvalifikācijas celšanas sistēma ir ļoti būtiska efektīvas tieslietu sistēmas un tiesiskas valsts sastāvdaļa. Tieslietu mācību centra izveidē tiks konsolidēta labākā prakse ciešākai mācību korelācijai ar tiesu un prokuratūras attīstības pasākumiem, tādējādi nodrošinot vienotu un sistēmisku pieeju tiesu procesā iesaistīto personu kvalifikācijas celšanai. Lai nodrošinātu Tieslietu mācību centra izveidi, šobrīd tiek veiktas administratīvās darbības projekta uzsākšanai un ieviešanai, sākot nepieciešamās infrastruktūras pielāgošana, kā arī normatīvo aktu bāzes un projekta satura sagatavošana, lai nodrošinātu programmu izstrādi un to ieviešanu. Šī iniciatīva tiek īstenota Eiropas Savienības atvēršanas un noturības mehānisma plāna ietvaros. Tiesu administrācija projektu īsteno

sadarbībā ar Ģenerālprokuratūru, Augstāko tiesu un Iekšlietu ministriju.

Joprojām prioritāte ir arī cīņa pret finanšu un ekonomiskajiem noziegumiem, īpaši akcentējot koruptīvu nodarījumu apkarošanu, jo tas ir priekšnoteikums valsts ekonomiskajai attīstībai, ārvalstu investīciju piesaistei, līdz ar to arī iedzīvotāju labklājībai, arī tiesnešu labākam atalgojumam un tiesu infrastruktūras uzlabošanai. Tieslietu sistēma ir pamats valsts ekonomiskai attīstībai, līdz ar to arī pašas tieslietu sistēmas darba uzlabošanai.

Valsts tiesiskuma mērķus nav iespējams sasniegt bez stipras tiesu varas. Manuprāt, tiesu vara Latvijā ir neatkarīga, to aizsargā Latvijas Republikas Satversme un arī prakse un tradīcijas, kas Latvijā nostiprinās šajā virzienā.

Vienlaikus jāuzsver, ka tiesu neatkarība ir cieši saistīta ar atbildību, ar spēju saskatīt un risināt problēmas. Augstākā tiesa ir tiesu hierarhijas augstākā institūcija, kas nozīmē ne tikai kompetenci pieņemt galīgo lēmumu lietu izskatīšanā, bet arī būt par paraugu zemāku instanču tiesām attiecībā uz darbu, atbildības un uz ētikas standartiem. Šeit jānorāda, ka joprojām tiesu vara nav spējusi atrisināt tiesnešu, kuri nav uzrādījuši sadarbībspējīgu sertifikātu, atbildības jautājumu. Var piekrist, ka jautājums nav skatāms sasteigti, tomēr tiesu varas rīcībai attiecībā uz šādiem gadījumiem, manuprāt, vajadzētu būt atbildīgai un striktai. Nav pietiekami tikai ar publiski paustu Tieslietu padomes nostāju, ka minētā prasība ir attiecināma uz tiesnešiem un ka katrs gadījums tiks izvērtēts individuāli, ja tam neseko tiesu varas un Tiesnešu disciplinārkolēģijas rīcība.

No Augstākās tiesas hierarhiskās vietas tiesu sistēmā izriet arī tās nozīmīgā loma tiesu instanču dialoga veidošanā un uzturēšanā. Ir dzirdēts viedoklis, ka tiesa savu viedokli pauž spriedumā un ārpus tā nekāds tiesu instanču dialogs nav nepieciešams. Tomēr uzskatu, ka par praksi un interpretācijas jautājumiem tiesām ir jāspēj sazināties ārpus tiesas spriešanas funkcijas, ne vienmēr šajā dialogā iesaistot lietas dalībniekus. Bez tam jāspēj dialogu īstenot līdzvērtīgā un cieņpilnā diskusijā, kurā viedokļi tiek balstīti uz argumentiem, nevis autoritāti.

Attiecībā uz prioritātēm turpmākajā darbā aicinu pievērst uzmanību zemajam sabiedrības uzticēšanās līmenim tiesu varai. Gan zinot reālo situāciju, gan arī šodien noklausoties Jūsu ziņojumus, uzskatu, ka aptaujas rādītājs, ka tiesu varai uzticas tikai mazliet vairāk nekā 30% aptaujāto, ir kritiski zems un, manuprāt, neatbilst objektīviem tiesu darba rezultātiem. Vai nu šāds publiskais novērtējums, vai šie dati ir nepamatoti. Tieši tādēļ vēl jo vairāk ir nepieciešams skaidrs rīcības plāns, saskaņots un atbildīga rīcība, kurā aktīvi piedalās katrs tiesu sistēmas pārstāvis. Izpildvara ir gatava atbalstīt tiesu varu šajā procesā, lai pierādītu, ka šis uzticēšanās līmenis vai šie dati ir nepamatoti.

Neatlaidīgs darbs un ieguldījums agrāk vai vēlāk nes augļus. Tiesu darba augļi ir cieņa pret tiesu varu, kā arī augsti tiesiskuma, taisnīguma un cilvēka tiesību aizsardzības standarti. Novēlu, lai izdodas tos sasniegt, un apstiprinu savu gatavību būt par Jūsu labu sabiedroto. Paldies Jums!

AUGSTĀKĀS TIESAS INFORMĀCIJA

Augstākās tiesas plēnuma lēmumi

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS
PLĒNUMA LĒMUMS NR.1

18.02.2022.

PAR DISCIPLINĀRTIESAS LOCEKĻA IEVĒLĒŠANU

Augstākās tiesas plēnums, pamatojoties uz likuma „Par tiesu varu” 49.panta astoto daļu,

nolēma

- ievēlēt tiesnesi Ingunu Radzeviču par Disciplinārtiesas locekli.

Priekšsēdētājs A.Strupišs
Plēnuma sekretāre M.Senkāne



LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS
PLĒNUMA LĒMUMS NR.2

18.02.2022.

PAR LIKUMDEVĒJA VARAS UN TIESU VARAS ATTIECĪBĀM UN TIESNEŠU NEATKARĪBU

[1] 2022.gada 17.februārī Saeima nobalsoja pret Sanitas Osipovas apstiprināšanu Augstākās tiesas tiesneša amatā. Saeimas debatēs tika izteikti divi motīvi šādam balsojumam: kandidātes neatbilstība darbam Senāta Civillietu departamentā un nepatika pret konkrētu Satversmes tiesas spriedumu, kura taisīšanā kandidāte piedalījies Satversmes tiesas sastāvā.

[2] Saskaņā ar Latvijas Republikas Satversmes 83.pantu tiesnesis ir neatkarīgs un padots tikai likumam. No šīs normas izriet absolūts aizliegums sodīt tiesnesi vai citādi radīt viņam nelabvēlīgas sekas viņa taisīto spriedumu dēļ, ja vien netiek pierādīts kāds no Tiesnešu disciplinārās atbildības likumā noteiktajiem apstākļiem, kas var būt par pamatu tiesneša atbildībai. Ar nepatiku pret konkrētas lietas iznākumu pamatots Saeimas lēmums liegt Satversmes tiesas tiesnesim turpmākas karjeras iespēju minēto Satversmes normu pārkāpj.

[3] Tā kā tiesas balstās uz tiesneša profesionālisma, nevis uz politiskas izvēles principu, senatora amata kandidātu profesionālā vērtēšana saskaņā ar likumu ir nodota Senāta attiecīgajam departamentam. Sanitas Osipovas kandidatūra tika izvērtēta atbilstoši likumam un virzīta ar lielu balsu pārsvaru. Kopējais vidējais

novērtējums punktos bija 63,79 no 70 iespējamajiem, kas veido 91% pozitīvu vērtējumu un pierāda kandidātes profesionālo reputāciju un autoritāti profesionālajā jomā un viņas potenciālā pienesuma augsto novērtējumu.

[4] Varas dalīšanas principa ietvarā likumdevējam ir tiesības nepiekrīst tiesu varas viedoklim, tomēr likumdevējam tas ir jāuzklausā un pret to jāizturas ar cieņu un patiesu izpratni. Tas ietver sevī arī likumdevēja pienākumu argumentēt tiesu varas priekšlikuma noraidīšanu ar saprotamiem un tiesiskiem apsvērumiem. Šajā gadījumā likumdevējs, pamatojot Augstākās tiesas virzītā kandidāta neapstiprināšanu, tiesiskus apsvērumus nav norādījis.

Ievērojot minēto, plēnums

aicina

- Saeimu attiecībās ar tiesu varu ievērot Latvijas Republikas Satversmi, tajā nostiprinātos varas dalīšanas un tiesneša neatkarības principus, kā arī izvairīties no rīcības, kura var novest valsti konstitucionālajā krīzē.

Priekšsēdētājs A.Strupišs
Plēnuma sekretāre M.Senkāne

LATVIJAS REPUBLIKAS AUGSTĀKĀS TIESAS
PLĒNUMA LĒMUMS NR.2

19.12.2021.

**PAR TIESĪBU UZ TAISNĪGU TIESU UN VIENVEIDĪGAS TIESU PRAKSES NODROŠINĀŠANU
SAISTĪBĀ AR TIESU DARBA ORGANIZĀCIJU**

[1] Tā kā no 2021.gada 1.decembra paredzēta visu tiesā iesniegto dokumentu digitalizācija, lai veicinātu dokumentu elektronisku apriti;

[2] Atzīstot, ka tehniski uzlabojumi un mūsdienīgu tehnoloģiju plašāka izmantošana, kurā ņemta vērā tiesu darba specifika, sekmē tiesvedību ātrāku un kvalitatīvāku norisi, bet nepārdomātu, neatbilstošu un nekvalitatīvu tehnisko risinājumu ieviešana var būtiski kavēt tiesvedību procesus un aizskart lietu dalībnieku tiesības uz taisnīgu tiesu, kā arī nodarīt kaitējumu tautsaimniecībai;

[3] Ņemot vērā to, ka:

[3.1] Tiesu primārā funkcija ir nodrošināt tiesības uz taisnīgu tiesu, šīm tiesībām ir jābūt nodrošinātām pastāvīgi, tām jābūt praktiskām un efektīvām, nevis teorētiskām un iluzorām, un tiesības uz taisnīgu tiesu var ierobežot ne vien tiesiski, bet arī faktiski šķēršļi;

[3.2] Jaunu tehnisko risinājumu ieviešana nav pašmērķis un nevar attaisnot lietu dalībnieku tiesību uz taisnīgu tiesu ierobežošanu, kas var izpausties gan kā apgrūtināta iespēja piedalīties tiesvedību procesos, gan kā pašu tiesvedības procesu ievērojama palēnināšana, tiesām radot nesamērīgu administratīvo slogu, lai bez atbilstošas Tiesu informatīvās sistēmas (TIS) funkcionalitātes un tiesu materiāltehniskā nodrošinājuma ievērotu procesuālo likumu prasības attiecībā uz lietu elektronisku vešanu;

[3.3] Pirms ieviešanas nav praksē sistēmiski pienācīgi pārbaudīta jaunā TIS funkcionalitāte un reālā atbilstība tiesas spriešanas vajadzībām, kā arī nav pārbaudīta un nodrošināta sistēmas pienācīga veiktspēja;

[3.4] Tiesām nodrošinātās tehniskās iespējas neatbilst e-lietas ieviešanas normatīvajam regulējumam, par ko liecina, piemēram, šādi apstākļi:

- tikai 43% tiesas zāļu ir tehniski aprīkotas darbam ar e-lietu;
- TIS lietvedības moduļa ierobežotā funkcionalitāte, nepietiekamā veiktspēja un biežās atteices;
- tehniskas problēmas ar dokumentu pievienošanu TIS, kas īpaši steidzamu lēmumu pieņemšanas nepieciešamības gadījumā (piemēram, pagaidu aizsardzība, maksātnespēja) apdraud tiesības uz taisnīgu tiesu;
- TIS tehniskā funkcionalitāte neatbilst normatīvajam regulējumam (piemēram, netiek nodrošināta saistību piespiedu izpildes brīdinājuma kārtībā dokumentu automatizēta pārbaude un nepieņemšana);
- tiesām nodrošinātās tehniskās iespējas e-lietu izskatīšanai nav funkcionālas, kas būtiski apgrūtinā lietu izskatīšanu, tai skaitā sistēmā nav nodrošināta kvalitatīvi funkcionējoša dokumentu meklēšanas un šķirstīšanas funkcija, kā arī lietas lapu vienlaidus numerācija, kas nesamērīgi apgrūtinā (paldzina) dokumentu

atrašānu un caurlūkošanu vidēja un liela apjoma lietās.

[3.5] Nav nodrošināta tiesnešu un tiesu darbinieku iepriekšēja sagatavošana darbam ar e-lietu:

- atbilstošie apjomīgie grozījumi Civilprocesa likumā izsludināti 5 darba dienas pirms e-lietas ieviešanas, savukārt atbilstošie grozījumi Tiesu lietvedības organizēšanas noteikumos izdarīti 2 darba dienas pirms e-lietas ieviešanas; turklāt līdz šim nav pieņemts „jumta likums”, kurš definētu, kas ir e-lieta;
- nav notikusi ne tiesnešu, ne tiesu darbinieku sistēmiska, kvalitatīva apmācība;

[3.6] Jēdziens „lieta” tā juridiski procesuālajā nozīmē neaprobežojas ar lietas izpratni lietvedības nozīmē; savukārt lietas materiāli, kas citstarp veido lietu, var būt materializēti dažādos datu nesējos, un datu nesēja izvēle neietekmē nedz lietas, nedz lietas materiālu statusu un procesuālo nozīmi;

[3.7] Atbilstoši Elektronisko dokumentu likuma 5.panta pirmajai daļai elektroniskā dokumenta atvasinājumam papīra formā ir tāds pats juridiskais spēks kā oriģinālam, ja atvasinājums atbilst minētās normas prasībām;

[3.8] Efektīvas un pārredzamas tiesvedības interesēs gan no tiesas, gan no lietas dalībnieku viedokļa ir būtiski nodrošināt, lai visi lietas materiāli būtu pieejami to kopumā vienotā formātā un vienuviet, nevis daļēji pieejami TIS, bet daļēji – papīra formā (t.s. hibrīdlieta);

[3.9] Apstākļos, kad darbam ar lietas materiāliem elektroniskā formā nav nodrošināta atbilstoša TIS funkcionalitāte un tiesu tehniskais aprīkojums, lietas materiālu apkopošana un lietas paralēla vešana papīra formā uzskatāma par optimālāko un drošāko risinājumu gan tiesas darba, gan lietas dalībnieku interesēs tiesību uz taisnīgu tiesu kontekstā;

[3.10] Ne visiem lietas dalībniekiem ir iespēja piekļūt digitalizētajiem lietas materiāliem un ne visiem ir atbilstoša digitālā pratība, kas, istenojot nepārdomātu e-lietas ieviešanu, var radīt viņu tiesību ierobežojumus;

[4] Norādot, ka e-lietas ieviešanas procesā tiesneši un tiesu darbinieki netika pietiekami iesaistīti tehnisko risinājumu izstrādē, to funkcionalitātes noteikšanā un pārbaudē un nav ņemti vērā tiesnešu iebildumi un priekšlikumi, kā arī nav ņemts vērā Senāta viedoklis par reformas īstenošanas risku saprātīgu pārvaldību;

Augstākās tiesas plēnums, pamatojoties uz likuma „Par tiesu varu” 49.panta otro daļu, lai iespēju robežās pārejas periodā novērstu būtiskus traucējumus un riskus personu tiesību uz taisnīgu tiesu īstenošanai,

nolēma

- Skaidrot, ka procesuālo likumu regulējums attiecībā uz lietu elektronisku vešanu un pieļaujamajām atkāpēm tehnisko šķēršļu gadījumā iztulkojams kopsakarā ar

Latvijas Republikas Satversmes 92.pantā nostiprinātajām tiesībām uz taisnīgu tiesu, it īpaši pievēršot uzmanību tiesībām uz pieeju tiesai un tiesībām uz lietas izskatīšanu saprātīgā termiņā;

- Skaidrot, ka normatīvais regulējums, ar kuru e-lieta tiek ieviesta, tās ieviešanas pašreizējā stadijā, kurā nav nodrošināts pilnībā funkcionējošs, tiesas darbam un tiesvedības procesam atbilstošs mehānisms lietu pilnīgai izskatīšanai digitalizētā formā, ir vērsts primāri uz lietas dalībnieku nodrošināšanu ar pieeju lietā esošo dokumentu digitalizētajām versijām un nav iztulkojams kā aizliegums vest lietu papīra formā;
- Norādīt, ka, neskarot procesuālajos likumos noteiktās prasības nodrošināt lietas materiālu digitalizēšanu un tiesas dokumentu elektronisku izgatavošanu, ja tam nav tehnisku šķēršļu, līdz 2021.gada 1.decembrim ierosinātās lietas turpināmas pilnā apmērā vest arī papīra formā, tostarp iekļaujot lietas materiālos visu elektroniski iesniegto un tiesu elektroniski taisīto dokumentu atvasinājumus (kopijas) izdrukātā veidā;
- Norādīt, ka, neskarot procesuālajos likumos noteiktās prasības nodrošināt lietas materiālu digitalizēšanu un tiesas dokumentu elektronisku izgatavošanu, ja tam nav tehnisku šķēršļu, līdz tiesas darbam digitalizētā vidē nepieciešamo tehnisko iespēju un atbilstošas sistēmas funkcionalitātes pilnīgai nodrošināšanai lietas, kuras ierosinātas, sākot ar 1.decembri, pilnā apmērā vedamas arī papīra formā, tostarp iekļaujot lietas materiālos visu elektroniski iesniegto un tiesu elektroniski taisīto dokumentu atvasinājumus (kopijas) izdrukātā veidā;
- Skaidrot, ka, ņemot vērā to, ka Civilprocesa likuma 113.panta jaunā redakcija (spēkā no 2021.gada 1.decembra) paredzēta pilnībā elektroniskā formā vedamām lietām, kas šobrīd nav iespējams, tā tvērums teleoloģiski sašaurināms, attiecinot to tikai uz tām lietām, kuru vešana var pilnībā un vienīgi notikt elektroniskā formā. Lietās, kuras turpina vest arī papīra formā, rakstveida pierādījumu oriģināli atgriežami iesniedzējam pēc tiesas sprieduma stāšanās likumīgā spēkā, pamatojoties uz iesniedzēja motivētu rakstveida pieprasījumu;
- Norādīt, ka līdzās iespējai iepazīties ar digitalizētajiem materiāliem tiešsaistē lietas

dalībniekiem nodrošināma arī iespēja tiesas kancelejā iepazīties ar lietas materiāliem papīra formā līdzšinējā kārtībā;

- Skaidrot, ka šā lēmuma 3., 4. un 6.punktā norādītais nav attiecināms uz administratīvo pārkāpumu lietām, lietām par nekustamā īpašuma izsoles akta apstiprināšanu un nekustamā īpašuma nostiprināšanu uz ieguvēja vārda, kā arī uz zemesgrāmatu lietām;
- Skaidrot, ka par tehniskiem šķēršļiem lietas digitalizācijā Civilprocesa likuma pārejas noteikumu 172.punktā un Kriminālprocesa likuma pārejas noteikumu 78.punkta izpratnē uzskatāmi:
 - traucējumi interneta vai TIS darbībā;
 - e-lietas vajadzībām pienācīgi aprīkotu tiesas sēžu zāļu trūkums;
 - neiespējamība ieskenēt dokumentus pietiekamā kvalitātē;
 - neiespējamība pievienot dokumentus TIS;
 - atbalsta personāla resursu nepietiekamība, kas kavē lietas digitalizāciju;
 - tehniskā atbalsta trūkums, kas liedz operatīvi novērst radušās problēmas;
 - citi tehniski ar e-lietu saistīti apstākļi, kuru dēļ nav iespējams digitalizēt lietas materiālus;
- Skaidrot, ka, ja tehniskie risinājumi nenodrošina kādas likumā paredzētās procesuālās darbības veikšanu tiesvedības gaitā (piemēram, pieteikumu par saistību piespiedi izpildi brīdinājuma kārtībā automātisku nepieņemšanu), tiesnesim kā procesa vadītājam ir pienākums nodrošināt attiecīgās darbības izpildi citiem līdzekļiem, pēc nepieciešamības piemērojot tiesību vai likuma analogiju, kā arī piemērojot vispārējos tiesību principus;
- Aicināt tiesas aktīvi iesaistīties e-lietas ieviešanā, sniedzot Tieslietu ministrijai informāciju par nepieciešamajiem risinājumiem tiesību uz taisnīgu tiesu praktiskai, efektīvai un kvalitatīvai nodrošināšanai digitalizētajā vidē;
- Aicināt Tieslietu ministriju turpmāk neievieš līdz galam neizstrādātus un reālajā darbībā nepārbaudītus tehniskos risinājumus, kuri var apdraudēt tiesību uz taisnīgu tiesu īstenošanu, un ņemt vērā no tiesām saņemto informāciju.

Priekšsēdētājs A.Strupišs
Plēnuma sekretāre M.Senkāne

Augstākās tiesas aktualitātes

EIROPAS AUGSTĀKĀS TIESAS SPRIEŽ PAR TIESNEŠU LOMU TIESISKUMA STIPRINĀŠANĀ



Konferences dalībnieki

Francijas Kasācijas tiesas foto

21. februārī Augstākās tiesas priekšsēdētājs Aigars Strupiņš un Administratīvo lietu departamenta senatore Rudīte Vīduša piedalījās Eiropas Savienības Augstāko tiesu un konstitucionālo tiesu konferencē, kas veltīta tiesnešu lomai tiesiskuma stiprināšanā Eiropā.

Konferenci rīkoja Francijas Konstitucionālā padome, Francijas Valsts padome un Francijas Augstākā tiesa

Francijas prezidentūras Eiropas Savienības Padomē ietvaros.

Konferencē apspriestas trīs tēmas: Tiesu saskarsme ar jauniem sabiedrības veselības, tehnoloģiju un vides izaicinājumiem; Tiesnesis un laiks: šibrīža tiesnesis un ilgtermiņa tiesnesis; Pamattiesību aizsardzība: nacionālo tiesību un Eiropas Savienības tiesību dialoga izaicinājumi.

AIZSTĀJOT VAKANCES UN STAŽĒJOTIES, ZEMĀKU INSTANČU TIESNEŠI IEPAZĪST SENĀTA DARBU

Senāta Krimināllietu departamentā 1.februārī tiesneša amata pienākumus sāka pildīt Rīgas apgabaltiesas tiesnese, Krimināllietu tiesas kolēģijas priekšsēdētāja Irīna Jansone. Ar Tieslietu padomes lēmumu viņai uzdots tiesneša amata vakances laikā aizstāt Augstākās tiesas tiesnesi.

Savukārt Administratīvās rajona tiesas tiesnese

Ilze Freimane pieredzes apmaiņas programmā visu 2022.gadu stažēsies Senāta Administratīvo lietu departamentā.

Stažēšanos Krimināllietu departamentā turpina Rīgas apgabaltiesas tiesnesis Guntars Kveska un Civillietu departamentā Zemgales apgabaltiesas tiesnese Marianna Terjuhana.

CIVILLIETU DEPARTAMENTA PĀRSTĀVJI PIEDALĀS DISKUSIJĀ PAR KOMERCNOSLĒPUMA AIZSARDZĪBU

Civillietu departamenta senatore Zane Pētersone un zinātniski analītiskais padomnieks Rihards Gulbis piedalījās ASV Tieslietu departamenta rīkotā Baltijas reģionālā seminārā „Komercnoslēpumi: Intelektuālā īpašuma tiesību aizsardzība un ievērošana” apaļā galda diskusijā. Seminārs bija veltīts komercnoslēpumu aizsardzības jautājumiem Baltijas valstīs, pievēršoties gan normatīvā regulējuma, gan tā praktiskās piemērošanas aspektiem civillietās un krimināllietās.

Zane Pētersone diskusijā norādīja uz 2019.gadā pieņemtā Komercnoslēpuma aizsardzības likumā paredzēto tiesiskās aizsardzības līdzekļu lielo līdzību ar intelektuālā īpašuma tiesību pārkāpumu lietās jau aprobētajiem tiesiskās aizsardzības līdzekļiem,

kas varētu sekmēt komercnoslēpumu efektīvāku civiltiesisko aizsardzību. Vienlaikus senatore uzsvēra arī atsevišķas atšķirības starp abu kategoriju lietām.

Rihards Gulbis savukārt norādīja uz lietu dalībniekiem pieejamiem līdzekļiem komercnoslēpuma aizsardzībai tiesvedības procesā, uzsvērot Civilprocesa likumā paredzēto atbildību par apzināti nepatiesu prasības pieteikumu iesniegšanu, kas piemērojama arī gadījumos, kad prasība tiesā celta vienīgi, lai noskaidrotu citas personas komercnoslēpumu. Tāpat viņš skaidroja likumā paredzēto iespēju komercnoslēpuma tiesību pārkāpumu lietās ierobežot personu, kura piedalās lietas izskatīšanā, tiesības iepazīties ar to lietas materiālu daļu, kas satur komercnoslēpumu.

TEMĪDAS BALVAS 2021.GADĀ SAŅĒM UZVARĒTĀJI NO VISIEM DEPARTAMENTIEM



Senatore Anita Poļakova, Dzintra Balta un Veronika Krūmiņa ar Temīdas balvām

Profesionālā Temīdas balva 2021.gadā piešķirta Senāta Krimināllietu departamenta priekšsēdētājai Anitai Poļakovai, Radošā Temīdas balva – Civillietu departamenta senatorei Dzintrai Baltai, bet Īpašā Temīdas balva – Administratīvās justīcijas simtgades darba grupai.

Profesionālā Temīdas balva Anitai Poļakovai pasniegta par uzdrošināšanos un profesionalitāti, vadot Krimināllietu departamenta darbu. Esot šajā amatā nepilnus divus gadus, priekšsēdētāja iemantojusi patiesu autoritāti kolektīvā. Izvirzot balvai, novērtēta Anitas Poļakovas spēja rast risinājumus sarežģītās



Administratīvās justīcijas simtgades darba grupa ar Īpašo Temīdas balvu

situācijās, korekti uz klausīt un atbalstīt kolektīvo viedokli, kā arī uzņemties tiešu atbildību, pieņemot individuālus, arī nepopulārus, lēmumus.

Radošo Temīdas balvu saņēma Civillietu departamenta senatore Dzintra Balta, kurai piemīt lielas darba spējas, radošums un produktivitāte, motivācija un skats uz tiesu sistēmas attīstību kopumā. Sniegusi nozīmīgu ieguldījumu tiesiskās domas attīstībā un tiesiskuma stiprināšanā gan senatora darbā, gan aktīvi pildot Tieslietu padomes priekšsēdētāja vietnieces pienākumus un esot tiesnešu amata kandidātu atlases komisijas priekšsēdētāja, kā arī Latvijas Tiesnešu mācību centra padomes locekle, lektore un piedaloties ētikas mācību moduļa izstrādē.

Īpašo Temīdas balvu saņēma Administratīvo lietu departamentā izveidotā darba grupa, kas organizēja administratīvās justīcijas simtgades un Administratīvā

procesa likuma divdesmitgades pasākumus visa gada garumā. Balva pasniegta par administratīvo tiesu popularizēšanu un vēstures saglabāšanu. Par radošumu, idejām un visa kolektīva iesaisti daudzveidīgos pasākumos.

Departamenta priekšsēdētājas Veronikas Krūmiņas vadībā darba grupā strādāja Dace Mita, Lauma Paeglkalna, Rasma Zvejniece, Santa Ozola, Monta Krone, Jānis Geks, Kristīne Zemīte, Līga Dāce, Līga Kuplā un Dita Plepa.

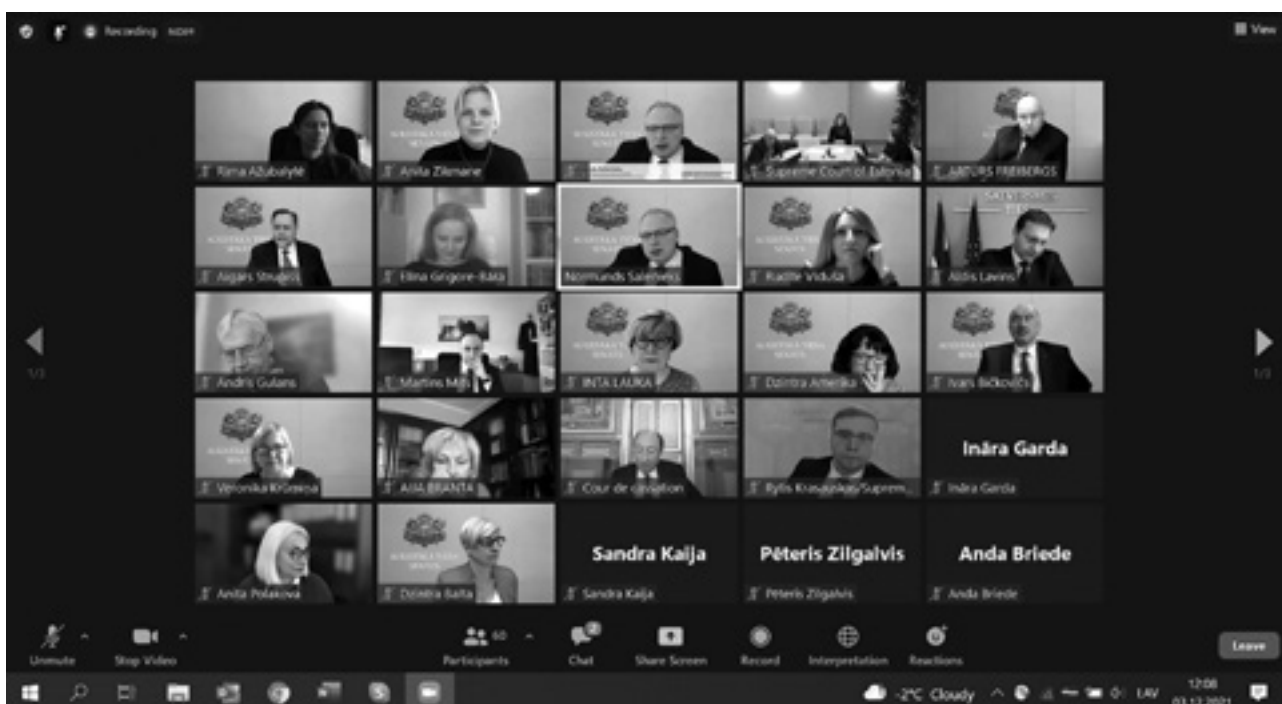
Kandidātus Temīdas balvas nominācijām izvirzīt var jebkurš tiesnesis vai darbinieks, bet pamatojumus izvērtē žūrija. Šoreiz balvām bija saņemti 29 pieteikumi.

Uzvarētāji saņēma ceļojošo Temīdas balvu, kurā atveidots Tiesu pils simbols – Kārļa Zemdegas skulptūra „Taisnība”.



AUGSTĀKĀS TIESAS KONFERENCE

TIESVEDĪBAS EFEKTIVĪTĀTE: KASĀCIJAS INSTANCES NOLĒMUMA LOMA UN TĀ SAGATAVOŠANA



2021.gada 3.decembrī notika Augstākās tiesas organizēta starptautiska konference „Tiesvedības efektivitāte: kasācijas instances nolēmuma loma un tā sagatavošana”, kurā piedalījās Francijas, Lietuvas, Igaunijas un Latvijas augstāko tiesu, kā arī Eiropas Savienības Tiesas un Eiropas Cilvēktiesību tiesas pārstāvji. Konference norisinājās attālināti Zoom platformā.

Pirms četriem gadiem ar konferenci, kas bija veltīta kasācijas nolēmuma kvalitātei, Senāts aizsāka nolēmuma saturiskās kvalitātes pilnveidošanu. 3.decembra konference bija veltīta argumentācijas tehnikai kasācijas instances nolēmumos, lai rastu atbildes uz šādiem jautājumiem: kādas argumentācijas metodes iespējams izmantot nolēmuma rakstīšanā, kā izvēlēta metode ietekmēs nolēmuma uztveramību un pienesumu judikatūrai.



Turpmāk sniegts ieskats konferences dalībnieku priekšlasījumos.

Aigars STRUPIŠS: Konferences ievadvārdi

Konferenci atklāja Augstākās tiesas priekšsēdētājs Aigars Strupišs. Priekšsēdētājs norādīja, ka nolēmumu argumentācija saistās ar atklātumu tiesas spriešanā. Atklātuma princips ir ievērots, kopš tiesas spriešana kā valsts varas īstenošanas forma vispār ir pazīstama.

Būtiska nozīme diskusijā par nolēmumu argumentāciju ir Eiropas Padomes Ministru komitejas rekomendācijai R(95)11 par tiesu nolēmumu atlasī, apstrādi, publicēšanu un arhivēšanu juridiskās informācijas sistēmās. Šajā dokumentā akcentēts, ka piekļuve judikatūrai ir nepieciešams priekšnoteikums vienlīdzīgai likuma piemērošanai jeb vienotai tiesu praksei. Vienota nacionālo tiesu prakse sargā arī kopīgās Eiropas vērtības.

Eiropas Savienības Tiesas attiecībā uz pienākumu pamatot atteikumu vērsties Eiropas Savienības Tiesā ar prejudiciālajiem jautājumiem par Eiropas Savienības tiesību interpretēšanu norādījusi, ka tiesnesim jāapsver arī citu dalībvalstu kolēģu iespējamās šaubas par pareizu ES tiesību izpratni. Proti, spriedumā norādīts, ka mums jābūt pārliecinātiem, ka arī visu citu dalībvalstu pēdējās instances tiesām, kā arī Eiropas Savienības Tiesai attiecīgās Eiropas Savienības tiesību normas interpretācija ir tik acīmredzama, ka nerada nekādas pamatotas šaubas (*Conorzio Italian Management e Catania Multiservizi un Catania Multiservizi, C-561/19*).

Lai varētu saprasties kopīgajā Eiropas Savienības tiesību telpā un lai būtu informēti par attīstības tendencēm plašākā reģiona vai pat globālā tiesību telpā, nepietiek ar valodas zināšanām, ko šobrīd veiksmīgi jau sāk aizstāt arvien attīstītāki tulkošanas rīki. Ir nepieciešams saprast, kā un ko tiesnesis ir domājis, taisot nolēmumu. To, kas ir tiesas nolēmuma pamatā, atklāj spriedumā ietvertie argumenti.

Teorētiski tiesneši domā līdzīgi neatkarīgi no valodas, kurā raksta spriedumu. Tomēr, tā ka nav iedomājams reglamentējošs dokuments, kas noteiktu tiesneša juridiskā slēdziena precīzu struktūru, ir jāveicina savstarpējs diskusiju forums, kurā atklājam un apspriežam mūsu izmantoto nolēmumu argumentācijas struktūru.

Argumentācija kļuvusi jo īpaši svarīga līdz ar rakstveida procesu ienākšanu tiesas spriešanā. Pēc mutvārdu tiesas sēdes uzreiz sastādīts tiesas spriedums jeb rezolūcija par lietas iznākumu, pat papildināta ar argumentiem, neprasa visu argumentu izvērsumu. Ar spriedumu lietas dalībnieki jau ir iepazīstināti. Pamatojums viņiem ir pietiekams arī tad, ja tas ir ļoti koncentrēts. Tāpat tiesnešu kolēģija, kad nobalsojusi un pasludinājusi saīsināto spriedumu, ir lakoniskāka spriedumā iekļaujamajos argumentu formulējumos.

Šobrīd Augstākā tiesa ir argumentācijas metožu pētniecības un labāko prakses piemēru meklējumos.

Šantala ARĒNSA: Kasācijas instances nolēmuma argumentācija

Francijas Kasācijas tiesas pirmā prezidente Šantala Arēnsa (*Chantal Arens*) atzina, ka Baltijas valstu augstāko tiesu, Eiropas Cilvēktiesību tiesas un Eiropas Savienības Tiesas tiesnešu klātbūtne konferencē norāda uz to, ka tiesu nolēmumu pamatojums ir ļoti aktuāls temats, kam šobrīd tiek pievērsta uzmanība dažādu valstu augstākajās tiesās un tiesu sadarbības tīklos. Īpaši atzīmējams darbs, ko nesēn šajā jautājumā veikusi Franču valodā runājošo valstu augsto kasācijas tiesu asociācija (*Association des Hautes Juridictions de Cassation des Pays ayant en partage l'Usage du Français*), kuras locekle ir arī Francijas Kasācijas tiesa. Tas ir plašs pētījums par nolēmumu pamatošanu franču valodā runājošajā tiesu telpā. Tajā izcelti pamatprincipi, kas attiecas uz nolēmumu pamatojumu kā tiesību uz taisnīgu tiesu sastāvdaļu un kā no demokrātijas un ētikas normām izrietošu prasību.

Tiesu nolēmumu lasāmības un pieejamības uzlabošana jau vairākus gadus ir Kasācijas tiesas prioritāte. Vēl salīdzinoši nesēn lēmumi tika rakstīti ļoti lakoniski, vienā teikumā, dažreiz grūti saprotami, īpaši mūsu kolēģiem citās valstīs. Tāpēc, lai labāk izprastu sprieduma nozīmi un apjomu, vēl nesēn bija jāatsaucas uz ziņojumu un lietas sagatavošanas materiāliem, uz kuru pamata tika pieņemts nolēmums.

Turpinot toreizējā Kasācijas tiesas pirmā prezidenta Bertrāna Luvela (*Bertrand Louvel*) aizsāktās diskusijas, 2019. gada 1. oktobrī stājās spēkā reforma, kas saistīta ar kasācijas spriedumu sastādīšanas standartiem.

Šī reforma būtiski mainīja spriedumu sastādīšanu, un tagad tie tiek izstrādāti tiešā stilā, ar precīzu struktūru, nošķirot faktiskos apstākļus, kasācijas pamatus un tiesas atbildi. Turklāt Kasācijas tiesa šobrīd izmanto pamatojumu, kas izstrādāts nozīmīgākajiem spriedumiem, piemēram, tādiem, kas maina judikatūru vai aplūko jaunu jautājumu. Šis reformas mērķis ir padarīt tiesas lēmumus skaidrākus un tādējādi saprotamākus visiem prāvniekiem, stiprinot tiesisko noteiktību un nodrošinot pilsoņu tiesību aizsardzības pamatgarantijas.

Šī jaunā pieeja spriedumu sastādīšanā ļauj Kasācijas tiesai savu judikatūru veiksmīgāk padarīt pieejamu arī citu valstu tiesām. Tas veicina salīdzinošās tiesību pieejas attīstību, kam ir arvien lielāka nozīme mūsu lēmumu pieņemšanas procesos, it sevišķi pieaugot globāliem strīdiem, jo īpaši var pieminēt vides jautājumus. Kasācijas tiesa savā tīmekļa vietnē katru ceturksni angļu valodā publicē tulkotu spriedumu izlasi.

Būtiski, ka pārdomās par tiesu nolēmumu pamatojumu tiek integrētas ar atvērtajiem datiem saistītās norises. Tā kā lēmumi tagad ir plaši pieejami nacionālajā un starptautiskā mērogā, ir ļoti svarīgi nodrošināt to lasāmību un saprotamību. Tiesu nolēmumi kā atklātie dati ir milzīgs izaicinājums, kas ietver vairākus jautājumus saistībā ar caurskatāmību, izpratni, informētību, kas sasauca ar spriedumu sastādīšanas jautājumiem, kas tiks apspriesti šajā konferencē.

Kasācijas tiesa 2021.gada 30.septembrī atklāja savu jauno tīmekļa vietni un jauno meklētājprogrammu. Tādējādi ir nodrošināta brīva piekļuve atvērtaī datubāzei, kas tiek papildināta ar Kasācijas tiesas publiski pieņemtajiem nolēmumiem. Šajā datubāzē šobrīd ir iekļauti gandrīz 500 000 nolēmumu, ko Kasācijas tiesa ir pieņēmusi publiski kopš 1950.gada.

Kasācijas tiesa ir veikusi plašas reformas, lai padarītu savu judikatūru arvien lasāmāku un pieejamāku. Pirms gada ir izveidota komisija „Kasācijas tiesa 2030”, lai formulētu virkni konkrētu ieteikumu, lai precizētu un konsolidētu Kasācijas tiesas lomu, padarītu to pamanāmāku, saprotamāku un pieejamāku

gan tiesu varas institūcijām, gan arī ārpus tām.

Komisijas ziņojumā ir ierosināts paplašināt pirms diviem gadiem ieviestā izvērstā pamatojuma izmantošanu, attiecinot to uz lielāku skaitu lietu, tostarp uz lietām, kas sabiedriskajā domā ir īpaši jutīgas, kas attiecas ne tikai uz sprieduma juridisko dimensiju, bet arī uz izglītojošiem paskaidrojumiem, kas gan veicina, ka spriedumu akceptē strīdā iesaistītās puses, gan arī to izprot lielāks cilvēku skaits. No atklātības viedokļa tiek ierosināts argumentācijā iekļaut salīdzinošo tiesību elementus un informāciju par tiesnešu dialogu starptautiskā mērogā. Šos ieteikumus tiesa padziļināti izvērtē.

Patriks MATĒ: Nolēmumu struktūras un sastādīšanas jaunais regulējums, tā piemērošana praksē

Francijas Kasācijas tiesas goda dekāns Patriks Matē (*Patrick Matet*) sniedza detalizētu ieskatu Kasācijas tiesas jaunajā lēmumu sastādīšanas metodikā, tostarp saistībā ar spriedumu pamatošanu. Matē kungs norādīja, ka nolēmumu sastādīšanas tehnika nav atdalāma no tiesnešiem uzliktā pienākuma nolēmumus pamatot gan ar nacionālajām tiesību, gan starptautisko konvenciju normām, gan jo īpaši ar Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas piemērošanu.

Kasācijas sūdzības mērķis ir panākt, lai Kasācijas tiesa atzītu pārsūdzētā sprieduma neatbilstību tiesību normām. Tas ir Kasācijas tiesas kontroles nepieciešamais priekšnoteikums. Kasācijas tiesas kompetence pamatā saistīta ar aizliegumu lietas izskatīt pēc būtības, proti, tā nepārvērtē lietu, bet gan vērtē pārsūdzētā lēmuma atbilstību tiesību normām.

„VECĀ” SPRIEDUMU SASTĀDĪŠANAS METODE

Reagējot uz nevienveidību likumu piemērošanā „vecā režīmā” tiesās, Franču revolūcijas laika likumdevējs 1790.gadā uzdeva Kasācijas tribunālam vienādot judikatūru. Kopš 1804.gada šī likuma sargātājas funkcija ir uzticēta Kasācijas tiesai kā Kasācijas tribunāla mantinieci. Līdz ar to Kasācijas tiesas uzdevums ir vienādot judikatūru un nodrošināt pilsoņu vienlīdzību likuma priekšā, izveidojot vienotu tiesu varu.

Dibinātāju ieskatā Kasācijas tiesai nebija jāiztulko likums, jo likuma pieņemšana bija likumdevējas kompetencē. Tomēr, sākot no 1804. gada, Kasācijas tiesai bija arī jāiztulko tiesību normas, kas dažkārt bija neskaidras, dažkārt tās bija jāformulē citādi.

Tomēr Kasācijas tiesas izveides apstākļi un tai sākotnēji piešķirtā tiesību aktu piemērošanas uzraudzības loma ir atstājusi spēcīgu ietekmi uz spriedumu sagatavošanas metodi. 200 gadus Kasācijas tiesas spriedumi tika sastādīti lakoniskā formā kā likuma teksta transkripcija, kurā precīzi izklāstīta norma, kuru spriedums precizē. Spriedumu īsumā saglabājas doma, ka Kasācijas tiesa ir tikai „likuma mute”, kas ir juridiskā siloģisma stingrā pieeja. Tā neļāva atskaitīties par Kasācijas tiesas izdarītajām „izvēlēm”. Šīs izveles iezīmē tās kā tiesību radītājas lomu ekonomiskajā un sociālajā vidē.

Turklāt spriedumi tika veidoti kā viens teikums, kurā

bija tikai viens punkts, kas bija atrodams nolēmuma pēdējās rindiņas beigās. Katrā šī teikuma punktā bija iekļauts viens nolēmuma arguments, un tas tika iesākts ar formulu „Tā kā”. Šis vienīgais sprieduma teikums ietvēra gan faktu izklāstu, gan sūdzību, proti, kasācijas sūdzības iesniedzēja izteiktos iebildumus, kas beidzās ar nolēmuma kritiku vai bez tās.

MŪSDIENU SPRIEDUMU SASTĀDĪŠANAS METODES EVOLŪCIJA

Kasācijas tiesa pakāpeniski virzījās uz to, lai vairs neaprobežotos tikai ar pārbaudi, vai tiesneši ir ievērojuši likuma normas, bet gan sniedza savu likuma interpretāciju. Šī atkāpšanās no vienkāršas formālas likuma piemērošanas kontroles tika uzsvēta, Kasācijas tiesai veicot samērīguma pārbaudi saistībā ar Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas un Eiropas Savienības tiesību normām. Kā tiesneši zina, samērīguma pārbaude neatbilst stingrajam tiesas spriedumu siloģismam.

Turklāt gandrīz visu Kasācijas tiesas pasludināto spriedumu izplatīšana tās tīmekļvietnē vai publiskajā vietnē „Légifrance” ir padarījusi sabiedrībai pieejamu lielu skaitu nolēmumu. Šāda publiskošanas kārtība vairs neļāva Kasācijas tiesai vērst juristu uzmanību tikai uz tiem spriedumiem, kuriem ir normatīva vērtība, kā bija tad, kad varēja atlasīt tikai nolēmumus, kurus tā pati vēlējās publicēt.

Dubultā likuma normu sargātāja un iztulkotāja misija prasīja, lai Kasācijas tiesa izskaidro savus nolēmumus. Ar mērķi padarīt nolēmumus lasāmākus, daudzi tiesneši bija atteikušies no „tā kā” lietošanas un pārņēmuši motivāciju tiešā stilā kā strīda izklāstu.

IZVĒRSTS PAMATOJUMS

Pirmā atbilde nolēmumu saprotamībai atrodama izvērstā pamatojumā. Tā ir nolēmumu sastādīšanas metode, ar kuras palīdzību Kasācijas tiesa papildina savu nolēmumu ar paskaidrojošiem argumentiem. Izvērstis pamatojums attiecas uz svarīgākajiem spriedumiem, un Kasācijas tiesa to sniedz gadījumos, kad nepieciešams unificēt tiesu praksi, ņemot vērā pretrunīgus risinājumus tiesās, kas lietas izskata pēc būtības, vai tad, ja nolēmums varētu novest pie judikatūras

maiņas. Judikatūras maiņa grauj iedibinātās tiesiskās stratēģijas, tāpēc Kasācijas tiesai ir jāskaidro tās iemesli un jānorāda, vai tas saistīts ar faktisko apstākļu vai tiesiskā konteksta izmaiņām. Izvērstis pamatojums nepieciešams arī tad, ja lieta mobilizē sabiedrisko domu, ir saistīta ar pamattiesību nodrošināšanu vai ja Kasācijas tiesa sniedz būtisku normatīvo ieguldījumu. Šādā veidā Kasācijas tiesa var sniegt alternatīvus risinājumus, kuri pārrunāti apspriedes laikā un tikuši noraidīti, ietekmes novērtējuma pētījumus, ja tādi bijuši, kā arī citēt tiesu prakses piemērus.

No otras puses, izvērstis pamatojums nav iespējams tiesu sistēmā, kur gadā tiek saņemtas aptuveni 20 000 kasācijas sūdzības civillietās un 10 000 kasācijas sūdzības krimināllietās, kas jāizskata 200 tiesnešiem, un kur atšķirībā no daudzām citām tiesu sistēmām nepastāv kasācijas filtru mehānismi.

SPRIEDUMU SASTĀDĪŠANAS METODES REFORMA

Pēc Kasācijas tiesas pirmās priekšsēdētājas un viņas priekšgājēja ierosinājuma izveidotā darba grupa veica padziļinātas konsultācijas ar tiesas locekļiem un ierosināja vairākas būtiskas izmaiņas spriedumu sastādīšanā.

Kasācijas tiesa uzskatīja, ka, lai nolēmuma pamatojums būtu pietiekami saprotams, būtu jāatsakās no viena teikuma sprieduma par labu tiešam stilam ar atsevišķiem punktiem. Tas atbilst mērķim padarīt spriedumus saprotamākus. Papildus šim radikālajam nolēmumu stila izmaiņām tiesa nolēma arī saskaņot visu tiesas sastāvu pieņemto spriedumu struktūru.

Kopš 2019.gada 1.oktobra visi nolēmumi tiek rakstīti tiešā stilā, ievērojot saskaņotu struktūru un noformēšanas standartus, neatkarīgi no tā, no kuras Civillietu palātas vai tiesas sastāva spriedums nāk. Šie jaunie noteikumi attiecas arī uz īpašajiem tiesas sastāviem, kas tiekas Kasācijas tiesas pirmā prezidenta vadībā, proti, uz jauktajiem palātu sastāviem un plenārsēdēm.

Otrs Kasācijas tiesas mērķis bija izcelt savas judikatūras normatīvo ieguldījumu, proti, precīzāk izstrādājot atbildes, izcelt tās normu radītājas lomu.

Šie jaunie tiesas spriedumu sastādīšanas noteikumi nemaina argumentācijas metodes un neietekmē

kasācijas tehniku. Kasācijas pamati joprojām ir gan civilās, gan kriminālās kasācijas stūrakmens. Kasācijas pamats (*le moyen*) Francijas tiesību izpratnē ir kasācijas sūdzības iesniedzēja izteiktā kritika par veidu, kādā tiesa, kas lietu izskatījusi pēc būtības, ir piemērojusi tiesību normas un veido kasācijas sūdzības pamatnostādnes.

SPRIEDUMA STRUKTURĒŠANA

Lai gan pamanāmākās spriedumu sastādīšanas pārmaiņas saistītas ar atteikšanos no viena teikuma spriedumiem, nozīmīgākais jauninājums attiecas uz sprieduma struktūru. Spriedumi šobrīd sastāv no trim galvenajām sadaļām. Lai uzlabotu sprieduma lasāmību, katrai sadaļai ir virsraksts un katras sadaļas rindkopas ir numurētas, un mēs sakām, ka katrā rindkopā ir viena doma.

Pirmā sadaļa ir veltīta faktiem un tiesvedības gaitai. Tās mērķis ir uzskaitīt faktus, ko ir konstatējusi tiesa, kas lietu izskatījusi pēc būtības, un ko Kasācijas tiesa principā nepārbauda. Faktu un tiesvedības sadaļa ir sašaurināta līdz tam, kas ir noderīgs strīda izpratnei.

Otrā sadaļa, kas saucas „Kasācijas pamatu pārbaude”, ir iedalīta divās apakšsadaļās – „Kasācijas pamatu izklāsts” un „Tiesas atbilde”. Pirmā apakšsadaļa, kas attiecas uz katru kasācijas pamatu vai pamatu grupu, ir veltīta šī pamata izklāstam. Kasācijas tiesa uzskata kasācijas pamatu par stūrakmeni pārbaudei, ko tā veic attiecībā uz pārsūdzētā nolēmuma atbilstību tiesību normām. Turpinot lasīt spriedumu, lasītājs var pārbaudīt, vai pastāv līdzsvars starp kasācijas pamata izklāstu un Kasācijas tiesas uz to sniegto juridisko atbildi apakšsadaļā „Tiesas atbilde”. Tiesas atbildes noformējums atšķiras atkarībā no tā, vai kasācijas pamats tiek noraidīts vai arī tas tiek apmierināts, un tas noved pie sprieduma atcelšanas.

Trešo sadaļu veido sprieduma rezolutīvā daļa – tas ir Kasācijas tiesas risinājums par kasācijas sūdzību, citiem vārdiem sakot, tas, ko tā ir nolēmusi – noraidījusi kasācijas sūdzību vai daļēji, vai pilnībā atcēlusi apelācijas tiesas spriedumu. Pirms šīs trešās un pēdējās sadaļas var būt papildu sadaļa „Sprieduma tvērums un sekas”, ja Kasācijas tiesas pieņemtais risinājums prasa īpašu virzību saistībā ar attiecīgajiem secinājumiem.

Elīna GRIGORE-BĀRA: Argumentācijas tehnika kasācijas instances nolēmumos

Latvijas Universitātes docente Elīna Grigore-Bāra atzina, ka tiesu nolēmumu argumentācijas jautājums ir nesaraujami saistīts ar taisnīgas tiesas ideju.

TAISNĪGA TIESA KĀ IDEJA UN PERSONAS PAMATTIESĪBAS

Tiesa tiek veidota ikvienā sabiedrībā, jo cilvēkiem ir nepieciešams taisnīgi atrisināt savstarpējos strīdus un taisnīgi sodīt likuma pārkāpējus. Taisnīgas tiesas koncepta attīstību ir pētījusi profesore Sanita Osipova. Viņa ir secinājusi, ka kopš senās pasaules pamatā nav mainījies priekšstats par iztiesāšanas principiem – taisnīguma atjaunošana bijis ne vien sociāls, bet arī

sakrāls tiesas procesa mērķis antīkajā un viduslaiku sabiedrībā. Lai šo mērķi sasniegtu, tika izvēlēti cienījami, dzīvī pieredzējuši un viedi tiesneši. Viņu labā slava bija visiem zināma, un viņu objektivitāte netika apšaubīta, jo viņi atbildēja ne vien cilvēku, bet arī dievu priekšā. Situācija mainījās, kad sekularizācijas procesa rezultātā tiesas procesam tika atņemts sakrālais aspekts.

Pieaugot tiesiskā regulējuma apjomam un paplašinoties personu piekļuvei tiesai, bija jāmeklē citi veidi, kā nodrošināt sabiedrībā pārlicību, ka tiesa ir taisnīga. Jaunais risinājums paredzēja izveidot tiesas spriedumu kontroles mehānismu – pārsūdzības tiesības. Tā 19.gadsimta sākumā tika radīta „franču

tipa” tiesu organizācija, kas ietver pirmās instances tiesas, apelācijas instances tiesas un kasācijas instances tiesu. Latvijas tiesībās šāda moderna instanču sistēma tika ieviesta 1889.gadā, kad uz Baltijas provincēm tika attiecināts Krievijas impērijas 1864.gada nolikums par tiesu iestādēm, kriminālprocesa nolikums un civilprocesa nolikums. Industriālajā sabiedrībā tika izveidota laicīga tiesa, kur tiesu spriež plašākai sabiedrība nepazīstami, profesionāli tiesneši. Līdzās procesa likumībai un publiskumam svarīga kļuva tiesas kā institūcijas leģitimitācija. Prof. Osipova raksta, ka viena daļa no tiesas darbības leģitimitācijas ir sabiedrības līdzdalība tiesas spriešanā, publiskas tiesas sēdes un publicēti tiesas nolēmumi. Svarīgi piebilst, ka tiesas nolēmumu publicēšana nav pašmērķīga, bet gan vērsta uz to, lai sabiedrība varētu vispirms uzzināt tiesas sprieduma pamatojumu un, kas ir vēl jo svarīgāk, to izprast.

Taisnīga tiesa nav tikai sociāls koncepts, bet arī personas pamattiesības. Taisnīga tiesa kā pienācīgs, tiesiskai valstij atbilstošs tiesas process ietver arī tiesības uz motivētu tiesas nolēmumu. Motivēta nolēmuma mērķis ir nodrošināt, lai gan lietas dalībnieki, gan sabiedrība varētu saprast, kā tiesa nonākusi tieši pie tāda un ne citāda lietas iznākuma, un tādējādi izslēgt tiesas patvaļas iespējamību. Savukārt tas, vai lietas dalībnieki un sabiedrība tiešām arī sapratīs tiesas nolēmuma pamatojumu, ir atkarīgs no tiesas izvēlētas argumentācijas tehnikas.

ARGUMENTĀCIJAS TEHNIKAS PĒTĪŠANA TIESU NOLĒMUMOS

Referentes veiktais pētījums par Senāta nolēmumu rakstīšanas tehniku un metodi kasācijas tiesvedībā lielā mērā balstīts uz vācu tiesību zinātnieka Roberta Aleksija (*Robert Alexy*) izstrādāto juridiskās argumentācijas teoriju. Aleksijs skaidrojis, ka juridiskais pamatojums (argumentācija) var tikt pētīta no trim perspektīvām: empīriskās, analītiskās un normatīvās. Empīriskā pieeja paredz apskatīt to, kādas argumentu formas tiesa savos nolēmumos izmanto. Analītiskā pieeja paredz pētīt izmantoto argumentu loģisko struktūru, piemēram, noskaidrojot, vai nolēmumā skaidri un precīzi formulētas premisas, vai secinājums no tām izriet, vai nav iekšējo pretrunu u.tml. Visbeidzot normatīvā perspektīva paredz noskaidrot tiesiskā diskursa saprātīguma kritērijus. Referente pamatā izmanto pirmās divas perspektīvas.

Roberta Aleksija izveidotā tiesiskās argumentācijas teorija piedāvā kritērijus, pēc kuriem var noteikt, vai kāds konkrētais juridiskais diskurss ir uzskatāms par saprātīgi pamatotu. Saprātīgā pamatojuma modelis balstās uz tēzi, ka viens vienīgs pareizais tiesiskās problēmas risinājums iespējams vien vienkāršās lietās – vienkāršās subsumcijas gadījumā. Taču sarežģītākās lietās juridiskās metodes nespēj aizvest uz vienīgo pareizo rezultātu, bet gan var pamatot attaisnojamo un pārliecinošu rezultātu.

Lai tiesas nolēmuma pamatojums būtu pārliecinošs un saprātīgs, jāizmanto daudzveidīgi tiesību avoti, tai skaitā arī tiesību palīgavoti un plašs argumentu klāsts. Nepieciešamību izmantot plašu argumentu formu klāstu uzsvēris arī čehu tiesību zinātnieks Zdeneks Kūns (*Zdeněk Kühn*), kurš pētījis postsociālistiskās

Centrāleiropas tiesas spriešanas tradīcijas. Viņš norādījis uz nepieciešamību postsociālistiskās sabiedrībās pārvarēt pārāk formālu tiesību izpratni, apzināties tiesību dinamisko dabu un nebaidīties izmantot dažāda veida argumentus. Izpētot atlasītos Senāta visu trīs departamenta nolēmumus, referente secina, ka Latvijas Augstākajai tiesai sekmīgi izdevies pārvarēt sociālistisko tiesību tradīcijas un tā visnotaļ labi spēj veidot demokrātiskas un tiesiskas valsts principiem atbilstošu un racionālu nolēmumu pamatojumu.

Roberts Aleksijs ir izdalījis sešas ārējā pamatojuma noteikumu un argumentu formu grupas: 1) vispārējā praktiskā spriešana, 2) tiesību normu iztulkošana, 3) argumentēšana ar judikatūras atziņu, 4) dogmatiskā argumentācija, 5) speciālās juridisko argumentu formas, 6) empīriskā spriešana. Visas šīs argumentu formas tiek izmantotas Latvijas Senāta nolēmumos, tai skaitā arī salīdzinoši reti izmantojamās tiesību tālākveidošanas metodes (analoģija). Ļoti plaši Senāts izmanto judikatūras atziņas – gan ietverot atsauces uz paša Senāta līdzšinējo judikatūru, gan izmantojot Satversmes tiesas, Eiropas Savienības Tiesas un Eiropas Cilvēktiesību tiesas atziņas. Tiesību normu iztulkošanā dominē sistēmiskās interpretācijas metodes un teleoloģiskās interpretācijas metodes izmantošana. Turklāt Senāts mēdz arī izmantot konstitūcijai un ES tiesībām atbilstošo iztulkošanu. Samērā daudzos spriedumos Senāts atsaucies arī uz tiesību zinātnes atziņām, izmantojot tās gan savas pozīcijas pamatošanai, gan arī gluži pretēji – atspēkojot kādu tiesību zinātnē izteikto atziņu.

Senāts kā kasācijas instances tiesa lielākoties izskata tiesību jautājumus. Tas nozīmē, ka tā nekonstruē visu juridisko siloģismu izskatāmajā lietā. Lietas faktu noskaidrošana un pierādīšana notiek tajās tiesu instancēs, kas lietu izskata pēc būtības. Tās arī konstruē pilnībā visu juridisko siloģismu. Taču Senāta kā kasācijas tiesas kompetencē ir jautājums, vai zemākās instances tiesa ir pareizi konstruējusi juridiskā siloģisma lielo premisu – lietas tiesisko sastāvu, proti, vai atrastas un piemērotas vajadzīgās tiesību normas, vai tās pareizi iztulktas, vai pamatoti un pareizi piemērota kāda no tiesību tālākveidošanas metodēm. Senāts arī pārbauda paša subsumcijas slēdziena pareizību, respektīvi, vai tiesas pareizi pakārtojušas faktiskos apstākļus lietas tiesiskajam sastāvam. Izņēmums ir gadījumā, kad kasācijas instances tiesai jāvērtē, vai nav pieļauts procesuālo tiesību pārkāpums. Tad arī Senātam pilnībā ir jābūvē viss juridiskais siloģisms, vispirms jau konstatējot lietas faktus. Juridiskais siloģisms kā tiesību piemērošanas tehnika ir izmantojama Senāta nolēmumu strukturēšanai, kā arī tās kontekstā ir aplūkojamas kasācijas tiesvedības robežas.

Lai sekmētu kasācijas instances tiesas primārās – publiski tiesiskās – funkcijas veikšanu, proti, vienveidīgas tiesību normu iztulkošanas un piemērošanas nodrošināšanu, ar nolēmumu argumentācijas tehnikas pilnveidošanu vien var nepietikt. Tā jāskata kopā ar citiem instrumentiem, apsverot kasācijā izskatāmo lietu filtrēšanas iespējas vai izmantojot dažādus saziņas rīkus un tehnoloģiskās iespējas, lai informētu citas tiesas un sabiedrību kopumā par Augstākās tiesas nolemto.

Kaja KULLERKUPA: Igaunijas Augstākās tiesas spriedumu sastādīšanas un argumentācijas paņēmieni

Igaunijas Augstākās tiesas tiesnese Kaja Kullerkupa (*Kai Kullerkupp*), rezumējot tiesas spriedumu pamatojumu Igaunijas tiesību praksē, vispirms aplūko normatīvo regulējumu.

Procesuālie likumi nosaka tiesas nolēmuma obligātos elementus. Līdzās citiem datiem (tehniskā informācija u.c.) šīs normas paredz, ka nolēmumā ir jāietver pamatojums. No lēmuma ir jābūt redzamam, kāpēc tiesa nepiekrīt lietas dalībnieku paskaidrojumiem par faktiskajiem apstākļiem, apgalvojumiem, argumentiem. Zemākās instances tiesām ir jāanalizē visi pierādījumi un jāpamato, kāpēc kāds pierādījums netiek uzskatīts par atbilstošu. Taču (procesuālajos) likumos nav ietvertas precīzākas vadlīnijas par tiesas spriedumiem nepieciešamās argumentācijas saturu un tās līmeni (dziļumu), kā tikai vienkāršs apgalvojums, ka tiesas nostājai un secinājumiem ir jābūt pietiekami pamatotiem. Ar ko pietiktu un kādas metodes izmantot, ir plašāka mēroga tiesību prakses, kā arī vispārējās juridiskās kultūras jautājums.

Vai nolēmums un secinājums ir pietiekami pamatots ar argumentāciju – to ir grūti izmērīt un vispārināt. Tas ietver izvērtējumu, vai tiesas nostāja un secinājumi (piemērojot tiesību normas) ir loģiski (nesatur robus „argumentācijas ķēdē”), saturiski saskanīgi, pārliecinoši dažādos līmeņos.

Konkrēti piemēri likumu normām, kas attiecas uz iztulkošanas un argumentācijas metodēm: Civilkodekss paredz, ka „likuma norma ir iztulkojama kopsakarā ar pārējām normām (t.i., nevis ārpus konteksta), ņemot vērā tās formulējumu, likuma jēgu / vispārīgo domu un tā mērķi”. Citā Civilkodeksa normā minēta tiesību aktu piemērošana pēc analogijas. Turpretim Kriminālkodekss īpaši izslēdz analogijas izmantošanu, kvalificējot noziedzīgo nodarījumu. Turklāt Kriminālprocesa kodekss nosaka *in dubio pro reo* interpretācijas principu.

Augstākās tiesas spriedumu likumību un pamatotību (izmantoto argumentācijas līmeni) neviena turpmāka instance nepārbauda, jo spriedumi ir galīgi. Tas uzliek Augstākajai tiesai ļoti nopietnu atbildību, lai vienmēr tiktu ievērots, ka tās pamatojums un argumentācija vienmēr ir saskaņota, loģiska un saprotama. Augstākās tiesas spriedumi paliek publiski pieejami un nereti būtiski ietekmē turpmāko attīstību dažādu likumu u.c. piemērošanā.

Augstākajai tiesai nav saistoša tās līdzšinējā prakse (judikatūra), tā vienmēr seko līdzī tam, kā iepriekš ir lemts līdzīgos gadījumos (piemēram, piemērojot tiesību normu, kas iepriekš tikusi iztulkota citādi). Lai gan nepastāv „precedentu” princips, juridiskās argumentācijas nepārtrauktība ir būtisks elements tiesību sistēmas (likumu piemērošanas veida) stabilitātes un caurskatāmības nodrošināšanā. Tāpēc, ja ir aicinājumi atkāpties no iepriekšējās prakses, jautājums parasti tiek nodots plašākam tiesas sastāvam (t.i., visiem Civillietu palātas locekļiem, nevis trim tiesnešiem). Lai atkāptos no iepriekš atzītās argumentācijas, nepieciešama ļoti rūpīga un metodiska pieeja, šāda juridiskā viedokļa „atjaunināšana” ir rūpīgi

jāpamato. Tas ir jautājums par tiesību un tiesu sistēmas uzticamību. Kas attiecas uz argumentācijas metodēm un paņēmieniem, klasiskās metodes ir gramatiski lingvistiskā metode, sistēmiski loģiskā metode, vēsturiskā metode, kā arī objektīvi teleoloģiskā metode.

Augstākās tiesas judikatūrā ir tikušas izmantotas visas galvenās vēsturē atzītās un laika gaitā pārbaudītās klasiskās tiesību normu piemērošanas un interpretācijas metodes, kas pazīstamas kontinentālās Eiropas tiesību tradīcijā. Izvēle starp tām ir katras atsevišķās lietas jautājums. Pašlaik mēs neizmantojam kontrolsarakstu vai tamlīdzīgu rīku, lai pārliecinātos, ka katra iespējamā metode ir tikusi izmantota katrā no lietām. Nav nekas neparasts, ka Augstākās tiesas nolēmumu pamatojumā tiek pieminēti vispārāzīto argumentācijas metožu nosaukumi. Vairākkārt norādīts, ka „iztulkojot tiesību normu, nav pieļaujams pamatojumā aprobežoties ar vienu iepriekš izvēlētu argumentācijas metodi un noteiktiem pragmatiskiem apsvērumiem. Tā vietā, ja, risinot konkrētu lietu, nepieciešams iztulkot tiesību normu, jāpiemēro pēc iespējas vairāk atbilstošu metožu”.

Izlasot Augstākās tiesas spriedumu, ne vienmēr no paša teksta var saprast, kāda argumentācijas metode izmantota. Tiesas spriedumā nav nepieciešams īpaši pieminēt metodes nosaukumu. Reizēm tas tiek darīts, bet citos gadījumos no izmantotā pamatojuma veida var izsecināt, kāds ir bijis galvenais argumentācijas paņēmieni konkrētajā spriedumā. Pat ja tiek izmantots argumentācijas metodes nosaukums, tas ne vienmēr nozīmē, ka šī metode tiek piemērota detalizēti. Dažkārt var atrast metodes, kas minētas tikai vienā teikumā, piemēram, norādot, ka „gramatiskā / lingvistiskā metode apstiprina šo vai citu secinājumu”.

Bieži vien tiesa atsaucas uz analogiju un salīdzinošajiem argumentiem. Arī judikatūras arguments ir ļoti izteikts Augstākās tiesas nolēmumos. Bieži sastopami arī sistēmiski argumenti, kuru mērķis ir konsekvents risinājums.

Igaunijas Augstākajai tiesai ir arī konstitucionālās kontroles funkcija. Tiesa šajās lietās ir noteikusi trīspakāpju proporcionalitātes pārbaudi (sekojot Eiropas Savienības tiesību attīstībai). Ja tiek apstrīdēts (lēģislatīvā) pasākuma samērīgums, tiesa to secīgi pārbauda trīs līmeņos: pirmkārt, vai pasākums ir piemērots (atbilstošs) mērķa sasniegšanai, otrkārt, vai tas ir nepieciešams (mērķi nevar sasniegt ar pasākumu, kas būtu mazāk apgrūtinošs, pat ja tas būtu vismaz tikpat efektīvs kā attiecīgais pasākums), un, treškārt, vai pasākums ir mērens (tas nozīmē, ka pasākuma paredzētais mērķis līdzsvarojas ar pamattiesību aizskārumu, ko izraisījis attiecīgais pasākums). Ņemot vērā konstitucionālās pārbaudes debašu īpašo raksturu, šķiet, ka šis trīspakāpju tests darbojas labi. Tas garantē, ka visi proporcionalitātes aspekti tiek pienācīgi analizēti katrā atsevišķā lietā. Taču ir šaubas, vai šo pozitīvo pieredzi varētu kaut kā attiecināt arī uz visiem citiem tiesas strīdiem – lietu daudzveidība ir pārāk liela.

Rima AŽUBALĪTE: Nacionālo tiesu nolēmumu pamatojums: Lietuvas pieredze

Lietuvas Augstākās tiesas tiesnese Rima Ažubalīte (*Rima Ažubalytė*) norādīja, ka spriedumam ir jāpārlicina ieinteresētās personas, ka tas ir taisnīgs un likumīgs. Lemjot par tiesisko attiecību kvalifikāciju un likuma piemērošanu, tiesai ir pienākums definēt, kāpēc tā noraida atsevišķus pušu argumentus. Parasti tiesas lēmums, visticamāk, nepārlicinās tos, kam tas ir nelabvēlīgs. Līdz ar to spriedumā ir jāpievērš pietiekama uzmanība zaudējušās puses argumentu izvērtēšanai. No sprieduma ir jābūt skaidram, kāpēc zaudējušās puses argumenti vai nostāja ir pretrunā likumam vai lietā esošajiem pierādījumiem.

Viens no juridiskās argumentācijas un juridiska dokumenta sastādīšanas stiliem ir tāds, ka tiesa izsaka savus secinājumus kā vienīgo loģisko rezultātu, ņemot vērā konstatētos faktus un piemērojamās tiesību normas. Tiesas spriedums (vai cits galīgais tiesas nolēmums) ir nedalāms tiesību akts, kurā nolēmuma daļa ir pamatota ar motīvu daļā izklāstītajiem argumentiem.

Katram tiesas spriedumam (vai citam galīgajam tiesas nolēmumam) ir jābūt pamatotam ar juridiskiem argumentiem (motivāciju). Argumentācijai jābūt racionālai: tiesas spriedumā ir jābūt tik daudz argumentiem, lai ar tiem pietiktu tiesas sprieduma pamatošanai. Tiesas spriedumā nedrīkst būt nedz slēpti argumenti, nedz kādi nenorādīti apstākļi, kas ir svarīgi taisnīga tiesas sprieduma pieņemšanai. Tiesas spriedumiem ir jābūt tādiem, kas ir skaidri lietā iesaistītajām personām, kā arī citām personām.

Vispārējās jurisdikcijas tiesām, pieņemot lēmumus attiecīgo kategoriju lietās, ir saistoši savi precedenti – nolēmumi analogiskās lietās. Zemāko instanču vispārējās jurisdikcijas tiesām, pieņemot lēmumus attiecīgo kategoriju lietās, ir saistoši augstāko instanču tiesu pieņemtie nolēmumi – precedenti to pašu kategoriju lietās. Augstāko instanču vispārējās jurisdikcijas tiesām, pārbaudot zemāko instanču tiesu nolēmumus, šie nolēmumi jāizvērtē, ņemot vērā vienus un tos pašus juridiskos kritērijus; šiem kritērijiem jābūt skaidriem un *ex ante* zināmiem tiesību subjektiem, tostarp zemāko instanču tiesām.

Detalizēts pamatojums nav nepieciešams, atbildot uz argumentiem, kas ir acīmredzami nenozīmīgi, nepamatoti, aizskaroši vai nepieņemami citu iemeslu dēļ, ņemot vērā skaidras tiesību normu prasības vai iedibināto judikatūru par līdzīga rakstura argumentiem. Tiesas nolēmumam jābūt ar skaidru struktūru un formu, lingvistiski un juridiski korektam. Ja nolēmumā ir analizēti vairāki svarīgi jautājumi, ieteicams tos aplūkot atsevišķi, piemēram, strukturāli nodalot neatkarīgu sadaļu, piešķirot tai nosaukumu, kas atspoguļo attiecīgā jautājuma būtību. Sadaļas nosaukumu var formulēt kā jautājumu, uz kuru jāatbild šajā sadaļā, vai citā veidā, kas skaidri un kodolīgi apraksta attiecīgās sadaļas saturu.

Spriedumā norāda tiesību avotus, uz kuriem tas ir balstīts. Tiesa, iztiesājot lietu, pārlicinās par lietā piemērojamo likumu un citu tiesību aktu spēkā esību. Strīda gadījumā tiesa skaidri norāda, kāda likuma

normas redakcija tiek piemērota un kāpēc. Tiesību aktu juridiskā klasifikācija, iztulkošana un piemērošana strīdam ir tās tiesas prerogāta, kurā iesniegta prasība. Tiesa izvēlas strīdam piemērojamos tiesību aktus pēc saviem ieskatiem un ir neatkarīga no pušu viedokļa vai vēlmēm; lietas faktu juridiskā kvalifikācija ir tiesas prerogāta (*iura novit curia*).

Tiesa ievēro judikatūru attiecīgajā lietu kategorijā. Tomēr paļaušanās uz Konstitucionālās tiesas, Lietuvas vai starptautisko tiesu judikatūru, kā arī tās citēšana ir vērsta uz to, lai palīdzētu lietu atrisināt taisnīgi un ar pamatotu spriedumu, lai tas aprobežotos ar nepieciešamo. Tiesu prakse attiecīgo kategoriju lietās var tikt koriģēta, un jauni tiesu precedenti attiecīgajās lietu kategorijās var tikt radīti tikai tad, ja tas ir neizbēgami un objektīvi nepieciešams. Šāda tiesu prakses korekcija (atkāpe no iepriekšējiem precedentiem, kas tiesām bija saistoša līdz tam, un jaunu precedentu radīšana) ir pienācīgi (skaidri un racionāli) jāpamato attiecīgajos vispārējās jurisdikcijas tiesu lēmumos. Šī korekcija attiecīgi jānodrošina Lietuvas Apelācijas tiesai un Lietuvas Augstākajai tiesai.

Izvērtējot lietā sniedzamā pamatojuma apmēru, jāņem vērā, vai pastāv iedibināta tiesu prakse. Prasība aizsargāt tiesisko noteiktību un tiesisko paļāvību neietver tiesības uz iedibinātu tiesu judikatūru. Iedibinātā judikatūra uzlika Augstākajai tiesai pienākumu sniegt izvērstu pamatojumu, kas attaisno atkāpšanos no tās. Atkāpšanās no pastāvošās tiesu prakses iespējama tikai tad, ja tā ir neizbēgama, objektīvi nepieciešama, konstitucionāli pamatota un attaisnojama. Jebkura novirze ir pienācīgi (skaidri un racionāli) jāpamato, norādot praksi, no kuras atkāpjas, un iemeslus, kas pamato atkāpšanos. Ja precedents, uz kuru tiesa atsaucas, atsevišķos aspektos atšķiras no izskatāmās lietas, tiesa norāda iemeslus, kāpēc balstās uz šo precedentu.

Iztulkojot un piemērojot likumu, tiesa ņem vērā taisnīguma, saprātīguma, godīguma un citus principus. Ja spriedums ir tieši balstīts uz principiem, tiesa norāda saturu, ko tā tiem konkrētajā situācijā piešķirusi. Tieši piemērojot ieteikuma tiesību normas, tiesa atsaucas uz tiesisko pamatu. Ja nav tiesiska pamata, tiesa var atsaukties uz ieteikuma tiesību normām tikai kā papildu juridiskā pamatojuma avotu. Tiesa var atsaukties uz tiesību doktrīnu kā papildu juridiskās argumentācijas avotu. Ja tiesa balstās uz tiesību doktrīnu, tā norāda avotu. Ja tiesa balstās uz nesaistošiem tiesību aktiem vai tiesību doktrīnu, spriedumā norāda ieteikuma tiesības vai tiesību doktrīnu, ja tāda ir, un iemeslus, kas pamato tiesas izvēli.

Augstākajai tiesai un Augstākajai administratīvajai tiesai būtu jācenšas norādīt, kādus likuma piemērošanas vai iztulkošanas noteikumus tā izmanto izskatāmajā lietā (satura aspekts). Augstākās tiesas nolēmumu pamatojuma ārējās pazīmes (formālie aspekti) ir bieža judikatūras, tostarp starptautisko tiesu prakses, citēšana; reta zinātniskās literatūras citēšana (gandrīz nekad – krimināllietās). Nolēmumi šobrīd ir daudz garāki nekā agrāk.

Normunds SALENIEKS: Argumentācijas nozīme kasācijas publiski tiesiskās funkcijas īstenošanā

Senāta Civillietu departamenta priekšsēdētājs Normunds Salenieks norādīja, ka kasācijas tiesas nolēmumam ir divējāda nozīme. No vienas puses, jo īpaši zaudējušajai pusei ir jāsaprot, kādēļ tā ir zaudējusi. Šajā ziņā sprieduma argumentācijai jābūt precīzai un skaidrai. No otras puses, vienotas tiesu prakses veidošanas nolūkā spriedumā var būt jāsniedz tiesību normu iztulkojums vai piemērošanas skaidrojums. Tādos gadījumos nolēmuma pamatojuma izklāstam jābūt īpaši pārlicinošam, nereti arī plaši izvērstam. Ja konkrētajam jautājumam ir plašāka nozīme, proti, no šī risinājuma būs atkarīgs lielāks skaits civiltiesisko strīdu risinājumu, kasācijas tiesas argumentācijai jābūt plašākai. Spriedumam pēc iespējas skaidrākā un vienkāršākā valodā būtu jāskaidro, kā šādi strīdi ir risināmi.

Gan praksē, gan arī faktiski likuma regulējumā no Augstākās tiesas tiek sagaidīta ne vien publiski tiesiskās intereses īstenošana ikvienā lietā, bet arī taisnīga ikvienas lietas izšķiršana. Lai arī atšķirībā no pirmās instances tiesas un apelācijas instances tiesas nolēmumiem kasācijas tiesas nolēmumiem ir augstāka abstrakcijas pakāpe, tomēr arī kasācijas kārtībā tiek skatīta konkrēta civiltiesiskā attiecība, par kuru strīdas prāvnieki. Tas nozīmē, ka citās, lai arī līdzīgās lietās faktiskie apstākļi var atšķirties un vienā lietā izteiktā Senāta atziņa var nebūt piemērojama citā šķietami līdzīgā lietā.

No argumentācijas viedokļa citstarp svarīgs ir jautājums, ciktāl šādā principu veidošanā tiesa var balstīties uz savu autoritāti un lakoniski izteikt secinājumu, vai ciktāl tai jāveido polemika ar atšķirīgiem tai zināmiem viedokļiem par konkrēti izlemjamo tiesību jautājumu. Šis jautājums ir saistīts ar kasācijas instances nolēmuma argumentācijā pieļaujamiem un parasti izmantotajiem avotiem. Jautājums, ko šajā sakarā ir vērts apsvērt, ir – vai tas būtu jāuzskata par kasācijas tiesas pienākumu vai par labo praksi, ja tā nolēmuma argumentāciju pamato ar avotiem, kas nav tās judikatūra? Uz kuriem avotiem atsaukties būtu korekti, un no kādām atsaucēm labāk būtu izvairīties? Kā atsaukšanās uz vienu vai otru veida avotiem ietekmē pašas kasācijas tiesas autoritāti?

Dažādi gadījumi prasa atšķirīgu argumentācijas apjomu. To ietekmē tas, cik labi praksē ir nostiprinājusies attiecīgā tiesību jautājuma izpratne un vai šī izpratne ir jāmaina. Ja zemākās instances tiesa attiecīgo tiesisko attiecību izpratusi pareizi un ja arī citās lietās prakse bijusi vienveidīga, visdrīzāk nebūtu nepieciešams plaši izvērst kasācijas instances tiesas nolēmuma pamatojums. Turpretī, ja Senāts konstatē, ka tiesu prakse nav vienveidīga, vai ja tas uzskata, ka tā ir kļūdaina, tad acīmredzot ir nepieciešama plašāka argumentācija. Vēl jo svarīgāka izvērstā kasācijas nolēmuma argumentācija ir tad, ja Senāts atkāpjas no agrākās judikatūras.

Civillietu departaments atkāpšanos no līdzšinējās tiesu prakses risina atklātā veidā. Pirmkārt, jau lietas sagatavošanas stadijā, līdzko senatoru sastāvs identificē iespējamību, ka nolēmumā varētu notikt atkāpšanās no līdzšinējās judikatūras, tas lūdz lietu nodot paplašināta sastāva izlemšanai. Šādos gadījumos tiesu prakses pārskatāmībai nepieciešams gan identificēt nolēmumus, kuros paustās judikatūras atziņas tiek pārvērtētas, gan arī pamatojumā ir jāietver norāde uz tiem argumentiem, kas

likuši mainīt līdzšinējo nostāju. Lai pamatotu atkāpšanos no agrākās judikatūras, Senāts praksē mēdz izvērsti pamatot normas iztulkojumu saskaņā ar dažādām tiesību normu iztulkošanas metodēm.

Lai judikatūru mainošais nolēmums nepaliktu nepamanīts, Augstākā tiesa to īpaši izceļ un norāda nolēmumu savstarpējo pēctecību gan ar attiecīgu komunikācijas ziņu, gan uzskatāmu atzīmju izdarīšanu tīmekļvietnē ievietotajos nolēmumu katalogos. Līdzīgi, bet tomēr atšķirīgi ir gadījumos, kad faktiskie apstākļi jaunā lietā ir tik atšķirīgi no apstākļiem agrāk izskatītā lietā, ka Senātam ir jāpārskata kāda agrākā lietā izteikta secinājuma kategoriskums un jāatkāpjas no šīs judikatūras.

Plašāku argumentāciju prasa arī lietas, kur strīdus attiecības izriet no neskaidra normatīvā regulējuma un kur lietas iznākums nākotnē varētu ietekmēt lielu skaitu civiltiesisko attiecību. Spriedumā šādā lietā kasācijas tiesai būtu jāsniedz līdzsvarots risinājums un tam jāpievieno detalizēts pamatojums. Augstākā tiesa nevar aprobežoties ar interpretācijas metožu pielietojumu, jo jautājuma vēsturiskais skatpunkts faktiski kļūst dominējošs. Šādās lietās nav iespējams izšķirt tikai konkrēto strīdu. Vienlaikus nav efektīvi veicināt vai pat pieļaut lielu skaitu šādu lietu nonākšanu Augstākajā tiesā. Tāpēc ir apsvērta iespēja veidot pilotlietu procedūru, kuras ietvaros prioritārā kārtībā tiktu izskatīta viena lieta, kurā norādīts kasācijas instances viedoklis, kas tad kā principu judikatūra var tikt ņemta vērā arī citu salīdzināmu lietu izskatīšanā pirmās un apelācijas instances tiesās. Šādu pilotlietu spriedumu izstrāde būtu liels izaicinājums arī no argumentācijas viedokļa.

Viens no argumentu veidiem, ko Senāts civillietās līdz šim ir izmantojis salīdzinoši reti, ir salīdzinošo tiesību argumenti. Salīdzinošo tiesību argumenti var būt noderīgi, lai pamatotu noteiktu tiesību normas iztulkojumu vai nolēmuma rezultātu it īpaši tad, ja attiecīgajā jautājumā tiesu prakse nav vienota un ja tiek atbalstīti vairāki alternatīvi risinājumi. Tomēr būtu jāievēro piesardzība salīdzinošo argumentu izmantošanā. Ārvalstu tiesu risinājumi ir jāskata attiecīgo valstu tiesību sistēmu kontekstā, nevis atrauti.

Eiropas Cilvēktiesību tiesa atzīst, ka tiesības uz taisnīgu tiesu kasācijas instancē tiek nodrošinātas, ņemot vērā kasācijas procesa īpatnības un šī procesa lomu. Kasācijas tiesas rīcībai ir jābūt paredzamai, un tas tādā nozīmē, ka kasācijas tiesas judikatūrai ir jābūt konsekventai. Pušu līdztiesības, tiesiskās noteiktības un procesa ātruma interesēs kasācijas tiesas process var būt vairāk formalizēts nekā process tiesu instancēs, kas lietu izskata pēc būtības. Tomēr pārliets formālisms tiesības uz taisnīgu tiesu var padarīt neefektīvas, ja netiek ievērots tiesiskās noteiktības un taisnīgas tiesas spriešanas princips. Arī nepilnīga kasācijas tiesas nolēmuma argumentācija varētu būt pārlieta formālisma izpausme.

Sabiedrība mēdz kritizēt tiesas spriedumus, tomēr tiesai un tiesnešiem nav tiešas iespējas atbildēt. Tādēļ viss, ko tiesa vēlas pateikt, tai ir jāpasaka spriedumā. Ja kāds aspekts kasācijas tiesas spriedumā nebūs pārlicinoši pamatots, pastāvēs iespēja, ka zemāku instanču tiesas to izprātīs atšķirīgi, līdz ar to netiks nodrošināts kasācijas tiesas publiski tiesiskais mērķis – tiesu prakses vienotība.

Kūlike JIRIMĒ: Eiropas Savienības Tiesas kā kasācijas instances argumentācijas tehnika

Eiropas Savienības Tiesas tiesnese Kūlike Jirimē (*Kūllike Jūrimāe*) aplūkoja Eiropas Savienības Tiesas nolēmumu sastādīšanas tehniku, pārbaudot Vispārējās tiesas nolēmumus.

Procesu, kurā Eiropas Savienības Tiesa pārbauda Vispārējās tiesas nolēmumus, sauc par apelāciju. Neraugoties uz šo apzīmējumu, faktiski tā ir kasācija. Tā patiesi ir strikti ierobežota ar tiesību jautājumu pārbaudi. Apelācijas sūdzības iesniedzējs var apstrīdēt tikai Vispārējās tiesas sprieduma likumību. Netiek pieņemtas sūdzības, kas balstītas uz jauniem faktiem vai argumentiem. Rīkojoties kā kasācijas tiesa, Eiropas Savienības Tiesa (turpmāk – arī Tiesa) pielāgo nolēmumu sagatavošanas tehniku un stilu arī lietas risinājumam.

Kādi var būt lietas risinājumi? Tiesa var noraidīt sūdzību, ja tā piekrīt Vispārējās tiesas nolēmumam. Tiesa var atstāt spēkā Vispārējās tiesas nolēmumu, daļēji aizvietojojt tajā ietverto argumentāciju. Citiem vārdiem sakot, Eiropas Savienības Tiesa izlābo vienīgi kļūdu, bet ne lietas iznākumu. Tiesa var atcelt Vispārējās tiesas spriedumu un pieņemt gala spriedumu. Tā šādi var rīkoties saskaņā ar attiecīgajām tiesību normām. Ja fakti ir noskaidroti, Eiropas Savienības Tiesa var pieņemt spriedumu, ja to pielāuj tiesvedības gaita, proti, ja visi fakti ir noskaidroti un Tiesa var izlemt lietu bez jebkādas turpmākas faktu pārbaudes. Ja tas tā nav, Eiropas Savienības Tiesa var atcelt Vispārējās tiesas nolēmumu un nodot lietu Vispārējai tiesai jauna sprieduma pieņemšanai. Šajā gadījumā Eiropas Savienības Tiesa sniedz Vispārējai tiesai vadlīnijas. Tā identificē pieļauto kļūdu un norāda, kas vēl ir jāizlemj.

Nolēmumu struktūra ir lielā mērā harmonizēta. Pirmā sadaļa vienmēr izklāsta tiesvedības priekšvēsturi – normatīvo kontekstu, faktus, ko nodibinājusi Vispārējā tiesa, tiesvedības gaitu šajā tiesā un tās nolēmumu procesuālos aspektus. Nozīmīgākā sadaļa ir veltīta tiesas vērtējumam. Ja Eiropas Savienības Tiesa atceļ Vispārējās tiesas nolēmumu, nākamā sadaļa attiecas uz prasību Vispārējā tiesā. Pēdējā sadaļa attiecas uz izmaksām. Pirms tās ir nolēmuma rezolutīvā daļa. Šajās sadaļās argumentācijas struktūra ir nedaudz atšķirīga. Tiesas vērtējuma sadaļā atradīsiet lietas dalībnieku argumentu kopsavilkumu, kam seko tiesas vērtējums par dažādiem iebildumiem un prasījumiem, ko izvirzījuši lietas dalībnieki.

Ar retiem izņēmumiem, pārbaudot Vispārējās tiesas nolēmumu, Eiropas Savienības Tiesa ir saistīta ar pušu prasījumiem un nevērtē citus tiesību jautājumus pēc savas iniciatīvas. Tiesai nav pienākuma atbildēt uz katru pušu izvirzīto argumentu. Izlemjot tiesību jautājumus, Tiesa parasti balstās uz silogistisku argumentāciju. Vispirms tā atgādina atbilstošās tiesību normas un tās judikatūru to piemērošanā un iztulkošanā. Tā plaši izmanto tās pašas precedentus. Otrkārt, tā piemēro šīs normas izskatāmajai lietai, pārbaudot, vai Vispārējā tiesa tās ir pareizi iztulkojusi un piemērojusi. Treškārt, tā balsta savus secinājumus uz šī pamata. Šīs argumentācijas kontekstā Tiesa atsauca uz Vispārējās

tiesas galvenajiem secinājumiem, kas tiek pārbaudīti.

Tiesas argumentācija tiek pielāgota katras konkrētās lietas vajadzībām, un Tiesa strukturē visus argumentācijas soļus loģiskākajā veidā, un tas nodrošina, ka teksts ir plūstošāks. Ja apelācijas sūdzības iesniedzējs kļūdaini iztulko Vispārējās tiesas viedokli, Eiropas Savienības Tiesa to norāda un noraida attiecīgos argumentus. Ja apelācijas sūdzības iesniedzējs apstrīd Vispārējās tiesas *obiter dictum*, Tiesa atzīst šo argumentu par neiedarbīgu. Ja, gluži pretēji, Eiropas Savienības Tiesa atzīst, ka Vispārējā tiesa ir kļūdaini piemērojusi tiesību normu, tā skaidri identificē pieļauto kļūdu. Tad Tiesa atzīst sūdzību par pamatotu un atceļ Vispārējās tiesas nolēmumu. Tomēr Eiropas Savienības Tiesa var arī aizstāt Vispārējās tiesas secinājumu ar savējo, neatceļot nolēmumu. Šāda argumentācijas aizstāšana ir iespējama, ja Vispārējās tiesas nolēmumā tiek identificēts Eiropas Savienības tiesību pārkāpums, bet šī nolēmuma rezolutīvā daļa bijusi pamatota saskaņā ar citām tiesību normām.

Sūdzība par Vispārējās tiesas nolēmumu var radīt jaunus tiesību jautājumus vai norādīt uz pretrunām dažādos judikatūras virzienos. Šajos gadījumos Tiesa parasti pielāgo nolēmuma sastādīšanas tehniku. Tiesa zināmā mērā atbrīvo sevi no pušu argumentu struktūras. Reizēm tā var veikt samērā abstraktu un bieži izvērstu nozīmīgo Eiropas Savienības tiesību normu iztulkojumu, ņemot vērā formulējumu, mērķus un juridisko kontekstu, kā arī dažreiz normu izstrādes vēsturi. Šajā kontekstā Tiesa var pārgrupēt prasījumu, lai veiktu pati savu pilnu juridisko vērtējumu vissaskanīgākajā un pilnīgākajā viedā. Reizēm pēc tam, kad vispārīgi ir sniegusi pareizo attiecīgo tiesību normu iztulkojumu, Eiropas Savienības Tiesa var aplūkot atsevišķus pušu izvirzītos argumentus.

No iepriekš minētā varēja pārliecināties, ka Eiropas Savienības nolēmumu sastādīšanas tehnika tiek pielāgota katrā atsevišķā lietā. No vienas puses, procesuālās ekonomijas kontekstā Tiesa nolēmumus sastāda efektīvi. Ja prasība tiek noraidīta, Tiesa neiekļauj plašu atbildētāja argumentu izklāstu, vienkārši norāda, ka šī puse apstrīd sūdzības iesniedzēja izvirzītos argumentus. No otras puses, Tiesa var sniegt papildu skaidrojumu, lai izklāsts būtu pilnīgāks, ar mērķi atrisināt starp pusēm pastāvošo dziļo konfliktu vai tiesību sistēmas interesēs. Tiesa var sniegt arī papildu vadlīnijas saskaņotas judikatūras interesēs.

Rezumējot tiesnese vēlreiz uzsvēra, ka Eiropas Savienības Tiesa pielāgo nolēmumu sastādīšanas tehniku katras lietas vajadzībām. Konkrēto noformējumu jo īpaši noteic lietas rezultāts, faktiskie apstākļi, uzdoto jautājumu novitāte. Rīkojoties kā kasācijas instance, Eiropas Savienības Tiesa pilda augstākās tiesas un konstitucionālās tiesas funkcijas. Tā izlemj konkrēto lietu, bet vienmēr domā arī par judikatūras attīstību.

Mārtiņš MITS: Kasācijas instances nolēmumu argumentācija Eiropas Cilvēktiesību tiesas skatījumā

Eiropas Cilvēktiesību tiesas tiesnesis Mārtiņš Mits norādīja, ka Eiropas Cilvēktiesību tiesas nolēmumu pamatojums ir tieši saistīts ar taisnīgas tiesas jēdzienu – ja nav sniegts adekvāts pamatojums, tad tiesa nav uzskatāma par taisnīgu. Tiesām kopumā nav pienākuma sniegt detalizētu atbildi uz katru iesniedzēja argumentu. Taču to, cik plašam ir jābūt pamatojumam, var vērtēt tikai katras lietas apstākļu kontekstā.

Piemēram, vērtējot pamatojuma pienākuma detalizācijas pakāpi, Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir ņēmusi vērā iesniedzēja argumentu raksturu, kā arī Eiropas Padomes dalībvalstīs pastāvošās atšķirības attiecībā uz likuma normu tehniku, paražām, tiesas nolēmumu rakstīšanas tradīcijām.

Pamatojuma pienākuma detalizācijas pakāpi var noteikt arī tas, kā zemākas instances tiesas ir sniegušas pamatojumu – katrā ziņā pamatojumam ir jābūt tādām, kas dod iespēju personai efektīvi izmantot savas tiesības uz pārsūdzību. Taču uz iesniedzēja argumentu, kam ir izšķiroša nozīme lietas iznākumā, tiesai ir jāsniedz konkrēta un skaidra atbilde.

No Eiropas Cilvēktiesību tiesas prakses nacionālajām tiesām izriet pienākums vērtēt: 1) iesniedzēju galvenos argumentus, t.sk. visus tos, kam ir ietekme uz iznākumu; 2) argumentus, kas balstīti Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas nostiprinātajās tiesībās, jo subsidiaritātes princips prasa iesniedzējiem vispirms skatīt jautājumu par Eiropas cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības pārkāpumu nacionālajās tiesās, kurām savukārt ir jānodrošina efektīva tiesību aizsardzība; 3) no konvencijas 6.panta viedokļa to, vai tiesu sniegtais pamatojums nodrošina tiesības uz taisnīgu tiesu, Eiropas Cilvēktiesību tiesa vērtē, raugoties uz tiesas procesu un tajā iesaistīto tiesu argumentāciju kopumā. Tādēļ kasācijas instancei savas kompetences ietvaros ir iespēja un pienākums nodrošināt personai taisnīgu tiesu arī pamatojuma jautājumā.

Eiropas Cilvēktiesību tiesa gan civilīetās, gan krimināllietās ir atzinusi, ka prakse, kad kasācijas sūdzība tiek noraidīta, atsaucoties vienīgi uz attiecīgo procesuālo normu, bet nesniedzot izvērstāku pamatojumu, pati par sevi nav pretrunā Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6.pantam.

Lietā *Talmane v. Latvia* Augstākās tiesas Krimināllietu departaments noraidīja kasācijas sūdzību, pamatojoties uz Kriminālprocesa likuma 573.pantu, ar piebildi, ka kasācijas sūdzība nav pamatota ar Krimināllikuma vai Kriminālprocesa likuma būtisku pārkāpumu un ka kasācijas instances kompetencē neietilpst pierādījumu pārvērtēšana un faktisko apstākļu izskaidrošana. Eiropas Cilvēktiesību tiesa nekonstatēja konvencijas 6.panta pārkāpumu. Lai arī no pamatojuma nebija skaidrs, kādēļ sūdzībā norādītie argumenti netika uzskatīti par tādiem, kas norāda uz „būtiskiem” pārkāpumiem, Eiropas Cilvēktiesību tiesa pārliecinājās, par ko sūdzējās iesniedzēja – par pierādījumu vākšanas procesu – un ka šīs sūdzības pienācīgi bija izvērtējušas divas tiesu instances.

Tātad princips, ka tiesai ir jāatbild uz visiem argumentiem, kas ir izšķiroši lietas iznākumam, attiecas

arī uz kasācijas instanci, jo Eiropas Cilvēktiesību tiesai ir jābūt iespējai pārliecināties, ka tiesas nolēmums nav patvaļīgs vai acimredzami nepamatots, bet kasācijas instance var šo pienākumu veikt „ekonomiskā veidā”, ja atteikuma būtība ir skaidra no lietas apstākļiem.

Tādu pašu pieeju Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir atzinusi arī specifiskā jautājumā par augstāko tiesu pienākumu sniegt pamatojumu atteikumam vērsties ar prejudiciālo jautājumu Eiropas Savienības Tiesā. Lietā *Baydar v. the Netherlands* iesniedzēja kasācijas sūdzība tika noraidīta paātrinātā procedūrā, atsaucoties tikai uz likuma normu un to, ka sūdzība nerosina jautājumus, kam būtu būtisks tiesu prakses veidošana. Taču kasācijas sūdzība ietvēra argumentu, ka Augstākajai tiesai jāvērtē ar prejudiciālo jautājumu Eiropas Savienības Tiesā. Eiropas Cilvēktiesību tiesa, atsaucoties uz *Talmane v. Latvia* spriedumu, uzskatīja, ka arī lūgumu par prejudiciālo nolēmumu var šādi noraidīt, ja no lietas apstākļiem ir skaidrs, ka Augstākās tiesas lēmums nav patvaļīgs vai acimredzami nepamatots. Eiropas Cilvēktiesību tiesa ņēma vērā gan Nīderlandes Augstākās tiesas citā lietā sniegto skaidrojumu, ka šāds saīsināts atteikums ietver secinājumu, ka lūgtais prejudiciālais jautājums nav būtisks strīda izšķiršanai vai ka nepastāv šaubas par to, kā ES tiesību jautājums būtu risināms, gan to, ka Nīderlandes tiesību sistēmā ģenerālvokāts sniedz izvērstu atzinumu, kas ir lietas sastāvdaļa.

Pretrastam lietā *Dhahbi v. Italy*, kur kasācijas instance taisīja „pilnu” spriedumu, Eiropas Cilvēktiesību tiesa konstatēja konvencijas 6.panta pārkāpumu, jo no sprieduma teksta nevarēja secināt, vai lūgums par prejudiciālā jautājuma uzdošanu Eiropas Savienības Tiesai nebija svarīgs strīda izšķiršanai, vai Eiropas Savienības tiesību jautājums bija skaidrs, vai lūgums vienkārši tika ignorēts.

Ar pamatojumu saistīts, taču atsevišķs ir jautājums par pārlieku formālismu, noraidot kasācijas sūdzību. Pārlieks formālisms var liegt pieeju tiesai, līdz ar to atņemt iespēju baudīt tiesības uz taisnīgu tiesu. Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir atzinusi, ka sūdzības iesniegšanas kritēriji kasācijas instancē var būt stingrāki nekā apelācijas instancē, tāpat arī process kasācijas instancē, ņemot vērā tās īpašo raksturu, var būt formālāks. Taču tiesiskā noteiktība (*legal certainty*) un taisnīguma pienācīga nodrošināšana (*proper administration of justice*) ir tie principi, kas palīdz novilkt robežu starp pārlieku formālismu un procesuālo noteikumu akceptējamu piemērošanu.

Parasti pārlieku formālismu Eiropas Cilvēktiesību tiesa konstatē, kasācijas instancei piemērojot procesuālos noteikumus. Nesen lietā *Foyer Assurances S.A. c. Luxembourg* Eiropas Cilvēktiesību tiesa konstatēja konvencijas 6.panta pārkāpumu. Kasācijas instances tiesa noraidīja iesniedzēja kasācijas sūdzību, jo iesniedzējs bija atsaucies uz trim Civillikuma pantiem, kas varēja būt pamats prasībai, taču procesuālās normas prasīja norādīt konkrētu kasācijas sūdzības pamatu. Saskaņā ar tiesību doktrīnu zemākas instances tiesām bija pienākums sniegt pamatojumu, bet nebija pienākuma norādīt precīzu likuma normu, un nedz pirmās, nedz otrās instances

tiesas pašas nebija norādījušas, kura Civillikuma norma ir piemērojama. Eiropas Cilvēktiesību tiesa uzskatīja, ka, noraidot kasācijas sūdzību šādā situācijā, kad apelācijas tiesa pati nebija norādījusi likuma normu, kasācijas instance rīkojās pārlieku formāli, liedzot iesniedzējam pieeju tiesai pašā tās būtībā. Pārliets formalisms ir vērtēšanas jautājums, ko Eiropas Cilvēktiesību tiesa veic katras lietas individuālajos apstākļos, ņemot vērā visu procesu kopumā.

Principu apkopojumu, kas attiecas uz pārlieku formālisma vērtēšanu, sniedz Lielās palātas spriedums lietā *Zubac v. Croatia* (96.–99. punkts). Šajā lietā

kasācijas instances tiesa noraidīja kasācijas sūdzību, jo prasījuma summa nesasniedza likumā noteikto robežu. Iesniedzējs bija mainījis prasījuma summu procesa gaitā, un zemākas instances tiesa bija akceptējusi jauno summu, kas tad sasniedza likumā noteikto kasācijas sliekšni, kaut arī procesuālais likums to vairs nepieļāva. Eiropas Cilvēktiesību tiesa nekonstatēja pārlieku formālismu Augstākās tiesas rīcībā, īpaši akcentējot Augstākās tiesas tiesības nebūt saistītai ar zemākas instances pieļautām procesuālām kļūdām, kad Augstākā tiesa lemj par savu kompetenci un atjauno likumības principu.

Anita POĻAKOVA: Īpatnības argumentācijas tehnikas izmantošanā, izskatot lietu kasācijas instancē kriminālprocesā

Senāta Krimināllietu departamenta priekšsēdētāja Anita Poļakova norādīja, ka argumentācijas tehnikas atšķirības krimināltiesībās raksturo pašas kriminālprocesuālās tiesvedības būtība. Tajā centrālā nozīme ir principiem, kas ļauj pasargāt individu no iespējamās apsūdzības uzturētāja un tiesas patvaļas. Senatore iezīmēja divus aspektus, par kuriem jādoma, izskatot krimināllietas kasācijas instancē. Pirmkārt, sodu paredzamības princips un, otrkārt, nepieciešamība arī kasācijas instancē pārbaudīt apsūdzētās personas pamattiesību ievērošanu.

Krimināltiesībās tiek ievērots sodu likumības princips, kas izriet no pamattiesības tikt tiesātam, tikai pamatojoties uz likumu. Latvijā krimināllietu iztiesāšanā tas aptver četrus noskaidrojamus un atbildamos noziedzīgā nodarījuma sastāva elementus, proti, subjektu, subjektīvo pusi, objektu un objektīvo pusi. Īpaši objektīvā puse ir pakļauta zināmiem pielāgojumiem, ko pieprasa tehnoloģiju attīstība, sabiedrības izpratnes izmaiņas un cita veida attīstības procesi. Likumu rakstītais teksts šajā ziņā bieži ir nepilnīgs. Tāpēc arī tik liela nozīme ir stabilai tiesu praksei.

Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūrā nostiprināts, ka „tiesību norma” Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 7.panta izpratnē ir likums, kas ietver arī likumam pakārtotos tiesību aktus, nerakstītas tiesību normas, kā arī tiesu praksi (judikatūru).

Eiropas Savienības Tiesa, atbildot uz Polijas tiesas uzdotajiem prejudiciālajiem jautājumiem lietā (*Prokuratura Rejonowa w Słupsku, C-634/18*), kas attiecas uz atbildību par narkotisko vielu glabāšanu, analizēja sodu likumības principu, kas ietverts Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 49.panta 1.punktā, kura analogs ir minētais Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 7.panta 1.punkts. Spriedumā Eiropas Savienības Tiesa norāda, ka saskaņā ar minēto principu krimināltiesību normām ir jāatbilst noteiktām prasībām par pieejamību un paredzamību gan saistībā ar noziedzīga nodarījuma definīciju, gan soda noteikšanu. No minētā izriet, ka likumā ir skaidri jādefinē pārkāpumi un par tiem paredzētie sodi. Šī prasība ir izpildīta tad, ja attiecīgā persona no atbilstošās normas formulējuma, vajadzības gadījumā izmantojot tiesu sniegto normas interpretāciju, var uzzināt, par kādām darbībām vai bezdarbību tai iestāsies kriminālatbildība. Turklāt piemērojamo tiesību aktu precizitātes princips nevar

tikt interpretēts tādējādi, ka tas aizliegtu to normu saturu, kurās paredzēta kriminālatbildība, noskaidrot pakāpeniski, tiesām sniedzot interpretāciju, ja vien šī interpretācija ir saprātīgi paredzama.

Lai nolēmumi atbilstu šim Eiropas tiesu izvirzītajam standartam, tajos ietverama argumentācija, kas izskaidro no tiesu prakses izrietošo, saprātīgi paredzamo attīstību tiesību normas tvēruma precizēšanā. Šādai argumentācijai jāpārliedzina par nodarījuma atbilstību jau normā ietvertajam aizliegumam uz nodarījuma izdarīšana brīdi. Šo prasību nereti ir grūti izpildīt, jo kādam spriedumam ir jābūt pirmajam, kurā paplašināts kāda jēdziena tvērums. Tādā gadījumā tiesai argumentācijā ir jāpārbauda un jānorāda, vai šādu izpratni varēja paredzēt no apsūdzētās personas jau tajā brīdī, kad tā izdarīja konkrēto darbību.

Tiesneši pēdējā desmitgadē ir saskārušies ar jauniem regulējuma segmentiem, kas prasa padziļinātas speciālās tiesību jomas zināšanas, piemēram, finanšu noziegumi vai pārkāpumi digitālajā vidē, kas saistīti ar intelektuālā īpašuma aizsardzību. Vairumā gadījumu tās ir Krimināllikuma normas, kuru satura papildījums tiek meklēts speciālajā regulējumā, tomēr nereti likumdevējs arī Krimināllikuma normas dispozīcijā ir ietvēris noteiktas objektīvās puses pazīmes, kas prasa izvērstu pamatojumu, lai attīstītu ietvērto darbību aprakstu.

Šajā sakarā atzīmējams, ka Krimināllietu departamenta praksē ir raksturīgi izmantot atsauces uz Krimināllikuma komentāriem, proti, Latvijas tiesību zinātnē atzītu tiesībzinātnieku rakstiem un grāmatām. Tomēr atsevišķos gadījumos tas var izraisīt „stagnēšanu” tiesību piemērošanas attīstībā, tādējādi netiek nodrošināta nepieciešamība iet kopsolī ar Eiropas tiesu kopējo virzību. Šajā ziņā referente aicina kolēģus pārvērtēt līdzšinējo praksi nolēmumu pamatojuma sastādīšanā. Uzsverams, ka Senāta nolēmumos jākoncentrējas uz tiesību normu piemērošanu un interpretāciju, izmantojot interpretācijas metodes un autoritatīvu reģionālo tiesu judikatūru.

Attiecībā uz pamattiesību ievērošanas vispārīgu pārbaudi tieši kasācijas procesā atzīmējams, ka šī jau izsenā mūsu tiesas izpratne sasauca ar pagājušā gada vasarā Eiropas Cilvēktiesību konvencijas preambulā ietvērto norādi uz subsidiaritātes principu, atbilstoši kuram par konvencijā nostiprināto pamattiesību aizsardzību ir jā rūpējas konvencijas dalībvalstu līmenī.

Latvijas kasācijas instances tiesa saskaņā ar Kriminālprocesa likuma normām (*Kriminālprocesa likuma*

584.pants) drīkst pārsniegt kasācijas sūdzībā vai protestā izteikto prasību apjomu un ietvarus gadījumos, kad tā arī pati pēc savas pārbaudes konstatē Krimināllikuma vai Kriminālprocesa likuma piemērošanas būtiskus pārkāpumus, kas noveduši pie nelikumīga nolēmuma taisīšanas. Praktiski tas nozīmē, ka Augstākās tiesas tiesnesis vienmēr pārbauda zemākas instances nolēmuma tiesiskumu. Tas attiecas gan uz tiesvedības procesa norisi, gan materiālo Krimināllikuma normu piemērošanu.

Praksē tiesas argumentācijā ikreiz netiek ietverta norāde, ka tiesa nesaskata pamatu pārsniegt robežas vai ietvarus. Tikai tad, ja iepriekš minētā norma tiek piemērota, proti, ja tiek atcelts zemākas instances nolēmums, tiek ietverta norāde uz šo normu un paskaidrota nepieciešamība sniegt plašāku ieskatu un skaidrojumu apelācijas instances tiesas kļūdai. Faktiski šajā brīdī kasācijas nolēmums kļūst par tiesību normas interpretācijas un piemērošanas vadlīniju.

Likumsakarīgi, ka šādu nolēmumu sagatavošanai ir nepieciešams papildu laiks, īpaša papildu pētniecība, izsvērts pamatojums un pārdomāts slēdziens. Statistika atklāj, ka šādu nolēmumu skaits Augstākās tiesas Krimināllietu departamentā ir vidēji 10% no gada laikā izskatīšanai kasācijas kārtībā pieņemtajām lietām. Biežāk šādi gadījumi attiecas uz Kriminālprocesa likuma normu pārkāpumiem, jo acīmredzot procesuālā regulējuma sadrumstalotība sarežģī tiesnesim pareizu to piemērošanu. Piemēram, šāda nesen bija lieta par legāli iegūtu līdzekļu, kas izmantoti narkotisko vielu iegādei, kvalifikāciju par noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas rīku un pakļaušanu konfiskācijai.

Kasācijas instances nolēmumā šodien vairs nav iedomājams tikai lakonisks slēdziens. Lai kasācijas instances nolēmums būtu tiesiskuma garants, atkarībā no situācijas tajā ietverama pat ļoti detalizēta analīze un argumentēts slēdziens.

Rītis KRASAUSKS: Abstraktā regulatīvo administratīvo aktu pārbaude Lietuvas Augstākajā administratīvajā tiesā

Lietuvas Augstākās administratīvās tiesas tiesnesis Rītis Krasausks (*Rytis Krasauskas*) aplūkoja Augstākās administratīvās tiesas kompetencē esošo regulatīvo administratīvo aktu likumības pārbaudi. Šī tiesa ir apelācijas instance administratīvajās apgabaltiesās izskatītajām lietām, kas attiecas uz teritoriālo vai municipālo subjektu pieņemto regulatīvo administratīvo aktu likumības abstrakto pārbaudi, un vienīgā un pēdējā instance lietām par centrālo valsts pārvaldes subjektu pieņemto regulatīvo administratīvo aktu likumību. Faktiski Lietuvas administratīvās tiesas pārbauda, vai ir tiesiski likumam pakārtotie normatīvie akti, kuru pārbaude neietilpst Lietuvas Konstitucionālās tiesas kompetencē.

Līdzība ar pārbaudi, ko veic Konstitucionālā tiesa, parādās šo nolēmumu struktūrā un to sastādīšanas tehnikā. *In abstracto* pārbaude prasa noteiktu nolēmuma struktūru. Pirmkārt, tā ir detalizēta apstrīdētā regulatīvā administratīvā akta analīze. Tai seko tiesiskais regulējums, kas noteic pārbaudes standartu (t.sk., piemēram, konstitūcijas un likumu normas). Nepieciešama sastāvdaļa

ir arī Konstitucionālās tiesas un Augstākās administratīvās tiesas judikatūra abstraktās kontroles lietās. Visbeidzot, tas ir izvērtējums par apstrīdētā regulatīvā administratīvā akta atbilstību augstāka juridiskā spēka tiesību normām.

Juridisko argumentāciju šādos gadījumos ļoti ietekmē Konstitucionālās tiesas juridiskā argumentācija. Tā ietver garus apsvērumus par tieši piemērojamo un tiem saistīto tiesību aktu saturu. Stils ir diezgan formalistisks, ņemot vērā nepieciešamību tiesai šādos gadījumos būt striktai un precīzai.

Abstraktās kontroles lietu izskatīšanas rezultāts ietekmē precīzu attiecīgā regulatīvā administratīvā akta teksta formulējumu. Tas nozīmē, ka tiesas nolēmums skars simtiem personu. Tiesas izmantotie argumenti tiek ņemti vērā tiesību normu izstrādes procesā, ja administratīvais akts ticis atcelts. Tas nozīmē, ka ir jāiekļauj tikai būtiskie argumenti, kas precīzē strīdīgo tiesību aktu nozīmi, lai nepaliktu šaubas par to, ko paredz konstitūcija, likumi vai citi augstāka juridiskā spēka tiesību akti. To var pretstatīt individuālajām *inter partes* lietām, kurās faktiskos apstākļus iespējams apspriest mazāk formalizētā veidā.

Aigars STRUPIŠS: Konferences nobeiguma vārdi

„Viens likums viena taisnība visiem” ir tēze, kas rotāja starpkaru Latvijas Senāta tiesas sēžu zāli. Lai sabiedrībai būtu iespējams īstenot kontroli pār tiesu darbu tiesu spriešanā, īstenojot šo principu, mūsu nolēmumu argumentācijai jāatklāj to pamatā esošie argumenti.

Augstākās tiesas priekšsēdētājs kā tiesnesis atbalsta nolēmumus, kas ir īsi, konkrēti un skaidri. Tomēr ne vienmēr ir iespējams pavisam īsi aprakstīt visus apsvērtos aspektus un analizētos lietas dalībnieku izvirzītos argumentus.

Noklausoties konferences priekšlasījumus, secināms arī, ka acīmredzot pastāv nacionālās iezīmes, kuras

noteic gan procesuālo normu regulējums, gan juristu izglītības sistēmas, tomēr visa pamatā ir tiesnesis, kas izšķir strīdu vai izlemj konkrētu tiesību jautājumu. Pat visgudrākās skolas nevar ikvienu studentu izveidot par tiesnesi. Iespējams, var runāt par iedzimtu tiesneša talantu. Taču pats galvenais – prasmi izteikties skaidri, precīzi, atteikties no liekvārdības var uzlabot. Apgūstot argumentācijas tehniku, loģiku un analizējot citu tiesnešu pieņemtos nolēmumus, var gūt prasmi izteikties skaidrāk un spēt uzrakstīt saprotamu spriedumu. Drosme dalīties pārdomās par savu darbu ir ļoti svarīga jaunu mērķu izvirzīšanai.

Konferences materiālus sagatavoja Reinis Markvarts, Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas padomnieks



TIESLIETU PADOMES INFORMĀCIJA

TIESLIETU PADOME

Tieslietu padomes viedoklis

SATVERSMES TIESAS LIETĀ NR.2021-41-01

2022. gada 28. janvārī

Ar tiesneses Anitas Rodiņas 2021.gada 20.decembra lēmumu Tieslietu padome ir atzīta par pieaicināto personu lietā Nr.2021-41-01 „Par likuma „Par tiesu varu” 55.panta 3.punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 101.panta pirmajai daļai un 106.panta pirmajam teikumam” (turpmāk – lieta Nr.2021-41-01), jo Tieslietu padome atbilstoši likuma „Par tiesu varu” 89.¹ pantam ir institūcija, kas piedalās tiesu sistēmas politikas un stratēģijas izstrādē, kā arī tiesu sistēmas darba organizācijas pilnveidošanā, tāpēc tās viedokļa uzklauššana ir nozīmīga, lai sekmētu Satversmes tiesas lietas objektīvu un vispusīgu izskatīšanu.

Lietā Nr.2021-41-01 ir apstrīdēta likuma „Par tiesu varu 55.panta 3.punkta (turpmāk – apstrīdētā norma), kas nosaka aizliegumu kandidēt uz tiesneša amatu personai, pret kuru kriminālprocess izbeigts uz nereabilitējoša pamata, atbilstība Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 101.panta pirmajai daļai un 106.panta pirmajam teikumam, kas ietver tiesības pildīt valsts dienestu, kā arī izvēlēties nodarbošanos un darbavietu atbilstoši savām spējām un kvalifikācijai.

[1] No pieteikumā ietvertajiem argumentiem un Saeimas atbildes raksta izriet, ka lietas Nr.2021-41-01 pamatjautājums ir, vai valstij ir leģitīmas tiesības personām, kuras kandidē uz tiesneša amatu, tiesneša statusa dēļ izvirzīt īpašu prasību, proti, aizliegt par tiesneša amata kandidātu būt personai, pret kuru kriminālprocess izbeigts uz nereabilitējoša pamata.

Lietā nav strīda par to, vai apstrīdētā norma ierobežo Pieteikuma iesniedzēja Satversmē noteiktās pamattiesības. Arī Tieslietu padomes ieskatā apstrīdētā norma ierobežo Pieteikuma iesniedzējam Satversmē noteiktās pamattiesības: tā ierobežo Satversmes 101. panta pirmajā daļā garantētās pamattiesības, proti, tiesības pildīt valsts dienestu un Satversmes 106.

panta pirmajā teikumā noteiktās tiesības izvēlēties nodarbošanos un darbavietu atbilstoši savām spējām un kvalifikācijai. Turklāt minētais ierobežojums saskaņā ar Satversmes tiesas judikatūru (*sk. Satversmes tiesas 2020.gada 17.decembra sprieduma lietā Nr.2020-18-01 20.punktu un 2021.gada 25.marta sprieduma lietā Nr.2020-36-01 18.punktu*) uzskatāms par absolūto aizliegumu, jo apstrīdētajā normā ietvertais aizliegums kandidēt uz tiesneša amatu attiecas uz ikvienu tiesneša amata kandidātu, pret kuru kriminālprocess izbeigts uz nereabilitējoša pamata. Aizliegums neparedz katra konkrētā gadījuma izvērtējumu, nepieļauj nekādus izņēmumus un ir noteikts uz mūžu. Apstrīdētajā normā ietvertais aizliegums ir uzskatāms par absolūtu. Arī par šo jautājumu lietā nepastāv strīds.

Nav šaubu, ka tiesneša amats ir uzskatāms par valsts dienestu, jo valsts dienests ietver visus valsts amatus, kas izveidoti likumdošanas, izpildu un tiesu varas institūcijās (*sk. Satversmes tiesas 2013.gada 10.maija sprieduma lietā Nr.2012-16-01 31.1.punktu*). Valsts dienests ir publiski tiesisks stāvoklis, kurā atrodas personas, kam uzticēta valsts funkciju pildīšana. Turklāt valsts dienestu pildošās personas atrodas īpašās attiecībās ar valsti, proti, šo personu tiesības ir ierobežotas, un tām tiek uzlikti īpaši pienākumi (*sk. Satversmes tiesas 2007.gada 18.oktobra sprieduma lietā Nr.20070301 10.punktu*). Saskaņā ar valsts varas dalīšanas principu tiesnesis pilda tiesas spriešanas funkciju. Ikviens tiesnesis, spriežot tiesu, darbojas arī kā izpildvaras un likumdevējvaras atsvars (*Ziemele, I. Satversmes tiesas priekšsēdētājas Inetas Ziemeles uzruna. 2018.gada Latvijas tiesnešu konferencē, Pieejams: <https://www.satv.tiesa.gov.lv/articles>*).

Satversmes 106.panta pirmais teikums aizsargā personas tiesības brīvi izvēlēties un saglabāt nodarbošanos un aptver arī nodarbinātību valsts dienestā. Nosakot valsts dienesta attiecībās esošo

personu tiesības un pienākumus, likumdevējam ir salīdzinoši lielāka rīcības brīvība nekā, piemēram, regulējot tiesiskās attiecības, kas dibinātas uz darba līguma pamata. Tomēr, reglamentējot tiesiskās attiecības valsts dienestā, likumdevējs ir tiesīgs noteikt tikai tādus pamattiesību ierobežojumus, kas dienesta attiecībās ir nepieciešami (sk. *Satversmes tiesas 2014. gada 23. aprīļa sprieduma lietā Nr.20131501 10. punktu*). Tāpēc gadījumos, kad Satversmes 106. pantā noteikto tiesību īstenošana notiek valsts dienesta ietvaros, šīm tiesībām noteiktie ierobežojumi izvērtējami kopsakarā ar Satversmes 101. pantu (sk. *Satversmes tiesas 2007. gada 10. maija sprieduma lietā Nr.2006-290103 16. punktu*). Līdz ar to lietas Nr.2021-41-01 ietvaros apstrīdētās normas atbilstība vērtējama Satversmes 106. pantam kopsakarā ar 101. pantu.

Vienlaikus jāņem vērā Satversmes tiesas jaunākā judikatūra par Satversmē nostiprinātām tiesībām pildīt valsts dienestu lietā Nr.2020-50-01, kurā tika vērtēts aizliegums dienestā Valsts policijā atrasties personai, kura ir sodīta par tīšu noziedzīgu nodarījumu – neatkarīgi no sodāmības dzēšanas vai noņemšanas. Satversmes tiesa nostiprināja atziņu, ka, ievērojot valsts dienesta īpašo lomu un statusu, kā arī likumdevēja plašo rīcības brīvību šajā jomā, uz valsts dienestā esošo prasību tiesiskuma izvērtējumu nav attiecināma absolūta aizlieguma satversmības izvērtēšanas metodoloģija (sk. *Satversmes tiesas 2021. gada 11. jūnija sprieduma lietā Nr.2020-50-01 14. punktu*). Atbilstoši tam Tieslietu padome, sniedzot viedokli par apstrīdētās normas satversmību, tā izklāstu veidos pamattiesību ierobežojuma metodoloģijas ietvaros. Proti, ir nepieciešams noskaidrot, vai apstrīdētajā normā ietvertais pamattiesību ierobežojums ir noteikts ar likumu, vai tam ir leģitīms mērķis un vai tas atbilst samērīguma principam.

[2] Apstrīdētajā normā ietvertais pamattiesību ierobežojums ir noteikts ar pienācīgā kārtībā pieņemtu likumu.

Apstrīdētā norma ir skaidra un saprotami formulēta. Lietas dalībnieki nav izteikuši iebildumus pret apstrīdētās normas pieņemšanas un izsludināšanas kārtību, arī par labas likumdošanas principa pārkāpumu. Tieslietu padomes rīcībā nav ziņu un faktu, lai apšaubītu to, ka apstrīdētā norma ir pieņemta un izsludināta Satversmē un Saeimas kārtības rullī noteiktajā kārtībā, ir pieejama atbilstoši normatīvo aktu prasībām un pietiekami skaidri formulēta, lai persona varētu izprast no tās izrietošo tiesību un pienākumu saturu un paredzēt tās piemērošanas sekas. Tieslietu padomes rīcībā nav lietas materiālu, kas ļautu izvērtēt labas likumdošanas principa ievērošanu apstrīdētās normas pieņemšanas procesā. Turklāt tas primāri būtu pašas Satversmes tiesas uzdevums.

[3] Lietas dalībnieki ir vienisprātis arī par to, ka apstrīdētai normai ir leģitīms mērķis: gan demokrātiskas valsts iekārtas, gan citu cilvēku tiesību aizsardzība. Tieslietu padome piekrīt lietas dalībnieku viedokļiem un vērš uzmanību uz to, ka abi norādītie leģitīmie mērķi šīs lietas ietvaros ir vienvērtīgi, savstarpēji saistīti un papildina viens otru.

Tiesu varas misija demokrātiskā tiesiskā valstī ir nodrošināt tiesiskuma pastāvēšanu. Tiesai ir nozīmīga loma ar varas dalīšanas principu saistīto līdzsvaru un atsvaru saglabāšanā (*Guide on Article 6 of the European Convention on Human Rights. Right to Fair Trial (Criminal Limb), updated on 31 August 2021, p.22, para 84. Pieejams: https://www.echr.coe.int/documents/guide_art_6_criminal_eng.pdf*). Varas dalīšana prezumē katra konstitucionālā orgāna tiesības un pienākumu uzraudzīt citus konstitucionālos orgānus un sadarboties ar tiem, veidojot varas atzaru savstarpējās kontroles un līdzsvara mehānismu (sk. *Satversmes tiesas 2010. gada 22. jūnija sprieduma lietā Nr.200911101 29.1. punktu*). Līdz ar to varas dalīšana ir neapstrīdams konstitucionālais princips. Tā nozīme izpaužas politiskās ietekmes sadalīšanā starp trim varas atzariem, lai panāktu sabalansētu valsts varas realizācijas modeli (sk. *Satversmes tiesas 2000. gada 24. marta sprieduma lietā Nr.0407(99) secinājumu daļas 3. punktu*). Tieši tas dod iespēju tiesnešiem pienācīgi pildīt savus pienākumus. Valsts varas dalīšanas ietvarā tiesnešiem ir uzticēta konstitucionālā funkcija – tiesiskuma nodrošināšana, spriežot tiesu.

Neatkarīga tiesu vara ir galvenais demokrātiskas valsts iekārtas pilārs, jo cilvēktiesību aizsardzība lielā mērā ir atkarīga no spēcīgas, taisnīgas un neatkarīgas tiesu varas. Neatkarīga tiesa ir galvenais elements, kas individuāli var pasargāt pret viņa tiesību pārkāpumiem (sk. *Seibert-Foht A. Judicial Independence in Transition. Berlin, Heidelberg: Springer, 2012, p.7*). Satversmes 92. pants garantē ikvienam aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses taisnīgā tiesā. Tiesu kontrolei ir pakļautas visas nozīmīgākās cilvēku dzīves un darbības jomas. Tiesnešiem ir piešķirtas tiesības pieņemt galīgos lēmumus par personu tiesībām un pienākumiem. Ikvienam tiesas spriedumam, kas stājies likumīgā spēkā, ir likuma spēks, tas ir obligāts visiem, un pret to jāizturas ar tādu pašu cieņu kā pret likumu. Turklāt tiesas spriedums var ietekmēt visas sabiedrības intereses (sk. *Satversmes tiesas 2017. gada 26. oktobra sprieduma lietā Nr.2016-31-01 20. punktu*). Tiesību uz taisnīgu tiesu īstenošanu ir priekšnoteikums visu pārējo tiesību aizsardzībai. Tāpēc sabiedrība prasa burtiski nevainojamu uzvedību no jebkura, kurš īsteno tiesas funkciju. Prasības pret tiesnešiem ir augstākas nekā pret jebkuru citu sabiedrības locekli. Tiesnešiem ir jābūt un jādemonstrē, ka viņi ir taisnīguma, objektivitātes un neatkarības piemērs.

Demokrātiska tiesiska valsts spēj efektīvi funkcionēt tikai tad, ja sabiedrība uzticas personām, kuras pilda valsts dienestu. Valstij ir jānodrošina, ka personas, kuras ieņem amatus valsts dienestā, rīkojas tiesiski, ir lojālas valstij un jo īpaši tās pamatā esošajiem konstitucionālajiem principiem (sk. *Satversmes tiesas 2021. gada 11. jūnija sprieduma lietā Nr.2020-50-01 19.4. punktu*). Demokrātiskas tiesiskās valsts iekārtas aizsardzība ir viena no funkcijām, kuras īstenošanai valstī ir izveidota tiesu sistēma. Līdz ar to valstij ir ne tikai tiesības, bet arī pienākums noteikt pasākumus, kas veicina sabiedrības uzticēšanos tiesnešiem un tiesu varai kopumā, un tādējādi nodrošināt demokrātiskas tiesiskās valsts iekārtas aizsardzību.

Līdz ar to apstrīdētajā normā ietvertais pamattiesību ierobežojums ir vērst uz to, lai sasniegtu vairākus Satversmes 116. pantā ietvertus leģitimos mērķus, proti, tas aizsargā gan citu cilvēku tiesības, gan demokrātisko valsts iekārtu.

[4] Tieslietu padomes ieskatā likumdevēja izvēlētie līdzekļi sasniedz leģitimos mērķus.

Tiesiskums ļauj aizsargāt demokrātiju un nodrošināt ikvienam iespēju īstenot tiesības un brīvības, ievērojot cilvēka cieņu un vienlīdzības principu. Tas prezumē, ka valsts varas īstenošanas pamatā ir varas dalīšanas princips. Tādējādi demokrātiskā tiesiskā valstī tiesneša un tiesas galvenais uzdevums ir saglabāt un aizsargāt varas dalīšanu, nodrošinot tiesiskumu. No tā izriet prasība pēc efektīvas tiesu sistēmas ar neatkarīgiem un objektīviem lēmumu pieņēmējiem – tiesnešiem, kuriem jāatbilst noteiktām no tiesneša statusa izrietošajām tiesneša amatam izvirzītajām prasībām un noteiktajiem ierobežojumiem.

Neatkarīga tiesu vara un īpašs tiesneša statuss ir absolūti nepieciešama un neatņemama demokrātiskas tiesiskas valsts sastāvdaļa. Tiesneša statuss ir tiesneša amatā (valsts dienestā) apstiprinātās personas tiesības un pienākumi, kā arī tiesību principu kopums, kas nosaka tiesneša, sabiedrības un valsts savstarpējās attiecības, lai tiesnesis varētu īstenot viņam uzticēto valsts konstitucionālo funkciju – tiesas spriešanu. Tiesneša statusu veido vairāki elementi: tiesneša amatā apstiprināšanas un atbrīvošanas kārtība, tiesneša tiesības un pienākumi, kompetences īstenošanai paredzētās garantijas, kā arī noteikta atbildība par valsts funkcijas pildīšanu. Tiesneša loma sabiedrībā un valstī aplūkojama tiesiskuma, varas dalīšanas un cilvēktiesību aizsardzības principu kontekstā. Tas izvirza ļoti augstas prasības tiesneša amatam.

Viens no demokrātiskas valsts iekārtas un cilvēktiesību un brīvību aizsardzības mehānismiem ir personu saukšana pie kriminālatbildības. Valsts Krimināllikumā nosaka tādus nodarījumus, kuri uzskatāmi par noziedzīgiem un kriminālsodāmiem. Kriminālatbildība ir smagākais juridiskās atbildības veids mūsu valstī. Kriminālprocess primāri ir valsts instruments, lai konstatētu cilvēka vainīgumu vai nevainīgumu noziedzīga nodarījuma izdarīšanā. Kriminālprocesa likums paredz, ka kriminālprocesam pret personu jābeidzas ar šīs personas reabilitēšanu vai nereabilitēšanu. Reabilitēt nozīmē atjaunot labo vārdu, labo reputāciju vai atdot kādam tiesības. Savukārt nereabilitēšana pēc būtības nozīmē personas atzīšanu par vainīgu noziedzīga nodarījuma izdarīšanā (sk. *Baumanis J. Personu nereabilitējošie apstākļi kriminālprocesā jeb kriminālprocesuālā dekoherence. Jurista Vārds, 02.01.2018., Nr.1*).

Apstrīdētajā normā ietvertais aizliegums kļūt par tiesnesi tādai personai, kas ir saukta pie kriminālatbildības un kriminālprocesa ietvaros nav reabilitēta, ir vērst uz to, lai tiesu sistēmā nenonāktu tāda persona, kas izdarījusi noziedzīgu nodarījumu, pat tad, ja kriminālprocess pret šo personu ir izbeigts uz nereabilitējoša pamata. Tas ir augsts standarts, kas tiek izvirzīts tiesneša amatam, izriet no tiesneša statusa un ļauj sasniegt leģitimos mērķus.

[5] Tieslietu padome piekrīt Saeimas paustajam viedoklim, ka izskatāmās lietas ietvaros nepastāv saudzējošāki līdzekļi, kas ļautu leģitimos mērķus sasniegt tādā pašā kvalitātē. Par saudzējošāku līdzekli ir uzskatāms nevis jebkurš cits, bet tikai tāds līdzeklis, ar kuru var sasniegt leģitimo mērķi vismaz tādā pašā kvalitātē (sk., piemēram, *Satversmes tiesas 2010.gada 7.oktobra sprieduma lietā Nr.20100101 14.punktu*).

Turklāt Satversmes tiesas spriedumā lietā Nr.2020-50-01 ir secinājusi, ka attiecībā uz dienestu Valsts policijā personu individuāls izvērtējums konkrētajā situācijā nesasniedz pamattiesību ierobežojuma leģitimo mērķi – demokrātiskas tiesiskas valsts iekārtas aizsardzību – līdzvērtīgā kvalitātē, jo tā sasniegšanu raksturo citastarp arī vispārēja personu un sabiedrības uzticēšanās Valsts policijas amatpersonām kā likumpaklausīgiem valsts varas pārstāvjiem (sk. *Satversmes tiesas 2021.gada 11.jūnija sprieduma lietā Nr.2020-50-01 19.4.punktu*). Arī lietas Nr.2021-41-01 ietvaros minētais Satversmes tiesas secinājums būtu piemērojams, jo nav pamata uzskatīt, ka personu, kas pretendē uz tiesneša amatu, individuāls izvērtējums konkrētajā situācijā sasniegtu pamattiesību ierobežojuma leģitimos mērķus tādā pašā kvalitātē.

Papildus tam norādāms, ka Kriminālprocesa likuma 380.pantā ietverti gadījumi, kuros, izbeidzot kriminālprocesu, persona netiek reabilitēta. Vienlaikus tas nenozīmē, ka persona ir uzskatāma par nevainīgu noziedzīga nodarījuma izdarīšanā. Tieši otrādi persona ir vainojama noziedzīga nodarījuma izdarīšanā (nav reabilitēta), bet netiek notiesāta un sodīta. Piemēram, Pieteikuma iesniedzējam līdzīgā situācijā, ja cietušais nepiekrītu izlīgumam, tad persona būtu saucama pie kriminālatbildības, notiesāta, un tai būtu piespriests sods un iestātos sekas – sodāmība. Līdz ar to šādās salīdzināmās situācijās sodāmības esību var ietekmēt cietušā griba un izlīguma noslēgšana, lai arī pēc būtības abas personas būtu izdarījušas vienādu noziedzīgu nodarījumu. Tāpēc apstrīdētajā normā ietvertais aizliegums kandidēt uz tiesneša amatu personai, pret kuru kriminālprocess izbeigts uz nereabilitējoša pamata, pēc būtības ir pielīdzināms aizliegumam kandidēt personām ar sodāmību, jo abi ierobežojumi vērsti uz to, ka par tiesnesi nevar kļūt persona, kas ir izdarījusi noziedzīgu nodarījumu.

Būtiski atzīmēt arī to, ka likumā noteiktajos gadījumos kriminālsodāma ir arī noziedzīgu nodarījumu izdarīšana aiz neuzmanības. Krimināllikumā likumdevējs ir iekļāvis visus nodarījumus, kas ir atzīstami par noziedzīgiem. Kriminālsods ir paredzēts arī par nodarījumu, kas izdarīts aiz noziedzīgas nevērības vai noziedzīgas pašpaļāvības, jo tā novedusi pie kaitīgu seku iestāšanās. Neuzmanība, kas nav noziedzīga, nav sodāma. Tāpēc nav pamata uzskatīt, ka nosodāma un sabiedrībai nepieņemama ir tikai tāda personas rīcība, kas izdarīta tiši, proti, ar nodomu.

Nemot vērā, ka nepastāv saudzējošāki – personas pamattiesības mazāk ierobežojoši – līdzekļi leģitimo mērķu sasniegšanai, apstrīdētās normas satversmības galvenais jautājums ir, vai likumdevējs, paredzot ierobežojumu, ir ievērojis līdzsvaru starp konkrētas personas un visas sabiedrības interesēm.

[6] Pieteikuma iesniedzējs apstrīdētajā normā noteiktā ierobežojuma dēļ nevar kandidēt uz tiesneša amatu. Tomēr Pieteikuma iesniedzējs var īstenot savas tiesības piedalīties valsts dienestā jebkurā citā valsts amatā, izņemot tiesneša un prokurora amatu, kā arī var izvēlēties darbu jebkurā citā juridiskajā profesijā, tostarp būt par advokātu. Līdz ar to apstrīdētajā normā ietvertais aizliegums būt par tiesneša amata kandidātu skar ļoti šauru tiesību piedalīties valsts dienestā aspektu.

Turpretī visas sabiedrības intereses šobrīd ir stiprināt tiesiskumu, aizsargājot demokrātiju un ceļot sabiedrības uzticēšanos tiesu varai. Satversmes tiesa jau iepriekš ir norādījusi, ka Latvijas sabiedrībā demokrātija vēl nebūt netiek uzskatīta par pašsaprotamu (sk. *Satversmes tiesas 2018.gada 29.jūnija sprieduma lietā Nr.2017-25-01 23.punktu*). Tiesas pieņemtie spriedumi ietekmē ne tikai lietā iesaistītās personas, bet arī visu sabiedrību kopumā. Aizstāvot katru individu, tiesa kalpo arī valstij – tai ir būtiska loma uz demokrātijas, tiesiskuma, cilvēktiesību un brīvās tirgus ekonomikas pamatprincipiem balstītas valsts veidošanā, tā ietekmē valsts prestižu, tās tēlu un ekonomisko attīstību.

Sabiedrības uzticēšanās tiesu varai ir visdārgākā šim varas atzaram piemītošā vērtība (*Bassok O. The changing understanding of judicial legitimacy. In: Scheinin M., Krunke H., Aksenova, M (Eds). Judges as Guardians of Constitutionalism and Human Rights. UK, USA, Edward Elgar Publishing Ltd, 2016, p.67*). Demokrātiskas tiesiskas valsts varas atzariem, tostarp likumdevējam, ir jātiecas uz to, lai personu uzticēšanās valstij un tiesībām arvien pieaugtu (sk. *Satversmes tiesas 2019.gada 6.marta sprieduma lietā Nr.2018-11-01 18.1.punktu*). Sabiedrības viedoklis par tiesu un tiesnešiem kalpo kā uzticēšanās līmeņa indikators. Sabiedrības uzticēšanās un cieņa pret tiesu varu ir viens no priekšnoteikumiem efektīvai tiesu sistēmai un līdz ar to arī uz tiesiskumu balstītai demokrātijai. Sabiedrības viedoklis būtiski ietekmē arī tiesnešu amatā apstiprināšanu – tiesneša amata kandidātu izvēli un atlasī (*Jurcēna L. Tiesneša finansiālā drošība un sabiedrības viedoklis. Grāmatā: Tiesas un mediju komunikācija. Sabiedriskā viedokļa un mediju ietekme uz taisnīgu tiesu.*

Autoru kolektīvs prof. Ringolda Baloža zinātniskā vadībā un redakcijā. Rīga, Latvijas Vēstnesis, 2019, 230.lpp.)

Saskaņā ar jaunākā Eurobarometra pētījuma datiem Latvijā tiesu sistēmai uzticas 41% sabiedrības (*Standard Eurobarometer 95 Spring 2021, European Commission, QA6a.3, T26. Pieejams: <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2532>*). Vairāk nekā puse sabiedrības neuzticas tiesām. Tomēr sabiedrības uzticība tiesu sistēmai ir būtiska tās pastāvēšanai un pienācīgai funkcionēšanai. Uzticēšanās tiesām ir mūsdienu sabiedrības kopā esības un darbības viena no būtiskajām īpašībām. Latvijas ilgtspējīgai attīstībai ir svarīga katra valsts iedzīvotāja vēlme būt šajā sabiedrībā, dzīvot, pilnveidoties un meklēt aizsardzību nepieciešamības gadījumā. Jurists šo visu apgūst, iegūstot jurista izglītību. Šis zināšanas nosaka jurista īpašo misiju sabiedrībā, bet tiesnesim ir gan īpaša misija, gan īpaša atbildība (sk. *Ziemele, I. Satversmes tiesas priekšsēdētājas Inetas Ziemeles uzruna. 2018. gada Latvijas tiesnešu konferencē. Pieejams: <https://www.satv.tiesa.gov.lv/articles>*).

Tāpēc būtiska ir arī pašu tiesnešu un visas tiesu sistēmas iesaiste sabiedrības uzticēšanās līmeņa tiesu varai stiprināšanā un celšanā. Uzticēšanās tiesu varai vienlaikus nozīmē arī iedzīvotāju uzticēšanos tiesiskumam un Latvijas demokrātiskai valsts iekārtai kopumā. Tieslietu padome vērs uzmanību uz to, ka Latvijas sabiedrība šobrīd nav gatava akceptēt to, ka tiesu varētu spriest arī tāda persona, kas pēc būtības tiek atzīta par vainīgu noziedzīga nodarījuma izdarīšanā. Tādējādi, nosakot tiesnesim visaugstāko standartu amata ieņemšanai un savu pienākumu pildīšanai, tiek veicināta un vairota tiesu varas autoritāte un uzticēšanās tiesām, nodrošināta cilvēktiesību aizsardzība, kā arī stiprināts tiesiskums, kas ir demokrātiskas valsts iekārtas funkcionēšanas pamats.

Līdz ar to Tieslietu padomes ieskatā šobrīd labums, ko ar apstrīdēto normu iegūst sabiedrība, ir lielāks par Pieteikuma iesniedzēja tiesībām un likumiskajām interesēm nodarīto kaitējumu, un apstrīdētā norma atbilst Satversmes 101. un 106. pantam.

Tieslietu padomes priekšsēdētājs A.Strupišs

Tieslietu padomes lēmumi tiesu sistēmai konceptuālos jautājumos

25.02.2022. LĒMUMS NR.17

PAR LIETU IZSKATĪŠANAS TERMIŅU STANDARTU 2022.GADĀ

Pamatojoties uz likuma „Par tiesu varu” 27.¹ panta trešo daļu un 89.¹ pantu, Tieslietu padome nolēma:

- apstiprināt lietu izskatīšanas termiņu standartu 2022.gadam saskaņā ar pielikumu.

*Pielikums
Tieslietu padomes
2022. gada 25. februāra lēmumam Nr. 17*

LIETU IZSKATĪŠANAS TERMIŅU STANDARTS 2022. GADĀ

CIVILLIETAS (mēnešos)

Tiesa	Vidēji	Prasības par darba samaksas piedziņu un citiem darba strīdiem (1. un 2. kategorija)	Prasības par parāda un zaudējumu piedziņu (3.kategorija)	Prasības par līdzekļu piedziņu bērna uzturam (4.kategorija)
Rajonu (pilsētu) tiesās (kopā)	7,4	7,4	7,1	4,8
Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesa	10	9	10	5
Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesa	9	7	8	6
Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesa	8	6	7,6	3
Rīgas rajona tiesa	9	8	9	6
Kurzemes rajona tiesa	6	6	5	4
Zemgales rajona tiesa	8	7	7	5
Vidzemes rajona tiesa	6	7	5	4
Daugavpils tiesa	6,5	9	5	5,5
Rēzeknes tiesa	7	8	7	5
Ekonomisko lietu tiesa	4,5	-	-	-
Apgabaltiesās (kopā)	4,9	3,3	5,5	3,8
	2,2 (lietas ar blakus sūdzību)			
Rīgas apgabaltiesa	6 2,5 (lietas ar blakus sūdzību)	3,5	6	4
Vidzemes apgabaltiesa	4 3 (lietas ar blakus sūdzību)	3	5	3
Kurzemes apgabaltiesa	3 1 (lietas ar blakus sūdzību)	3	4	2,5
Latgales apgabaltiesa	5 3 (lietas ar blakus sūdzību)	3	5	4
Zemgales apgabaltiesa	6,5 1,5 (lietas ar blakus sūdzību)	4	7,5	5,5
Augstākās tiesas (Senāta) Civillietu departaments	6 (līdz rīcības sēdei) 18 (izskatīšanai tiesas sēdē vai rakstveida procesā)	6 (līdz rīcības sēdei) 18 (izskatīšanai tiesas sēdē vai rakstveida procesā)	6 (līdz rīcības sēdei) 18 (izskatīšanai tiesas sēdē vai rakstveida procesā)	6 (līdz rīcības sēdei) 18 (izskatīšanai tiesas sēdē vai rakstveida procesā)

IV TIESLIETU PADOMES INFORMĀCIJA

KRIMINĀLLIETAS (mēnešos)

Tiesa	Vidēji	Nonāvēšana (slepkavība) (Krimināllikuma 116., 117. un 118. pants)	Noziedzīgi nodarījumi pret īpašumu (zādzība) (Krimināllikuma 175. un 180. pants)	Noziedzīgi nodarī- jumi valsts institūci- ju dienestā, ja apsū- dzēta valsts amat- persona, kas ieņem atbildīgu stāvokli (Krimināllikuma 317.p., 318.p., 319.p., 320.p. 4.d., 321.p. 4.d., 325.p.2.d., 326.p.2.d.)	Noziedzīgi nodarīju- mi pret tikumību vai dzimumneaizskara- mību, ja cietušais ir nepilngadīgs (Krimināllikuma 159.p. 2. un 3.d. 160.p.3.- 6.d., 161.p., 162.p., 162.1. p., 164.p.3.- 5.d., 165.p. 2. un 3.d., 166.p.2.-5.d.)
Rajonu (pilsētu) tiesās (kopā)	7,6	9,3	6,8	9,5	8,9
Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesa	10	12	8	12	8
Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesa	10	9	7	8	6
Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesa	7,5	10	6	12	13
Rīgas rajona tiesa	9	8	9	8	12
Kurzemes rajona tiesa	6	6	4	6	6
Zemgales rajona tiesa	8	11	6	12	11
Vidzemes rajona tiesa	6	8	7	8	6,5
Daugavpils tiesa	9	8	9	9	8
Rēzeknes tiesa	8	12	6	18	10
Ekonomisko lietu tiesa	3	-	-	2	-
Apgabaltiesās (kopā)	6,7 (izskatīšanai mutvārdu procesā) 2,3 (izskatīšanai rakstveida procesā)	7,3 (izskatīšanai mutvārdu procesā) 2,6 (izskatīšanai rakstveida procesā)	4,9 (izskatīšanai mutvārdu procesā) 2,4 (izskatīšanai rakstveida procesā)	4,6 (izskatīšanai mutvārdu procesā) 2,4 (izskatīšanai rakstveida procesā)	5,4 (izskatīšanai mutvārdu procesā) 2,5 (izskatīšanai rakstveida procesā)
Rīgas apgabaltiesa	10 (izskatīšanai mutvārdu procesā) 3 (izskatīšanai rakstveida procesā)	10 (izskatīšanai mutvārdu procesā) 3 (izskatīšanai rakstveida procesā)	10 (izskatīšanai mutvārdu procesā) 3 (izskatīšanai rakstveida procesā)	10 (izskatīšanai mutvārdu procesā) 3 (izskatīšanai rakstveida procesā)	10 (izskatīšanai mutvārdu procesā) 3 (izskatīšanai rakstveida procesā)
Vidzemes apgabaltiesa	4 (izskatīšanai mutvārdu procesā) 2 (izskatīšanai rakstveida procesā)	4 (izskatīšanai mutvārdu procesā) 2 (izskatīšanai rakstveida procesā)	4 (izskatīšanai mutvārdu procesā) 2 (izskatīšanai rakstveida procesā)	4 (izskatīšanai mutvārdu procesā) 2 (izskatīšanai rakstveida procesā)	4 (izskatīšanai mutvārdu procesā) 2 (izskatīšanai rakstveida procesā)
Kurzemes apgabaltiesa	5 (izskatīšanai mutvārdu procesā) 3 (izskatīšanai rakstveida procesā)	3 (izskatīšanai mutvārdu procesā) 3 (izskatīšanai rakstveida procesā)	3 (izskatīšanai mutvārdu procesā) 2 (izskatīšanai rakstveida procesā)	3 (izskatīšanai mutvārdu procesā) 2,5 (izskatīšanai rakstveida procesā)	4 (izskatīšanai mutvārdu procesā) 2,5 (izskatīšanai rakstveida procesā)
Latgales apgabaltiesa	6 (izskatīšanai mutvārdu procesā) 2 (izskatīšanai rakstveida procesā)	10 (izskatīšanai mutvārdu procesā) 2 (izskatīšanai rakstveida procesā)	4 (izskatīšanai mutvārdu procesā) 2 (izskatīšanai rakstveida procesā)	4 (izskatīšanai mutvārdu procesā) 2 (izskatīšanai rakstveida procesā)	4 (izskatīšanai mutvārdu procesā) 2 (izskatīšanai rakstveida procesā)
Zemgales apgabaltiesa	8,5 (izskatīšanai mutvārdu procesā) 3,5 (izskatīšanai rakstveida procesā)	9,5 (izskatīšanai mutvārdu procesā) 2,5 (izskatīšanai rakstveida procesā)	3,5 (izskatīšanai mutvārdu procesā) 2,5 (izskatīšanai rakstveida procesā)	2,3 (izskatīšanai mutvārdu procesā) 2,3 (izskatīšanai rakstveida procesā)	5 (izskatīšanai mutvārdu procesā) 3 (izskatīšanai rakstveida procesā)
Augstākās tiesas (Senāta) Krimināllietu departaments	3 (jautājuma izlemšanai par kasācijas tiesvedības ierosināšanu) 9 (lietas izskatīšanai rakstveida procesā) 12 (lietas izskatīšanai mutvārdu procesā)	3 (jautājuma izlemšanai par kasācijas tiesvedības ierosināšanu) 9 (lietas izskatīšanai rakstveida procesā) 12 (lietas izskatīšanai mutvārdu procesā)	3 (jautājuma izlemšanai par kasācijas tiesvedības ierosināšanu) 9 (lietas izskatīšanai rakstveida procesā) 12 (lietas izskatīšanai mutvārdu procesā)	3 (jautājuma izlemšanai par kasācijas tiesvedības ierosināšanu) 9 (lietas izskatīšanai rakstveida procesā) 12 (lietas izskatīšanai mutvārdu procesā)	3 (jautājuma izlemšanai par kasācijas tiesvedības ierosināšanu) 9 (lietas izskatīšanai rakstveida procesā) 12 (lietas izskatīšanai mutvārdu procesā)

IV TIESLIETU PADOMES INFORMĀCIJA

ADMINISTRATĪVĀ PĀRKĀPUMA LIETAS (mēnešos)

Tiesa	Vidēji	Lietas par pārsūdzētajiem iestāžu lēmumiem
Rajonu (pilsētu) tiesas (kopā)	4,1	4,1
Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesa	3	3
Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesa	-	4
Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesa	3,5	3,6
Rīgas rajona tiesa	6	8
Kurzemes rajona tiesa	-	4
Zemgales rajona tiesa	-	4
Vidzemes rajona tiesa	-	3
Daugavpils tiesa	4	4
Rēzeknes tiesa	-	3
Apgabaltiesas (kopā)	2,4	2,2
Rīgas apgabaltiesa	4	3
Vidzemes apgabaltiesa	2	2 1 (lietas izskatīšanai ar blakus sūdzību)
Kurzemes apgabaltiesa	2	2 1 (lietas izskatīšanai ar blakus sūdzību pēc tiesvedības ierosināšanas)
Latgales apgabaltiesa	2	2 1 (lietas izskatīšanai ar blakus sūdzību)
Zemgales apgabaltiesa	2	2

ADMINISTRATĪVĀS LIETAS (mēnešos)

Tiesa	Vidēji	Atbildētāja iestāde – Pašvaldības	Atbildētāja iestāde – Valsts ieņēmumu dienests	Atbildētāja iestāde – Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra
Administratīvā rajona tiesa	8	8	9,5	10
Administratīvā apgabaltiesa	5,8	5,7	6,2	6,2
Augstākās tiesas (Senāta) Administratīvo lietu departaments	6 (lietas izskatīšanai rīcības sēdē) 18 (lietas izskatīšanai tiesas sēdē vai rakstveida procesā)	6 (lietas izskatīšanai rīcības sēdē) 18 (lietas izskatīšanai tiesas sēdē vai rakstveida procesā)	6 (lietas izskatīšanai rīcības sēdē) 18 (lietas izskatīšanai tiesas sēdē vai rakstveida procesā)	6 (lietas izskatīšanai rīcības sēdē) 18 (lietas izskatīšanai tiesas sēdē vai rakstveida procesā)

25.02.2022. LĒMUMS NR.16

PAR TIESNEŠU KVALIFIKĀCIJAS KOLĒGIJAS REGLAMENTU

Pamatojoties uz likuma „Par tiesu varu” 94.panta ceturto daļu un 89.¹¹ panta devīto daļu, Tieslietu padome nolēma:

- apstiprināt Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas reglamentu saskaņā ar pielikumu.

APSTIPRINĀTS

Ar Tieslietu padomes 2022. gada 25. februāra lēmumu Nr.16 saskaņā ar likuma „Par tiesu varu” 89.¹¹ panta devīto daļu un 94. panta ceturto daļu

TIESNEŠU KVALIFIKĀCIJAS KOLĒGIJAS REGLAMENTS**I. Vispārīgie jautājumi**

1. Reglaments nosaka kārtību, kādā tiek nodrošināta tiesneša profesionālās darbības novērtēšana, profesionālās darbības ārpuskārtas novērtēšana, tiesneša amata kandidāta kvalifikācijas eksāmena norise, kā arī citi Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijā (turpmāk – Kolēģija) izskatāmie tiesnešu karjeras jautājumi.

2. Kolēģijas sastāvu nosaka likums „Par tiesu varu”.

II. Kolēģijas darba organizācija

3. Kolēģijas sēdes notiek ne retāk kā reizi mēnesī, un tās sasauc Kolēģijas priekšsēdētājs. Kolēģijas sēdes var notikt klātienē vai attālināti.

4. Kolēģijas lēmuma pieņemšanai nepieciešamo kvorumu nosaka likums „Par tiesu varu”.

5. Kolēģija lēmumus pieņem ar vienkāršu balsu vairākumu. Ja balsu skaits sadalās vienādi, izšķirošā ir Kolēģijas priekšsēdētāja balss. Lēmumu ieraksta sēdes protokolā.

6. Lēmums tiek pieņemts, klātesot tikai Kolēģijas locekļiem un personām, kuras piedalās sēdē ar padomdevēja tiesībām.

7. Balsošana notiek aizklāti, ja to pieprasa vismaz viens Kolēģijas loceklis.

8. Kolēģijas loceklis nepiedalās lēmuma pieņemšanā, ja tiesneša amata kandidāts vai tiesnesis, par kuru tiek pieņemts lēmums, ir Kolēģijas locekļa laulātais vai Kolēģijas locekļa vai viņa laulātā radnieks taisnā līnijā visās pakāpēs, sānu līnijā līdz ceturtajai pakāpei vai svainībā līdz trešajai pakāpei. Kolēģijas loceklis nepiedalās lēmuma pieņemšanā, ja ir personīgi tieši vai netieši ieinteresēts vērtējumā, vai ir citi apstākļi, kas rada pamatotas šaubas par viņa objektivitāti.

9. Lēmumu noformē atsevišķa dokumenta veidā, to paraksta Kolēģijas priekšsēdētājs.

10. Lēmuma rezolutīvo daļu nekavējoties paziņo tiesnesim vai tiesneša amata kandidātam, uz kuru tas attiecas. Ja tiesnesis vai tiesneša amata kandidāts nepiedalās Kolēģijas sēdē, lēmuma rezolutīvo daļu viņam paziņo elektroniski.

11. Kolēģijas priekšsēdētājs:

- 11.1. vada un organizē Kolēģijas darbu;
- 11.2. apstiprina Kolēģijas sēdes darba kārtību;
- 11.3. sasauc un vada Kolēģijas sēdi;
- 11.4. paraksta Kolēģijas sēdes protokolu;
- 11.5. pārstāv Kolēģiju un pauž tās viedokli;
- 11.6. deleģē Kolēģijas locekļus pārstāvēt kolēģiju;
- 11.7. atbild uz iesniegumiem.

12. Priekšsēdētāju tā prombūtnes laikā aizvieto Kolēģijas priekšsēdētāja vietnieks.

13. Kolēģijas sekretāra pienākumus veic Tiesu

administrācijas norīkots darbinieks.

14. Kolēģijas sekretārs:

14.1. kārtu Kolēģijas lietvedību;

14.2. informē Kolēģijas locekļus un personas, kurām ir tiesības piedalīties Kolēģijas sēdēs, par Kolēģijas sēdēm, to norises laiku, vietu un darba kārtību;

14.3. protokolē Kolēģijas sēdes un izpilda citus ar Kolēģijas darba nodrošināšanu saistītus pienākumus;

14.4. nosūta elektroniski Kolēģijas locekļiem sēdes materiālus ne vēlāk kā trīs dienas pirms sēdes;

14.5. informē tiesnesi vai tiesneša amata kandidātu par pienākumu piedalīties Kolēģijas sēdē ne vēlāk kā piecas dienas pirms sēdes;

14.6. iepazīstina tiesnesi vai tiesneša amata kandidātu ar attiecīgās lietas materiāliem;

14.7. nosūta Kolēģijas pieņemto lēmumu vai tā norakstu Tiesu administrācijai vai Augstākās tiesas Administrācijai;

14.8. paziņo ne vēlāk kā trīs dienu laikā par pieņemto lēmumu tiesnesim vai tiesneša amata kandidātam, kurš nav piedalījies attiecīgajā Kolēģijas sēdē.

14.¹ Kolēģijas sēdi un tajā pieņemtos lēmumus var fiksēt sēdes audioierakstā. Sēdes audioieraksts glabājas Kolēģijas lietvedībā.

III. Tiesneša amata kandidāta kvalifikācijas eksāmena norise

15. Lai novērtētu tiesneša amata kandidāta profesionālo sagatavotību, Augstākās tiesas Administrācija iesniedz Kolēģijai dokumentus par tiesneša amata kandidāta dzīves un darba aprakstu (atbilstoši Europass CV standartam).

16. Tiesneša amata kandidāta kvalifikācijas eksāmena kārtības kārtību nosaka „Augstākās tiesas tiesneša amata kandidātu atlases, stažēšanās un kvalifikācijas eksāmena kārtības kārtība” (apstiprināta ar Tieslietu padomes 2020. gada 13. novembra lēmumu Nr. 66).

17. Kolēģijas locekļi un personas, kuras piedalās sēdē ar padomdevēja tiesībām, var uzdot jautājumus tiesneša amata kandidātam.

18. Katrs Kolēģijas loceklis novērtē katra tiesneša amata kandidāta atbildes uz eksāmena jautājumiem un juridiskās problēmas uzdevuma (kāzusa) risinājumu ar pozitīvu vai negatīvu vērtējumu.

IV. Tiesneša profesionālās darbības novērtēšana

19. Lai novērtētu tiesneša profesionālo darbību, Tiesu administrācija vai Augstākās tiesas Administrācija iesniedz Kolēģijai šādus dokumentus :

19.1. Tiesu administrācijas uzziņu (1.pielikums) vai Augstākās tiesas administrācijas uzziņu,

kurā ietverta šā reglamenta 1.pielikumā minētā informācija atbilstoši Augstākās tiesas kompetencei; 19.2. tiesas priekšsēdētāja atsaukumi par tiesneša darbu (2.pielikums);

19.3. augstākās instances tiesneša atsaukumi par tiesneša darbu, izņemot par Augstākās tiesas tiesnešu darbu (3.pielikums);

19.4. tiesneša profesionālās darbības pašnovērtējumu (4.pielikums);

19.5. aptaujas anketu par attiecīgās tiesas tiesnešu un tiesu darbinieku aptauju par tiesneša darbu (5.pielikums).

20. Tiesneša profesionālās darbības novērtēšanas kārtību nosaka likums „Par tiesu varu”.

21. Kolēģija tiesneša profesionālās prasmes vērtē atbilstoši šā reglamenta 6.pielikumam.

22. Kolēģijas locekļi un personas, kuras piedalās sēdē ar padomdevēja tiesībām, tiesnesim var uzdot jautājumus.

23. Katrs Kolēģijas loceklis novērtē katra tiesneša profesionālo darbību ar pozitīvu vai negatīvu vērtējumu.

23.¹ Kolēģija, novērtējot pozitīvi tiesneša profesionālo darbību, lēmumā var norādīt ieteikumus tiesneša profesionālās darbības pilnveidei. Par ieteikumiem tiesneša profesionālās darbības pilnveidei Kolēģija informē attiecīgās tiesas priekšsēdētāju.

24. Ja saņemts tiesneša lūgums novērtēt viņa profesionālo darbību bez viņa klātbūtnes un Kolēģija atzīst, ka tiesneša piedalīšanās nav nepieciešama, Kolēģija var sniegt atzinumu bez tiesneša klātbūtnes.

25. Kolēģija atliek tiesneša profesionālās darbības novērtēšanu:

25.1. ja uz Kolēģijas sēdi nav ieradies tiesnesis, par kuru jāsniedz atzinums, un Kolēģija atzinusi tiesneša piedalīšanos par nepieciešamu;

25.2. lai pieprasītu papildu materiālus.

V. Tiesneša profesionālās darbības ārpuskārtas novērtēšana

26. Kolēģija veic tiesneša profesionālās darbības ārpuskārtas novērtēšanu (turpmāk – ārpuskārtas novērtēšana) likumā „Par tiesu varu” noteiktajos gadījumos.

27. Veicot tiesneša profesionālās darbības ārpuskārtas novērtēšanu, ja kopš iepriekšējās tiesneša profesionālās darbības novērtēšanas ir pagājuši vairāk nekā trīs gadi, Kolēģija veic arī tiesneša profesionālās darbības kārtējo novērtēšanu. Šādā gadījumā Tiesu administrācija vai Augstākās tiesas Administrācija iesniedz Kolēģijai šā reglamenta 19. punktā minētos dokumentus.

28. Kolēģija tiesneša profesionālās prasmes vērtē atbilstoši šā reglamenta 6.pielikumam.

29. Ārpuskārtas novērtēšanā pārbauda tiesneša profesionālās zināšanas par administratīvo lietu, civillietu vai krimināllietu iztiesāšanas problēmām.

30. Ja ārpuskārtas novērtēšana tiek veikta likumā „Par tiesu varu” noteiktajos gadījumos, lemjot par tiesneša pārcelšanu vai aizstāšanu:

30.1. tiesnesis sagatavo aktuālas tiesību normas piemērošanas problēmas analīzi par tēmu, kuru nosaka Kolēģija. Analīzi sagatavo datorrakstā un tās apjoms nepārsniedz trīs lappuses (ar intervālu 1,15);

30.2. tiesnesis vismaz divas darbdienu pirms Kolēģijas sēdes nosūta aktuālo tiesību normas piemērošanas problēmas analīzi uz Kolēģijas

sekretāra norādīto elektroniskā pasta adresi;

30.3. aktuālās tiesību normas piemērošanas problēmas analīzes prezentācijai tiesnesim tiek dotas ne mazāk kā 15 minūtes. Pēc prezentācijas Kolēģijas locekļi un personas, kuras piedalās sēdē ar padomdevēja tiesībām, tiesnesim var uzdot jautājumus.

31. Ja ārpuskārtas novērtēšana tiek veikta, pamatojoties uz Tiesnešu disciplinārkolēģijas lēmumu vai pēc rajona (pilsētas) tiesas, apgabaltiesas vai Augstākās tiesas priekšsēdētāja priekšlikuma:

31.1. Kolēģija viena mēneša laikā sagatavo tiesnesim ne mazāk kā piecus pārbaudes jautājumus atbilstoši jomai, kurā Tiesnešu disciplinārkolēģija saskatījusi nepieciešamību veikt profesionālo zināšanu pārbaudi;

31.2. sākoties Kolēģijas sēdei, tiesnesis izlozē divus pārbaudes jautājumus, kas ierakstāmi sēdes protokolā;

31.3. tiesnesim tiek dots sagatavošanās laiks viena stunda. Sagatavošanās laikā ir atļauts izmantot normatīvos aktus. Sagatavošanās notiek atsevišķā telpā, kurā atrodas tiesnesis un Kolēģijas pilnvarota persona;

31.4. pēc sagatavošanās laika beigām tiesnesis atbild uz pārbaudes jautājumiem. Tiesnesis atbildes laikā drīkst izmantot sagatavošanās laikā izdarītās piezīmes;

31.5. pēc tiesneša uzklaušanās Kolēģijas locekļi un personas, kuras piedalās sēdē ar padomdevēja tiesībām, tiesnesim var uzdot jautājumus.

32. Katrs Kolēģijas loceklis ārpuskārtas novērtēšanā novērtē katra tiesneša profesionālās zināšanas ar pozitīvu vai negatīvu vērtējumu.

VI. Tiesneša profesionālās darbības ārpuskārtas novērtēšana, sniedzot atzinumu par tiesneša piemērotību darbam apgabaltiesā (konkurss uz pastāvīgu vakanci vai apgabaltiesas tiesneša vakanci uz noteiktu laiku)

33. Lai veiktu ārpuskārtas novērtēšanu, sniedzot atzinumu par tiesneša piemērotību darbam apgabaltiesā, Tiesu administrācija iesniedz Kolēģijā šādus dokumentus:

33.1. tiesneša motivētu pieteikumu;

33.2. tiesneša profesionālās darbības pašnovērtējumu (4.pielikums);

33.3. attiecīgās tiesas tiesnešu un darbinieku anonīmas aptaujas kopsavilkumu par kandidāta darbu, sadarbības prasmēm (5.pielikums);

33.4. Tiesu administrācijas uzziņu (1.pielikums);

33.5. attiecīgās tiesas priekšsēdētāja atsaukumi par tiesneša darbu (7.pielikums);

33.6. augstākās instances tiesas trīs tiesnešu atsevišķi sastādītas atsauksmes par tiesneša darbu (8.pielikums);

33.7. attiecīgās apgabaltiesas tiesas kolēģijas tiesnešu anonīmas aptaujas kopsavilkumu par pretendenta piemērotību apgabaltiesas tiesneša amatam (sniedzot viedokli norādāmi to pamatojoši argumenti), ja tiesnesis pēdējo piecu gadu periodā uz laiku pildījis apgabaltiesas tiesneša pienākumus.

34. Kolēģijai iesniegtās informācijas novērtēšanas metodoloģija.

34.1. Pēc iesniegtās informācijas izvērtēšanas un katra pretendenta uzklausišanas (strukturētā intervijā) Kolēģijas sēdē, katrs Kolēģijas loceklis individuāli par katru no pretendentiem aizpilda pretendenta novērtējuma veidlapu (9.pielikums), kas pievienojama Kolēģijas protokolam.

34.2. Kolēģijas loceklis pretendenta novērtējuma veidlapā ar vērtējumu līdz četriem punktiem (0 – 4) novērtē šādas pretendenta profesionālās prasmes:

34.2.1. prasmi iegūt un analizēt informāciju, lai izdarītu pamatotus secinājumus;

34.2.2. prasmi pieņemt lēmumus, izvērtējot informāciju un izmantojot dažādas pieejas problēmas risinājumam.

34.2.3. prasmi izskaidrot savu viedokli un pārliecināt par tā pareizību;

34.2.4. prasmi analizēt savu rīcību un uz klausīt kritiku;

34.2.5. prasmi rast risinājumu problēmsituācijās;

34.2.6. prasmi saglabāt emocionālo līdzsvaru stresa situācijās.

34.3. Kolēģijas loceklis pretendenta novērtējuma veidlapā var piešķirt pretendentam maksimāli divus punktus katrā norādītajā apakšpunktā, ņemot vērā šādus faktus, kas raksturo pretendentu un viņa darbību:

34.3.1. kopējais darba stāžs tiesneša amatā un pieredze attiecīgajā specializācijā;

34.3.2. pēdējo piecu gadu laikā bijis ievēlēts tiesnešu pašpārvaldē, Tieslietu padomē, tiesnešu amata kandidātu atlases komisijā vai citās institūcijās, kurās tiesnesis deleģēts darboties; līdztekus tiesneša pienākumiem pildījis tiesas priekšsēdētāja vai tiesas priekšsēdētāja vietnieka amata pienākumus;

34.3.3. papildinājis savas zināšanas praksē Latvijas Republikas Satversmes tiesā, Augstākajā tiesā, Eiropas Cilvēktiesību tiesā vai Eiropas Savienības tiesā; pēdējo piecu gadu laikā piedalījies likumprojektu izstrādes darba grupās, viedokļu par tiesību jautājumiem sniegšanā Saeimai, Satversmes tiesai, citām institūcijām, līdzdarbojies dažādu iekšēju normatīvo aktu projektu izstrādē;

34.3.4. pēdējo piecu gadu laikā darbojies tālākizglītības institūcijā, mācību programmu darba grupā vai bijis lektors nodibinājumā „Latvijas Tiesnešu mācību centrs” vai citos līdzīgos nodibinājumos/institūcijās; darbojies kā mentors tiesnešiem, kuri ir iecelti amatā.

34.4. Kolēģijas loceklis pretendenta novērtējuma veidlapā var atņemt pretendentam maksimāli divus punktus katrā norādītajā apakšpunktā par šādiem faktiem pretendenta profesionālajā darbībā iepriekšējā piecu gadu periodā:

34.4.1. Kolēģija pretendenta profesionālās darbības kārtējās novērtēšanas atzinumā ir norādījusi ieteikumus profesionālās darbības pilnveidei;

34.4.2. pretendents ir saukts pie disciplinārbildības; institūcija (amatpersona), kura tiesīga ierosināt disciplinārlietu, ir atzinusi par pamatotu sūdzību vai sūdzības par tiesneša

darbību, taču vienlaicīgi konstatējusi, ka nav pamata disciplinārlietas ierosināšanai;

34.4.3. veikta ārpuskārtas novērtēšana, pamatojoties uz Tiesnešu disciplinārkolēģijas lēmumu vai pēc rajona (pilsētas) tiesas, apgabaltiesas vai Augstākās tiesas priekšsēdētāja priekšlikuma;

34.4.4. Tiesnešu ētikas komisija par pretendenta rīcību sniegusi atzinumu, norādot, ka rīcība nav atbildusi Tiesnešu ētikas kodeksa kanoniem.

34.5. Lai iegūtu pretendenta gala novērtējumu punktu izteiksmē, Kolēģijas locekļu piešķirtie vai atņemtie punkti pretendentam tiek matemātiski saskaitīti, izdalīti ar klātesošo Kolēģijas locekļu skaitu un noapaļoti līdz desmitdaļām (ja decimāldaļskaitļa otrais cipars aiz komata ir cipars „5” vai lielāks par „5”, ciparu aiz komata apaļo uz augšu).

35. Kolēģijas atzinums:

35.1. ja pretendents kārtējā novērtēšanā par iepriekšējo profesionālās darbības periodu vai ārpuskārtas novērtēšanā saņēmis negatīvu atzinumu un viņa profesionālā darbība atkārtoti nav tikusi vērtēta, Kolēģija pieņem lēmumu par atteikšanos dot atzinumu kandidāta pārceļšanai apgabaltiesas tiesneša amatā, atsevišķi nesniedzot vērtējumu informācijai, kas norādīta Reglamenta 33.punktā;

35.2. ja pretendenta gala novērtējums ir mazāks par 18 punktiem, Kolēģija nevirza pretendenta kandidatūru pārceļšanai darbā apgabaltiesā;

35.3. ja pretendenta gala novērtējums ir vienāds vai pārsniedz 18 punktus, Kolēģija sniedz pozitīvu atzinumu pretendenta pārceļšanai apgabaltiesas tiesneša amatā.

36. Jautājuma izlemšana Kolēģijā, ja vairākiem pretendentiem no tiesnešu vidus ar atlases komisijas galīgo vērtējumu ir piešķirts vienāds vērtējums punktu izteiksmē:

36.1. ar Kolēģijas atzinumu par piemērotāko pretendentu tiek atzīts pretendents, kurš ir ieguvis lielāku punktu skaitu šā Reglamenta 34.5.apakšpunktā norādītajā kārtībā;

36.2. ja pretendentiem ir vienāds šā reglamenta 34.5.apakšpunktā norādītajā kārtībā iegūtais punktu skaits, par piemērotāko pretendentu tiek izlemts ar klātesošo Kolēģijas locekļu aizklātu balsojumu.

VII. Citi Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijā izskatāmie tiesnešu karjeras jautājumi

37. Lai sniegtu atzinumu tiesneša pārceļšanai uz vakanto tiesneša amatu citā tāda paša līmeņa tiesā vai tiesu namā, Tiesu administrācija iesniedz Kolēģijai tiesneša pieteikuma vēstuli un šā Reglamenta 19.1., 19.2. un 19.3.apakšpunktā minētos dokumentus.

38. Jautājumu izskatīšanai bez tiesneša klātbūtnes un jautājumu atlikšanai piemēro šā reglamenta 24. un 25. punktā minēto kārtību.

VIII. Noslēguma jautājumi

39. Reglaments stājas spēkā 2022. gada 25. februārī.

40. Ar šā reglamenta spēkā stāšanās brīdi spēku zaudē Tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas reglaments, kas apstiprināts ar 2018. gada 12. novembra Tieslietu padomes lēmumu Nr.359.

1.pielikums

TIESU ADMINISTRĀCIJAS UZZIŅA

Tiesu administrācijas uzzīnā iekļaujamā informācija par rajona (pilsētas) tiesas un apgabaltiesas tiesnesi:

- 1) izglītība;
- 2) darba stāžs tiesneša amatā (tostarp, informācija par tiesneša iecelšanu un apstiprināšanu amatā, piešķirto kvalifikācijas klasi);
- 3) statistikas dati par tiesneša darbu (informācija par novērtējamo periodu, lemjot par tiesneša profesionālās darbības novērtēšanu; piecu gadu periodu, lemjot par tiesneša piemērotību darbam apgabaltiesā):
 - 3.1. saņemto lietu skaits;
 - 3.2. izskatīto lietu skaits;
 - 3.3. tiesneša noslogotības salīdzinājums (t. i. konkrētā tiesneša saņemto un izskatīto lietu skaita vidēji mēnesī salīdzinājums ar attiecīgajā tiesā saņemto un izskatīto lietu skaitu vienam tiesnesim mēnesī un visās attiecīgā līmeņa tiesās vienam tiesnesim mēnesī saņemto un izskatīto lietu skaitu);
 - 3.4. neizskatīto lietu atlikums;
 - 3.5. augstākas instances tiesā pārsūdzēto nolēmumu skaits, tostarp pārsūdzēto nolēmumu īpatsvars procentuālā izteiksmē pa lietu veidiem salīdzinoši ar visiem pieņemtajiem nolēmumiem;
 - 3.6. informācija par pārsūdzēto nolēmumu izskatīšanas rezultātiem;
 - 3.7. attiecībā uz apgabaltiesu tiesnešiem un Augstākās tiesas tiesnešiem – informācija par to, cik lietu izskatīšanā tiesnesis piedalījies kā referents un cik lietu izskatīšanā tiesnesis piedalījies nereferējot.
- 4) dalība kvalifikācijas celšanas pasākumos (informācija par novērtējamo periodu, lemjot par tiesneša profesionālās darbības novērtēšanu; piecu gadu periodu, lemjot par tiesneša piemērotību darbam apgabaltiesā):
 - 4.1. Tiesu administrācijas rīcībā esošā informācija par tiesneša apmeklētajām mācībām Latvijas Tiesnešu mācību centrā un citu institūciju organizētajiem semināriem un konferencēm;
 - 4.2. ārvalstu komandējumi (semināri, konferences, pieredzes apmaiņas vizītes).
- 5) Tiesu administrācijas apkopotā informācija (par novērtējamo periodu, lemjot par tiesneša profesionālās darbības novērtēšanu; piecu gadu periodu, lemjot par tiesneša piemērotību darbam apgabaltiesā):
 - 5.1. sūdzību skaits, kas ir iesniegts Augstākajā tiesā un Tieslietu ministrijā par tiesneša rīcību un atzītas par pamatotām;
 - 5.2. tiesnesim piemērotie disciplinārsodi;
 - 5.3. tiesneša pieņemtie nolēmumi, kas ir izskatīti Augstākajā tiesā un atcelti, pamatojoties uz kompetentas amatpersonas iesniegto protestu;
 - 5.4. Tiesnešu ētikas komisijas atzinumi vai lēmumi, kuros ir konstatēts ētikas normu pārkāpums.

2.pielikums

TIESAS PRIEKŠSĒDĒTĀJA ATSAUKSME PAR TIESNEŠA DARBU

1. Tiesneša specializācija (t.i., kādu kategoriju lietas tiesnesis skata vai ir skatījis laika periodā starp novērtēšanām);
2. Tiesas procesa vadīšanas kvalitāte;

3. Darba organizācija tiesas lietu izskatīšanas nodrošināšanai;
4. Darba organizācijas noteikumu un tiesas priekšsēdētāja rīkojumu ievērošana tiesneša darbā;
5. Sabiedriskā darbība (dalība tiesnešu pašpārvaldes institūcijās, normatīvo aktu projektu izstrādē un pilnveidošanā, viedokļu par tiesību jautājumiem sniegšana Saeimai, Satversmes tiesai un citām institūcijām);
6. Tiesneša prasme izskaidrot savu viedokli un pārliecināt par tā pareizību;
7. Tiesneša prasme analizēt savu rīcību un uzklaust kritiku;
8. Tiesneša prasme rast kompromisu problēmsituācijās;
9. Tiesneša prasme saglabāt emocionālo līdzsvaru stresa situācijās;
10. Sūdzības par tiesneša darbu un to skaits (tikai tās sūdzības, kuras tiesas priekšsēdētājs ir atzinis par pamatotām, bet par kurām secināts, ka tiesneša pieļautais pārkāpums nav pamats disciplinārlietas ierosināšanai);
11. Tiesneša tiesvedībā esošās lietas, kuras tiesā ir izskatīšanā ilgāk par pieciem gadiem (sniegt informāciju par lietām un iespējamajiem iemesliem to ilgstošai izskatīšanai).
12. Viedoklis par to, kā novērtējama tiesneša profesionālā darbība (pozitīvi vai negatīvi).

3.pielikums

AUGSTĀKAS INSTANCES TIESNEŠA ATSAUKSME PAR TIESNEŠA DARBU

Augstākas instances tiesneša atsauksmē par tiesneša darbu iekļaujamā informācija:

- 1) tiesneša pieņemto nolēmumu, kas pārsūdzēti augstākas instances tiesā, kvalitāte (ieteikums – papildus norādīt attiecīgo nolēmumu pārsūdzības rezultātus), (ieteikums – analizēt ne mazāk kā 7 nolēmumus);
- 2) tiesneša pieņemto nolēmumu, kas nav pārsūdzēti augstākas instances tiesā, kvalitāte (ieteikums – analizēt ne mazāk kā 5 nolēmumus);
- 3) tiesneša pieņemto nolēmumu kvalitāte – nolēmumos ietvertā juridiskā argumentācija, materiālo un procesuālo tiesību normu piemērošana, tiesību palīgavotu izmantošana;
- 4) viedoklis par to, kā novērtējama tiesneša profesionālā darbība (pozitīvi vai negatīvi).

4.pielikums

TIESNEŠA PROFESIONĀLĀS DARBĪBAS PAŠNOVĒRTĒJUMS

Tiesneša pašnovērtējumā tiesnesim jānorāda šāda informācija:

- 1) pieņemto nolēmumu kvalitāte – sagatavoto nolēmumu struktūra, tajos ietvertā juridiskā argumentācija, materiālo un procesuālo normu piemērošana, tiesību palīgavotu izmantošana;
- 2) tiesas procesa vadīšanas kvalitāte;
- 3) darba organizācija tiesas lietu izskatīšanas nodrošināšanai;
- 4) darba organizācijas noteikumu un tiesas priekšsēdētāja rīkojumu ievērošana tiesneša darbā;
- 5) profesionālās un akadēmiskās kvalifikācijas celšana (tostarp maģistra un doktora grāda iegūšana), kā arī

pedagoģiskā un zinātniskā darbība;

6) sabiedriskā darbība (dalība tiesnešu pašpārvaldes institūcijās, normatīvo aktu projektu izstrādē un pilnveidošanā, viedokļu par tiesību jautājumiem sniegšana Saeimai, Satversmes tiesai un citām institūcijām);

7) prasme iegūt un analizēt informāciju, lai izdarītu pamatotus secinājumus;

8) prasme pieņemt lēmumus, izvērtējot informāciju un izmantojot dažādas pieejas problēmas risinājumam;

9) prasme izskaidrot savu viedokli un pārliecināt par tā pareizību;

10) prasme analizēt savu rīcību un uzklaust kritiku;

11) prasme rast risinājumu problēmsituācijās;

12) prasme saglabāt emocionālo līdzsvaru stresa situācijās;

13) personālvadības prasmes (par šo prasmi pašnovērtējums jāsniedz tikai tiesu priekšsēdētājiem);

14) mācību vajadzības;

15) tiesneša pienākumu izpildi veicinošie vai kavējošie faktori;

16) cita informācija (pēc tiesneša ieskatiem cita būtiska informācija, kuru, viņaprāt, būtu nepieciešams ietvert pašnovērtējuma anketā).

5.pielikums

APTAUJAS ANKETA ATTIECĪGĀS TIESAS TIESNEŠU UN TIESU DARBINIEKU APTAUJĀM PAR TIESNEŠA DARBU

Aptaujas anketas jautājumi:

1. Kā Jūs vērtējat tiesneša spēju organizēt savu darbu?
2. Raksturojiet tiesneša izturēšanos saskarsmē ar tiesas darbiniekiem un citiem tiesnešiem.

6.pielikums

TIESNEŠA PROFESIONĀLO PRASMJU APRAKSTS

Prasme	Apraksts	Apraksta izvērsums (nav izsmeltošs)
Prasme iegūt un analizēt informāciju, lai izdarītu pamatotus secinājumus	Prasme raksturo tiesneša spēju iegūt, apkopot un analizēt profesionālo informāciju un izmantot to ikdienas darbā.	letver: <ul style="list-style-type: none"> • prasmi izmantot juridisko metodi un precīzi subsumēt; • prasmi uztvert un atspoguļot faktus, atšķirt būtiskos no nebūtiskajiem; • prasmi pamatot viedokli strukturēti, detalizēti un konkrēti; • prasmi jēgpilni izmantot atsaucē uz judikatūru un tiesību avotiem un spēju nepārsātināt argumentāciju ar atsaucēm.
Prasme pieņemt lēmumus, izvērtējot informāciju un izmantojot dažādas pieejas problēmas risinājumam	Prasme raksturo tiesneša spēju pieņemt skaidrus, konkrētus lēmumus, apsverot arī iespējamus riskus, kā arī tiesneša pārliecību par saviem pieņemtajiem lēmumiem, gatavību un spēju tos aizstāvēt, spēja mērķtiecīgi vadīt tiesas procesu. Spēja izmantot dažādas pieejas lēmumu pieņemšanā, kā arī pieņemt nepopulārus lēmumus un pieņemt lēmumus paaugstināta stresa situācijās.	letver (gan organizējot darbu, gan spriežot tiesu): <ul style="list-style-type: none"> • izpratni par lēmumu pieņemšanas nozīmi; • prasmi izmantot dažādus resursus lēmumu pieņemšanā; • prasmi mērķtiecīgi virzīt procesu, tajā skaitā nodrošinot saprātīgus lietu iztiesāšanas termiņus un novēršot lietu nepamatotu ieilgšanu; • gatavību diskusijām saistībā ar lēmumu pieņemšanu (par metodēm, izmantojamo informāciju); • spēju objektīvi analizēt informāciju; • atbildības uzņemšanos par pieņemtajiem lēmumiem.
Prasme izskaidrot savu viedokli un pārliecināt par tā pareizību	Prasme raksturo tiesneša spēju prasmīgi izmantot argumentus sava viedokļa paušanā, objektīvi novērtējot pušu nostāju un paustos argumentus, izmantojot strukturētus argumentus, meklējot individuālu pieeju, kā arī, vai tiesnesim piemīt oratora prasmes un diskutēšanas prasme.	letver (kā sadarbībā ar kolēģiem, tā procesa dalībniekiem): <ul style="list-style-type: none"> • prasmi skaidri un saprotami formulēt viedokli, saprotami izskaidrot arī sarežģītus jautājumus; • prasmi runāt droši un laipni.
Prasme analizēt savu rīcību un uzklaust kritiku	Prasme raksturo tiesneša spēju analizēt sava darba rezultātus un meklēt iespēju uzlabot sava darba efektivitāti, apgūt jaunus iemaņus, mācoties arī no citu pieredzes, uzklaustot citu viedokli par savu darbu, konstruktīvi uztverot kritiku un gūstot atgriezenisko saiti, lai uzlabotu darba rezultātus un pilnveidotu sevi.	letver: <ul style="list-style-type: none"> • prasmi analizēt savas stiprās un vājās puses un strādāt pie personības pilnveides; • spēju apzināties un pārbaudīt savu aizspriedumu iespējamību; • izpratni par nepieciešamību izglītoties profesionālā un vispārīgā jomā un prasmi to īstenot.
Prasme rast risinājumu problēmsituācijās	Prasme raksturo tiesneša spēju uzklaustīt un respektēt iesaistīto pušu viedokļus, apsvērt un piedāvāt alternatīvus risinājumus problēmsituācijās, kā arī pieņemt un respektēt panākto risinājumu.	letver (kā sadarbībā ar kolēģiem, tā procesa dalībniekiem): <ul style="list-style-type: none"> • atvērtību atšķirīgiem viedokļiem un spēju veidot konstruktīvu diskusiju; • prasmi būt pacietīgam, cieņas pilnam un pieklājīgam, kā arī pieprasīt tādu pašu uzvedību no citām personām; • spēju izturēt spiedienu un saglabāt mieru.
Prasme saglabāt emocionālo līdzsvaru stresa situācijās	Prasme raksturo tiesneša spēju produktīvi strādāt un rīkoties pārdomāti stresa situācijās, tostarp, paaugstinātas darba intensitātes apstākļos. Prasme kontrolēt un vadīt emocijas, kas var ietekmēt attiecības ar citiem vai darba rezultātu, analizējot kļūdas un nepieļaujot to atkārtošanos.	letver (kā sadarbībā ar kolēģiem, tā procesa dalībniekiem): <ul style="list-style-type: none"> • prasmi apzināties savas emocijas un spēju tās vadīt; • spēju kontrolēt savu izturēšanos kritiskās situācijās; • spēju būt apdomīgam un saglabāt mieru; • spēju strādāt efektīvi arī stresa apstākļos; • prasmi būt procesa vadītājam arī grūtās situācijās.
Personālvadības prasmes (tiesu priekšsēdētājiem)	Prasme raksturo, vai tiesnesim piemīt prasmju un personības īpašību kopums, kas ļauj efektīvi vadīt tiesas kolektīvu, dot uzdevumus, nodrošināt atgriezenisko saikni, motivēt tiesnešus/darbiniekus darbam.	letver: <ul style="list-style-type: none"> • organizācijas vērtību un kultūras uzturēšanu; • spēju stratēģiski vadīt personālu kā administratīvi, tā tiesas spriešanas kvalitatīvai nodrošināšanai; • spēju veidot efektīvu sadarbību un komunikāciju; • prasmi efektīvi vadīt un izmantot resursus rezultātu sasniegšanai.

7.pielikums

TIESAS PRIEKŠSĒDĒTĀJA ATSAUKSME PAR TIESNESI, KURŠ KANDIDĒ PĀRCELŠANAI DARBĀ APGABALTIESĀ

1. Tiesneša specializācija (kategoriju lietas, kuras tiesnesis izskata vai ir izskatījis pēdējo piecu gadu laikā).

2. Tiesas procesa vadīšanas kvalitāte (analīzi veikt, noklausoties 2-5 vai vairāk tiesneša vadīto sēžu audioierakstus jeb apmeklējot tiesas sēdes).

Informācija par prasmi vadīt procesu veidā, kas orientēts uz savlaicīgu un kvalitatīvu lietas izskatīšanu, tostarp, vai: ir konstatējama rūpīga sagatavošanās konkrētās lietas izskatīšanai; pārzina lietas materiālus; prot strukturēt lietas izskatīšanas procesu; spēj atbilstoši reaģēt uz neparedzētām situācijām; spēj nodrošināt kārtību un cieņpilnu procesa norisi; prot pielietot atbilstošas metodes pušu samierināšanai. Ja tiek pieļautas kļūdas, raksturot tās, kā arī to iespējamo ietekmi uz procesa atbilstību taisnīgas tiesas kritērijiem.

3. Darba organizācijas noteikumu un tiesas priekšsēdētāja rīkojumu ievērošana tiesneša darbā.

4. Darba organizācija tiesas lietu izskatīšanas nodrošināšanai.

Informācija, vai lietas tiek izskatītas termiņos, kas atbilst vidējiem lietu izskatīšanas termiņiem tiesā.

Informācija par to, vai tiesnesim piemīt prasme plānot savu darbu un laiku, noteikt prioritātes, veidojot savu darba kalendāru tā, lai procesuālās darbības lietu izskatīšanas gaitā tiek veiktas likumā noteiktā termiņā; lietu izskatīšanas secībā un nākamās tiesas sēdes noteikšanā tiek ņemti vērā konkrētās lietas apstākļi un tās atrašanās ilgums tiesā.

Informācija par tiesneša tiesvedībā esošām lietām, kuras tiesā ir izskatīšanā ilgāk par pieciem gadiem (sniegt informāciju par lietām un iespējamajiem iemesliem to ilgstošai izskatīšanai).

5. Sabiedriskā darbība (dalība tiesnešu pašpārvaldes institūcijās, normatīvo aktu projektu izstrādē un pilnveidošanā, viedokļu par tiesību jautājumiem sniegšanā Saimei, Satversmes tiesai, citām institūcijām utml.).

6. Sūdzības par tiesneša darbu – to būtība, konstatētās kļūdas tiesneša darbā un secinājumi (tikai tās sūdzības, kuras tiesas priekšsēdētājs ir atzinis par pamatotām, bet par kurām secināts, ka tiesneša pieļautais pārkāpums nav pamats disciplinārlietas ierosināšanai).

7. Tiesneša prasme izskaidrot savu viedokli un pārliecināt par tā pareizību.

Informācija par prasmi skaidri un saprotami formulēt viedokli, saprotami izskaidrot arī sarežģītus jautājumus; prasmi runāt droši un laipni.

8. Tiesneša prasme analizēt savu rīcību un uzklaustīt kritiku.

Informācija par prasmi analizēt savas stiprās un vājās puses un strādāt pie personības pilnveides; spēju apzināties un pārbaudīt savu aizspriedumu iespējamību; izpratni par nepieciešamību izglītoties profesionālā un vispārīgā jomā un prasmi to īstenot.

9. Tiesneša prasme rast kompromisu problēmsituācijās.

Informācija par tiesneša atvērtību atšķirīgiem viedokļiem un spēju veidot konstruktīvu diskusiju; prasmi būt pacietīgam, cieņas pilnam un pieklājīgam, kā arī pieprasīt tādu pašu uzvedību no citām personām;

spēju izturēt spiedienu un saglabāt mieru.

10. Tiesneša prasme saglabāt emocionālo līdzsvaru stresa situācijās.

Informācija par tiesneša prasmi apzināties savas emocijas un spēju tās vadīt; spēju kontrolēt savu izturēšanos kritiskās situācijās; spēju būt apdomīgam un saglabāt mieru; spēju strādāt efektīvi arī stresa apstākļos; prasmi būt procesa vadītājam arī grūtās situācijās.

11. Darbs komandā, prasme organizēt citu darbu.

Informācija par to, vai, plānojot darbu, ņem vērā citu tiesnešu un darbinieku noslogotību, resursu pieejamību, iespējamās izmaiņas.

Informācija par prasmi sadarboties, spēju uzturēt labas attiecības ar tiesnešiem un tiesas darbiniekiem, kā arī apmainīties ar nozīmīgu informāciju.

12. Vērtējums par to, vai tiesneša profesionālās prasmes atbilst apgabaltiesas tiesneša amatam skalā: neatbilst, drīzāk neatbilst, drīzāk atbilst vai pilnībā atbilst.

8.pielikums

AUGSTĀKAS INSTANCES TIESNEŠA ATSAUKSME PAR TIESNEŠA DARBU

1. Tiesneša pieņemto nolēmumu, kas pēdējo piecu gadu laikā atcelti vai grozīti augstākas instances tiesā (tostarp Augstākās tiesas atceltie nolēmumi), analīzes secinājumi par:

1.1. prasmi izmantot juridisko metodi un precīzi subsumēt;

1.2. prasmi uztvert un atspoguļot faktus, atšķirt būtiskos no nebūtiskajiem;

1.3. prasmi pamatot viedokli strukturēti, detalizēti un konkrēti;

1.4. kļūdām, to ietekmi uz lietas izskatīšanu un iespējamus ieteikumus kļūdu novēršanai;

kopējo vērtējumu skalā: neapmierinoši, drīzāk neapmierinoši, drīzāk apmierinoši, labi.

2. Tiesneša pēdējopiecu gadu laikā pieņemto nolēmumu, kas pārsūdzēti, bet krimināllietā, administratīvo pārkāpumu lietā stājušies spēkā, augstākas instances tiesai tos neatceļot, bet civillietā vai administratīvajā lietā augstākas instances tiesai pieņemot analogus spriedumus (analizēt pēc nejaušas izvēles vismaz piecus nolēmumus) analīzes secinājumi par:

2.1. prasmi izmantot juridisko metodi un precīzi subsumēt;

2.2. prasmi uztvert un atspoguļot faktus, atšķirt būtiskos no nebūtiskajiem;

2.3. prasmi pamatot viedokli strukturēti, detalizēti un konkrēti;

2.4. kļūdām (ja tādas ir bijušas), to nozīmi un iespējamus ieteikumus kļūdu novēršanai;

kopējo vērtējumu skalā: neapmierinoši, drīzāk neapmierinoši, drīzāk apmierinoši, labi.

3. Tiesneša pēdējo piecu gadu laikā pieņemtie nolēmumi, kas nav pārsūdzēti un ir stājušies spēkā (analizēt pēc nejaušas izvēles vismaz piecus pilnos (ne saīsinātos) nolēmumus).

3.1. prasmi izmantot juridisko metodi un precīzi subsumēt;

3.2. prasmi uztvert un atspoguļot faktus, atšķirt būtiskos no nebūtiskajiem;

3.3. prasmi pamatot viedokli strukturēti, detalizēti un konkrēti;

3.4. kļūdām (ja tādas ir bijušas), to nozīmi un iespējamus ieteikumus kļūdu novēršanai; kopējo vērtējumu skalā: neapmierinoši, drīzāk neapmierinoši, drīzāk apmierinoši, labi.

4. Kopumā par analizētajiem nolēmumiem sniedz vērtējumu, vai:

- tiek izmantotas judikatūras atziņas, ja tiek - vai lietotas atbilstoši izskatāmās lietas apstākļiem, piemēram, ir/nav atpazīts, kādi ir salīdzināmie vai analogiskie apstākļi ar lietu, kurā izteiktas judikatūras atziņas; lietotas jēgpilni;
- nolēmumos lietotā valoda atbilst latviešu valodas gramatikas un stila noteikumiem;
- tiek pieļautas kļūdas (attiecībā uz minētajiem faktoriem) un ja - jā, tad kāda ir to ietekme;

kopējo vērtējumu skalā: neapmierinoši, drīzāk neapmierinoši, drīzāk apmierinoši, labi.

5. Tiesneša pēdējos piecos gados vadīto tiesas procesu

analīzes secinājumi (analīzi veikt, noklausoties 2-5 vai vairāk tiesneša vadīto sēžu audioierakstus jeb apmeklējot tiesas sēdes) par prasmi vadīt procesu veidā, kas orientēts uz savlaicīgu un kvalitatīvu lietas izskatīšanu, tostarp, vai: ir konstatējama rūpīga sagatavošanās konkrētās lietas izskatīšanai; pārzina lietas materiālus; prot strukturēt lietas izskatīšanas procesu; spēj atbilstoši reaģēt uz neparedzētām situācijām; spēj nodrošināt kārtību un cieņpilnu procesa norisi; prot pielietot atbilstošas metodes pušu samierināšanai. Ja tiek pieļautas kļūdas, raksturot tās, kā arī to iespējamo ietekmi uz procesa atbilstību taisnīgas tiesas kritērijiem.

Norādīt kopējo vērtējumu skalā: neapmierinoši, drīzāk neapmierinoši, drīzāk apmierinoši, labi.

6. Vērtējums par to, vai tiesneša profesionālās prasmes atbilst apgabaltiesas tiesneša amatam, izvēloties vienu no norādītajiem atzinumiem: neatbilst; drīzāk neatbilst; drīzāk atbilst; pilnībā atbilst.

9.pielikums

APGABALTIESAS TIESNEŠA AMATA PRETENDENTA NOVĒRTĒJUMA VEIDLAPA

Datums	
Pretendents	
Vērtētājs	

Vērtējamā informācija		Punkti
Prasme iegūt un analizēt informāciju, lai izdarītu pamatotus secinājumus	+	
Prasme pieņemt lēmumus, izvērtējot informāciju un izmantojot dažādas pieejas problēmas risinājumam	+	
Prasme izskaidrot savu viedokli un pārliecināt par tā pareizību	+	
Prasme analizēt savu rīcību un uz klausīt kritiku	+	
Prasme rast risinājumu problēmsituācijās	+	
Prasme saglabāt emocionālo līdzsvaru stresa situācijās	+	
Kopējais darba stāžs tiesneša amatā un pieredze attiecīgajā specializācijā		
Pēdējo piecu gadu laikā bijis ievēlēts tiesnešu pašpārvaldē, Tieslietu padomē, tiesnešu amata kandidātu atlases komisijā vai citās institūcijās, kurās tiesnesis deleģēts darboties; līdztekus tiesneša pienākumiem pildījis tiesas priekšsēdētāja vai tiesas priekšsēdētāja vietnieka amata pienākumus	+	
Papildinājis savas zināšanas praksē Latvijas Republikas Satversmes tiesā, Augstākajā tiesā, Eiropas Cilvēktiesību tiesā vai Eiropas Savienības tiesā; pēdējo piecu gadu laikā piedalījies likumprojektu izstrādes darba grupās, viedokļu par tiesību jautājumiem sniegšanā Saeimai, Satversmes tiesai, citām institūcijām, līdzdarbojies dažādu iekšēju normatīvo aktu projektu izstrādē	+	
Pēdējo piecu gadu laikā darbojies tālākizglītības institūcijā, mācību programmu darba grupā vai bijis lektors nodibinājumā „Latvijas Tiesnešu mācību centrs” vai citos līdzīgos nodibinājumos/institūcijās; darbojies kā mentors tiesnešiem, kuri ir iecelti amatā	+	
Kolēģija pretendenta profesionālās darbības kārtējās novērtēšanas atzinumā ir norādījusi ieteikumus profesionālās darbības pilnveidei	-	
Pretendents ir saukts pie disciplināratbildības; institūcija (amatpersona), kura tiesīga ierosināt disciplinārlietu, ir atzinusi par pamatotu sūdzību vai sūdzības par tiesneša darbību, taču vienlaicīgi konstatējusi, ka nav pamata disciplinārlietas ierosināšanai	-	
Veikta ārpuskārtas novērtēšana, pamatojoties uz Tiesnešu disciplinārkolēģijas lēmumu vai pēc rajona (pilsētas) tiesas, apgabaltiesas vai Augstākās tiesas priekšsēdētāja priekšlikuma	-	
Tiesnešu ētikas komisija par pretendenta rīcību sniegusi atzinumu, norādot, ka rīcība nav atbildusi Tiesnešu ētikas kodeksa kanoniem	-	
	=	

28.01.2022. LĒMUMS NR.10

PAR TIESLIETU PADOMES DARBĪBAS VIRZIENIEM 2022.GADĀ

Tieslietu padomes darbības stratēģijā 2021.–2025. gadam (turpmāk – Stratēģija) noteikto mērķu un to sasniegšanai izvirzīto uzdevumu īstenošanai Tieslietu padome nolēma:

- noteikt šādus prioritāros Tieslietu padomes darbības virzienus 2022.gadam:
- 1. Stratēģijas 3.rīcības virziens „Efektīva un kvalitatīva tiesu vara” Tieslietu padomes darba grupas Tiesu efektivitātes stiprināšanai rīcības plāna ietvarā;
- 2. Stratēģijas 1.1. un 2.3.punkts (savstarpēji saistīti) – panākt tiesu kā konstitucionāla orgāna fiskālo neatkarību un veikt tiesu

organizatoriskās vadības funkciju auditu un pārņemt nepieciešamās funkcijas no izpildvaras, atbilstoši attīstot Tieslietu padomes administratīvo kapacitāti;

3. Stratēģijas 1.6.punkts – turpināt piedalīties tiesnešu un tiesu darbinieku konkurētspējīgas atlīdzības modeļa izstrādē;
4. Stratēģijas 4.1. un 4.2.punkts – veidot dialogu starp tiesām un sabiedrību, skaidrojot tiesu varas aktualitātes Eiropas tiesiskajā telpā, un veicināt tiesu sistēmas komunikācijas stratēģijas uzdevumu izpildi un vienoto komunikācijas principu ievērošanu tiesu varas institūcijās.

2021.GADĀ TIESU VADĪBAS AMATOS TIESLIETU PADOME IECĒLUSI

Tieslietu padome 2021.gadā tiesas priekšsēdētāja amatā iecēlusi četrus tiesnešus, tiesas priekšsēdētāja vietnieka amatā deviņus tiesnešus, tiesu namu priekšsēdētāja amatā vienu tiesnesi.

TIESU PRIEKŠSĒDĒTĀJI

- Zemgales apgabaltiesas priekšsēdētājs Juris SILIŅŠ (21.05.2021.)
- Vidzemes apgabaltiesas priekšsēdētājs Modris LAPIŅŠ (26.11.2021.)
- Ekonomisko lietu tiesas priekšsēdētājs Miķelis ZUMBERGS (17.09.2021.)
- Administratīvās rajona tiesas priekšsēdētāja Aiga PUTNIŅA (10.12.2021.)

TIESU PRIEKŠSĒDĒTĀJU VIETNIEKI

- Latgales apgabaltiesas priekšsēdētāja vietniece, Civillietu tiesas kolēģijas priekšsēdētāja Valentīna LOHOVA (09.02.2021.)
- Rīgas apgabaltiesas priekšsēdētāja vietniece, Krimināllietu tiesas kolēģijas priekšsēdētāja Irīna JANSONE (16.02.2021.)
- Kurzemes apgabaltiesas priekšsēdētāja vietniece, Civillietu tiesas kolēģijas priekšsēdētāja Linda VĒBERE (05.11.2021.)

- Vidzemes apgabaltiesas priekšsēdētāja vietnieks, Krimināllietu tiesas kolēģijas priekšsēdētājs Modris LAPIŅŠ (30.04.2021.)
- Vidzemes apgabaltiesas priekšsēdētāja vietniece, Madonas tiesu nama priekšsēdētāja Rinalda LIEPIŅA (30.04.2021.)
- Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas priekšsēdētāja vietniece Anda KRAUKLE (08.04.2021.)
- Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas priekšsēdētāja vietniece Anita DZĒRVE (05.11.2021.)
- Kurzemes rajona tiesas priekšsēdētāja vietnieks Madars PLEPIS (23.04.2021.)
- Administratīvās rajona tiesas priekšsēdētāja vietniece Aiga PUTNIŅA (01.06.2021.)

TIESU NAMA PRIEKŠSĒDĒTĀJS

- Administratīvās rajona tiesas Jelgavas tiesu nama priekšsēdētājs Mārtiņš BIRKMANIS (22.10.2021.)

Tiesnešu pašpārvalde

PAR TIESNEŠA ATTEIKŠANOS UZRĀDĪT VAKCINĀCINĀCIJAS VAI PĀRSLIMOŠANAS SERTIFIKĀTU

TIESNEŠU ĒTIKAS KOMISIJAS ATZINUMS 2022.GADA 14.JANVĀRĪ

[1] Tiesnešu ētikas komisija saņēmusi Tiesnešu disciplinārkolēģijas lēmumus, kuros lūgts sniegt atzinumu par to, vai tiesnešu atteikšanās uzrādīt vakcinācijas vai pārslimošanas sertifikātu ir vērtējama kā necienīga rīcība un vai minētais rada pamatu uzskatīt, ka tiesnešiem nav nevainojamas reputācijas.

[2] Tiesnesis /pers. A/ paskaidrojumos Tiesnešu ētikas komisijai savu rīcību nevērtē kā necienīgu vai reputāciju ietekmējošu. Uzskata, ka tiesneša pienākumus var turpināt pildīt attālināti. Tiesnesis vērsies Administratīvajā rajona tiesā ar pieteikumu par Ministru kabineta 2021.gada 9.oktobra rīkojuma Nr.720 „Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu” (turpmāk – rīkojums) 5.3.apakšpunkta atcelšanu. Lietā turpinās tiesvedība.

Tiesnese /pers. B/ paskaidrojumos Tiesnešu ētikas komisijai savu rīcību nevērtē kā necienīgu. Tiesneses ieskatā rīkojuma 5.3.apakšpunkta prasības nesamērīgi un nepamatoti ierobežo Latvijas Republikas Satversmē (turpmāk – Satversme) nostiprinātās cilvēka pamattiesības. Tiesnese kopā ar citiem tiesnešiem vērsusies Administratīvajā rajona tiesā ar pieteikumu par rīkojuma 5.3.apakšpunkta atcelšanu.

Tiesnese /pers. C/ paskaidrojumos Tiesnešu ētikas komisijai atsaucas uz personiskiem ar veselību saistītiem iemesliem, kas lieguši izpildīt rīkojuma 5.3.apakšpunkta prasības. Primāra ir indivīda brīvas gribas izpausme un izvēle jautājumā par vakcinēšanos. Rīkojuma 5.3.apakšpunkta prasība nav samērīga. Tiesnesis, aizstāvot savas aizskartās tiesības tiesā, vienlaikus arī veicina sabiedrības tiesisko paļāvību un uzticēšanos tiesu varai kopumā.

[3] Likuma „Par tiesu varu” 91.² panta 1.punkts paredz, ka Tiesnešu ētikas komisija pēc Tiesnešu disciplinārkolēģijas pieprasījuma sniedz atzinumu par ētikas normu interpretāciju un pārkāpumiem.

Tiesnešu ētikas komisija sniedz atzinumu: vai par tiesneša necienīgu atzīstama rīcība, atsakoties uzrādīt vakcinācijas vai pārslimošanas sertifikātu.

[4] Vērtējot to, vai atteikumā izpildīt Ministru kabineta rīkojuma prasību var būt saskatāma tiesneša necienīga rīcība, atzīmējams, ka rīkojums pieņemts ārkārtējās situācijas apstākļos, kas nešaubīgi ietekmē valsti kopumā un arī katra indivīda dzīvi. Tieši tālab konstitucionālie orgāni ir vienojušies, ka visiem valsts konstitucionālajiem orgāniem, visām valsts institūcijām, iestādēm un amatpersonām jāīsteno savas kompetences un jāveic darbs tā, lai šī kopējā valstiskā mērķa ietvaros to funkcijas pēc iespējas tiktu veiktas un uzdevumi pildīti (sk. 2020.gada 23.marta

Valsts konstitucionālo orgānu darbības pamatprincipu ārkārtējā situācijā 2.punktu). Tātad rīkojuma 5.3.apakšpunktā noteiktā prasība attiecas uz visiem konstitucionālajiem orgāniem, tostarp tiesnešiem. Rīkojuma preambulā atklāts tā mērķis – apturēt straujo Covid-19 infekcijas izplatību un veselības nozares pārslodzi un mazināt novēršamo mirstību, vienlaikus nodrošinot svarīgu valsts funkciju un pakalpojumu nepārtrauktību. Saskaņā ar minēto mērķi ir noskaidrojams rīkojuma 5.3.apakšpunkta saturs. Rīkojuma 5.3.apakšpunkts paredz pienākumu tajā noteiktajā termiņā vakcinēties un iegūt vakcinācijas sertifikātu. Tas, no vienas puses, ir priekšnoteikums turpmāko darba pienākumu pildīšanai, no otras puses, – ir saskatāms tā pamatmērķis nodrošināt valsts funkcijas veikšanas nepārtrauktību, novērst saslimstības apdraudējumu (tiesas darbiniekiem, lietas dalībniekiem un sabiedrībai kopumā) un mazināt kopējo saslimstības izplatīšanos. Tādējādi arī 5.3.apakšpunktā noteiktā pienākuma pamats ir vērst uz rīkojuma leģitimā mērķa sasniegšanu. Rīkojums ir spēkā esošs, un, kamēr ar spēkā stājušos tiesas spriedumu tā 5.3.apakšpunktā noteiktā prasība attiecībā uz konkrēto indivīdu nav atzīta par prettiesisku, tas tā adresātiem ir saistošs. Tas, ka par rīkojuma 5.3.apakšpunkta tiesiskumu norit tiesvedība, nemaina tā saistošo dabu.

[5] Viens no Satversmes pamatprincipiem ir tiesiskums. Tiesnešu ētikas kodeksa preambulā uzsvērts, ka centrālā loma tiesiskuma nodrošināšanā ir tiesnesim. Tiesnesis pieder pie konstitucionālā orgāna – tiesu varas, kas nodrošina ikviena indivīda tiesības uz taisnīgu tiesu. Satversmes 83.pants noteic, ka tiesneši ir neatkarīgi un vienīgi likumam padoti. Tiesneša neatkarība nav pašmērķīga. Katra individuāla tiesneša uzdevums ir aizsargāt tiesiskas valsts pamatvērtības, nodrošināt taisnīgumu un cilvēktiesību ievērošanu. Tālab tiesneša neatkarība kā demokrātiskas tiesiskas valsts pamatprincips ir priekšnoteikums tiesiskumam un viena no taisnīgas tiesas pamatgarantijām.

[6] Tiesnešu ētikas kodeksā kā pirmais kanons minēts, ka tiesnesis tur cieņā savu amatu un tiesu varas neatkarību. Lai tiesnesis pilnvērtīgi īstenotu tiesas spriešanu, tiesnesim ir jābūt ne tikai neatkarīgam, bet arī objektīvam, ar augstu profesionālo kompetenci, morālo autoritāti, godprātīgam un ar nevainojamu reputāciju. Augstu tiesnešu ētikas standartu veicināšana un uzturēšana ir katra tiesneša atbildības jautājums. Tas likumsakarīgi izriet no tā, ka tiesneša godprātība un cieņpilna attieksme stiprina un vairo sabiedrības uzticēšanos tiesu varai.

Kanonā minētais sasaucas arī ar tiesisko regulējumu, proti, likuma „Par tiesu varu” 51.panta pirmās daļas 4.punktu, kurā kā viena no tiesneša kandidātam izvirzītajām prasībām minēta nevainojama reputācija. Minētā prasība nozīmē arī nevainojamu reputāciju jautājumā par izpratni attiecībā uz tiesu varas nozīmi un tiesnesi tiesas spriešanas īstenošanā. Tiesneši ir personas, kas gan labi pārzina citu personu tiesības un pienākumus, gan arī apzinās un pilda savējos. Bet galvenokārt tās ir personas, kuras ciena sevi un citus, kuras pilda savus profesionālos pienākumus, esot iekšēji neatkarīgi, brīvi un vienlaikus atbildīgi (sal. *Tiesnešu ētikas komisijas 2020.gada 20.novembra skaidrojuma 4.punkts*).

[7] Viens no nevainojamas reputācijas būtiskākajiem aspektiem ir sabiedrības cieņas un uzticības baudīšana. Savukārt viens no priekšnosacījumiem sabiedrības cieņas un uzticības iegūšanai ir tiesneša rīcības atbilstība likuma, ētikas un morāles normām (*Tiesnešu ētikas komisijas 2021.gada 6.maija atzinuma 7.punkts*).

Ar minēto komisija vēlas akcentēt, ka sabiedrības uzticēšanās tiesai ir ciešā saistība ar paša tiesneša rīcību un uzvedību sabiedrībā. Tiesnesis, kas ciena un ievēro likumu, godprātīgi un ar cieņu attiecas pret savu amatu, amata pienākumiem, procesa dalībniekiem, kolēģiem un sabiedrību kopumā (Tiesnešu ētikas kodeksa 2.kanona 1.punktā), nostiprina pārliecību, ka likumā noteiktās kārtības ievērošana atbilst sabiedrības un katra atsevišķa tās locekļa interesēm. Demokrātiskā sabiedrībā sabiedrības uzticēšanās tiesu varai kopumā un katram tiesnesim atsevišķi ir ļoti svarīga. Savukārt bez sabiedrības uzticēšanās nav iespējama sekmīga tiesu varas funkcionēšana. Arī katra individuāla tiesneša uzvedībai jābūt tādai, lai stiprinātu tiesu varas autoritāti. Turklāt tiesnesim ir jārēķinās ar pastāvīgu sabiedrības uzmanību un jāpieņem tādi uzvedības ierobežojumi, kas jebkurai citai personai varētu šķist apgrūtinājoši (Tiesnešu ētikas kodeksa 5.kanona 1.punkts).

Ievērojot to, ka tiesnesis ir apveltīts ar plašām pilnvarām un likumā noteiktām neatkarības un imunitātes garantijām, viņa uzvedībai jābūt tādai, lai neapdraudētu tiesu varas leģitimitāti un sabiedrības uzticēšanos tiesām (sal. *Tiesnešu ētikas komisijas 2021.gada 6.maija atzinuma 7.punkts*). Katra individuāla tiesneša autoritātes apdraudējums met ēnu pār visu tiesu varu. Savukārt tiesu varas autoritāte ir kopēja sabiedrības interese.

[8] Tiesnesim nolūkā nodrošināt valsts funkcijas īstenošanu var tikt noteikti tiesību ierobežojumi un uzlikti arī īpaši pienākumi, kas vērsti uz to, lai tiesu vara varētu sekmīgi pildīt savus pienākumus un baudītu sabiedrības uzticēšanos. Tiesnesim ir jāapzinās savas profesijas jēga un nozīme valsts dienesta funkciju izpildē, kas prasa respektēt arī citu valsts varas atzaru kompetenci, pieņemtos lēmumus un sekmēt savstarpējo cieņu valsts un visas sabiedrības interesēs. Tiesneša godprātīga attieksme pret tam uzliktajiem pienākumiem arī parāda tiesneša un tiesu varas kopumā izpratni par sabiedrības un valsts pastāvēšanai būtiskām vērtībām. Konkrētajā situācijā

tās ir rūpes par sabiedrības kopējo veselību, solidaritāti pret citiem varas atzariem, dažādām sabiedrības grupām un jo īpaši mediķiem un personām, kuras ir pakļautas veselības apdraudējumam. Tā ir atteikšanās no savām individuālajām brīvībām sabiedrības interesēs un nolūkā nodrošināt valsts funkciju izpildes nepārtrauktību. Tie ir fundamentāli jautājumi, kuriem būtu jābūt pašsaprotamiem.

[9] Tiesnešu ētikas komisija neapšaubā, ka iespējami noteikti individuāli apstākļi, kad personiskais veselības un dzīvības apdraudējums potenciāli var būt tik liels, ka indivīda veselības aizsardzībai ir piešķirama lielāka prioritāte iepretim sabiedrības kopējām interesēm. Likumdevējs paredzējis alternatīvu – iespēju atlikt vakcināciju, turklāt minētie un vēl citi individuālie aspekti tiek ņemti vērā, izskatot katras personas (tostarp tiesnešu, kas vērsušies tiesā) pieteikumus par rīkojuma 5.3.apakšpunkta atcelšanu. Taču, kā minēts, kamēr ar spēkā stājušos tiesas spriedumu tiesnešiem noteiktais ierobežojums nav atzīts par nepamatotu, atteikšanās pildīt saistošu pienākumu atzīstama par tiesneša necienīgu. Tiesnesis, kas nepilda pienākumu, kas vērsts uz kopējo sabiedrības interešu nodrošināšanu un valsts funkciju izpildes nepārtrauktību, ar kuru tiek aizsargātas citu cilvēku tiesības uz dzīvību un veselību, apdraud sabiedrības uzticēšanos tiesu varai un valstij kopumā.

Tiesnešu ētikas komisija uzskata, ka šāda tiesneša rīcība, kas ir pretēja sabiedrības interesēm, vērtējama kā necienīga. Turklāt, ja tiesnesis tiesneša neatkarības garantiju uztver kā tiesību nepildīt ar rīkojumu noteikto pienākumu, ir pamats šaubām par nevainojamu reputāciju.

[10] Vienlaikus atgādināms, ka tiesnešu neatkarība ir saistīta ar vairākām būtiskām garantijām, tostarp tiesneša amatā atrašanās garantijām, ko nodrošina skaidri likumā noteikti tiesneša pilnvaru apturēšanas un izbeigšanas nosacījumi, kā arī amata saglabāšanas garantijas (*Pleps J., Pastars E., Plakane I. Konstitucionālās tiesības. Trešais izdevums ar Daiņa Īvāna priekšvārdu. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2021, 567.lpp.*).

Vērtējums par to, vai tiesneša necienīga rīcība konkrētajos apstākļos var būt pamats tiesneša atcelšanai no amata, ir tiesnešu disciplinārkolēģijas ziņā.

Nemot vērā norādīto, Tiesnešu ētikas komisija
atzīst

- Tiesnešu rīcība vērtējama kā tiesneša necienīga, un šis pārkāpums var radīt pamatu uzskatam, ka tiesnešiem nav nevainojamas reputācijas.

Komisijas priekšsēdētāja Dace Skrauple

Komisijas locekles Madara Ābele, Aija Jermacāne,
Adrija Kasakovska, Anda Kraukle, Baiba Lielpētere,
Lauma Paegļkalna, Inese Laura Zemīte

V

TIESĪBDOMAS: PRIEKŠLASĪJUMI, PUBLIKĀCIJAS

Satversme 100



SATVERSMES BŪTISKĀKIE JĒDZIENI MŪSDIENU JURISTU ESEJĀS

Tieši 100 gadus pēc tam, kad Satversmes sapulce 1922. gada 15.februārī nobalsoja par Satversmi, klajā nāca žurnāla „Jurista Vārds” speciālais laidieni – eseju krājums par Satversmes būtiskākajiem pamatjēdzieniem. Tajā lasāma 51 eseja, ko rakstījuši dažādu paaudžu, pasaules uzskatu un profesiju mūsdienīgu Latvijas juristi. Juridiskajam izdevumam neierastais un brīvais eseju formāts atšķirībā no zinātniskām publikācijām ļauj paust arī autoru subjektīvo viedokli, un tāds arī ir bijis krājuma veidotāju mērķis.

„Šīs esejas apliecina 21. gadsimta Latvijas juristu spēju domāt Satversmes vērtību kategorijās un piedāvāt savu, mūsdienīgu skatījumu uz tām. Jācer arī, ka krājumā paustās atziņas iedvesmos arī citus lasīt Satversmi un diskutēt ar eseju autoriem, tātad – visiem kopā domāt par Latvijas valsti un sevi tajā,” uzskata žurnāla «Jurista Vārds» galvenā redaktore Dina Gailīte.

Visas esejas brīvpieejā lasāmas „Jurista Vārda” portālā. Publicējam piecas esejas – tās, ko rakstījuši senatori.

ĢIMENE. Jautrīte BRIEDE

*Tā kā saule ābeļziedam
Esiet savam bērnam klāt,
Lai no jūsu mīlestības
Viņš var mūžu darināt!* (K. Apškrūma)

To, kāds mēs katrs esam, lielā mērā nosaka ne tikai mūsu gēni, bet arī mūsu bērnība, pieredze konkrētai ģimenei. Tieši ģimene liek pamatu mūsu vērtībām, paradumiem, valodai, arī attieksmei pret līdzcilvēkiem, notikumiem un pienākumiem. Mēdz teikt, ka arī dzimtenes mīlestība sākas ģimenē.

Gluzi dabiski, ka cilvēka vērtību skalā ģimenei parasti tiek piešķirts ļoti augsts, ja ne augstākais rangs. Tāpēc šķiet pašsaprotami, ka ģimene ir minēta arī Satversmē, tās 110. panta pirmajā teikumā nosakot, ka valsts aizsargā un atbalsta laulību – savienību starp vīrieti un sievieti, **ģimēni**, vecāku un bērna tiesības. Bērnu tiesību aizsardzības likumā ģimene minēta kā sabiedrības organizācijas pamatvērtība un viena no sabiedrības un indivīda galvenajām vērtībām.

Stāsti par to, kā un kāpēc veidojusies konkrētā ģimene, visbiežāk ir mīlestības un romantikas pārpilni. Tas gan neizslēdz, ka pa retam ģimenes pamatā tiek likti ekonomiski apsvērumi, bailes no vientulības, atbildība par gaidāmo bērnu un citi apstākļi.

Vārdu „ģimene” esam aizņēmušies no lietuviešiem – no līdzīgas nozīmes vārda *ģimīne* (Juris Alunāns esot vēlējies ieviest vārdu „dzimene”, bet šis vārds neesot iegājies). Lietuviski piedzimt ir *ģimti*. Ja pieturamies

pie vārda etimoloģijas, ģimene ir saistīta ar dzimšanu.

ASV antropologa un ģimenes institūta pētnieka Džordža Pītera Mērdoka (*George Peter Murdock*) ieskatā, ģimene pilda četrus funkcionālus uzdevumus, kas nepieciešami sabiedrības izdzīvošanai: dzimumattiecību kontroli, reprodukciju, ekonomisko sadarbību un bērnu socializāciju (bērns apgūst sociālās uzvedības noteikumus).

Tradicionāli ģimene Eiropas kultūrā tiek saprasta kā personu apvienība, kuru vieno laulība vai radniecība (arī adopcija). Konservatīvo ģimenes modeli veido divi dažāda dzimuma vecāki (tēvs un māte) un bērni, paplašinātajā ģimenē var būt arī vecvecāki un citi tuvi radnieki. Ģimenes locekļiem parasti ir kopīga māja, kopīga vērtības, mērķi, resursi un pienākumi citam pret citu.

Tādējādi ģimenes pazīmes savā ziņā var salīdzināt ar valsts pazīmēm: tai ir sava teritorija (visbiežāk kopīga mājvieta), cilvēki (ģimēni veido vismaz divi locekļi) un suverēnā vara (ģimenē koleģiāli vai patriarhāli tiek izlemti daudzi ar kopdzīvi saistīti jautājumi).

Vairāki likumi un citi normatīvie akti satur tiesību normas, kuras piešķir noteiktas tiesības tieši ģimenei un/vai ģimenes locekļiem. Piemēram, procesuālajos likumos ir noteiktas tiesības atteikties no pienākuma liecināt, ja procesa dalībnieks ir radnieks vai ģimenes loceklis. Darba likumā noteikts, ka priekšrocības palikt darbā, ja darba rezultāti un kvalifikācija neatšķiras, ir darbiniekam, kura ģimenes locekļiem nav patstāvīgu ienākumu.

Satversmes tiesa ir skaidrojusi, ka Satversmes izpratnē

ģimene ir sociāla institūcija, kas balstās uz sociālajā realitātē konstatējamām ciešām personiskām saitēm, kuru pamatā ir sapratne un cieņa (lieta Nr.2019-33-01).

Ideālā gadījumā tā arī ir.

Taču ir arī ģimenes, kurās valda cita veida attiecības un paradumi. Ir ģimenes, kurās kāds (visbiežāk sievietē) cieš no vardarbības, turklāt bailes vai emocionāla atkarība no varmākas, kauns, finansiālā atkarība, cerība, ka varmāka mainīsies, zema pašvērtība vai citi apstākļi, arī sabiedrības daļas attieksme liek par to klusēt. Ir ģimenes, kurās viens vai vairāki no ģimenes locekļiem ir atkarīgi no alkohola vai narkotikām, bet pārējie ir līdzatkarīgi. Ir ģimenes, kurās kāds no vecākiem seksuāli izmanto bērnu vai citādi izturas pret bērnu fiziski vai emocionāli vardarbīgi.

Un arī tā ir ģimene. Ģimene, kurā valstij dažkārt ir jāiejaucas, piemēram, jāveic ģimenes psiholoģiskā izpēte, jāizņem bērni no ģimenes, policijai jāpieņem lēmums par personas, kura rada draudus, nošķiršanu, sociālajiem dienestiem jāpiedāvā sociālās rehabilitācijas pasākumi u.tml. Modernā valsts arī nodrošina laulības šķiršanas institūtu. Tam visam ir racionāls kodols.

Pēdējā gadsimta laikā tradicionālās ģimenes īpatsvars attīstītajās valstīs (īpaši Rietumu kultūras telpā) ir nepārtraukti samazinājies. To ietekmē reliģisko dogmu maiņa, kas pieļauj šķiršanos un neregistrētu kopdzīvi, dzīves līmeņa un dzīvildzes pieaugums, kas rada vientuļo vecāku skaita pieaugumu (lai izdzīvotu un izaudzinātu bērnus, nav nepieciešams apvienot resursus), ģeju un lesbiešu tiesību atzīšana, socializācijas paradumu maiņa (iespeja socializēties interneta vidē) un citi faktori. Minēto apstākļu ietekmē pēdējo gadu desmitu laikā ģimenes izpratne ir kļuvusi daudzveidīga.

Arvien vairāk valstis pieļauj arī viendzimuma pāru savienību, piešķirot tai ģimenes vai oficiālu partnerattiecību statusu vai pat atzīstot laulību starp diviem viena dzimuma cilvēkiem.

Satversmes tiesa lietā Nr.2019-33-01 vērsa uzmanību uz apstākli, ka sabiedrība sastāv ne vien no tādām personām, kas pēc savas dabas veido ciešas personiskas un ģimeniskas attiecības ar atšķirīga dzimuma pārstāvjiem, bet arī tādām personām, kas pēc savas dabas veido šādas attiecības ar sava dzimuma pārstāvjiem. Attiecīgi valstij vienādā mērā jārespektē arī tie sabiedrības locekļi, kuri pēc savas dabas veido personiskas attiecības ar sava dzimuma pārstāvjiem, kā arī jārespektē tas, ka uz šo attiecību pamata var izveidoties ģimene.

Latvijas sabiedrībai šajā jautājumā nav vienota viedokļa. Daļa sabiedrības (arī tie, kam ir tradicionāla seksuālā orientācija) vēlas, lai Latvijā viendzimuma pāru juridiskās attiecības būtu atzītas. Taču daļa sabiedrības aktīvi vai mazāk aktīvi tam iebilst. Psihologi skaidro, ka tas esot normāli, jo pierastais un zināmais dod drošības sajūtu (diemžēl šā paša iemesla dēļ daļa sabiedrības arī akceptē uzvedību, kas vienai lielai daļai sabiedrības nav pieņemama, piemēram, vardarbību ģimenē).

Gadsimtiem esam pieraduši, ka laulība ir baznīcas rituāls, un reti kura konfesija atzīst viendzimuma pāru laulību. Mēs piešķiram vārdam „laulība” īpašu, šobrīd arī Satversmes 110. pantā ierakstīto nozīmi. Proti, laulība ir savienība starp vīrieti un sievieti. Tādējādi to varētu uztvert kā tradicionālu vērtību. Arī tad, ja laulība tiek apstiprināta nevis baznīcā, bet reģistrēta valsts iestādē. Grūti saskatīt racionālu kodolu, kāpēc dažādu dzimumu

pāriem būtu jāpiešķir tiesības reģistrēt vēl kaut kāda cita veida savienību līdzās laulībai (partnerattiecības vai citādi nosauktu savienību). Tiesiskās sekas taču no tā nemainītos.

Taču to pašu nevar teikt par viendzimuma pāru savienības reģistrāciju. Grūti saskatīt racionālus apsvērumus, un tāpēc tas šķiet netaisnīgi, ka valsts nepiešķir nekādu juridisku aizsardzību pāriem, kas dzīvo kopā, kam ir kopīga saimniecība un starp kuriem pastāv ciešas emocionālas saites.¹ No tā, ka šo pāru attiecības netiek oficiāli atzītas, viņu seksuālā orientācija nemainīsies. Arī demogrāfija šādu ierobežojumu dēļ neuzlabosies (demogrāfijas arguments tiek izmantots pret viendzimuma pāru juridisku atzīšanu). Iespējams, būtu pat tieši otrādi, jo pieredze rāda, ka viendzimuma pāriem bērni tomēr dzimst, un šādu attiecību oficiāla atzīšana to varētu sekmēt.

Šai sakarā citēšanas vērtas ir dažas atziņas no Senāta Administratīvo lietu departamenta 2021.gada 10.decembra sprieduma lietā SKA-[B1]/2021.

- Nav pamata uzskatīt, ka iespēja viena dzimuma pāra ģimenei juridiski nostiprināt attiecības varētu apdraudēt dažāda dzimuma pāra ģimeni, piemēram, ietekmēt šāda pāra lēmumu par bērnu radīšanu. Lēmumi par to, vai slēgt laulību un radīt bērnus, tiek balstīti uz dažādiem personiskiem, romantiskiem un praktiskiem apsvērumiem. Ir nelogiski pieņemt, ka šādu dziļi personisku lēmumu varētu ietekmēt fakts, ka valsts juridiski atzītu viena dzimuma pāra ģimenes. Nav arī pamata uzskatīt, ka tas samazinātu tradicionālo ģimeņu nozīmi. Viena cilvēka cieņas ievērošana un pamattiesību nodrošināšana neatņem un nemazina cita cilvēka cieņu.

- Ģimenes attiecību atzīšana ir saistīta arī ar savstarpējo tiesību un pienākumu noteikšanu, no kuriem viens no būtiskākajiem ir pienākums vienam otru atbalstīt un rūpēties vienam par otru, arī materiāli. Ja valsts juridiski atzīst kādu ģimeni, tad valstij arī ir tiesības prasīt, lai primāri tieši ģimenes locekļi rūpējas viens par otru, kas mazina nepieciešamību pēc palīdzības no valsts.

- Liedzot viena dzimuma pāra ģimenēm juridisku atzīšanu un aizsardzību, bērni neko neiegūst, jo viņi joprojām būs šajā ģimenē. Ja šādas ģimenes tiktu atzītas, tajās augošie bērni iegūtu no ģimenes locekļu personisko un mantisko attiecību stabilitātes, skaidrības un prognozējamības, kā arī no apziņas, ka valsts viņu ģimeni neuzskata par mazāk vērtīgu. Bērna interesēs ir, lai tas ģimenes modelis, kurā viņš aug, būtu kopumā sabiedrībā akceptēts. Tad bērns jūtas emocionāli drošs un pieņemts arī plašākā sabiedrībā. Valsts demonstrētu, ka arī šāda ģimene ir vērtīga un aizsargājama, un tādējādi sekmētu šāda ģimenes modeļa akceptēšanu sabiedrībā un tāpat arī bērna vislabāko interešu ievērošanu.

Dažs iebildīs (un tas jau ir izskanējis), ka iepriekšminētie argumenti varētu attaisnot arī poligāmijas, kas ir ārpus Eiropas sastopams ģimenes modelis, atzīšanu. Taču poligāmija, vismaz pagaidām, ir pretēja Rietumu kultūras telpas priekšstatiem par labiem tikumiem.

Noslēdzot šīs pārdomas par Satversmē minēto ģimenes jēdzienu, gribētu vēlēt Latvijai stipras ģimenes, kurās valda mīlestība un savstarpēja cieņa, laimīgus bērnus un laimīgus vecākus!

1. Redakcijas piezīme. Pildot Satversmes tiesas spriedumu lietā Nr.2019-33-01, kas nosaka, ka ikvienas ģimenes dzīve ir neaizskarama, Tieslietu ministrija 2022.gada sākumā iesniedza Saeimai Civilās savienības likuma projektu.

TAISNĪGA TIESA. Aigars STRUPIŠS

Visnotaļ viennozīmīgi var teikt, ka grūti būs atrast kādu, kuram nebūtu viedokļa par taisnīgu tiesu. Diemžēl ar to viennozīmīgums beidzas.

Vieniem taisnīga tiesa būs tā, kura bezkaislīgi piemēro likumu. Citiem – tā, kura vienmēr meklē un atrod absolūto taisnību. Vēl kādam taisnīga tiesa būs tikai tā, kura spriedīs par labu viņam. Vienmēr būs arī tādi, kuri teiks, ka taisnīgas tiesas nav, jo tāda nevar būt. Jāsaprot, ka, tāpat kā mūsu pasaule, tā arī cilvēki ir ārkārtīgi daudzveidīgi un dažādi un katram ir, bija un būs savs skatījums.

Te mēs saskaramies ar nopietnu izaicinājumu: kā šādā viedokļu un attieksmju plurālismā panākt, lai tiesa, bez kuras tādā vai citā formātā nevar iztikt neviena sabiedrība, baudītu šajā sabiedrībā uzticību? Jo uzticēšanās trūkums padara tiesu, kurai vajadzētu būt sabiedrības taisnīguma ideālu turētāji, par kārtējo represīvo valsts orgānu.

Protams, mēs varam definēt taisnīgu tiesu profesionālajā juristu žargonā, caur legāļdefinīcijām, piepildot ģenerālklausulas, atrodot un konkretizējot tiesību principus utt., kā tas tiek darīts starptautiskajos cilvēktiesību dokumentos, Satversmē un tiesību doktrīnā. Piemēram, taisnīga tiesa ir neatkarīga tiesa. Taisnīga tiesa nodrošina visiem vienlīdzīgas tiesības likuma priekšā. Taisnīga tiesa ievēro pienācīgu procesu. Taisnīga tiesa nodrošina objektivitāti. Saprātīga vērotāja no malas tests objektivitātes noteikšanai, politiskā neietekmējamība utt. Un tad katru jēdzienu var analizēt, skaidrot, piepildīt ar saturu, konkretizēt, atklāt. Bet tā būs tikai viena monētas puse, jo ar teoriju mums viss ir kārtībā. Teoriju mēs esam daudz maz apguvuši, bet diemžēl brīžam šķiet, pie tā arī esam apstājušies. Bet daudz svarīgāka ir šīs monētas otra puse – kā tā darbojas praktiski, un problēmas parasti rodas tieši šeit.

Vai sabiedrība par taisnīgu uzskatīs tiesu, kuras spriedums ar vienām un tām pašām kļūdām tiek pārsūdzēts Senātā un atcelts trīs – četras – piecas reizes?

Vai sabiedrība par taisnīgu uzskatīs tiesu, kura pirmajā instancē izskata lietu 12 gadus vai kura divus gadus kavē sprieduma uzrakstīšanas termiņu?

Vai sabiedrība par taisnīgu uzskatīs tiesu, kurā krimināllietā par izvarošanu bez skatīšanas guļ pirmajā instancē 27 gadus un cietusi jau septiņus gadus ir mirusi – 20 gadus pēc nozieguma?

Domāju, visi saprot, ka šie jautājumi ir retoriski.

Pat ja tiesa būs perfekti taisnīgi izspriedusi 1000 lietas, šīs dažas lietas būs kā darvas pile medus mucā, kas uz ilgu laiku un nopietni iebojās tiesas reputāciju. Jā, var sevi mierināt, ka lielā mērā tas ir tāpēc, ka cilvēks visu labo uztver kā pašsaprotamu un nekoncentrējas uz to un ka atmiņā pārsvarā paliek spēcīgas emocijas izraisījušie negatīvie pārdzīvojumi. Bet tas ir vājš mierinājums, un cilvēku psiholoģijas īpatnības nav attaisnojums visām šīm problēmām. Daļēji jā, bet pat ne tuvu visam. Pietiekami liela daļa atbildības par trūkumiem jāuzņemas tiesnešiem pašiem.

Tomēr ir arī jāsaprot, ka taisnīgu tiesu nevar nodrošināt tikai tiesa un tikai tiesneši. Un ka taisnīga tiesa nesākas lietas izskatīšanas laikā tiesas zālē, lai gan lielākoties pie šāda viedokļa arī apstājamies. Bet patiesībā dzīve ir sarežģīta, nevis vienkārša, krāsaina, nevis melnbalta un daudzdimensionāla, nevis plakana.

Varbūt kādreiz vienkārši jāizbāž galva ārā no „kastēs” un jāpaskatās apkārt plašāk?

Taisnīga tiesa sākas arī ar kvalitatīvu tiesnešu atlases un amatā apstiprināšanas procedūru, kuras gaitā tiek rūpīgi izvērtētas ne vien tiesneša juridiskās zināšanas, bet arī viņa reputācija, patiesā motivācija un sociālās prasmes. Savukārt kvalitatīvu atlasīti ir ļoti, ļoti grūti nodrošināt, ja dažādu iemeslu dēļ uz tiesneša amatu nepiesakās labākie juristi. Ne gluži pēdējais apsvērums šeit ir arī tiesnešu amata atlīdzības apmērs, kurš juristu darba tirgū gadu desmitus bija zem katras kritikas un atturēja daudz spēcīgāko juristu nonākšanu tiesās.

Varbūt taisnīga tiesa sākas augstskolā, kurā tiek sagatavoti juristi? Kur no pasniedzēju profesionalitātes, godaprāta un piemēra studenti gūst pirmo priekšstatu par jurisprudences augstāko mērķi – nodrošināt tiesiskumu sabiedrībā, bez kā cilvēce nevar pastāvēt civilizētā formātā?

Bet varbūt taisnīga tiesa sākas jau skolā un ģimenē, kur jaunie sabiedrības locekļi, kuri vēlāk kļūs par tiesnešiem, prokuroriem, advokātiem, notāriem un tiesu izpildītājiem, veido un attīsta savas cilvēciskās pamatvērtības?

Krimināllietā taisnīga tiesa nevar iztikt bez kvalitatīvas izmeklēšanas, kurai seko kvalitatīva apsūdzība un ne mazāk kvalitatīva aizstāvība. Civillietā un administratīvajā lietā taisnīga tiesa sākas ar saprotamu pieteikumu, ne mazāk saprotamiem atbildētāja iebildumiem, ja tādi ir, un godprātīgi iesniegtiem pierādījumiem. Tas viss rada nepieciešamos priekšnoteikumus kvalitatīvai un efektīvai tiesas darbībai. Un tas dod pamatu normālam tiesneša darbam un taisnīgai tiesas spriešanai.

Populāra kļūda ir viedoklis „man pienākas taisnīga tiesa”, ja vienlaikus ignorē pretpienākumus. Jā, tiesības uz taisnīgu tiesu ir katram. Taču taisnīga tiesa nenozīmē tikai tiesības. Taisnīga tiesa nozīmē arī pienākumus. Grūti panākt taisnīgu tiesu, ja liecinieki neierodas uz tiesas sēdēm, ja lietas dalībnieki novilcina tiesas sēdes, nesniedz pierādījumus un nodarbojas ar procesuālo huligānismu. Tāpēc likums dod tiesnesim gan formālo autoritāti, gan adekvātus rīkus, lai novērstu šādus traucējumus un sarežģījumus. Taču, lai to darītu, ar formālo autoritāti jeb varas atribūtiem nepietiek; tiesnesim ir jābūt personiskajai autoritātei. Laiki, kad tiesneša autoritāti varēja balstīt tikai formālajās regālijās – amata nosaukumā, mantijā un ķēdē, ir pagājuši. Mūsdienās pilnvērtīga autoritāte vairs nav garantēta, tā jāiegūst: ar cilvēcīgu attieksmi, ar profesionalitāti, ar personisko piemēru. Un, protams, ar skaidriem, konkrētiem un labi pamatotiem spriedumiem, kuros atrodams viss, kas vajadzīgs saprotamai lietas izspriešanai, un nav atrodams nekas, kas tam nav absolūti nepieciešams.

Liela nozīme tiesību uz taisnīgu tiesu nodrošināšanā ir tiesnešu pašpārvaldei – kvalifikācijas kolēģijai, disciplinārkolēģijai un ētikas komisijai. Tām ir nepārvērtējama nozīme tiesnešu kvalitātes un ētikas latīņas noturēšanā. Tādēļ šajās institūcijās jāievēlē visautoritatīvākie tiesneši, kuri spēj noturēt šo latīņu pienācīgā līmenī un kuri paši kalpo kā paraugs pārējiem tiesnešiem.

Visbeidzot, tiesības uz taisnīgu tiesu grūti nodrošināt bez kvalitatīvas tiesnešu tālākizglītības sistēmas, kas ne vien palīdz tiesnešiem sekot jurisprudences jaunumiem, bet arī palīdz viņiem adaptēties strauji mainīgajā sociālajā un tehnoloģiskajā vidē.

Viss attīstās. Dažos pēdējos gados attīstība ir bijusi sevišķi iespaidīga. Ir iedarbinātas jaunas, būtiski atšķirīgas tiesnešu atlases kārtības ar kompleksu atlases kritēriju kopumu. Pēc gandrīz 30 gadiem un diviem (!) Satversmes tiesas spriedumiem pēdējos dažos gados beidzot ir sākusies pozitīva kustība tiesnešu amata atlīdzības jautājumā, kas, lai gan vēl daudz darba priekšā, tomēr jau tuvina tiesneša amata atlīdzību konkurētspējīgam līmenim un pamazām palīdz piesaistīt vairāk labu juristu. Augstākajā juridiskajā izglītībā ir ieviests vienots valsts eksāmens. Tieslietu padome jaunajā stratēģijā ir uzņēmusi kursu uz tiesu varas neatkarības stiprināšanu, atsaistot to pilnībā

no izpildvaras ietekmes. Tiek veidota gan saturiski, gan institucionāli jauna tiesnešu apmācības sistēma. Tiek darīts ļoti daudz, lai visās jomās stiprinātu priekšnoteikumus taisnīgas tiesas nodrošināšanai.

Ir cilvēki, kuri attieksmi pret tiesu pauž, citējot Jaunās Derības frāzi „netiesājiet, lai jūs netopot tiesāti” (Mat 7:1). Tomēr viņi aizmirst, ka tiesājam mēs visi. Jo tiesāšana notiek ne tikai tiesās, bet turpat vai katrā mūsu solī: mēs vērtējam, mēs izsakām patiku vai nepatiku, mēs priecājamies vai nosodām. Aicinu visus biežāk palūkoties uz šo procesu metalīmenī, pavērot sevi šajā procesā no malas. Jo tas palīdz saprast, ka patiesībā tā ir tikai puse no domas. Otra puse, kuru starp citu var uzskatīt par taisnīgas tiesas kvintesenci, ir paslēpusies turpinājumā: „... jo, ar kādu tiesu jūs tiesājat, ar tādu jūs tapsit tiesāti; un ar kādu mēru jūs mērojat, ar tādu jums taps atmērots” (Mat 7:2).

TAISNĪGUMS. *Veronika KRŪMIŅA*

„Neviena kultūra un neviens laikmets negrib atteikties no taisnīguma. Kopš seniem laikiem viens no cilvēces vadošajiem mērķiem ir tas, lai pasaulē valdītu taisnīgums” – raksta mūsdienu filozofijas un ētikas pārstāvis Otrfrīds Hefe.¹ Taču cilvēces attīstība uzskatāmi demonstrē, ka izpratne par taisnīgumu līdz ar laiku ir mainījusies. Piemēram, taisnīguma izpratnei mūsdienu demokrātiskā tiesiskā valstī neatbilst Vecajā Derībā minētais princips „dzīvību pret dzīvību, aci pret aci, zobu pret zobu, roku pret roku, kāju pret kāju”. Šī taisnīguma izpratnes transformācija ir saistīta ar cilvēka kā augstākās vērtības un cilvēka cieņas koncepta attīstību.

Demokrātija kā valsts pārvaldes forma tautai ļauj veidot valsti, kurā attiecību pamatā ir tautas vairākuma taisnīguma ideja. Demokrātiskas tiesiskas valsts galvenais mērķis ir taisnīguma nodrošināšana. Tajā pašā laikā autoritārām un totalitārām iekārtām ir raksturīgs šķietams taisnīgums. Šajās iekārtās atsevišķa indivīda izpratnei par taisnīgumu ir jābūt tādai, kas atbilst varas sludinātajam taisnīgumam. Taču varas sludinātā taisnīguma saturs nav nekas cits, kā pie varas esošo subjektīva interese saglabāt un palielināt savu varu.

Taisnīguma izpratne ir cieši saistīta ar konkrētā sabiedrībā pastāvošiem vērtību priekšrakstiem. Dažādās kultūrās tie var atšķirties. Arī katram cilvēkam piemīt sava izpratne par taisnīgumu jeb taisnīguma mērs. Tāpēc ir svarīgi stiprināt taisnīgumu kā ētisku vērtību. Par taisnīgumu var runāt kā par rakstura īpašību kopumu un domāšanas veidu, kas veidojas dažādu faktoru ietekmē: ģimenē, skolā, plašākā sabiedrībā, arī valsts un indivīda savstarpējās attiecībās.

Lai sasniegtu taisnīgumu, uz taisnīgumu jātiecas cilvēciskajās attiecībās. Taisnīguma idejas pastāvēšanu nodrošinām gan mēs visi kopā kā sabiedrība, gan katrs atsevišķi – ģimenē, uz ielas, savā darbavietā. Mēs esam tie, kas veido taisnīguma ikdienas telpu un valsts kopējo taisnīguma telpu. Dažas no taisnīgas rīcības izpratnēm – būt objektīvam, ievērot vienlīdzību, nodrošināt, lai katrs saņem to, kas viņam pienākas. Rīkoties taisnīgi nozīmē arī izsvērt un līdzsvarot pretnostatītas intereses,

piešķirot katrai atbilstošu svaru.² Ne velti ir sakāmvārds – gudrā sirds ir līdzīga svāriem.³ Minēto var attiecināt tiklab uz ikvienām attiecībām, kā arī uz valsti kopumā.

Taisnīguma jēdziens ir daudzdimensionāls. Taisnīguma jēdziens tiek lietots dažādās nozarēs, arī tiesību zinātnē, kur tas ir viens no centrālajiem jēdzieniem. Satversmes ievadā taisnīgums tiek minēts kā viens no saliedētas sabiedrības pamatiem. Satversmē taisnīguma jēdziens minēts vēl divos pantos – pantā par tiesībām uz taisnīgu tiesu un personas tiesībām uz taisnīgu atlīdzinājumu. Taču, nenoliedzami, taisnīguma ideja ir likta Latvijas kā demokrātiskas valsts veidošanas pamatos un kā suverēna pamatvērtība caurvij visu Satversmi.

Valsts kontekstā pienākums nodrošināt taisnīgumu pirmām kārtām gulstas uz likumdevēju. Likumdevējam jānodrošina tāds likumdošanas process, kas veicina uzticēšanos valstij un tiesībām, proti, vieš pārliecību, ka izraudzītais risinājums ir taisnīgs.⁴ Likumdevējam ir jārod taisnīgs līdzsvars starp sabiedrības kopējām un indivīda interesēm, nodrošinot valsts ilgtspējīgu attīstību. Likumdevējam vienmēr ir jāraugās, lai tā noteiktais regulējums būtu efektīvs, piemērots un nodrošinātu taisnīgumu konkrētu dzīves gadījumu risināšanā.⁵ Šie ir daži no likumdevēja izaicinājumiem, meklējot līdzsvaru starp dažādām interesēm.

Savukārt no sociāli atbildīgas valsts virsprincipa izriet pienākums nodrošināt sociālo taisnīgumu, kas ietver rūpes par sociālo atšķirību izlīdzināšanu, vājāko aizsardzību un iespēju vienlīdzību.⁶ Sociālais taisnīgums palīdz mazināt plaisu starp formālu vienlīdzību un faktiski pastāvošajiem sociālajiem ierobežojumiem. Sociālais taisnīgums ir būtisks priekšnoteikums sabiedrības vispārējai labklājībai un sociālajam mieram.

Tā kā demokrātiskas tiesiskas valsts galvenais mērķis ir taisnīguma nodrošināšana, tas ir arī likumu galvenais mērķis. Likumdevēja pieņemto normu atbilstības kontroli taisnīguma principam veic Satversmes tiesa. Pienācīgā kārtībā pieņemtam likumam ir jānodrošina saskaņa un līdzsvars, vienādos un salīdzināmos

apstākļos esošu personu vienlīdzība un labumu sadale proporcionāli personu nopelniem, tādējādi taisnīguma princips ierobežo likumdevēja rīcības brīvību likuma pieņemšanā, sākot jau ar likuma mērķa, subjektu un objektu izvēli.⁷

Atcerēsimies, ka likumdevēju kā valsts varas orgānu veido konkrēti cilvēki. Lai gan taisnīguma latīņu likumdevēja darbā nosaka Satversme, konkrētu likumu taisnīgums ir atkarīgs no Saeimā ievēlēto deputātu kopuma. Tieši deputātu ētiskās vērtības un izpratne par taisnīgumu veido likumdevēja kā valsts varas orgāna autoritāti. Taču tas, kādu deputātu rokās būs likumdošanas process, ir atkarīgs tikai no mums – vēlētajiem.

Taču ar taisnīguma idejas iekļaušanu pamatlikumā un citos likumos pašu par sevi nepietiek. Taisnīguma nodrošināšana vēl lielākā mērā ir tiesību piemērotāju rokās. Īpaša loma taisnīguma nodrošināšanā ir tiesām. Tiesa parasti ir pēdējā vieta, kurā tiesiskā ceļā konkrētajā gadījumā cilvēks var panākt taisnību. Taču tiesas un procesa dalībnieku izpratne par to, kas ir taisnīgs, var atšķirties. Tiesā nereti saduras subjektīvais taisnīgums kā atsevišķa cilvēka priekšstats par to, kas ir taisnīgi, ar objektīvo taisnīgumu kā individuālo priekšstatu līdzsvarojumu atbilstoši sabiedrībā vispārēji atzītām vērtībām.⁸

Tieši tiesnesis ar savu darbu dod pārlicību sabiedrībai, ka dzīvojam taisnīgā valstī. Tādēļ tiesnesis ir jābūt ne vien augstas raudzes profesionālim, bet arī morālai autoritātei ar augstiem ētiskajiem standartiem un nevainojamu reputāciju, savā dzīvē iemiesojot tās vērtības, par kurām viņš iestājas, spriežot tiesu. Tādējādi tiesnesis, gan pildot amata pienākumus, gan darbojoties ārpus tiem, pastāvīgi atrodas taisnīguma sardzē.

Taisnīgs spriedums kā tiesvedības rezultāts ir neatņemams tiesību uz taisnīgu tiesu elements. Taisnīgs spriedums vairo ne tikai konkrētā procesa dalībnieku, bet arī visas sabiedrības uzticēšanos tiesībām un valstij. Tiesas pienākums ir praksē garantēt vai materializēt taisnīgumu.⁹ Zināmā mērā tieši tiesā taisnīgums teorijā kļūst par taisnīgumu praksē. Atsaucoties uz taisnīguma principu, tiesa ar juridisko metožu palīdzību var koriģēt rakstītās tiesību normas, panākot taisnīgu konkrētas lietas risinājumu. Taisnīgam spriedumam nav nekā kopīga ar tiesību formālu piemērošanu un tiesību apiešanu, tiesību nihilismu un ļaunprātīgu izmantošanu vai to pieļaušanu kādam no procesa dalībniekiem.

Lai tiesas procesa ietvaros tuvinātu subjektīvo un objektīvo taisnīgumu, nozīme ir ne tikai materiālajam taisnīgumam, bet arī procesuālajam taisnīgumam. Tas nozīmē, ka arī tiesas procesam ir jābūt tādām, lai

nodrošinātu taisnīguma prasību ievērošanu, tostarp tiesas objektivitāti, tiesības tikt uzklausītam, pienācīgu un saprotamu sprieduma pamatojumu. Turklāt pamatojumam jābūt tādām, lai procesa dalībnieki justos tiesas sadzirdēti un spriedumā tiktu atbildēti uz to būtiskajiem argumentiem. Sabiedrības uzticēšanos tiesiskajai sistēmai vairo ne tikai procesa formāla ievērošana, bet arī cieņpilns tiesas process. Cieņpilnā tiesas procesā tiesnesis neceļ procesuālos mūrus, formāli piemērojot procesuālās tiesības. Tieši pretēji – tiesa cenšas veidot dialogu ar procesa dalībniekiem.

Atgriežoties pie taisnīguma dimensijām, lai arī kādā aspektā par taisnīgumu tiek runāts, tā centrā ir attiecības – gan cilvēku starpā, gan starp cilvēku un valsti. Neraugoties uz atsevišķu cilvēku, kā arī sabiedrību atšķirībām taisnīguma izpratnē, būtībā taisnīgumu raksturo cilvēcei kopīgs universāls kodols. Šādā izpratnē taisnīgums kā savstarpējo attiecību – gan ikdienišķā izpratnē, gan valsts kontekstā – mērķis un vienlaikus mērāukla ir cilvēces mantojuma fenomēns.

Domājot par Latviju kā valsti, kurā katrs cilvēks baudītu taisnīguma augļus, uzrunā Māras Zālītes vārdi: „nevis vara, bet gan tauta ar savu cilvēcisko kvalitāti izšķirs Latvijas nākotni” un „valsts nevar pastāvēt materiālajā plāksnē, ja tās ideja, veidols un jēga nedzīvo cilvēku apziņā. Galvās un sirdī”.¹⁰

1. Hefe O. Taisnīgums. Filosofisks ievads. Rīga: Zvaigzne ABC, 2009, 9.lpp.
2. Bārdiņš G. Dialoga loma tiesas spriešanā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2016, 59.lpp.
3. Par tiesām un tiesnešiem. Rīga: Zinātne, 1979, 310. lpp.
4. Satversmes tiesas 2018.gada 12.aprīļa sprieduma lietā Nr.2017-17-01 21.3. punkts. Latvijas Vēstnesis, 13.04.2018., Nr.74.
5. Valsts prezidenta Egila Levita 2021.gada 6.aprīļa paziņojums Nr.6 „Par Dzīvojamo telpu īres likumu”. Latvijas Vēstnesis, 06.04.2021., Nr.65A.
6. Grigore-Bāra E., Kovaļevska A., Liepa L., Levits E., Mits M., Rezevska D., Rozenvalds J., Sniedzīte G. Latvija ir neatkarīga demokrātiska republika. Grām.: Latvijas Republikas Satversmes komentāri. Ievads. I nodaļa. Vispārējie noteikumi. Autoru kolektīvs prof. R.Baloža zinātniskā vadībā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2014, 219. lpp.
7. Satversmes tiesas tiesneses Daigas Rezevskas 2017.gada 2.novembra atsevišķo domu lietā Nr.2016-14-01 5.punkts. Latvijas Vēstnesis, 18.12.2017., Nr.251.
8. Bārdiņš G. Dialoga loma tiesas spriešanā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2016, 46.lpp.
9. Osipova S. Politisks vai juridisks jēdziens. Grām.: Inovāciju juridiskais nodrošinājums: Latvijas Universitātes 70.konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2012, 264.lpp.
10. Zāliete M. Par preambulu ar pēcvārdu. Diena, 28.10.2013.

GODĪGUMS. *Valerijans JONIKĀNS*

Ir lietas, bez kurām nav iedomājama nevienas dzīvas būtnes pastāvēšana, – gaiss, gaisma, ūdens, barība. Tāpat ir lietas, bez kurām nav iedomājama civilizētas sabiedrības un civilizētu attiecību pastāvēšana. Viens no pilāriem, uz kuriem balstās cieņpilna attieksme vienam pret otru un jebkura mūsu dzīves sfēra, ir godīgums.

„Godīgi?” – nebūdami pārliecināti par dzirdētā patiesību, mēs esam pārjautājuši kam nu kurā reizē – savam smilšu kastes spēļu biedram, sievai vai vīram, dēlam vai meitai, kolēģim, padotajam, kaimiņam.

„Godīgi!” – šis apgalvojums savukārt izstaro vaļsirdību un izslēdz melus, šaubas par patiesību un rada mieru un pašārvību.

„Ja godīgi...” – izsvēris teikto uz godīguma un savas sirdsapziņas svāriem, runātājs izšķīries teikto koriģēt un teikt taisnību.

Kas ir godīgums?

Neskatoties uz iespējamo sodu, atzīties par saplēstu trauku, pastrādātu nedarbu, neatdotu parādu, nepatiesu apgalvojumu, par otra pierunāšanu vai piespiešanu izdarīt neatļautu lietu, par manipulēšanu ar faktiem.

Godīgums vispirms jau nozīmē nekaitēt citam.

Godīgums nozīmē darīt otram tā, kā to darītu pats sev.

Godīgums nozīmē atteikties no labuma, kas tajā brīdī ir vairāk nepieciešams kādam citam.

Godīgums nozīmē nenodot patiesību, pat ja tas draud ar atsvešinātību un ietekmes zaudēšanu.

Un vēl un vēl – tik daudz lietas izsijājamas caur godīguma izvērtēšanas sietu.

Godīgums ir cilvēkam raksturīga vērtība vai kvalitāte, kurai ir cieša saikne ar patiesības un taisnīguma principiem un morālo integritāti. Godīgs cilvēks ir tas, kurš vienmēr cenšas nostādīt patiesību savu domu, izteicienu un rīcības priekšā. Tādējādi šai kvalitātei ir ne tikai sakars ar indivīda attiecībām ar citu vai citiem, vai ar pasauli, bet var arī teikt, ka cilvēks ir godīgs pret sevi, kad viņam ir ievērojama pašapziņa, un tas atbilst tam, ko viņš domā. Godīguma pretstats ir negodīgums – prakse, ko mūsdienu sabiedrībā parasti noraida, jo tā ir saistīta ar liekulību, korupciju, noziedzību un neētisku rīcību.

Godīguma jēdziena izpratnei ir piedāvāts šāds vienkāršs piemērs. Skolnieks uzdoto mājasdarbu nav izpildījis pats, bet norakstījis. Saņēmis uzslavu par augsto novērtējumu, viņš atzīst, ka mājasdarbs nav viņa paša izpildīts. Vai viņš uzslavējams par godīgumu, atzīstot norakstīšanas faktu? Bet viņš taču ir bijis negodīgs, jo ir norakstījis. Pozitīvo te var atrast tikai atklātībā.

Godīgums kā ētiska vai morāla kvalitāte sabiedrībā ir cieši saistīts arī ar sirsni, saskaņu, integritāti un cieņu. Bet, tā kā cilvēka patiesība nekad nevar būt absolūta, godīgums ir arī subjektīva vērtība, ciktāl tā ir atkarīga no konteksta un iesaistītajiem dalībniekiem. Šī iemesla dēļ kļūst grūti noteikt kopīgus morāles parametrus no vienas sabiedrības vai no vienas kultūras uz otru. Un pat starp grupām vai starp indivīdiem šie priekšstati var radikāli mainīties, un tas, kas vienam ir otra cilvēka godīguma pazīme, citam nav.

Ir svarīgi būt godīgam ne tikai pret citiem, bet arī pašam pret sevi, jo īpaši jautājumā par motīviem, pēc kuriem mēs izdarām savas izvēles.

Godīgums nav juridisks termins, taču panākt likumdošanā, valsts pārvaldē, tiesā, plašsaziņas līdzekļos nepieciešamo taisnīgumu un likumību bez tā nav iespējams.

Satversmē **godīgums** kā viens no saliedētas sabiedrības pamatiem līdzās uzticībai Latvijai, latviešu valodai kā vienīgajai valsts valodai, brīvībai, vienlīdzībai, solidaritātei, taisnīgumam, darba tikumam un ģimenei ir ietverts tās preambulā. Tas ir aicinājums ikvienam Latvijai piederušajam piemērot šīs ētiskās vērtības savā dzīvē.

Uzņemoties tiesneša pienākumus, arī tiesnesis zvēr būt **godīgs** un taisnīgs. Un, pat ja šis godīguma apliecinājums nebūtu uzrakstīts melns uz balta, tas

vienalga būtu nepieciešamais elements ceļā uz taisnīgu tiesu, un bez šīs kvalitātes cilvēks nevarētu būt tiesnesis.

Satversmes 18. pantā ietvertais Saeimā ievēlētās personas svinīgā solījuma teksts apliecina, ka, uzņemoties Saeimas deputāta amata pienākumus, deputāts Latvijas tautas priekšā zvēr (svinīgi sola) būt uzticīgs Latvijai, stiprināt tās suverenitāti un latviešu valodu kā vienīgo valsts valodu, aizstāvēt Latviju kā neatkarīgu un demokrātisku valsti, savus pienākumus pildīt **godprātīgi** un pēc labākās apziņas.

Godprātīgi.

Satversmes sapulces debatēs, apspriežot Satversmes likumprojektu, deputāts Francis Trasuns 1921. gada 21. septembra, 4. oktobra, 5. oktobra sēdēs, runājot par demokrātismu kā augstāko principu, Satversmi, līdzīgi Amerikas Savienoto Valstu konstitūcijai, aicināja uzsākt ar pateicības vārdiem Dievam, par ko saņēma ironisku sociāldemokrātu attieksmi. Kā garīdznieks, kā kristīgās tautas un Latgales Kristīgo zemnieku savienības ievēlēts pārstāvis viņš apliecināja principialitāti un piederību tiem ideāliem, kas viņu dzīvē bija vadījuši, un vēlējās, lai tie būtu arī Latvijas tautas vadmotīvs. Viņš bija godīgs Dievam un tautai doto solījumu priekšā.

Ja „parastajā” dzīvē godīguma/godprātības jēdziena izpratne grūtības nesagādā, politikā katrs strāvojums šim jēdzienam var piešķirt citu saturu.

Saeimas deputāta zvērestā apliecinātais „godprātīgi”... Atbilstoši elektorāta vēlmēm, partijas programmai vai frakcijas disciplīnai?

Satversmē kopš pirmsākumiem noteikta apziņas brīvība. Tā neietvēra postulātu, ka ikvienam valsts piederīgajam ir jātic Dievam. Sociāldemokrāti bija cita pasaules uzskata piekritēji, un pašsaprotami, ka, esot savās pozīcijās, viņi oponenta F. Trasunam. Izrādās, arī viņi bija principiāli un godīgi, aizstāvot savu viedokli.

Vai, iestājoties par „krievu skolām”, Saeimas deputāts rīkojas godprātīgi? Tas ir pretrunā viņa dotajam svinīgajam solījumam stiprināt latviešu valodu kā vienīgo valsts valodu. Taču atbilstoši „krievu skolu” kustības mērķiem un uzstādījumiem viņš būs godīgs, uzticams un pat varonīgs.

Viens godīgums sabiedrībā, cits interešu grupā un vēl cits ģimenē? (Jājautā sirdsbalsij!)

Cilvēktiesības, daudzas un dažādas pilsoniskās sabiedrības aktivitātes mūsdienu pasaulē iegūst arvien jaunas dimensijas. Un, tāpat kā jebkuras dabiskās tiesības, arī šīs pēc vienlīdzības un godīguma parametriem prasa tām cienīgu vietu.

Bet kā tas atbilst demokrātiskās valsts principam un tautas suverēnajai varai? Turklāt vai tas atbilst dabiskai noteikto lietu kārtībai, un vai tas ir godīgi pret nākamajām paaudzēm un, visbeidzot, pret mūsu civilizāciju?

Robērs Šūmanis (*Robert Schuman*), kuram bija uzticēta sūtība likt mūsdienu Eiropas celtnes pamatakmeni un kurš Vatikānā notiekošajā beatifikācijas procesā ir pasludināts par svētīgu, ar savu darbību aicinājis atjaunot katras demokrātiskas nācijas gribu un krietnumu politikā. Viņa personības aicinājums ir bijis „vēlēties vairāk” – vairāk atbildības, atklātības un godprātības.

Vēlēties vairāk arī it visur Latvijā – ģimenē, skolā, sabiedrībā, Saeimā, valsts pārvaldē, tiesā.

SOCIĀLI ATBILDĪGA VALSTS. *Anita KOVAĻEVSKA*

Sociāli atbildīgas valsts princips ir viens no Latvijas Republikas valsts iekārtu raksturojošiem principiem, un tas sastāv no šādiem četriem elementiem:

- 1) valsts pienākuma nodrošināt cilvēka cienīgas eksistences minimālos priekšnoteikumus;
- 2) valsts pienākuma nodrošināt aizsardzību sociāla riska gadījumā;
- 3) valsts pienākuma rūpēties par sociālo taisnīgumu;
- 4) cilvēka saistības ar sabiedrību.¹

Lai arī šis princips ir valsts iekārtu raksturojošs un šobrīd ir minēts Satversmes ievada 4. rindkopā, to pirmo reizi „atklāja” nevis Satversmes tēvi vai Satversmes grozījumu autori, bet gan Satversmes tiesa. Tas, protams, nenozīmē, ka jau pirms tam tiesību aktos nebūtu iekļauts tāds regulējums un arī praksē realizēta tāda politika, kas lielākā vai mazākā mērā vērsta uz sociāli atbildīgas valsts principa īstenošanu. Taču tieši Satversmes tiesa bija tā, kas pirmo reizi nosauca šo principu vārdā un iezīmēja tā saturu savā 2006.gada 2.novembra spriedumā lietā Nr.2006-07-01. Un tieši pateicoties Satversmes tiesai, mēs runājam par sociāli atbildīgu valsti, nevis sociālu valsti vai labklājības valsti, kā tas ir pieņemts daudzu citu valstu tiesību sistēmās. Ar sociālo atbildību parasti tiek saprasts tas, ka organizācija uzņemas atbildību par tās lēmumu un darbību ietekmi uz sabiedrību un vidi, sekmējot ilgtspējīgu attīstību.² Līdz ar to Latvijā jau principa nosaukums parāda tā ciešo saistību ar solidaritāti un ilgtspējīgu attīstību.

Varbūt tāpēc mazāk pārsteidzoši var šķist tas, ka Satversmes tiesa savos spriedumos diezgan bieži ir atsaukusies uz sociāli atbildīgas valsts principu, lai pamatotu, ka likumdevēja noteiktie ierobežojumi sociālā nodrošinājuma jomā ir atbilstoši Satversmei. Pamatā tas ir saistīts ar tādiem ierobežojumiem, kas ir vērsti uz valsts sociālās apdrošināšanas sistēmas ilgtspējas nodrošināšanu, līdzsvarojot valsts sociālās apdrošināšanas budžeta ieņēmumus ar izdevumiem. Kā norādīja Satversmes tiesa savā 2009.gada 26.novembra spriedumā lietā Nr.2009-08-01, „valstij ir ne tikai tiesības, bet arī pienākums savas saistības sociālo tiesību jomā samērot ar savām ekonomiskajām iespējām. Pretējā gadījumā aprūtināta var tikt citu valsts pienākumu izpilde, tajā skaitā citu sociālo tiesību realizēšana. Tāpat uzsverams, ka valstij ir jānodrošina pensiju sistēmas ilgtspēja, garantējot, ka tiesības uz sociālo nodrošinājumu būs īstenojamas arī nākamajās paaudzēs. Pienākums izveidot ilgtspējīgu sociālās drošības sistēmu ir tiesību uz sociālo nodrošinājumu pamatā un izriet arī no sociāli atbildīgas valsts principa”. Tādējādi šajās lietās faktiski tiek uzsvērtā viena no sociāli atbildīgas valsts principa pamatā esošajām vērtībām – solidaritāte, turklāt solidaritāte ne tikai dažādu šobrīd dzīvojošu personu grupu starpā, bet arī solidaritāte ar nākamajām paaudzēm.

Taču tas nav vienīgais veids, kā sociāli atbildīgas valsts princips var tikt praktiski izmantots. 2020.gads pierādīja, ka mūsdienās, kad Satversmē ir iekļauts plašs sociālo tiesību loks un tiesības uz sociālo nodrošinājumu ir detalizēti noregulētas dažādos tiesību aktos, arī sociāli atbildīgas valsts princips tomēr var būt nozīmīgs tiesību uz sociālo nodrošinājumu aizsardzībā. Satversmes tiesa 2020.gadā lietā Nr.2019-24-03, lietā Nr.2019-25-03, lietā Nr.2019-27-03 un lietā Nr.2020-07-03 atzina, ka

apstrīdētās normas, kas noteica dažādu veidu sociālā nodrošinājuma minimālo apmēru, neatbilst Satversmei. Šajās lietās Satversmes tiesa uzsvēra citu sociāli atbildīgas valsts principa pamatā esošu vērtību – cilvēka cieņu, norādot, ka no cilvēka cieņā balstītas sociāli atbildīgas valsts principa izriet likumdevēja pienākums izveidot tādu sociālo nodrošinājumu, kas vērsts uz cilvēka cieņas kā demokrātiskas tiesiskas valsts augstākās vērtības aizsardzību, sociālās nevienlīdzības izlīdzināšanu un valsts ilgtspējīgu attīstību.

Pirmšķietami var likties, ka šāda veida lietas, kur tiek runāts par cilvēka cieņai atbilstošu sociālā nodrošinājuma minimālo līmeni, nav saistītas ar solidaritāti, jo tajās runa ir par atsevišķu indivīdu tiesībām. Taču arī tajos gadījumos, kad runa ir par valsts pienākumu nodrošināt cilvēka cienīgas eksistences minimālos priekšnoteikumus un aizsardzību sociāla riska gadījumā, solidaritātei ir nozīmīga loma, jo mehānismi, ar kuru palīdzību šie pienākumi tiek īstenoti, ir balstīti tieši uz solidaritāti, tā kā šie mehānismi tiek finansēti no visas sabiedrības locekļu veiktām nodokļu iemaksām vai valsts sociālās apdrošināšanas iemaksām. Un arī pati ideja, ka valstij kā sabiedrības kopīgas darbības instrumentam ir pienākums rūpēties par attiecīgo tiesību nodrošināšanu, balstās uz solidaritāti vai nu kā ideālos balstītu vērtību, vai arī kā ļoti praktisku apsvērumu, atzīstot, ka cilvēks nav vientuļa sala, bet dzīvo sabiedrībā, tāpēc arī katra paša drošības un labklājības nodrošināšanai ir būtiski, lai sabiedrībā nebūtu daudz tādu cilvēku, kas cieš no trūkuma.

Solidaritāte ir sociāli atbildīgas valsts principa pamatu pamats, jo visi šā principa elementi ir balstīti uz to. Uz pirmo divu elementu saistību ar solidaritāti jau tika norādīts. Savukārt pārējo divu elementu gadījumā šī saistība ir acīmredzama. Sociālais taisnīgums ietver sevī rūpes par sociālo atšķirību izlīdzināšanu, vājāko aizsardzību un iespēju vienlīdzību. Līdz ar to, atzīstot, ka valstij ir jā rūpējas par sociālo taisnīgumu, arī faktiski runa ir par to, kāds ir labākais sabiedrības kopdzīves modelis un ka mums visiem kopā ir jā rūpējas par vājākajiem sabiedrības locekļiem. Ceturtais elements – cilvēka saistība ar sabiedrību – ir tiešs solidaritātes idejas atspoguļojums. Līdz ar to, ja mēs gribam lai Latvija būtu patiesi sociāli atbildīga valsts un sociāli atbildīgas valsts princips tiktu īstenots pilnībā, mums ir jāapzinās, ka mēs katrs esam sabiedrības daļa un ka mūsu pienākums ir rūpēties arī par sabiedrības kopējo labumu, kas rezultātā kalpo arī katra paša individuālajām interesēm, nodrošinot iespēju dzīvot drošākā, labklājīgākā un harmoniskākā vidē.

1. Plašāk par šo principu skat.: Grigore-Bāra E., Kovaļevska A., Liepa L., Levits E., Mits M., Rezevska D., Rozenvalds J., Sniedzīte G. 1. pants. Latvija ir neatkarīga demokrātiska republika. Grām.: Latvijas Republikas Satversmes komentāri. Ievads. I nodaļa. Vispārējie noteikumi. Autoru kolektīvs R.Baloža zinātniskā vadībā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2014, 210.-223.lpp.; Kovaļevska A. Sociāli atbildīgas valsts princips kā Latvijas Republikas valsts iekārtu raksturojošs princips. Grām.: Ilgtspējīga attīstība un sociālās inovācijas. Zin. red. B.Bela. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2018, 34.-68.lpp.
2. Skat., piemēram, standartu ISO 26000: <https://www.iso.org/iso-26000-social-responsibility.html>

ADMINISTRATĪVO TIESU LOMA KONSTITUCIONĀLĀS IDENTITĀTES AIZSARDZĪBĀ

Uzstāšanās diskusijā „Pavērsiens: 10 gadi kopš valodas referenduma” Rīgas pilī 2022.gada 15.februārī



Veronika KRŪMIŅA

Senāta Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja

Valsts identitātes pamatā ir trīs klasiskie starptautisko tiesību kritēriji – teritorija, tauta un suverēnā valsts vara; tos papildina un konkretizē specifiski elementi, kurus nosaka attiecīgās valsts valststiesības.¹ Valsts patību veido konkrētās sabiedrības konstitucionālās pamatvērtības.

Administratīvajām tiesām ir nozīmīga loma konstitucionālās identitātes aizsardzībā. Šī loma izpaužas divējādi. Pirmkārt, administratīvās tiesas ikvienā lietā pārbauda, vai konkrētajā lietā piemērojamo tiesību normu piemērošanas rezultāts ir saderīgs ar tiesiskas un demokrātiskas valsts pamatprincipiem. Otrkārt, Senāta Administratīvo lietu departamentam (turpmāk – Senāts) ir kompetence vērtēt Centrālās

vēlēšanu komisijas atteikumu reģistrēt vēlētāju iesniegtu likumprojektu vai Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) grozījumu projektu.

LIETAS PAR ATTEIKUMU REĢISTRĒT VĒLĒTĀJU IESNIEGTU LIKUMPROJEKTU

Pēc valodas referenduma 2012.gadā likumdevējs Senātam piešķīra kompetenci vērtēt Centrālās vēlēšanu komisijas atteikumu reģistrēt vēlētāju iesniegtu likumprojektu vai Satversmes grozījumu projektu.² Šā vērtējuma pamatā ir jautājums, vai attiecīgais projekts atbilstoši Satversmes 78.pantam ir pilnīgi izstrādāts, kas ietver vērtējumu par tā atbilstību gan formas, gan satura prasībām. Minētais ietver arī pārbaudi, vai projekts nav pretrunā ar Satversmi, arī neaizskar Satversmes kodolu. Tādējādi Senātam ir kompetence vērtēt un nepieļaut tādus iecerētus jaunus likumus vai

¹ Par Latvijas valsts konstitucionālajiem pamatiem un neaizskaramo Satversmes kodolu. Konstitucionālo tiesību komisijas viedoklis un materiāli. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2012., 79.lpp. 162.punkts. Pieejams: https://juristavards.lv/wwwraksti/JV/Biblioteka/Gramatas/2012_Par_Latvijas_valsts_konstitucionalajiem_pamatiem_un_neaizskaramo_Satversmes_kodolu.PDF

² Grozījumi likumā „Par tautas nobalsošanu, likumu ierosināšanu un Eiropas pilsoņu iniciatīvu”. Latvijas Vēstnesis, 27.11.2012., Nr.186.

grozījumus Satversmē, kas varētu likvidēt Satversmes kodolu.

Atbilstoši Satversmes tiesas izstrādātajai metodoloģijai Senāts, vērtējot to, vai likumprojekts ir pilnīgi izstrādāts pēc satura, pārbauda, vai 1) tas neparedz izlemt tādus jautājumus, kuri vispār ar likumu nav regulējami; 2) pieņemšanas gadījumā tas nenonāktu pretrunā ar Satversmē ietvertajām normām, principiem un vērtībām; 3) pieņemšanas gadījumā tas nenonāktu pretrunā ar Latvijas starptautiskajām saistībām.³

Senāts ir atzinis, ka likumprojekts nav pilnībā izstrādāts, ja tā pieņemšanas gadījumā tas radītu pretrunu Latvijā spēkā esošajā tiesību sistēmā. Tātad vēlētāju iniciēts likumprojekts vai Satversmes grozījumu projekts, lai to varētu uzskatīt par „pilnīgi izstrādātu”, pēc sava satura nedrīkst būt pretrunā ne ar tiem Satversmes noteikumiem, kuras tas nepiedāvā grozīt, ne ar Satversmes kodolu, kas aptver elementus, kas veido Latvijas valsts identitāti un Latvijas demokrātiskās valsts iekārtas identitāti. Arī konstitucionālais likumdevējs, šajā gadījumā pilsoņu kopums, kas gan rīkojas Latvijas tautas vārdā, taču kā Satversmes konstituētās varas institūcija var darboties tikai Satversmes ietvaros, nevar šo kodolu aizskart. Citiem vārdiem – konstitucionāls orgāns vai institūcija, kura ir radīta ar konstitūciju, nevar pati rīkoties pretēji šīs konstitūcijas pamatiem, tos atceļot vai citādi izjaucot.⁴ Senāta uzdevums ir saskaņot un pieļaut tādus iecerētus jaunus likumus vai grozījumus Satversmē, kas varētu apdraudēt mūsu konstitucionālo identitāti.

Kopš 2012.gada Senātā ir iesniegti astoņi pieteikumi, kuros pārsūdzēts Centrālās vēlēšanu komisijas atteikums reģistrēt likumprojektu tautas nobalsošanai. No astoņiem pieteikumiem vienā gadījumā pieteikumu iesniedza vairākas fiziskās personas, četros gadījumos – politiskās partijas, bet trīs gadījumos – biedrības. Trīs pieteikumi netika pieņemti izskatīšanai, jo bija nokavēts pieteikuma iesniegšanas termiņš. Savukārt piecos gadījumos Senāts izskatīja pieteikumu pēc būtības. Visās šajās lietās pieteikumi tika noraidīti. Kopumā raugoties uz šāda veida pieteikumiem, jākonstatē, ka parasti tie atspoguļo aktuālās norises valstī, tādas, kurās tajā brīdī ir krasa viedokļu sadursme. Piemēram, 2014.gadā aktualitāte bija *euro* ieviešana. Šajā laikā tautas nobalsošanas ceļā bija vēlme nodrošināt lata saglabāšanu, un Senāts saņēma vairākus pieteikumus ar iniciatīvām, kuru mērķis bija lata saglabāšana. Savukārt pagājušajā gadā aktualitāte bija Covid-19 infekcijas pārvaldība un noteiktie ierobežojumi, lai mazinātu vīrusa izplatību, un Senāts saņēma divus pieteikumus saistībā ar šiem jautājumiem. Taču ir vērojama vēl kāda iezīme. Ik pa laikam tiek iesniegti pieteikumi, kuri tiešā vai netiešā veidā rada draudus Satversmes kodolam un pamatvērtībām. Šajā sakarā vēlos minēt divus piemērus.

³ Satversmes tiesas 2013.gada 18.decembra sprieduma lietā Nr.2013-06-01 13.2.punkts. Latvijas Vēstnesis, 20.12.2013., Nr.250.

⁴ Sal. Senāta 2014.gada 28.marta sprieduma lietā Nr.SA-3/2014 12.punkts. Pieejams: <https://www.at.gov.lv/downloadlawfile/4420>

2014.gadā tika virzīta iniciatīva grozīt Pilsonības likumu. Likumprojekts paredzēja automātisku pilsonības piešķiršanu visiem nepilsoņiem, ja vien konkrētā persona nav pret to rakstiski iebildusi. Faktiski likumprojekts paredzēja masveidā, neizdodot individuālus tiesību aktus, piešķirt Latvijas pilsonību visiem bijušās PSRS pilsoņiem, kuri pastāvīgi dzīvo Latvijā. Senāts atzina, ka šāds likumprojekts neatbilst nepārtrauktības doktrīnai, jo ir pretrunā līdz šim konsekventi paustajai valsts nostājai (kas saskaņā ar Neatkarības deklarāciju un Satversmi ir vienīgā konstitucionāli pieļaujamā) attiecībā uz bijušās okupētājvalsts – PSRS – pilsoņiem, kuriem pēc PSRS sabrukuma Latvijā piešķirts īpašais nepilsoņa statuss. Valsts nepārtrauktības doktrīna ietver arī pilsonības nepārtrauktības principu. Latvija ir konsekventi ievērojusi nepārtrauktības doktrīnu, neregulējot jautājumu par Latvijas pilsonību un par okupācijas rezultātā Latvijā iebraukušo un pēc valsts atjaunošanas palikušo okupētājvalsts piederīgo statusu. Senāts atzina, ka automātiska pilsonības piešķiršana nepilsoņiem bez individuāla izvērtējuma un uzticības solījuma neļauj prezumēt, ka šādā kārtībā papildināts pilsoņu kopums tikpat stingri kā iepriekš uzturēs savu lojalitāti Latvijas Republikai. Patiesa iekļaušanās un izpratne par valstī notiekošajiem demokrātijas procesiem ir nepieciešami priekšnoteikumi, lai tiktu īstenots Satversmes 1.pants. Tas savukārt lika Senātam izdarīt tālāku secinājumu, ka likumprojekts nonāk pretrunā ar Satversmes 1.pantu, ņemot vērā arī Satversmes 4.pantā noteikto latviešu valodas kā valsts valodas statusu.⁵

Vēl noteikti jāpiemin pieteikums par grozījumiem Izglītības likumā. Pieteicēja ar grozījumiem vēlējās papildināt pantu par izglītības iegūvi, paredzot, ka attiecīgu izglītību var iegūt arī „citās valodās”. Pieteicēja Senātam paskaidroja, ka ar citām valodām ir domāta latgaliešu un lībiešu valoda, taču ne no iesniegtā likumprojekta, ne Izglītības likuma kopumā neizrietēja, ka šajā likumā un likumprojektā ar citām valodām ir saprotama latgaliešu un lībiešu valoda. Senāts norādīja, ka latgaliešu valoda kā latviešu valodas paveids, tāpat kā lībiešu valoda nav uzskatāmas par „citām valodām” jeb „svešvalodām”. Likumprojektā ar „citām valodām” domājot latgaliešu un lībiešu valodu un pretstatot tās latviešu valodai, likumprojekts nonāca acīmredzamā pretrunā ar Valsts valodas likumā noteikto valodu jēdzienu lietojumu. Turklāt tas radīja neskaidrību gan par likumprojekta saturu, gan mērķi.⁶ Šis bija acīmredzami vāji aizplīvurots mēģinājums ar grozījumiem sasniegt pavisam citu mērķi, proti, mazināt latviešu valodas nozīmi izglītības apgūvē, tādējādi kopumā mazinot latviešu valodas – kā centrālā nacionālas valsts elementa – aizsardzību.

CITAS ADMINISTRATĪVĀS LIETAS

Kā jau minēts iepriekš, Senāta kompetence izskatīt lietas par atteikumu reģistrēt likumprojektu vai Satversmes grozījumu projektu nav vienīgās, kurās administratīvās tiesas nodrošina konstitucionālās

⁵ Senāta 2014.gada 12.februāra spriedums lietā Nr.SA-1/2014. Pieejams: <https://www.at.gov.lv/downloadlawfile/4383>

⁶ Senāta 2020.gada 2.marta spriedums lietā Nr.SA-1/2020. Pieejams: <https://www.at.gov.lv/downloadlawfile/6150>

identitātes aizsardzību. Administratīvajai tiesai katras lietas ietvaros ir jāpārlicinās par piemērojamās tiesību normas atbilstību augstāka juridiskā spēka tiesību normām. Tikai tad, ja piemērojamā tiesību norma atbilst Satversmei, tiesa to var piemērot. Minēšu divus piemērus.

2020.gadā Senāts izskatīja lietu, kurā analizēja karogu kā konstitucionālās identitātes elementu. Šajā lietā persona administratīvajā tiesā pārsūdzēja atteikumu reģistrēt biedrību, kuras statūtos norādītais mērķis bija arī karoga zaimošanas legalizēšana. Spriedumā šajā lietā Senāts izvērsti analizēja karogu kā simbolu, kas iemieso nacionālo identitāti. Senāts norādīja, ka Latvijas karogs saistās ar demokrātiskas valsts izveidošanu un atjaunošanu un simbolizē demokrātiskas vērtības. Arī lielai daļai Latvijas pilsoņu un citu valstspiederīgo, jo īpaši tiem, kuri ir dzīvojuši arī laikā, kad Latvija atradās PSRS okupācijā, un kuri vēlējās valsts neatkarības atgūšanu, valsts karogs ir ne vien valsts varas simbols, bet arī viens no valsts neatkarības simboliem. Šiem cilvēkiem karogs iemieso cilvēka pamatvērtības, kas veido personības un nacionālo identitāti, un to aizskaršanai var būt sekas ne vien indivīda, bet arī sabiedrības līmenī. Tāpēc Latvijas valsts karogam un tā aizsardzībai ir gan valstiska, gan arī dziļi emocionāla nozīme. Senāts atzina, ka pārsūdzētajā spriedumā ir pareizi secināts, ka pieteicēja biedrošanās ierobežojumam ir legītims mērķis un, ņemot vērā iepriekš norādītos argumentus, tas ir nepieciešams demokrātiskā sabiedrībā un ir samērīgs.⁷

Savukārt 2019.gadā Senāts izskatīja lietu, kurā pieteicēja administratīvajā tiesā bija iebildusi pret to, ka Drošības policijas publiskajā pārskatā, informējot sabiedrību par riskiem valsts konstitucionālās iekārtas drošībai, bija iekļauta arī informācija par pieteicēju. Pārskatā bija atzīts, ka viens no Latvijas konstitucionālās iekārtas apdraudējumiem ir Krievijas

istenotā tā saucamā tautiešu politika, un pieteicēja ir viena no aktīvistiem, kas ar savām darbībām atbalsta šo politiku. Šajā lietā Senāts uzsvēra, ka demokrātiskai valstij nav jānogaida, kamēr darbības, kas vērstas uz demokrātiskas valsts iekārtas apdraudēšanu, būtu sasniegušas tādu līmeni, ka tās jau konkrēti destabilizētu un apdraudētu šo iekārtu. Tad apdraudējuma novēršana prasītu no valsts lielākas pūles, sabiedrībai varētu būt jāpacieš lielāki tiesību ierobežojumi un iznākums būtu nedrošāks. Tādēļ valsts ir tiesīga un tai var būt pienākums nepieļaut šādu apdraudējumu jau agrā stadijā. Tādējādi demokrātiskas valsts iekārtas aizsargāšanas nolūkā ir pieļaujams, ka valsts drošības iestādes seko līdzi, analizē un sniedz savu vērtējumu arī tādām darbībām, kas formāli ir tiesiskas, ja šīs darbības tieši vai netieši ir vērstas uz valsts drošības un konstitucionālās iekārtas pamatvērtību apdraudējumu.⁸

NOBEIGUMĀ

Valodas referendums pirms 10 gadiem aktualizēja nepieciešamību padziļināti skaidrot Latvijas konstitucionālos pamatus. Sekojošais Konstitucionālo tiesību komisijas viedoklis „Par Latvijas valsts konstitucionālajiem pamatiem un neaizskaramo Satversmes kodolu”, Satversmes preambulas pieņemšana, Satversmes tiesas un pārējo tiesu judikatūra, kā arī plašās diskusijas par konstitucionālo identitāti šo gadu laikā ir devušas nozīmīgu pienesumu izpratnē par Latvijas valsts konstitucionālo identitāti.

Neskatoties uz minēto, konstitucionālā identitāte ir jautājums, kas aktuāls būs vienmēr. Raugoties uz procesiem pasaulē un Latvijā, vēlos atzīmēt konstitucionālās identitātes elementu trauslumu. Tāpēc mums katram atsevišķi un visiem kopā ir pienākums pastāvīgi iestāties par konstitucionālās identitātes un mūsu kopējo vērtību aizsardzību.

⁷ Senāta 2020.gada 28.augusta spriedums lietā Nr.SKA-641/2020. Pieejams: <https://www.at.gov.lv/downloadlawfile/6625>

⁸ Senāta 2019.gada 31.maija spriedums lietā Nr.SKA-238/2019. Pieejams: <https://www.at.gov.lv/downloadlawfile/5903>

CENTRĀLĀS VĒLĒŠANU KOMISIJAS ATTEIKUMA REĢISTRĒT LIKUMPROJEKTU VAI SATVERSMES GROZĪJUMU PROJEKTU PĀRBAUDE SENĀTĀ



Monta KRONE

Senāta Administratīvo lietu departamenta senatora palīdzē

Senāta Administratīvo lietu departaments vairākās lietu kategorijās izskatā pieteikumus kā pirmās instances tiesa. Viena no šādām lietu kategorijām ir pieteikumi par tiem Centrālās vēlēšanu komisijas lēmumiem, kas pieņemti par apstrīdētajiem Saeimas vēlēšanu iecirkņu komisiju balsu skaitīšanas protokoliem, par Saeimas vēlēšanu rezultātu apstiprināšanu, par lēmumiem, kas pieņemti, izvērtējot notiesājoša sprieduma krimināllietā par vēlēšanu tiesību pārkāpumiem ietekmi uz mandātu sadalījumu, kā arī par lēmumiem saistībā ar likumprojekta vai Satversmes grozījumu projekta reģistrēšanu.

STATISTIKA PAR PIETEIKUMIEM PAR CENTRĀLĀS VĒLĒŠANU KOMISIJAS LĒMUMIEM

Kopš Senāta Administratīvo lietu departaments skata šo lietu kategoriju, Senātā ir iesniegti 16 pieteikumi par Centrālās vēlēšanu komisijas lēmumiem. No šiem 16 pieteikumiem astoņās lietās Senāts ir skatījis jautājumu par likumprojekta vai Satversmes grozījumu projekta reģistrāciju. Piecās lietās pieteikums ticis noraidīts (lietas skatītas pēc būtības), savukārt trīs lietās Senāts atteicis pieņemt pieteikumu, jo tika nokavēts pieteikuma iesniegšanas termiņš. No šiem astoņiem pieteikumiem vienā gadījumā pieteikumu iesniedza fiziskās personas, četros gadījumos – politiskās partijas, bet trīs gadījumos – biedrības.

SENĀTA KOMPETENCE, SKATOT PIETEIKUMUS PAR CENTRĀLĀS VĒLĒŠANU KOMISIJAS LĒMUMIEM

Pēc valodas referenduma 2012.gadā likumdevējs Senātam piešķīra kompetenci vērtēt Centrālās vēlēšanu komisijas atteikumu reģistrēt vēlētāju iesniegtu likumprojekta vai Satversmes grozījumu projektu.¹

Senāta kompetence šādās lietās ir noskaidrot, vai vēlētāju iesniegtais likumprojekts vai Satversmes grozījumu projekts patiešām un acīmredzami nav pilnībā izstrādāts pēc formas un satura, kā to atzinusi komisija, un vai komisijas lēmumā likumprojekta vai Satversmes grozījumu projekta neatbilstība attiecīgajai prasībai ir juridiski argumentēta. Tādējādi Senātam ir jāizvērtē, vai Centrālā vēlēšanu komisija, pieņemot lēmumu atteikt vēlētāju iesniegta likumprojekta Satversmes grozījumu projekta reģistrāciju, nav

pārkāpusi savas kompetences robežas², t.i., Centrālās vēlēšanu komisijas lēmuma tiesiskumu.

Lietās, kas skatītas pēc būtības³, Senāts ir pārbaudījis, vai iesniegtais likumprojekts vai Satversmes grozījumu projekts ir pilnīgi izstrādāts Satversmes 78.panta izpratnē⁴, jo šajās lietās ar Centrālās vēlēšanu komisijas lēmumu atteikts reģistrēt iesniegto likumprojekta vai Satversmes grozījumu projektu, pamatojoties uz likuma „Par tautas nobalsošanu, likumu ierosināšanu un Eiropas pilsoņu iniciatīvu” 23.panta piektās daļas 2.punktu⁵.

KRITĒRIJI, KAS IZVĒRTĒJAMI, SKATOT PIETEIKUMUS

Satversmes 78.pants ir jāinterpretē, ievērojot mērķi pēc būtības nodrošināt iespēju pilsoņu kopumam īstenot savas Satversmes 64.pantā⁶ noteiktās likumdošanas tiesības. Tādēļ Satversmes 78.pants interpretējams tā, ka tas izslēdz tikai tādu projektus, kuri pēc to iespējamās pieņemšanas nevarēs tikt piemēroti, tātad kuru mērķis nevar tikt sasniegts. No tā izriet kritēriji, pēc kuriem nosakāms, vai likumdošanas iniciatīva ir pilnīgi izstrādāta pēc formas un satura.

Pirmais kritērijs ir – likumprojektam vai Satversmes grozījumu projektam jābūt pilnīgi izstrādātam pēc formas. Otrais kritērijs – likumprojektam vai Satversmes grozījumu projektam jābūt pilnīgi izstrādātam pēc satura.

² Senāta 2014.gada 12.februāra sprieduma lietā Nr. SA-1/2014 (A420577912) 8.punkts

³ Senāta 2014.gada 12.februāra spriedums lietā Nr. SA-1/2014 (A420577912), Senāta 2014.gada 28.marta spriedums lietā Nr.SA-3/2014, Senāta 2014.gada 3.aprīļa spriedums lietā Nr.SA-2/2014, Senāta 2018.gada 11.maija spriedums lietā Nr.SA-2/2018 (ECLI:LV:AT:2018:0511.SA000218.2.L), Senāta 2020.gada 2.marta spriedums lietā Nr.SA-1/2020 (ECLI:LV:AT:2020:0302.SA000120.8.L)

⁴ Ne mazāk kā vienai desmitai daļai vēlētāju ir tiesība iesniegt Valsts Prezidentam pilnīgi izstrādātu Satversmes grozījumu projektu vai likuma projektu, kuru Prezidents nodod Saeimai. Ja Saeima to nepieņem bez pārgrozījumiem pēc satura, tad tas ir nododams tautas nobalsošanai.

⁵ Likuma „Par tautas nobalsošanu, likumu ierosināšanu un Eiropas pilsoņu iniciatīvu” 23.panta piektās daļas 2.punkts: *Centrālā vēlēšanu komisija atsaka likumprojekta vai Satversmes grozījumu projekta reģistrāciju, ja likumprojekts vai Satversmes grozījumu projekts pēc formas vai satura nav pilnībā izstrādāts.*

⁶ Latvijas Republikas Satversmes 64.pants: *Likumdošanas tiesības pieder Saeimai, kā arī tautai šī Satversmē paredzētajā kārtībā un apmēros.*

¹ Grozījumi likumā „Par tautas nobalsošanu, likumu ierosināšanu un Eiropas pilsoņu iniciatīvu”. Latvijas Vēstnesis, 27.11.2012., Nr. 186.

SENĀTA PĀRBAUDE, VĒRTĒJOT, VAI LIKUMPROJEKTS VAI SATVERSMES GROZĪJUMU PROJEKTS PILNĪGI IZSTRĀDĀTS PĒC FORMAS

Saskaņā ar Saeimas Kārtības rullja 79.panta pirmās daļas 5.punktu arī pilsoņu kopuma iesniegtajam likuma grozījumam projektam jābūt noformētam likumprojekta veidā. Vienlaikus jāņem vērā, ka formālajām prasībām ir jābūt tikai tik augstām, lai izslēgtu tādus projektus, kuru piemērojamība formālu trūkumu dēļ nav iespējama (piemēram, projekts nav noformēts kā likumprojekts, projekta teksts saturiski ir nesaprotams, tekstā ir loģiskas kļūdas u.tml.).⁷

Prasība, ka likumprojektam jābūt noformētam tādā formā, kā to paredz tiesību normas par likuma grozījumu tekstu, nav tikai formāla, bet iegūst nozīmi, vērtējot likumprojektu arī pēc satura. Vēlētājiem gan parakstu vākšanas procesā, gan tautas nobalsošanā no likumprojekta ir jābūt nepārprotami skaidram, kāds ir likuma grozījumu projekta teksts, būtība un mērķis. Tikai tad, ja tas ir skaidrs, vēlētāji var brīvi paust savu gribu par iecerētajiem grozījumiem. Ja likuma grozījumu projekta teksts, būtība un mērķis ir nesaprotams, neskaidrs vai maldinošs, vēlētāji objektīvi nevar izdarīt izvēli. Savukārt, ja vēlētāji parakstās par šādu grozījumu virzīšanu un vēlāk nobalso par šādu grozījumu tekstu, tad tautas nobalsošanas rezultātu nevar uzskatīt par tiesiski derīgu.⁸

Atbilstoši Valsts pārvaldes iekārtas likuma 95.pantam un Ministru kabineta 2009.gada 3.februāra noteikumu Nr.108 „Normatīvo aktu projektu sagatavošanas noteikumi” (turpmāk – noteikumi Nr.108) 1.punktam šajos noteikumos ir ietvertas svarīgākās juridiskās tehnikas prasības, kas jāievēro, izstrādājot normatīvo aktu projektus.

Noteikumu Nr.108 2.9.nodaļā noteikta kārtība grozījumu izdarīšanai likumā. Tajā paredzēts, ka grozījumus noformē kā likumprojektu, kuram ir noteikta struktūra. Grozījumu likumprojektam ir nosaukums un ievaddaļa, kā arī likumprojekta normas jāraksta atbilstoši grozāmo vienību secībai likumā, kurā izdara grozījumus. Izdarot grozījumus, skaidri jānorāda, kādas izmaiņas likumā tiek veiktas, proti, vai tas tiek papildināts ar jaunu pantu, panta daļu, punktu, apakšpunktu, teikumu, vai esošajā tekstā tiek aizstāti vārdi vai, tieši pretēji, kādas teksta daļas tiek izslēgtas. Tādējādi tiek sniegtas skaidras norādes par paredzētajām izmaiņām likumā un to raksturu, padarot grozījumus pārredzamākus, skaidrākus un precīzākus. Tikai gadījumā, ja panta, panta daļas, punkta, apakšpunkta vai teikuma teksts tiek pilnībā mainīts vai ja nepieciešamie grozījumi veido vairāk nekā pusi no pašas vienības kopējā teksta, konkrēto teksta vienību izsaka jaunā redakcijā (noteikumu Nr.108 66.punktā ietvertais princips)⁹.

⁷ Senāta 2014.gada 28.marta sprieduma lietā Nr.SA-3/2014 9.punkts, 2020.gada 2.marta sprieduma lietā Nr.SA1/2020 (ECLI:LV:AT:2020:0302.SA000120.8.L) 12.punkts

⁸ Senāta 2020.gada 2.marta sprieduma lietā Nr.SA-1/2020 (ECLI:LV:AT:2020:0302.SA000120.8.L) 15.punkts

⁹ Senāta 2020.gada 2.marta sprieduma lietā Nr.SA-1/2020 (ECLI:LV:AT:2020:0302.SA000120.8.L) 13.punkts.

SENĀTA PĀRBAUDE, VĒRTĒJOT, VAI LIKUMPROJEKTS VAI SATVERSMES GROZĪJUMU PROJEKTS PILNĪGI IZSTRĀDĀTS PĒC SATURA

Lai tiesību sistēma varētu funkcionēt, būtu efektīva un varētu tikt piemērota, tā nedrīkst būt pretrunīga. Tai jābūt iekšēji saskanīgai. Tādēļ jebkuram likumam pēc sava satura ir jāiekļaujas tiesību sistēmā. Tas nozīmē, ka likumam, pielietojot atzīto tiesību piemērošanas, it sevišķi interpretācijas metodoloģiju, ir jābūt piemērojamam, neradot pretrunu ar juridiskā spēka hierarhijā augstākām vai prioritāri piemērojamām tiesību normām. Šī tiesību sistēmas saskaņas principa ievērošanas prasība attiecas arī uz pilsoņu kopuma Satversmes 78.panta kārtībā pieņemtajiem likuma vai Satversmes grozījumu projektiem. Pilsoņu kopums, arī izmantojot savas likumdošanas iniciatīvas tiesības saskaņā ar Satversmes 78.pantu, var virzīt tālāk tikai tādus likumprojektus, tostarp Satversmes grozījumu projektus, kuri pēc sava satura nav pretrunā ar tiesību normu hierarhijā augstākām vai prioritārām normām. Tikai šādi projekti var tikt uzskatīti par „pilnīgi izstrādātiem” šā panta izpratnē.¹⁰

Projekts nav pilnīgi izstrādāts, ja tas tā pieņemšanas gadījumā radītu pretrunu Latvijā spēkā esošajā tiesību sistēmā. Šāda pretruna rastos it sevišķi tad, ja šis projekts saturiski neatbilstu tām Satversmes normām, kuras tas nepiedāvā grozīt. Turklāt pie Satversmes normām pieder ne vien Satversmes teksts, bet arī nerakstīti vispārējie tiesību principi un pamatvērtības, uz kurām Satversme balstās. Daļa no nerakstītiem vispārējiem tiesību principiem un pamatvērtībām, uz kurām balstās Satversme, veido Satversmes kodolu. Tas aptver elementus, kas veido Latvijas valsts identitāti un Latvijas demokrātiskās valsts iekārtas identitāti. Arī konstitucionālais likumdevējs, šajā gadījumā pilsoņu kopums, kas gan rīkojas Latvijas tautas vārdā, taču kā Satversmes konstituētās varas (*pouvoir constitué*) institūcija var darboties tikai Satversmes ietvaros, nevar šo kodolu aizskart. Citiem vārdiem: konstitucionāls orgāns vai institūcija, kura ir radīta ar konstitūciju, nevar pati rīkoties pretēji šīs konstitūcijas pamatiem, tos atceļot vai citādi.¹¹

Tāpat pilsoņu kopuma iniciēts Satversmes grozījumu projekts, lai to varētu uzskatīt par „pilnīgi izstrādātu”, pēc sava satura nedrīkst būt pretrunā ne ar Latvijā spēkā esošo tiesību sistēmu, ne ar tiem Satversmes noteikumiem, kurus tas nepiedāvā grozīt, ne ar Satversmes kodolu.

Tāpat tiesību normām ir jābūt skaidrām. Normai jābūt formulētai tā, lai ļautu personām skaidri paredzēt precīzu tās piemērošanas jomu un nozīmi. Pilsoņu likumdošanas iniciatīvas ietvaros iesniegta likumprojekta tekstam ir jābūt formulētam tā, lai jebkurai personai, kas izdara izvēli, parakstoties par to, būtu nepārprotami skaidrs, kas likumprojektā ir rakstīts, kas ar to ir domāts un kāds ir tā mērķis. Ja likumprojekta teksts ir uzrakstīts tā, ka tas nav nepārprotami skaidrs tiesību piemērotājiem pat no tiesību normu

¹⁰ Senāta 2014.gada 28.marta sprieduma lietā Nr.SA-3/2014 10.un 11.punkts.

¹¹ Senāta 2014.gada 28.marta sprieduma lietā Nr.SA-3/2014 12.punkts

interpretācijas viedokļa, tad vēl jo vairāk šāds teksts nevar būt nepārprotami skaidrs personām bez juridiskām zināšanām. Arī Satversmes tiesa ir atzinusi, ka likumdevēja konstitucionālais pienākums noteikt pietiekami skaidru regulējumu vēlēšanu likumdošanas iniciatīvas un tautas nobalsošanas īstenošanai nebūtu izpildīts, ja vēlētajiem, pat konsultējoties ar juridiskās palīdzības sniedzēju, nebūtu iespējas gūt pietiekamu priekšstatu par apstrīdētajās normās noteiktajām prasībām.¹²

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka likumprojektu nevar uzskatīt par pilnīgi izstrādātu no satura viedokļa, ja: 1) tas paredz izlemt tādus jautājumus, kuri vispār ar likumu nav regulējami; 2) pieņemšanas gadījumā tas nonāktu pretrunā ar Satversmē ietvertajām normām, principiem un vērtībām; 3) pieņemšanas gadījumā tas nonāktu pretrunā ar Latvijas starptautiskajām saistībām.

Tādējādi lietās, vērtējot, vai likumprojekts ir pilnīgi izstrādāts pēc satura, Senāts ir pārbaudījis, vai:

- likumprojekts nav pretrunā ar tiesību normu hierarhijā augstākām vai prioritārām normām, Latvijas Republikas Satversmes noteikumiem un Satversmes kodolu (piemēram, tautas suverenitāti, Latvijas valstisko neatkarību, deputātu līdztiesību principu, demokrātiskā vairākuma principu, Latvijas valstiskās nepārtrauktības doktrīnu, kas nostiprināta Augstākās padomes 1990.gada 4.maija deklarācijā „Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu” (pirms šī principa (doktrīnas) ietveršanas Satversmes ievadā));
- likumprojektā nav pretrunu ar Latvijas starptautiskajām saistībām;
- ar likumprojektu ir iecerēts izlemt jautājumu, kas nav regulējams ar likumu.

IZSKATĪTĀJĀS LIETĀS SECINĀTAIS ATBILSTOŠI KRITĒRIJIEM UN SENĀTA VĒRTĒJUMAM

- **Senāta 2014.gada 12.februāra spriedums lietā Nr.SA-1/2014**

Centrālajā vēlēšanu komisijā tika iesniegts likumprojekts „Grozījumi Pilsonības likumā”, kurš paredzēja ar 2014.gada 1.janvāri par Latvijas pilsoņiem atzīt nepilsoņus, kuri līdz 2013.gada 30.novembrim Ministru kabineta noteiktajā kārtībā nav iesnieguši iesniegumu par nepilsoņa statusa saglabāšanu. Likumprojekts paredzēja arī papildināt likuma pārejas noteikumus ar 5.punktu, atbilstoši kuram Ministru kabinets nosaka iesnieguma par nepilsoņa statusa saglabāšanu paraugu, tā iesniegšanas un izskatīšanas kārtību, kā arī kārtību, kādā Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde ne vēlāk kā 2013.gada 23.decembrī nosūta 2.panta 6.punkta subjektiem izziņu par kļūšanu par Latvijas pilsoņiem ar 2014.gada 1.janvāri. No 2014.gada 1.janvāra nepilsoņu pases, uzrādot šajā punktā minēto izziņu, tiek pielīdzinātas Latvija pilsoņu pasēm. Tāpat pārejas noteikumus paredzēts papildināt ar

6.punktu, kurš noteiktu, ka Ministru kabinets līdz 2013.gada 30.augustam iesniedz Saeimā grozījumus Personu apliecināšanu dokumentu likumā par kārtību, kādā nepilsoņa pase tiek mainīta pret Latvijas pilsoņa pasi, nosakot, ka šī apmaiņa notiek par brīvu.

Likumprojekta satura vērtējums

Valsts nepārtrauktību raksturo valsts kā juridiskās personas nepārtrauktība jeb identitāte starptautiskajās tiesībās un valststiesībās.

1990.gada 4.maijā Latvijas PSR Augstākā Padome – pirmā pēckara laikā brīvās vēlēšanās ievēlētā tautas pārstāvniecība –, ievērojot Latvijas iedzīvotāju gribu, kas nepārprotami izpausta, ievēlot vairākumā tos deputātus, kuri savā priekšvēlēšanu programmā izteikuši apņēmību atjaunot Latvijas Republikas valstisko neatkarību, pieņemot Neatkarības deklarāciju, deklarēja 1918.gada 18.novembrī proklamētās Latvijas Republikas atjaunošanu.

Valsts nepārtrauktības doktrīna ietver arī pilsonības nepārtrauktības principu. Vispārīgi jebkura persona, kura bija Latvijas pilsonis pirmsokupācijas laikā, neatkarīgi no dzīvesvietas, tika uzskatīta par Latvijas pilsoni saskaņā ar nepārtrauktības doktrīnu, kura iemiesota arī Pilsonības likumā. No otras puses, no nepārtrauktības doktrīnas izrietēja Latvijas PSR Augstākās padomes kā institūcijas, kas atjaunoja Latvijas Republikas valstiskuma kodolu, kompetences ierobežojums – aizliegums pilsonību piešķirt personām, kuras bija Latvijā ieceļojušas okupācijas laikā.

Latvija ir konsekventi ievērojusi nepārtrauktības doktrīnu, neregulējot jautājumu par Latvijas pilsonību un par okupācijas rezultātā Latvijā iebrāukušo un pēc valsts atjaunošanas palikušo okupētājvalsts piederīgo statusu. Pirmkārt, tiek atzīta pilsonība tām personām, kas pieder pie Latvijas pilsoņu sākotnējā sastāva, kas nepārtraukti turpināja pastāvēt, neraugoties uz okupāciju. Otrkārt, netiek piešķirta pilsonība iedzīvotājiem, galvenokārt (bijušās) PSRS pilsoņiem, kuri nepieder pie agrākā Latvijas pilsoņu sastāva. Taču viņiem tiek piešķirts īpašs, drošs un starptautisko un Latvijas cilvēktiesību prasībām atbilstošs statuss, kas ir krietni augstāks par vispārējo ārzemnieku statusu, un daudzējādā ziņā ir visai tuvs Latvijas pilsoņu statusam. Kopš 1998.gada viņiem ir arī tiesības vispārējā kārtā naturalizēties un tādējādi individuāli īstenot savu subjektīvo vēlmi kā pilsonim kļūt par Latvijas tautas sastāvdaļu. Treškārt, stingri tiek izslēgta šāda statusa piešķiršana ar okupācijas armiju saistītām personām.

Noraidītais likumprojekts paredz automātisku pilsonības piešķiršanu visiem nepilsoņiem, ja vien konkrētā persona nav pret to rakstiski iebildusi. Vērtējot likumprojektu pēc tā satura, jāsecina, ka tas paredz masveidā, neizdodot individuālus tiesību aktus, piešķirt Latvijas pilsonību visiem bijušās PSRS pilsoņiem, kuri pastāvīgi dzīvo Latvijā. Tādējādi likumprojekts uzrāda būtiski atšķirīgu risinājumu bijušās PSRS pilsoņu statusa tiesiskajā neregulējumā, proti, parāda, ka Latvija atzīst šo personu tiesisku piederību (un tieši pilsonības statusā) Latvijas valstij kā personu grupai kopumā. Lai arī tiesiski novērtējumi var būt atšķirīgi dažādās situācijās ar dažādām juridiskām un faktiskām niansēm, tomēr starptautiskajās publiskajās tiesībās šāda vispārēja pilsonības atzīšana kādai personu grupai

¹² Senāta 2020.gada 2.marta sprieduma lietā Nr.SA-1/2020 (ECLI:LV:AT:2020:0302.SA000120.8.L) 18.punkts, Satversmes tiesas 2012.gada 19.decembra sprieduma lietā Nr:2012-03-01 18.3.punkts.

ir raksturīga, nosakot jaunas valsts pilsoņu kopumu (kā tas bija arī 1918.gada 18.novembrī proklamētās Latvijas valsts gadījumā).

Likumprojekts neatbilst nepārtrauktības doktrīnai, jo ir pretrunā līdz šim konsekventi paustajai valsts nostājai (kas saskaņā ar Neatkarības deklarāciju un Satversmi ir vienīgā konstitucionāli pieļaujamā) attiecībā uz bijušās okupētājvalsts – PSRS – pilsoņiem, kuriem pēc PSRS sabrukuma Latvijā piešķirts īpašais nepilsoņa statuss.

Automātiska pilsonības piešķiršana nepilsoņiem bez individuāla izvērtējuma un uzticības solījuma neļauj prezumēt, ka šādā kārtībā papildināts pilsoņu kopums tikpat stingri kā iepriekš uzturēs savu lojalitāti Latvijas Republikai.

Apsvērumi par demokrātijas funkcionēšanai nepieciešamo prasmju, zināšanu un lojalitātes apliecinājuma nozīmi pamatoti liek šaubīties par nepilsoņu (visā to kopumā) spēju un vēlmi patiesi iekļauties un ar izpratni piedalīties Latvijas valsts demokrātijas procesā, ja pilsonības piešķiršana notiktu tā, kā to paredz likumprojekts. Patiesa iekļaušanās un izpratne par valstī notiekošajiem demokrātijas procesiem ir nepieciešami priekšnoteikumi, lai Satversmes 1.pants tiktu īstenots. Tas savukārt liek izdarīt tālāku secinājumu, ka likumprojekts nonāk pretrunā ar Satversmes 1.pantu, ņemot vērā arī Satversmes 4.pantā noteikto latviešu valodas kā valsts valodas statusu.

- **Senāta 2014.gada 3.aprīļa spriedums lietā Nr.SA-2/2014**

Centrālajā vēlēšanu komisijā tika iesniegts likumprojekts „Grozījumi likumā „Par Latvijas Banku”, kas paredzēja izteikt likuma 34.pantu jaunā redakcijā. Likumprojekts paredzēja, ka lats ir vienīgais likumīgais maksāšanas līdzeklis Latvijā līdz brīdim, kad tautas nobalsošanā tauta lemj savādāk.

- **Likumprojekta satūra vērtējums**

Lietā secināts, ka tautas nobalsošanai nododamie jautājumi ir izsmeļoši paredzēti Satversmē, un pieteicēja ar grozījumiem likumā „Par Latvijas Banku” nevar noteikt vēl vienu Satversmē neparedzētu tautas nobalsošanas gadījumu.

Tautas likumdošanas iniciatīvas tiesības nevar būt plašākas nekā tas ir paredzēts Satversmē. Pilsoņu kopuma kā valsts varas orgāna līdzdalības gadījumus Satversme nosaka izsmeļoši. Ņemot vērā, ka Satversme neparedz tautas nobalsošanā izlemt jautājumu par maksāšanas līdzekli, ievest jaunu tautas nobalsošanas gadījumu var tikai ar vienīgi grozot Satversmes tekstu, tātad, iesniedzot Satversmes grozījumu projektu.

Pieteicēja piedāvājusi jaunu tautas nobalsošanas gadījumu paredzēt ar grozījumiem likumā „Par Latvijas Banku”, kas ir pretrunā ar Satversmes 64.pantu. Tas nozīmē, ka pieteicēja ar iesniegto likumprojektu ir iecerējusi izlemt jautājumu, kas vispār ar likumu nav regulējams.

- **Senāta 2014.gada 28.marta spriedums lietā Nr.SA-3/2014**

Centrālajā vēlēšanu komisijā tika iesniegts likumprojekts „Grozījums Latvijas Republikas

Satversmē”. Satversmes grozījumu projekts paredzēja papildināt Latvijas Republikas Satversmes 4.pantu ar jaunu trešo teikumu šādā redakcijā: „Latvijas nacionālās naudas vienība ir lats.”

Ar Līgumu starp Beļģijas Karalisti, Dānijas Karalisti, Vācijas Federatīvo Republiku, Grieķijas Republiku, Spānijas Karalisti, Francijas Republiku, Īriju, Itālijas Republiku, Luksemburgas Lielhercogisti, Nīderlandes Karalisti, Austrijas Republiku, Portugāles Republiku, Somijas Republiku, Zviedrijas Karalisti, Lielbritānijas un Ziemeļīrijas Apvienoto Karalisti un Čehijas Republiku, Igaunijas Republiku, Kipras Republiku, Latvijas Republiku, Lietuvas Republiku, Ungārijas Republiku, Maltas Republiku, Polijas Republiku, Slovēnijas Republiku, Slovākijas Republiku par Čehijas Republikas, Igaunijas Republikas, Kipras Republikas, Latvijas Republikas, Lietuvas Republikas, Ungārijas Republikas, Maltas Republikas, Polijas Republikas, Slovēnijas Republikas un Slovākijas Republikas pievienošanās Eiropas Savienībai (turpmāk – Pievienošanās līgums) Latvija ir uzņēmusies starptautisku saistību ieviest kā savu valūtu eiro.

- **Satversmes grozījumu projekta satūra vērtējums**

Līgums ar ārvalstīm Satversmes 73.panta izpratnē šajā gadījumā ir Pievienošanās līgums. Šim līgumam ir pievienots Akts par pievienošanās nosacījumiem un pielāgojumiem līgumos, kas ir Eiropas Savienības pamatā. Tas saskaņā ar Pievienošanās līguma 1.panta otro daļu ir līguma sastāvdaļa.

Akta 4.pants paredz, ka katra jaunā dalībvalsts no pievienošanās dienas piedalās Ekonomikas un monetārajā savienībā, taču jaunās dalībvalstis uz laiku līdz konverģences kritēriju izpildei ir atbrīvotas no daļas pienākumu, tostarp eiro ieviešanas. Latvija attiecīgos konverģences kritērijus izpildīja 2013.gada sākumā. Līdz ar to Latvijai vairs nav izvēles, ieviest vai neievieš eiro. No Pievienošanās līguma izriet Latvijas starptautiski tiesisks pienākums pēc konverģences kritēriju izpildes pilnā mērā līdzdarboties Ekonomikas un monetārajā savienībā, kas nozīmē arī ieviest eiro. Latvija šo pienākumu ir izpildījusi 2014.gada 1.janvārī.

Ja iesniegtais Satversmes grozījuma projekts tiktu pieņemts, Satversmes 4.panta trešais teikums nonāktu pretrunā ar no Pievienošanās līguma izrietošo Latvijas pienākumu kā naudas vienību ieviest eiro.

Tas, ka Latvijai ir jāpilda savas saistības, kuras tā ir uzņēmusies ar starptautiskiem līgumiem, ir pamatprincips, kas izriet gan no Satversmes 73.panta saistībā ar 68.pantu, gan no starptautiskajām tiesībām. Tas ir būtisks princips, kas ietekmē starptautisko uzticību Latvijas valstij un līdz ar to Latvijas valstiskuma pastāvēšanas apstākļus. No tā atkāpties nevar.

Tādēļ Satversmes 78.panta jēdziens „pilnīgi izstrādāts” ir jāsaprot tā, ka tas aptver arī tādu pilsoņu kopuma likumdošanas iniciatīvu, kas respektē Latvijas starptautiskās saistības tādā veidā, ka tā vienlaikus paredz pasākumus, kā pirms iniciatīvā ietvertā likuma vai Satversmes grozījumu spēkā stāšanās vai vēlākais vienlaicīgi ar to novērst iespējamo pretrunu ar Latvijas starptautiskajām saistībām.

Komisijas uzdevums, pārbaudot, vai iesniegtais projekts ir pilnīgi izstrādāts, ir arī pārbaudīt, vai projektā ietvertie pasākumi šīs pretrunas novēršanai

ir iespējami. Šiem pasākumiem jābūt tiesiskiem un pietiekoši skaidri formulētiem, iespējams, ar alternatīvām, lai attiecīgās institūcijas un amatpersonas varētu tos izpildīt. Komisijai projekta reģistrācija ir jāatsaka tikai gadījumā, ja tā konstatē, ka šie pasākumi nevar novest pie pretrunas novēršanas.

Tādā veidā var vienlaikus tikt nodrošināta gan Latvijas starptautisko saistību izpilde, gan pēc iespējas saglabāts Satversmes paredzētais līdzsvars starp Saeimu un pilsoņu kopumu kā abiem likumdevēja orgāniem, neraugoties uz starptautisko līgumu arvien pieaugošo nozīmi Latvijas tiesību sistēmā.

Satversmes grozījuma projekts ir pretrunā ar Satversmes 73.pantā noteikto procesuālo ierobežojumu, kas noteic, ka tautas nobalsošanai nevar nodot „līgumus ar ārvalstīm”. Satversmes 73.panta ierobežojumi, sistēmiski interpretējot Satversmi, attiecas arī uz pilsoņu kopuma likumdošanas iniciatīvām saskaņā ar Satversmes 78.pantu. Pieteicējas iesniegtais Satversmes grozījumu projekts neparedz pasākumus, lai novērstu iepriekš konstatēto pretrunu ar Latvijas starptautiskajām saistībām ieviest eiro, kas izriet no Pievienošanās līguma, tādēļ projekts nav uzskatāms par „pilnīgi izstrādātu” Satversmes 78.panta izpratnē.

- **Senāta 2018.gada 11.maija spriedums lietā Nr.SA-2/2018**

Centrālajā vēlēšanu komisijā tika iesniegts likumprojekts „Likums par mazākumtautību izglītības iestāžu iekārtu Latvijā”. Iesniegtais likumprojekts paredz veidot savā organizācijā autonomu mazākumtautību izglītības iestāžu iekārtu, tiesības noteiktam mazākumtautībām piederošu izglītojamo skaitam prasīt jaunas mazākumtautību izglītības programmas izveidošanu, nosaka pamatprincipus šīs programmas veidošanai.

Likumprojekta 9.pantā noteiks, ka minētā departamenta direktoru ievēl uz attiecīgās Saeimas pilnvaru laiku Saeimas deputāti, kuri ziņās par sevi, kas tika pievienotas kandidātu sarakstam, norādījuši tautību, kas nav „latvietis”. Vēlēšanas notiek kārtībā, kādas paredzētas Saeimas Prezidija locekļu ievēlēšanai.

- **Likumprojekta satūra vērtējums**

Pieteicējas iesniegtā likumprojekta 9.pantā paredzētā Mazākumtautību departamenta direktora ievēlēšanas kārtība ir pretrunā Satversmes 24.pantam, no kura izriet gan deputātu līdztiesības princips (visiem deputātiem ir līdztiesīgas iespējas piedalīties balsojumā), gan demokrātiskā vairākuma princips (lēmuma iznākumu nosaka absolūtais balsu vairākums). Tā kā likumprojekts paredz, ka Mazākumtautību departamenta direktoru ievēl tikai daļa Saeimas deputātu, attiecīgais pants pēc tā tiešā teksta ir acīmredzamā pretrunā Satversmes 24.pantam, kas paredz Saeimas lēmumu pieņemšanu, balsojot klātesošajiem deputātiem, un neparedz tiesības pieņemt Saeimas lēmumus daļai deputātu pēc noteiktas pazīmes.

Satversmes 24.pants iemieso Latvijas kā demokrātiskas valsts iekārtas būtisku elementu – vispārīgās un vienlīdzīgās vēlēšanās leģitimēta likumdevēja lēmumu pieņemšanu. Attiecīgi katram deputātam ir vienlīdzīgas tiesības būt par tautas priekšstāvi un Satversmes noteiktajā kārtībā īstenot

Saeimas funkcijas kā Saeimas sastāvdaļai. Ja Saeimas kā likumdevēja kopējs lēmums tiktu pieņemts, dodot iespēju balsot tikai noteiktai pēc etniskās pazīmes norobežotai deputātu daļai, tad tāds lēmums neatbilstu demokrātiskas iekārtas būtībai un būtu tikai vienas tautas daļas leģitimēts.

Likumprojektā iecerētais Saeimas lēmuma pieņemšanas mehānisms neatbilst Satversmes 24.pantam arī pēc tā jēgas un mērķa kopsakarā ar Satversmes 1. un 2.pantu, tādējādi tas vienlaikus ir atzīstams arī par tādu, kas nav pilnībā izstrādāts Satversmes 78.panta izpratnē.

- **Senāta 2020.gada 2.marta spriedums lietā Nr.SA-1/2020**

Centrālajā vēlēšanu komisijā tika iesniegts likumprojekts „Grozījumi Izglītības likumā”. Likumprojekts paredzēja izteikt Izglītības likuma 9.pantu jaunā redakcijā. Pieteicēja ar grozījumiem vēlējusies papildināt panta pirmo daļu, 1.¹ daļu un otrās daļas 2.¹ punktu, paredzot, ka attiecīgu izglītību var iegūt arī „citās valodās”.

- **Likumprojekta formas vērtējums**

Izvērtējot likumprojektu, secināts, ka tas nav noformēts atbilstoši noteikumu Nr.108 2.9.nodaļā norādītajām prasībām. Ir konstatējami samērā formāli trūkumi, kuri varētu tikt novērsti likuma „Par tautas nobalsošanu, likumu ierosināšanu un Eiropas pilsoņu iniciatīvu” 23.panta ceturtais daļas 2.punkta kārtībā, kā arī trūkumi ar būtiskāku nozīmi. Proti, likumprojektam ir nosaukums un tajā ir ietverta ievaddaļa, kurā nav informācijas par iepriekš veiktajiem grozījumiem Izglītības likumā. Likumprojekts nav iedalīts skaidrās vienībās (pantos) un nav norādīts, kādas tieši izmaiņas pantā tiek veiktas, proti, vai pants, panta daļas, punkti, teikumi vai vārdi tiek izteikti jaunā redakcijā, papildināti, aizstāti vai izslēgti.

- **Likumprojekta satūra vērtējums**

Ne no iesniegtā likumprojekta, ne Izglītības likuma kopumā nav iespējams secināt, ka šajā likumā un likumprojektā ar citām valodām ir saprotama latgaliešu un lībiešu valoda. Tādēļ vēlētājiem, iepazīstoties ar likumprojektu un izdarot izvēli, vai par to parakstīties, nevar būt zināms un skaidrs grozījumu mērķis Izglītības likuma 9.pantā ietvert regulējumu par izglītības iegūšanu latgaliešu un lībiešu valodā. Sistēmiski interpretējot Valsts valodas likuma 3., 4., un 5.pantu, secināms, ka ikviena „cita valoda” iepretim latviešu kā valsts valodai, ir domāta svešvaloda.

Latgaliešu valoda kā latviešu valodas paveids, tāpat kā lībiešu valoda, nevar tikt pretnostatīta latviešu valodai, un tās nav uzskatāmas par „citām valodām” jeb „svešvalodām”. Tādēļ, domājot latgaliešu un lībiešu valodu, likumā nav izmantojams jēdziens „citas valodas”, kas veido pretnostatījumu latviešu valodai, un šāda jēdziena lietojums to apzīmēšanai tās „sapludina” ar svešvalodām. Ievērojot minēto, ja likumprojektā ar „citām valodām” ir domāta latgaliešu un lībiešu valoda, tas ir acīmredzamā pretrunā ar Valsts valodas likumā noteikto valodu jēdzienu lietojumu. Turklāt tas rada pietiekami lielu neskaidrību gan par grozījumu saturu, gan mērķi. It īpaši ņemot vērā, ka likumprojekta tekstā vienlaikus tiek lietoti termini „svešvaloda” un „cita valoda”.

Tāpat jāņem vērā, ka šobrīd spēkā esošajā 9.panta redakcijā jau ir lietoti jēdzieni „cita valoda” un „svešvaloda”. Nav šaubu, ka ar jēdzienu „cita valoda” šobrīd pantā nav domāta latgaliešu un lībiešu valoda. Tādējādi, ievērojot likumprojekta redakciju, proti, ietverot pantā jēdzienu „cita valoda” ar pieteicējas norādīto nozīmi, vēlētājam objektīvi nevar būt saprotams, kāds regulējums pantā ir paredzēts. Nav arī saprotams, vai atbilstoši šobrīd spēkā esošajai redakcijai lietotajiem jēdzieniem tādējādi tiek piešķirta cita vai saglabāta tā pati nozīme

Jāņem vērā, ka gan Izglītības likuma 9.pants, gan likums kopumā, gan izglītības iegūšanu regulējošie normatīvie akti šobrīd veido noteiktu sistēmu. Savukārt no likumprojekta iespējams izdarīt divējādus secinājumus. Proti, ka tas paredz vai nu pilnīgi jaunu visa 9.panta regulējumu, pēc būtības grozot nozīmi arī tekstam, kurš ir atstāts no spēkā esošās redakcijas, vai arī esošo regulējumu pārgroza daļēji, proti, tā, kā tas izriet no atbilstoši tekstam konstatējamiem papildinājumiem vai svītrojumiem. Ja 9.pants likumprojektā ir grozīts daļēji, šie grozījumi acīmredzami nesaskan ar jau esošo panta regulējumu, kas paliek nemainīga, un nav saprotama šā regulējuma saderība arī ar likumu kopumā. Tāpat, ja likumprojektā 9.pants ir pārgrozīts kopumā, objektīvi nav saprotama tā saderība ar pārējo izglītības iegūšanas regulējumu. Ja likumdošanas iniciatīvas autori vēlas izdarīt atsevišķus grozījumus esošajā sistēmā, kas regulē izglītības iegūšanas valodas, tad šiem grozījumiem jābūt ar to saskanīgiem un tādējādi saprotamiem, vēlētājiem ir jābūt skaidram, kādā veidā tie iekļaujas esošajā regulējumā. Savukārt ierosinot plašākus grozījumus, tie jāveido tā, lai jaunā sistēma kopumā būtu saprotama. Šajā gadījumā nav skaidrs likumprojekta mērķis un noregulējamās tiesiskās attiecības.

Tādējādi iesniegtais likumprojekts nav pilnīgi izstrādāts pēc satura, jo tas ir pretrunīgs, saturiski nesaprotams un neiekļaujas tiesību sistēmā.

SENĀTA SECINĀJUMI LIETĀS, KURĀS ATTEIKTS IZSKATĪT IESNIEGTO PIETEIKUMU

No 16 pieteikumiem, kas Senātā iesniegti saistībā ar Centrālās vēlēšanu komisijas lēmumiem, trīs pieteikumi netika pieņemti izskatīšanai, jo bija nokavēts pieteikuma iesniegšanas termiņš.

Ar 2015.gada 1.jūnija lēmumu (Nr.6-15-0001-15) Senāts atteica pieņemt biedrības pieteikumu par Centrālās vēlēšanu komisijas lēmuma atcelšanu un procesuālā pārkāpuma konstatēšanu.

Pieteicēja par nokavējuma attaisnojošu iemeslu uzskatīja to, ka komisijas motivēts lēmums tai bija izsniegts septiņas dienas pēc lēmuma pieņemšanas un tāpēc biedrība ar lēmuma pamatojumu nevarēja iepazīties likumā noteikto 30 dienu laikā, bet gan tikai 23 dienu laikā, kas bijis nepietiekams, lai vērstos tiesā. Nav apšaubāms, ka komisijas motivētu lēmumu biedrība saņēma nevis tā pieņemšanas dienā, bet ne vēlāk par 9.aprīli. Pieteikums Senātā iesniegts 11.maijā, lai gan pieteikuma iesniegšanas termiņa pēdējā diena bija 5.maijs.

Likums „Par Centrālo vēlēšanu komisiju” komisijas lēmuma pārsūdzības termiņu saista ar šā lēmuma pieņemšanas dienu neatkarīgi no tā, kad komisija

sagatavojusi motivētu lēmumu vai persona saņēmusi motivēta lēmuma norakstu.

Kā redzams no komisijas lēmuma, biedrības pārstāvis ir piedalījies komisijas 2.aprīļa sēdē, ir iepazinies ar Saeimas Juridiskā biroja, Tieslietu ministrijas un Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Valststiesību zinātņu katedras iesniegtajiem atzinumiem, uz kuriem ir atsauce komisijas lēmumā, kā arī sniedzis paskaidrojumus. No minētā secināms, ka sēdē pieņemtais lēmums, kā arī iespējamie argumenti biedrības pārstāvim vispārīgi jau kļuva zināmi 2.aprīlī.

Tā kā motivētu lēmumu biedrība saņēma 9.aprīlī, biedrībai no šī datuma vairs nebija tās norādīto šķēršļu pieteikuma sagatavošanai. Tādējādi, lai iepazītos ar lēmuma pamatojumu un sagatavotu pieteikumu tiesai, biedrības rīcībā faktiski bija 26 kalendāra dienas (ņemot vērā, ka, termiņa pēdējā diena 2.maijs bija svētku diena, atbilstoši Administratīvā procesa likuma 43.panta otrajai daļai termiņa pēdējā diena bija nākamā darba diena 5.maijs), kas, tiesnešu kolēģijas ieskatā, konkrētajā gadījumā bija pietiekošs laiks pieteikuma sagatavošanai un iesniegšanai tiesā.

Turklāt no iesnieguma secināms, ka faktiski pieteikuma iesniegšanas termiņu biedrība nokavējusi, jo uzskatījusi, ka komisijas lēmuma pārsūdzības termiņš skaitāms no motivēta lēmuma saņemšanas, nevis pieņemšanas dienas. Biedrībai nebija tiesiska pamata tā pieņemt, jo pārsūdzētajā lēmumā ir norādīts, ka tas pārsūdzzams no lēmuma spēkā stāšanās dienas, kas savukārt atbilstoši likuma „Par Centrālo vēlēšanu komisiju” 5. un 17.pantam ir lēmuma pieņemšanas diena, proti, diena, kad Komisija sēdē par to atklāti nobalsojusi. Ievērojot minēto kopumā, nav rodams apstiprinājums tam, ka motivēta lēmuma saņemšana 9.aprīlī padarīja par neiespējamu vai pārāk aprūtināšu pieteikuma iesniegšanu likumā noteiktajā termiņā.

Ar 2021.gada 19.oktobra lēmumu (Nr.5-7/4-2021) Senāts atzina par neiesniegtu politiskās partijas pieteikumu par Centrālās vēlēšanu komisijas lēmuma atcelšanu un pienākuma uzlikšanu Centrālajai vēlēšanu komisijai reģistrēt likumprojektu „Grozījumi Latvijas Republikas Satversmē”. Pieteicējai bija jāiesniedz motivēts lūgums par procesuālā termiņa atjaunošanu un motivēts paskaidrojums par procesuālā termiņa nokavējuma iemesliem vai pierādījumi, kas apliecina pārsūdzēšanas termiņa nokavējuma iemeslu. Ņemot vērā, ka pieteicēja trūkumus nenovērsa, saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 192.panta ceturto daļu bija pamats atzīt pieteikumu par neiesniegtu.

Savukārt ar 2022.gada 10.janvāra lēmumu (Nr.5-7/1-2022) Senāts atteica pieņemt politiskās partijas pieteikumu par Centrālās vēlēšanu komisijas lēmuma atcelšanu un pienākuma uzlikšanu Centrālajai vēlēšanu komisijai reģistrēt likumprojektu „Grozījumi Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības likumā”.

Pieteicēja lūgumā kā šķērslī pieteikuma iesniegšanai termiņā norādīja apstākli, ka Centrālā vēlēšanu komisija ne lēmuma paziņošanas dienā, ne rakstveida lēmumā nav izskaidrojusi to, ka lēmums stājas spēkā ar tā paziņošanu. Pieteicējas ieskatā tā bija iestādes kļūda, kura nevar negatīvi ietekmēt pieteicēju.

Jautājums par pieteicējas iesniegtā likumprojekta reģistrēšanu Centrālajā vēlēšanu komisijā tika izskatīts

mutvārdos 2021.gada 5.novembra un 12.novembra sēdēs. 12.novembra sēdes noslēgumā komisija, atklāti balsojot, pieņēma lēmumu un to paziņoja pieteicējai. Minētās sēdes protokolā norādīts, ka paziņota arī lēmuma pārsūdzēšanas kārtība: „Šo lēmumu viena mēneša laikā no tā spēkā stāšanās dienas var pārsūdzēt Latvijas Republikas Senāta Administratīvo lietu departamentā.” Analoga lēmuma pārsūdzēšanas kārtība norādīta arī Centrālās vēlēšanu komisijas rakstveidā sagatavotajā lēmumā.

Centrālās vēlēšanu komisijas lēmums, klātesot pieteicējas pārstāvēm, tika pieņemts un paziņots mutvārdos 12.novembra sēdē. Līdz ar to šajā gadījumā sakrita likuma „Par Centrālo vēlēšanu komisiju” 5.pantā noteiktā lēmuma spēkā stāšanās diena – pieņemšanas diena –, tā paziņošanas diena un Administratīvā procesa likuma 70.panta pirmajā daļā noteiktā administratīvā akta spēkā stāšanās kārtība (ar administratīvā akta paziņošanu). Tādējādi, pat ja pieteicēja paļāvās uz vispārējo administratīvā akta pārsūdzēšanas kārtību, ņemot vērā, ka Centrālās vēlēšanu komisijas lēmums tika paziņots tā pieņemšanas dienā, minētās pārsūdzēšanas kārtības neatšķirās.

Līdz ar to likuma „Par Centrālo vēlēšanu komisiju” 5.pants, kā arī 12.novembra sēdes protokolā fiksētā un 16.novembrī rakstveidā sagatavotajā lēmumā ietvertā lēmuma pārsūdzēšanas norāde ir pietiekami skaidra, lai pieteicēja, ievērojot pienācīgu rūpību, varētu to saprast un rīkoties atbilstoši norādītajai kārtībai.

Tāpat, noskaidrojot minētā likuma 5.panta jēgu, nevarētu secināt, ka pantā noteiktā komisijas lēmumu spēkā stāšanās nav attiecināma uz komisijas lēmumu atteikt reģistrēt iniciatīvas grupas iesniegtu likumprojektu.

Papildus pieteicēja lūgumā kā šķērslī pieteikuma iesniegšanai termiņā norādīja apstākli, ka tā nav varējusi pārsūdzēt lēmumu, iekams nebija zināmi lēmuma motīvi.

Atbilstoši likuma „Par tautas nobalsošanu, likumu ierosināšanu un Eiropas pilsoņu iniciatīvu” 23.panta piektās daļas 2.punktam Centrālā vēlēšanu komisija atsaka likumprojekta reģistrāciju, ja likumprojekts pēc formas vai satura nav pilnībā izstrādāts. Kā redzams no komisijas 12.novembra sēdes protokola, komisijas sēdē piedalījās pieteicējas pārstāves, kurām tika dota iespēja sniegt savus paskaidrojumus, komisijas sēdē izteicās komisijas locekļi, gan atbalstot likumprojekta reģistrāciju, gan, atsaucoties uz tiesībsarga atzinumu, norādot uz likumprojekta neatbilstību Latvijas Republikas Satversmei. Kā fiksēts komisijas sēdes protokolā, komisijas sēdē netiek pausti argumenti par

to, ka likumprojekts nebūtu izstrādāts pēc formas, taču gan atzinumos, gan komisijas locekļu un pieteicējas pārstāvju diskusijās tiek vērtēts, vai likumprojekts ir izstrādāts pēc satura, konkrēti – vai tas atbilst Latvijas Republikas Satversmei.

Ņemot vērā komisijas lēmuma pieņemšanas kārtību, nav pamata apgalvot, ka lēmuma motīvi pieteicējai varēja kļūt zināmi, tikai saņemot rakstveidā noformētu lēmumu. Kā redzams no protokola, lēmuma motīvi, proti, tas, ka likumprojekts nav pilnībā izstrādāts, jo neatbilst Latvijas Republikas Satversmei, bija zināms, jau noslēdzoties komisijas balsojumam. Līdz ar to pieteicēja nekavējoties varēja apsvērt un plānot savu turpmāko rīcību. Turklāt komisija rakstveidā lēmumu noformēja bez liekas kavēšanās, proti, 16.novembrī, kas bija otrā darba diena pēc lēmuma pieņemšanas un paziņošanas. Ņemot vērā minēto, atzīstams, ka apstāklis, ka Centrālās vēlēšanas komisijas lēmums rakstveidā tika noformēts 16.novembrī, neliedza pieteicējai veikt nepieciešamās darbības lēmuma pārsūdzēšanai uzreiz pēc lēmuma paziņošanas 12.novembrī. Tāpat no minētā izriet, ka šajā konkrētajā gadījumā pieteicējas rīcībā bija viss Administratīvā procesa likuma 188.panta otrajā daļā noteiktais mēneša termiņš Centrālās vēlēšanu komisijas lēmuma pārsūdzēšanai.

SECINĀJUMI

Vērtējot Senātā iesniegtos pieteikumus, var konstatēt, ka iesniegtie pieteikumi un līdz ar to arī Senātā skatītās lietas atspoguļo aktuālos notikumus valstī, jo šajās lietās skatīti tādi jautājumi, par kuriem sabiedrībā mēdz būt dažādi viedokļi, piemēram, par euro ieviešanu, par izglītības ieguvu „citās valodās”, par pilsonības piešķiršanu nepilsoņiem, kā arī pat par Covid-19 infekcijas pārvaldību un valstī noteiktajiem ierobežojumiem.

Skatot šīs lietas, viens no Senāta uzdevumiem ir nepieļaut jaunu likumprojektu vai Satversmes grozījumu projektu reģistrēšanu un vēlāk arī to pieņemšanu un izsludināšanu, ja tie rada pretrunas ar Latvijā spēkā esošo tiesību sistēmu, Satversmi un Satversmes kodolu, tostarp arī Latvijas konstitucionālo identitāti.

Ņemot vērā, ka Senāts noraidījis visus pieteikumus lietās, kas skatītas pēc būtības, pievienojoties iestādes motivācijai, kā arī izvērsot to apjomīgākā pārbaudē, jāsecina, ka visi Centrālās vēlēšanu komisijas lēmumi, kurus Senāts vērtējis un pārbaudījis, ir bijuši tiesiski un ar izsmelošu vērtējumu par to, vai iesniegtie likumprojekti vai Satversmes grozījumu projekti ir pilnīgi izstrādāti Satversmes 78.panta izpratnē.

IZAICINĀJUMS BĀRIŅTIESĀM IZSKATĪT LIETAS PĒC SATVERSMES TIESAS SPRIEDUMIEM

Pirmpublicējums žurnālā „Jurista Vārds” 2022.gada 18.janvārī



Kristīne ZEMĪTE

Senāta Administratīvo lietu departamenta zinātniski analītiskā padomniece

[1] Satversmes tiesa 2021.gada 4.novembrī taisīja spriedumu lietā Nr.2021-05-01 par aizliegumu par aizbildni būt personai, kura sodīta par noziedzīgu nodarījumu, kas saistīts ar vardarbību vai tās piedraudējumu, – neatkarīgi no sodāmības dzēšanas vai noņemšanas.

[2] Šī lieta turpina lietu kategorijas par t.s. absolūtā aizlieguma vērtēšanu. Šāda satura lietas, kas noslēgušās ar spriedumu, ir bijušas arī par aizliegumu iepriekš sodītai personai strādāt par pedagogu (lieta Nr.2017-07-01), par aizliegumu iepriekš sodītai personai būt par adoptētāju (lieta Nr.2019-01-01), par aizliegumu sodītai personai būt par valdes locekli valsts kapitālsabiedrībā (lieta Nr.2020-18-01), par aizliegumu kļūt par apsargu no alkohola atkarīgajiem (lieta Nr.2020-29-01), par aizliegumu par vardarbīgiem noziedzīgiem nodarījumiem sodītām personām būt nodarbinātām saskarsmē ar bērniem (lieta Nr.2020-36-01).

[3] Daļa no šīm lietām ir bērnu tiesību jomā: par adoptētāja, aizbildņa, pedagogu un citām personām, kas strādā ar bērniem.

Spriedumi par adoptētāju un aizbildņa statusu pamatā ir līdzsvara meklējums bērnu aizsardzībai pret vardarbību un bērnu augšanai ģimeniskā vidē, uz ko vērsts adopcijas un aizbildnības institūts. Lai arī aizbildnības mērķis iepretim adopcijai pamatā ir bērna terminēta uzturēšanās pie aizbildņa līdz brīdim, kamēr bērns tiek adoptēts vai atgriežas ģimenē, arī aizbildnim ir jānodrošina bērna aprūpe un audzināšana, kas var notikt arī ģimeniskā vidē.

[4] Līdz šiem nolēmumiem fakts, ka persona, kura vēlas kļūt par adoptētāju vai aizbildni bērnam, bijusi sodīta par noziedzīgu nodarījumu, kas saistīts ar vardarbību vai tās piedraudējumu, bāriņtiesas praksē bija pietiekams, lai bez tālākas apstākļu vērtēšanas personai uzreiz atteiktu adoptētāja statusa piešķiršanu atbilstoši Civillikuma 163.panta ceturtās daļas 1.punktam vai atteiktu personu iecelt par bērna aizbildni, jo to liedza Civillikuma 242.panta 5.punkts. Praksē bāriņtiesas pamatā tā arī darīja.¹

Šobrīd bāriņtiesai lieta ir jāizskata pēc būtības un jāvērtē visi nozīmīgie apstākļi un jāpieņem izsvērts

lēmums, vai piešķirt personai adoptētāja statusu/vai ļaut personai kļūt par aizbildni.

[5] Tas ir izaicinājums vismaz no diviem aspektiem.

Pirmkārt, vardarbība pret bērniem Latvijā joprojām ir ļoti aktuāla problēma. Lai gan Latvijas sabiedrība kļūst informētāka par iespējām izmantot, piemēram, tiesību aizsardzības līdzekļus pret vardarbīgām personām, tomēr sabiedrības tolerance pret vardarbību arvien ir augsta. Turklāt vardarbība ir latentā parādība.² Visbiežāk bērni cieš no noziedzīgiem nodarījumiem pret tikumību un dzimumneaizskaramību, no cietsirdības un vardarbības un no nodarījumiem pret dzīvību un veselību. Turklāt no nodarījumu izdarīšanas vietas bērni visbiežāk cieš tieši dzīvesvietā.³ Latvija ir arī pirmajā vietā OECD valstīs pašu bērnu agresijas ziņā izglītības iestādēs.⁴ Tā kā bērna dabiskā attīstības un augšanas vide pamatā ir ģimene, tad, vērtējot vardarbības izpausmes Latvijas sabiedrībā, šis rādītājs arī var liecināt par kopējā agresijas līmeņa atainojumu, jo bērns nereti ģimenes psiholoģisko klimatu „pārnes” uz izglītības iestādi. Tāpat sabiedrībā ik pa laikam nonāk ziņas par ārkārtīgi satraucošiem vardarbības gadījumiem pret bērniem ģimenēs. Turklāt nereti šādas personas ir jau bijušas vai ir bāriņtiesas redzeslokā.⁵

Līdz ar to sabiedrības kopējais vardarbības fons nevar palikt neievērots.

Tāpēc Satversmes tiesas spriedumi Latvijas apstākļos nedrīkst tikt pārvērtēti jeb nepietiekami novērtēti.

Nav nekāda pamata uzskatīt, ka, salīdzinājumā ar iepriekšējo regulējumu, kad sodītas personas automātiski tika izslēgtas no kandidātu loka, tagad

² Pagaidu aizsardzība pret vardarbību: mērķis un piemērošanas kārtība (I). <https://lvportals.lv/skaidrojumi/336294-pagaidu-aizsardziba-pret-var darbibu-merkis-un-piemerosanas-kartiba-i-2021>. Publicēts: 2021.gada 29.decembris.

³ Valsts policijas pārskats par nepilngadīgo noziedzības stāvokli, noziedzīgos nodarījumos cietušajiem bērniem un noziedzības novēršanas problēmām 2020.gada 12.mēnešos. 13., 14.lpp. Pieejams: <https://www.vp.gov.lv/lv/media/1587/download>.

⁴ Bērni Latvijā. Centrālā statistikas pārvalde. Rīga, 2021, 125.lpp. Pieejams: <https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/iedzivotaji/iedzivotaju-skaits/publikacijas-un-infografikas/7258-berni-latvija>.

⁵ Liepājā mirušā divgadnieka ģimene – bāriņtiesas redzeslokā par iespējamu vardarbību pret citu bērnu. https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/liepaja-mirusa-divgadnieka-gimene--barintiesas-redzesloka-par-iespejamu-var darbibu-pret-citu-bernu.a437395/?utm_source=lsm&utm_medium=article-bottom&utm_campaign=article. Publicēts: 2022.gada 4.janvāris.

¹ Sk., piemēram, Senāta 2020.gada 31.janvāra spriedums lietā Nr.SKA-34/2020 (ECLI:LV:AT:2020:0131.A420154116.6.S). Pieejams: www.at.gov.lv.

iestādēm ir mazāka atbildība šā jautājuma izvērtēšanā un ka pašām personām būtu atvieglotāks ceļš uz bērnu adopciju vai aizbildnību. Tieši otrādi, no bāriņtiesām sadarbībā arī ar citām institūcijām šie spriedumi prasa padziļinātu un arī plašu skatījumu uz lietas apstākļiem un ļoti rūpīgu lēmuma izsvēršanu.

[6] Lietas apstākļu individuāls izvērtējums ir jebkuras no bērnu tiesībām izrietošas lietas pamatā. Turklāt vienmēr paturams prātā, ka bērni ir īpaši aizsargājama personu grupa un viņu tiesību aizsardzībai jāpievērš īpaša uzmanība.⁶ Visos lēmumos, kas attiecas uz bērniem, viņu interesēm ir vissvarīgākā nozīme.⁷ Tas nozīmē bērna intereses integrēt un izvērtēt jebkurā valsts iestādes darbībā un lēmumā norādīt, kā ir pārbaudīts un izvērtēts, kas ir bērna interesēs un cik liela nozīme tam bijusi lēmuma pieņemšanā.⁸ Tāpat iestādei un tiesai lietā jāpanāk taisnīgs līdzsvars starp dažādām tiesiskajām interesēm.⁹

Tāpat kā ģimenes situācijas var būt ļoti dažādas un tas ir jāizvērtē,¹⁰ tāpat arī dažādas var būt situācijas, kad par adoptētāju vai aizbildni vēlas kļūt persona, kas iepriekš bijusi sodīta.

Lai arī personas, kas sodītas par noziedzīgiem nodarījumiem, kas saistīti ar vardarbību vai tās piedraudējumu, biežāk izdara jaunus vardarbīgus noziedzīgus nodarījumus, un līdz ar to nevar pilnībā izslēgt risku, ka persona, kas reiz izdarījusi vardarbīgu nodarījumu, to atkārtos,¹¹ atsevišķs antisociālais uzvedības gadījums personas dzīves vēsturē ir tikai viens no apstākļiem, kas var liecināt par vardarbības riska faktoru. Nav iespējams arī izslēgt tādus gadījumus, kad, ņemot vērā personības nobriešanu, persona tieši no savas pagātnes nelabvēlīgās rīcības izdara secinājumus nākotnei un šāda veida rīcību vairs neveic (it īpaši, ja persona nodarījumu ir izdarījusi ļoti sen, jaunībā vai, piemēram, pati būdama vēl nepilngadīga). Tāpat gan dzīvē gūtie novērojumi, gan tiesu prakse liecina, ka persona var būt vardarbīga pret apkārtējiem, arī bērniem, lai arī persona nekad nav tikusi saukta pie atbildības par vardarbīgu rīcību.

Tādējādi personas piemērotība adoptētāja vai aizbildņa statusam, arī vai persona nav vardarbīga, ir jānoskaidro ikvienā lietā, kurā persona vēlas adoptēt bērnu vai kļūt par aizbildni. Vienlaikus fakts personas

pagātnē par iepriekšēju sodāmību ir indikators, ka šādā gadījumā tieši vardarbības riska aspektam ir jāpievēršas padziļināti.

[7] Līdz ar to, otrkārt, katra konkrētā gadījuma individuāls izvērtējums nešaubīgi no iestādes prasa daudz rūpīgāku lietas apstākļu noskaidrošanu attiecībā uz personas vardarbīgas uzvedības riska faktoriem, lai varētu izsvērt, vai persona, kura ir bijusi vardarbīga un par to tikusi iepriekš notiesāta, var uzņemties bērna aprūpi.

Faktiski bāriņtiesām, arī ar speciālistu palīdzību, ir jākonstatē personas psiholoģiskais portrets ilgtermiņā: ievērojot personas rīcības izpausmes pēc notiesājošiem nolēmumiem, vai personas uzvedība ir mainījusies, kādas kopumā ir konkrētās personas personības iezīmes, tostarp kāda ir personas noturība pret stresu, kādas ir personas domāšanas, spriešanas, intelekta spējas un īpatnības, vai ir personības traucējumi, jo tiem var būt ietekme uz personas noslieci uz vardarbību,¹² vai persona pati, būdama nepilngadīga, ir bijusi vardarbības upuris, kas savukārt var palielināt iespēju uz vardarbīgu rīcību pieaugušā vecumā, utt. Būtiskākais: bāriņtiesai jāspēj ar pietiekami lielu ticamību prognozēt, cik augsta ir iespējamība, ka persona vardarbīgu rīcību varētu nākotnē atkārtot. Tie nebūt nav vienkārši izvērtēšanas jautājumi.

Lietas, kurās bija iesniegti pieteikumi Satversmes tiesā, pamatā bija par vardarbības faktiem pirms ievērojama laika posma (pamatā nodarījumus bija izdarījušas personas jaunības gados). Līdz ar to šādās lietās, laukam ejot, personas uzvedība var mainīties un bāriņtiesa var konstatēt, ka vardarbības risks praktiski vairs nepastāv. Tomēr, kā jau minēts, šis izvērtējums var nebūt vienkāršs. Vēl sarežģītāk ir izvērtēt tādus gadījumus, kur, lai arī personas sodāmība jau dzēsta, vardarbīgs nodarījums nav bijis tik senā pagātnē. Tas var liecināt par personas uzvedības tendencēm arī šobrīd.

[8] Ja vardarbības pret bērnu izpausmes ir grūti konstatēt, jo personas bieži vien savu vardarbīgo dabu slēpj, kā arī to pat var nespēt konstatēt psihologs,¹³ tas nenozīmē, ka tāpēc šādas lietas nav iespējams izskatīt un pieņemt lēmumu.

Vardarbības klīniskā prognozēšana joprojām ir sarežģīta.¹⁴ Līdz ar to bāriņtiesai un citām lietā iesaistītajām institūcijām tas ir pietiekami liels izaicinājums šādās lietās novērtēt personu, arī konstatēt vardarbības risku. Vienlaikus valsts iestādēm ir jātiec

⁶ Cilvēktiesības pasaulē un Latvijā. Inetas Ziemeles zinātniskā redakcijā. Otrās papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2021, 143.lpp.

⁷ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2021.gada 9.decembra sprieduma lietā „R.M. pret Latviju”, iesniegums Nr.53487/13, 99.punkts.

⁸ Cilvēktiesības pasaulē un Latvijā. Inetas Ziemeles zinātniskā redakcijā. Otrās papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2021, 147.lpp.

⁹ Sal. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2021.gada 26.oktobra spriedums lietā „Leon Madrid pret Spāniju”, iesniegums Nr.30306/13.

¹⁰ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2019.gada 9.aprīļa sprieduma lietā „V.D. un citi pret Krieviju”, iesniegums Nr.72931/10, 126.punkts.

¹¹ Satversmes tiesas tiesneša Alda Laviņa atsevišķās domas lietā Nr.2021-05-01 „Par Civillikuma 242.panta 5.punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 96. un 110.pantam. 6.punkts. <https://www.vestnesis.lv/op/2021/252.5>.

¹² Heilbrun K. Violence Risk: From Prediction to Management. Handbook of Psychology in Legal Contexts (D.Carson, R.Bull (Editors)), Second Edition, 2003, p.127-142.

¹³ Satversmes tiesas tiesneša Alda Laviņa atsevišķās domas lietā Nr.2021-05-01 „Par Civillikuma 242.panta 5.punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 96. un 110.pantam. 6.punkts. <https://www.vestnesis.lv/op/2021/252.5>.

¹⁴ Assessing Violence Risk in General Practice. Section on Clinical Emergencies and Crises (Section VII). American Psychological Association. December, 2012. Pieejams: <https://div12.org/division-12-section-on-clinical-emergencies-and-crises-section-vii-assessing-violence-risk-in-general-clinical-practice/>.

galā arī ar sarežģītām situācijām bērnu tiesību jomā.¹⁵

Tādējādi valstij ir jānodrošina bāriņtiesas ar kompetentiem speciālistiem un personu izpētē jāpielieto arī psiholoģiskās izpētes (novērtēšanas) metodes, kā var izvērtēt riskus saistībā ar noslieci uz vardarbību. Turklāt personības izpētē nav pietiekami tikai ar personas interviju, bet ir jāpielieto plašāks psiholoģiskās izpētes (novērtēšanas) metožu kopums.¹⁶ Vienlaikus šāda psiholoģiskā izpēte ir tikai viena no iespējam noskaidrot personas uzvedības tendences.

Tāpēc bāriņtiesām šādu lietu izskatīšanā ir jāiegūst visi saprātīgi nepieciešamie pierādījumi, lai konkrētās personas personības iezīmes izpētītu pēc iespējas plašākā kontekstā, tādējādi līdz minimumam samazinot iespēju, ka kādi būtiski aspekti šās personas psiholoģiskajā portretā netiek palaisti garām. Saskaņā ar Bāriņtiesu likuma 16.panta 1. un 3.punktu bāriņtiesai ir tiesības pieprasīt un saņemt no valsts un pašvaldību iestādēm, komercsabiedrībām un organizācijām ziņas, kas nepieciešamas, lai izvērtētu bērna vai aizgādībā esošās personas tiesību ievērošanas likumību vai izlemtu bāriņtiesas kompetencē esošos jautājumus, veikt amatpersonu un iedzīvotāju aptauju, lai iegūtu ziņas, kas nepieciešamas jautājumu izlemšanai. Šādas izpētes ietvaros nav izslēgta arī sociālās vides, kurā persona ikdienā uzturas, izvērtējums, personas uzvedības izpēte publiskajā telpā, sociālajos tīklos, personu raksturojošas informācijas iegūšana no

personas darba devēja u.tml., jo tā var tikt iegūtas ziņas par lietā būtiskiem apstākļiem – vai personai ir nosliece uz vardarbību.

Tāpat bāriņtiesām gan pirms, gan pēc lēmuma pieņemšanas ir jāveic visi saprātīgi nepieciešamie pasākumi, kā pārliecināties par konkrētās personas spēju nodrošināt bērna vislabāko interešu ievērošanu. Piemēram, viens no veidiem, kā ar jau esošajiem bāriņtiesu resursiem papildus nodrošināt bērnu tiesību aizsardzību šādos gadījumos, ir noteikt pēc iespējas ilgāku pirmsadopcijas un pēcadopcijas uzraudzības laiku, kurā uzraudzīt konkrētās personas uzvedību. Arī aizbildnības uzraudzībai šādās lietās būtu jānotiek pastiprinātākā veidā, piemēram, biežāk apmeklējot bērna dzīvesvietu, veicot pārrunas ar aizbildni un veicot citus uzraudzības pasākumus.

Līdz ar to pēc šiem Satversmes tiesas nolēmumiem ir jādomā arī par to, vai bāriņtiesu personāla kapacitāte ir pietiekama, lai šīs lietas varētu *kvalitatīvi* izskatīt, kā arī nepieciešamības gadījumā jāveic personāla apmācība.

Tāpat iepriekš ieskicētie problēmjautājumi nozīmē, ka bāriņtiesām būtu jāveido efektīva šādu iesniegumu izskatīšanas metodoloģija, kas ļautu pēc iespējas objektīvi novērtēt attiecīgā pretendenta personību un vardarbīgas uzvedības riskus, lai bērnu tiesību aizsardzība pret vardarbību šādās lietās tiktu arī reāli nodrošināta.

¹⁵ Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2019.gada 29.oktobra sprieduma lietā „Stankūnaitē pret Lietuvu”, iesniegums Nr.67068/11, 125.punkts.

¹⁶ Meyer G.J., Finn S.E., Eyde L.D., Kay G.G., Moreland K.L., Dies R.R., Eisman E.J., Kubiszyn T.W., Reed G.M. (2001). Psychological testing and psychological assessment: A review of evidence and issues. *American Psychologist*, 56(2), p.128–165.

PIETEIKUMA IESNIEGŠANA KRIMINĀLPROCESA LIKUMA 63.NODAĻAS KĀRTĪBĀ



Oskars KULMANIS

Senāta Kriminālietu departamenta zinātniski analītiskais padomnieks

[1] Kriminālprocesa likuma¹ 63.nodaļā ir noregulēta spēkā esošo nolēmumu jauna izskatīšana sakarā ar materiālo vai procesuālo likuma normu būtisku pārkāpumu.

Kopš grozījumiem Kriminālprocesa likumā, kas spēkā stājās 2020.gada 6.jūlijā, šī likuma 662.panta pirmā daļa noteic, ka spēkā stājušos tiesas nolēmumu var izskatīt no jauna, ja tas nav skatīts kasācijas kārtībā vai tiesa iepriekš nav atteikusies ierosināt kasācijas tiesvedību, pēc šā likuma 663.pantā minēto personu pieteikuma vai protesta.

Šī raksta mērķis ir īsumā aplūkot un apkopot atsevišķus gadījumus, kad Augstākajā tiesā Kriminālprocesa likuma 63.nodaļas kārtībā saņemti advokātu pieteikumi par tādām nolēmumu kategorijām, kam nav paredzēta pārsūdzība kasācijas kārtībā.

[2] Pieteikumu Kriminālprocesa likuma 63.nodaļas kārtībā par tiesas nolēmuma izskatīšanu no jauna atbilstoši šī likuma 663.panta pirmajai daļai notiesātās un attaisnotās personas uzdevumā vai tādās personas uzdevumā, pret kuru ar tiesas lēmumu kriminālprocess izbeigts, var iesniegt advokāts. Minētā panta otrajā daļā šādas tiesības pēc savas iniciatīvas vai personas lūguma ir arī ģenerālprokuroram vai Ģenerālprokuratūras Krimināltiesiskā departamenta virsprokuroram, kuriem ir tiesības iesniegt protestu.

Pieteikuma vai protesta iesniegšanas pamats noteikts Kriminālprocesa likuma 665.pantā, atbilstoši kuram pieteikumu vai protestu var iesniegt, ja: 1) nolēmumu pieņēmis nelikumīgs tiesas sastāvs; 2) dienesta izmeklēšanā konstatēts, ka nolēmumu kāds no tiesnešiem nav parakstījis tāpēc, ka likumā noteiktajā kārtībā nav piedalījies nolēmuma pieņemšanā; 3) šā likuma 574. vai 575.pantā minētie pārkāpumi noveduši pie notiesātās personas stāvokļa nelikumīgas pasliktināšanās.

Tāpat Krimināllikuma pārkāpuma vai būtiska Kriminālprocesa likuma pārkāpuma esība pati par sevi vēl nav pamats pieteikuma vai protesta iesniegšanai. Būtisks nosacījums ir tas, ka attiecīgais pārkāpums novedis pie notiesātās personas stāvokļa nelikumīgas pasliktināšanas.

Atbilstoši Kriminālprocesa likuma 666.panta pirmajai un otrajai daļai pieteikumam vai protestam izvirzīta obligāta prasība to iesniegt rakstveidā. Tajā ir nepieciešams norādīt un motivēt šī likuma 665.pantā

noteikto nolēmuma pārsūdzības pamatu. Ievērojot Kriminālprocesa likuma 670.pantā noteikto, Augstākā tiesa pieteikumu vai protestu izskata atbilstoši kasācijas instances tiesai noteiktajai kārtībai.

[3] Vispirms vēršama uzmanība uz apsvērumiem, kas bija par pamatu grozījumu izdarīšanai Kriminālprocesa likuma 662.panta pirmajā daļā. Tieslietu ministrijas priekšlikumos likumprojektam „Grozījumi Kriminālprocesa likumā” (Nr.427/Lp13), kas izstrādāti Tieslietu ministrijas izveidotajā darba grupā Kriminālprocesa likuma grozījumu izstrādei un kas Saeimas Juridiskajai komisijai iesniegti pirms otrā lasījuma, norādīts, ka priekšlikums paredz Kriminālprocesa likuma 662.panta pirmo daļu papildināt ar vēl vienu situāciju, kad varēs atteikt spēkā esošu nolēmumu jaunu izskatīšanu sakarā ar materiālo vai procesuālo likuma normu būtisku pārkāpumu, proti, paredzot, ka turpmāk spēkā stājušos tiesas nolēmumu nevarēs izskatīt no jauna, ja konkrētajā krimināllietā būs atteikta kasācijas tiesvedība.

Grozījums izstrādāts, lai efektīvizētu Augstākās tiesas darbu un mazinātu tās noslodzi. Šobrīd Kriminālprocesa likuma 662.panta pirmā daļa paredz, ka spēkā stājušos tiesas nolēmumu var izskatīt no jauna, ja tas nav skatīts kasācijas kārtībā. Kā apliecina prakse, šobrīd daudzos gadījumos personas sniedz sūdzības par spēkā stājušiem nolēmumiem Kriminālprocesa likuma 63.nodaļas kārtībā gadījumos, kad Augstākā tiesa ir pieņēmusi lēmumu par atteikumu ierosināt kasācijas tiesvedību. Savukārt Augstākajai tiesai šādos gadījumos nav likumīga pamata atteikt pieņemt pieteikumu, jo Kriminālprocesa likums to neparedz. Ievērojot minēto, ir paredzēts noteikt, ka turpmāk spēkā stājušos tiesas nolēmumu varēs izskatīt no jauna, ja tas nebūs skatīts kasācijas kārtībā, kā arī, ja būs saņemts atteikums ierosināt kasācijas tiesvedību. Šāds regulējums mazinās Augstākās tiesas darba noslodzi un sekmēs ātrāku nolēmumu sagatavošanu citās prasībās.²

No priekšlikuma pamatojuma secināms, ka grozījumu mērķis bija novērst tādu rīcību, kad pēc atteikuma ierosināt kasācijas tiesvedību saturiski identiska kasācijas sūdzība tiek nosaukta par

¹ Kriminālprocesa likums: LV likums. Pieņemts: 21.04.2005. [01.01.2022.red.].

² Tieslietu ministrijas priekšlikumi likumprojektam „Grozījumi Kriminālprocesa likumā” (Saeimas reģ. Nr. 427/Lp13). Pieejams: <http://titania.saeima.lv/LIVS13/SaeimaLIVS13.nsf/0/CA50F5D9CDD31408C22584AB004DD914?OpenDocument> [aplūkots 28.02.2022.].

pieteikumu Kriminālprocesa likuma 63.nodaļas kārtībā un atkārtoti iesniegta Augstākajā tiesā.

[4] Laiks uz vietas nestāv, šobrīd ir novērojama tendence Augstākajā tiesā vērsties Kriminālprocesa likuma 63.nodaļas kārtībā par tādiem nolēmumiem, kuriem likumdevējs ir paredzējis pārsūdzības iespējas tikai vienā instancē. Tādi, piemēram, ir Kriminālprocesa likuma 59.nodaļā „Process par noziedzīgi iegūtu mantu”, kā arī 61.nodaļā „Spriedumu un lēmumu izpildes laikā radušos jautājumu izskatīšana” noteiktajā kārtībā pieņemtie nolēmumi.

Procesā par noziedzīgi iegūtu mantu atbilstoši Kriminālprocesa likuma 631.panta trešajai daļai, izskatot sūdzību vai protestu, tiesa var atcelt rajona (pilsētas) tiesas lēmumu un pieņemt šā likuma 630.pantā minēto lēmumu. Lēmums nav pārsūdzams. Kriminālprocesa likuma 649.panta trešā daļa nosaka pārsūdzības kārtību jautājumos par sprieduma vai prokurora priekšraksta par sodu izpildi, ja ir vairāki spriedumi vai priekšraksti par sodu, saskaņā ar kuru [...] augstāka līmeņa tiesas tiesnesis sūdzību izskata rakstveida procesā pēc lietā esošajiem materiāliem, un viņa lēmums nav pārsūdzams.

Savukārt Kriminālprocesa likuma 651.panta septītajā daļā noteikta pārsūdzības kārtība, izlemjot ar sprieduma un lēmuma izpildi saistītos jautājumus, proti, [...] augstāka līmeņa tiesas tiesnesis sūdzību izskata rakstveida procesā pēc lietā esošajiem materiāliem, un viņa lēmums nav pārsūdzams.

Spriežot tiesu, saskaņā ar Latvijas Republikas Satversmes 83.pantu un likuma „Par tiesu varu” 10.panta pirmo daļu tiesneši ir neatkarīgi un pakļauti (padoti) tikai likumam.

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka Satversmes 92.panta pirmais teikums nosaka likumdevēja pienākumu pieņemt taisnīgas tiesas spriešanai nepieciešamās procesuālās normas, bet šī norma neparedz konkrēta jautājuma izšķiršanu atbilstoši tādām procesuālajam regulējumam, kādu persona vēlas.³ Likumdevējam demokrātiskā tiesiskā valstī, pieņemot procesuālos likumus, ir rīcības brīvība gan noteikt attiecīgos procesos skatāmo lietu kategorijas, gan arī lemt par dažādu kategoriju lietu izskatīšanas kārtību. Tāpat likumdevējam ir tiesības noteikt pamattiesībām atbilstošu lietu izskatīšanas, tostarp nolēmumu pārsūdzēšanas, kārtību. No vispārējiem tiesību principiem un Satversmes neizriet valsts pienākums ikvienas kategorijas lietai paredzēt pārsūdzību kasācijas instances tiesā.⁴

Sistēmiski no Kriminālprocesa likuma 662.panta pirmās daļas, to skatot kopsakarā ar 663.panta pirmajā daļā, 665.panta pirmās daļas 3.punktā un 666.panta otrajā daļā noteikto, izriet, ka Kriminālprocesa likuma 63.nodaļas mērķis ir notiesātās personas tiesību aizsardzība, lai novērstu viņas stāvokļa nelikumīgu

pasliktināšanu.⁵ Tas nozīmē, ka Kriminālprocesa likuma 63.nodaļā nostiprinātais viens no taisnīgu tiesu garantējošiem institūtiem atbilstoši šībrīža regulējumam tiek attiecināts tikai uz notiesāto vai attaisnoto.

Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 662.panta pirmo daļu spēkā stājušos tiesas nolēmumu var izskatīt no jauna, ja tas nav skatīts kasācijas kārtībā. Senāta Krimināllietu departaments atzīst, ka no šīs likuma normas izriet, ka Kriminālprocesa likuma 63.nodaļas kārtībā no jauna var izskatīt tikai tādus spēkā stājušos tiesas nolēmumus, kuriem Kriminālprocesa likumā ir paredzēta pārsūdzēšana kasācijas kārtībā, nevis jebkuru tiesas nolēmumu.⁶

Likumdevējs kriminālprocesā nav paredzējis Kriminālprocesa likuma 59.nodaļas kārtībā pieņemta apgabaltiesas lēmuma pārsūdzību kasācijas kārtībā. Nepastāvot iespējai šo kategoriju lietas izskatīt kasācijas kārtībā, nav iespējama to pārskatīšana Kriminālprocesa likuma 63.nodaļas kārtībā. Turklāt Kriminālprocesa likuma 63.nodaļas kārtībā nav iespējama tādu spēkā esošu atsevišķu kategoriju nolēmumu jauna izskatīšana, kuriem pārsūdzība kasācijas kārtībā saskaņā ar šo likumu nav noteikta. Tāpat Kriminālprocesa likuma 63.nodaļā noteiktais institūts attiecas uz gadījumiem, kad konkrēta krimināllietā vispār nav skatīta kasācijas kārtībā vai tiesa iepriekš nav atteikusies ierosināt kasācijas tiesvedību, nevis kad līdzapsūdzētā persona nav izmantojusi tiesības uz pārsūdzību un nav iesniegusi kasācijas sūdzību.

No iepriekšminētā secināms, ka likumdevējs Kriminālprocesa likuma 63.nodaļā ietvertu institūtu kā tiesību aizsardzības līdzekli ir attiecinājis tikai uz to kategoriju lietām, kurām ir paredzēta pārsūdzības iespēja kasācijas kārtībā. Pārējo kategoriju lietās kasācijas instances tiesas efektivitātes nodrošināšanas nolūkā šāds līdzeklis nav paredzēts. Gadījumos, kad Kriminālprocesa likuma 63.nodaļas kārtībā iesniegts pieteikums par kasācijas kārtībā nepārsūdzamu lēmumu, Augstākajai tiesai nav tiesiska pamata to izskatīt. Šādās situācijās ir nepieciešams meklēt citus Kriminālprocesa likumā un citos normatīvajos tiesību aktos paredzētus tiesību aizsardzības līdzekļus.

³ Satversmes tiesas 2012.gada 1.novembra sprieduma lietā Nr.2012-06-01 10.punkts.

⁴ Satversmes tiesas 2017.gada 11.oktobra sprieduma lietā Nr.2017-10-01 20.2.punkts.

⁵ Sal. sk. Augstākās tiesas 2019.gada 8.oktobra lēmumu lietā Nr.SKK-J-467/2019 (ECLI:LV:AT:2019:1008.11352019916.3.L), Augstākās tiesas 2020.gada 24.aprīļa lēmumu lietā Nr.SKK-J-320/2020 (ECLI:LV:AT:2020:0424.11089005319.7.L), Augstākās tiesas 2020.gada 7.jūlija lēmumu lietā Nr.SKK-J-458/2020 (ECLI:LV:AT:2020:0707.11088077617.5.L).

⁶ Augstākās tiesas 2010.gada 31.augusta lēmums lietā Nr.SKK-J-462/2010 (12814004405).

AKTUĀLIE AUGSTĀKĀS TIESAS LĒMUMI, KAS PIENĒMTI KRIMINĀLPROCESA LIKUMA 63.NODAĻAS KĀRTĪBĀ



Aleksandra AZEVA

Senāta Kriminālietu departamenta zinātniski analītiskā padomniece

IEVADS

Kriminālprocesa likuma 63.nodaļa reglamentē spēkā esošo nolēmumu jaunu izskatīšanu sakarā ar materiālo vai procesuālo likuma normu būtisku pārkāpumu. Jāuzsver, ka ne jebkuru spēkā stājušos tiesas nolēmumu kriminālprocesā ir iespējams izskatīt no jauna – Kriminālprocesa likuma 662.pantā ir konkretizēti tie nolēmumi, kurus var izskatīt no jauna, savukārt personas, kurām ir tiesības iesniegt pieteikumu vai protestu Kriminālprocesa likuma 63.nodaļas kārtībā, ir uzskaitītas Kriminālprocesa likuma 663.pantā.

Augstākajā tiesā 2021.gadā tika saņemti 30 protesti un pieteikumi par spēkā stājušos tiesas nolēmumu jaunu izskatīšanu Kriminālprocesa likuma 63.nodaļas kārtībā.¹ Raksta tapšanas brīdī (2022.gada februāra beigās) nav izskatīti protesti un pieteikumi par četriem spēkā esošiem tiesas nolēmumiem, divas lietas jau ir nozīmētas izskatīšanai 2022.gada marta sākumā.

Apkopojot pēdējo gadu laikā Kriminālprocesa likuma 63.nodaļas kārtībā iesniegto protestu un pieteikumu skaitu, redzams, ka 2016.gadā Augstākajā tiesā bija saņemts 71 šāds protests un pieteikums, 2017.gadā – 48, 2018.gadā – 67, 2019.gadā – 40, bet 2020.gadā – 38 protesti un pieteikumi.² Tātad, salīdzinot ar 2016.gadu, Augstākajā tiesā 2021.gadā saņemts 2,37 reizes mazāk protestu un pieteikumu par spēkā stājušos tiesas nolēmumu jaunu izskatīšanu, un to var uzskatīt par diezgan ievērojamām izmaiņām.

Viens no faktoriem, kas neapšaubāmi ietekmēja iesniegto protestu un pieteikumu skaita samazināšanos, bija grozījumi Kriminālprocesa likuma 662.panta pirmajā daļā, kas stājās spēkā 2020.gada 6.jūlijā.³

Līdz 2020.gada 5.jūlijam Kriminālprocesa likuma 662.panta pirmā daļa paredzēja, ka spēkā stājušos tiesas nolēmumu var izskatīt no jauna, ja tas nav skatīts kasācijas kārtībā, pēc šā likuma 663.pantā minēto personu pieteikuma vai protesta. Savukārt ar grozījumiem Kriminālprocesa likumā, kas stājās spēkā 2020.gada 6.jūlijā, tika sašaurināts to spēkā stājušos tiesas nolēmumu loks, kurus ir iespējams izskatīt no jauna Kriminālprocesa likuma 63.nodaļas kārtībā –

proti, saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 662.panta pirmo daļu aktuālajā likuma redakcijā no jauna nav izskatāmi spēkā stājušies tiesas nolēmumi arī lietās, kurās tiesa iepriekš atteikusies ierosināt kasācijas tiesvedību.⁴

No tieslietu ministra parakstīto priekšlikumu likumprojektam „Grozījumi Kriminālprocesa likumā” satura ir redzams, ka attiecīgais grozījums Kriminālprocesa likuma 662.panta pirmajā daļā izstrādāts, lai efektīvizētu Augstākās tiesas darbu un mazinātu tās slodzi.⁵ Ņemot vērā, ka Kriminālprocesa likuma 63.nodaļas kārtībā 2021.gadā saņemto protestu un pieteikumu skaits ir sarucis ne tikai salīdzinājumā ar saņemto protestu un pieteikumu skaitu 2016.gadā, bet pat salīdzinot šo skaitu ar datiem par 2020.gadu, kad bija saņemts par 8 protestiem un pieteikumiem vairāk, jāatzīst, ka 2020.gada 11.jūnija likums „Grozījumi Kriminālprocesa likumā” tik tiešām pakāpeniski samazina Augstākās tiesas slodzi.

Otrs faktors, kas var veicināt Kriminālprocesa likuma 63.nodaļas kārtībā saņemto protestu un pieteikumu skaita samazināšanos, ir tas, ka pirmās instances tiesu un apelācijas instances tiesu nolēmumu kvalitāte pakāpeniski uzlabojas, līdz ar to kriminālprocesos tiek pārsūdzēts un noprotēts mazāks skaits tiesu nolēmumu, kā rezultātā šie nolēmumi stājas spēkā.

Uz jautājumu, kādus lēmumus var pieņemt Senāts, izskatot Kriminālprocesa likuma 63.nodaļas kārtībā iesniegtos protestus un pieteikumus, atbildi sniedz Kriminālprocesa likuma 672.panta pirmā daļa, kas paredz, ka pieteikuma un protesta izskatīšanas rezultātā var pieņemt vienu no lēmumiem, kas norādīti šā likuma 587.pantā.⁶

Kriminālprocesa likuma 587.panta pirmā daļa paredz, ka kasācijas instances tiesa pieņem vienu no šādiem lēmumiem: 1) atstāt nolēmumu negrozītu, bet kasācijas sūdzību vai protestu noraidīt; 2) atcelt nolēmumu pilnībā vai tā daļā un nosūtīt lietu jaunai izskatīšanai; 3) atcelt nolēmumu pilnībā vai tā daļā un izbeigt kriminālprocesu; 4) grozīt nolēmumu; 5) izbeigt

¹ Kopumā 2021.gadā Augstākajā tiesā saņemti 25 prokuroru protesti un pieci pieteikumi Kriminālprocesa likuma 63.nodaļas kārtībā.

² Dati iegūti no Tiesu informatīvās sistēmas (TIS) 2022.gada 24.februārī.

³ Likums „Grozījumi Kriminālprocesa likumā”. Pieņemts 2020. gada 11.jūnijā (stājās spēkā 2020.gada 6.jūlijā). Latvijas Vēstnesis, 22.06.2020., Nr.119C (oficiālās publikācijas Nr.2020/119C.6).

⁴ Kriminālprocess. Raksti. 2015–2020. Ā. Meikališa, K. Strada-Rozenberga. Rīga: Latvijas Universitātes akadēmiskais apgāds, 2021, 192.lpp.

⁵ Priekšlikumi likumprojektam „Grozījumi Kriminālprocesa likumā” (Saeimas reģ. Nr.427/LP13). Pieejams <http://titania.saeima.lv/LIVS13/SaeimaLIVS13.nsf/0/CA50F5D9CDD31408C22584AB004DD914?OpenDocument>. Sk. priekšlikumu Nr.35.

⁶ Prasības kasācijas instances lēmuma saturam norādītas Kriminālprocesa likuma 588.pantā.

kasācijas tiesvedību. Savukārt panta otrā daļa noteic, ka gadījumā, ja kasācijas instances tiesa konstatē tādu būtisku šā likuma pārkāpumu, kuru apelācijas instances tiesa nevar novērst, tā atceļ abu instanču tiesu nolēmumus un nosūta lietu jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesā.

Ņemot vērā, ka Kriminālprocesa likuma 63.nodaļa neparedz kasācijas sūdzības iesniegšanu, bet paredz iespēju advokātam⁷ iesniegt pieteikumu par spēkā esošā tiesas nolēmuma jaunu izskatīšanu, jāuzsver, ka Senāts, atstājot tiesas nolēmumu negrozītu, lēmuma rezolutīvajā daļā norāda, ka tiek noraidīts attiecīgais pieteikums.

Tālāk tiks aplūkots, kādus lēmumus pieņēma Senāts, izskatot Kriminālprocesa likuma 63.nodaļas kārtībā 2021.gadā saņemtos protestus un pieteikumus.

ATSTĀT NOLĒMUMU NEGROZĪTU, BET PIETEIKUMU VAI PROTESTU NORAI DĪT

2021.gadā Senāts divās lietās pieņēma lēmumu atstāt nolēmumu negrozītu, bet pieteikumu noraidīt.

Pirmajā lietā notiesātā advokāts iesniedza pieteikumu par Zemgales rajona tiesas 2020.gada 22.janvāra spriedumu, lūdzot atcelt norādīto spriedumu un kriminālprocesu izbeigt. Advokāts norādīja, ka notiesātā darbībās nebija noziedzīgā nodarījuma sastāva pazīmju, jo lietā noslēgtais līgums nebija atzīstams par noziedzīgā nodarījuma priekšmetu. Pirmās instances tiesa pieļāvuši Kriminālprocesa likuma 574.panta 1. un 2.punktā norādītos Krimināllikuma pārkāpumus, kā arī pieļāvuši Kriminālprocesa likuma būtiskus pārkāpumus šā likuma 575.panta trešās daļas izpratnē, jo nepareizi piemērojuši vairākas Kriminālprocesa likuma normas.

Senāts, izskatot advokāta pieteikumu, konstatēja, ka pieteikums iesniegts par pirmās instances tiesas saīsināto spriedumu, kurā netiek sniegta pierādījumu analīze un to izklāsts, tiesas atzinumi par apsūdzētā vainīgumu, motīvi par konkrēta soda piemērošanu. Ņemot vērā, ka apsūdzētie, aizstāvji un prokurors nav lūguši tiesu sagatavot pilnu spriedumu un nav to pārsūdzējuši likumā paredzētajā kārtībā, Senāts atzina, ka tādējādi procesā iesaistītās personas ir piekritušas noziedzīga nodarījuma aprakstā konstatētajam.

Ievērojot kasācijas instances tiesas kompetenci, Senāts izskatīja pieteikuma argumentu par Krimināllikuma 20.panta ceturtais daļas un 275.panta otrās daļas nepareizu piemērošanu un tādējādi pieļautu Kriminālprocesa likuma 574.panta 1. un 2.punktā norādīto pārkāpumu.

Senāts atzina, ka: 1) pirmās instances tiesas sniegtajā noziedzīga nodarījuma aprakstā norādītās apsūdzētā faktiskās darbības atbilst to juridiskajai kvalifikācijai pēc Krimināllikuma 20.panta ceturtais daļas un 275.panta otrās daļas; 2) tiesa ir pareizi piemērojuši Krimināllikuma 20.panta ceturto daļu un 275.panta otro daļu, kvalificējot notiesātajam inkriminētās darbības un nosakot viņam sankcijā paredzēto sodu

⁷ No Kriminālprocesa likuma 663.panta pirmās daļas izriet, ka advokāts var iesniegt pieteikumu par tiesas nolēmuma izskatīšanu no jauna 1) notiesātās un 2) attaisnotās personas uzdevumā vai 3) tādās personas uzdevumā, pret kuru ar tiesas lēmumu kriminālprocess izbeigts.

piespiedu darba veidā; 3) sods notiesātajam noteikts Krimināllikuma 275.panta otrajā daļā paredzētās sankcijas ietvaros; 4) tiesa pretēji pieteikumā apgalvotajam nav pieļāvusi Kriminālprocesa likuma 574.panta 1. un 2.punktā norādītos pārkāpumus. Senāts atstāja negrozītu Zemgales rajona tiesas 2020.gada 22.janvāra spriedumu, bet advokāta pieteikumu noraidīja.⁸

Otrajā lietā notiesātās personas advokāte iesniedza pieteikumu par Rīgas apgabaltiesas 2019.gada 9.septembra spriedumu, lūdzot to atcelt un nosūtīt lietu jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesā. Arī šajā lietā Senāts atzina, ka tiesas nolēmums atstājams negrozīts, bet advokātes pieteikums noraidāms.⁹

ATCELT NOLĒMUMU PILNĪBĀ VAI TĀ DAĻĀ UN NOSŪTĪT LIETU JAUNAI IZSKATĪŠANAI

Izskatot 2021.gadā saņemtos protestus un pieteikumus Kriminālprocesa likuma 63.nodaļas kārtībā, Senāts pieņēma deviņus lēmumus atcelt nolēmumu pilnībā vai tā daļā un nosūtīt lietu jaunai izskatīšanai.¹⁰

Vienā no šīm lietām Senāts atzina, ka pirmās instances tiesa, apstiprinot starp prokuroru un apsūdzēto noslēgto vienošanos par vainas atzīšanu un sodu, nav ievērojusi Kriminālprocesa likuma 25.pantā noteikto dubultās sodīšanas nepieļaujamības (*ne bis in idem*) principu un pieļāvuši Kriminālprocesa likuma 574.panta 1.punktā norādīto pārkāpumu, tas ir, nepareizi piemērojuši Krimināllikuma 50.panta piekto daļu. Šis pārkāpums novedis pie notiesātā stāvokļa nelikumīgas pasliktināšanās. Ievērojot minēto, Senāts atcēla Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2021.gada 7.septembra spriedumu un nosūtīja lietu jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesā.¹¹

Citā lietā Senāts, izskatot prokurora protestu par Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2020.gada 9.novembra spriedumu, konstatēja, ka notiesātajam noteikta II invaliditātes grupa un atbilstoši Veselības un darbības ekspertīzes ārstu komisijas sniegtajam paziņojumam notiesātajam ir nepieciešami asistenta pakalpojumi. Savukārt saskaņā ar Krimināllikuma 40.panta otro daļu piespiedu darbs nav piemērojams darbnespējīgām personām.

Senāts atzina, ka pirmās instances tiesa, apstiprinot starp prokuroru un apsūdzēto noslēgto vienošanos par vainas atzīšanu un sodu, pieļāvuši Kriminālprocesa likuma 574.panta 1.punktā norādīto Krimināllikuma pārkāpumu, kas izpaužas Krimināllikuma 40.panta otrās daļas nepareizā piemērošanā, līdz ar to pirmās instances tiesas spriedums atceļams pilnībā un lieta nosūtāma jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesā.¹²

Jāatzīmē, ka piecos no deviņiem gadījumiem protesti tika iesniegti par pirmās instances tiesas spriedumiem,

⁸ Senāta Krimināllietu departamenta 2021.gada 9.decembra lēmums lietā Nr.SKK-J-628/2021 (11905002016).

⁹ Senāta Krimināllietu departamenta 2021.gada 26.marta lēmums lietā Nr.SKK-J-13/2021 (11815006413).

¹⁰ Pilnībā tiesas nolēmums tika atcelts sešās lietās.

¹¹ Senāta Krimināllietu departamenta 2021.gada 25.novembra lēmums lietā Nr.SKK-J-689/2021 (11520005421).

¹² Senāta Krimināllietu departamenta 2021.gada 22.jūlija lēmums lietā Nr.SKK-J-443/2021 (11089060119).

kas pieņemti vienošanās procesā. Pēc autores domām, šāda tendence norāda uz nepieciešamību gan prokuroriem, gatavojot vienošanās protokolus, pievērst vairāk uzmanības protokolos iekļautās informācijas pareizībai, gan arī tiesām, gatavojot izskatīšanai un izskatot lietas vienošanās procesa kārtībā, pārliecināties, vai ir ievērotas attiecīgās Krimināllikuma un Kriminālprocesa likuma prasības.

ATCELT NOLĒMUMU PILNĪBĀ VAI TĀ DAĻĀ UN IZBEIGT KRIMINĀLPROCESU

Kriminālprocesa likuma 587.panta pirmās daļas 3.punktā norādīto lēmumu Senāts pieņēma, izskatot 13 protestus, kas iesniegti Kriminālprocesa likuma 63.nodaļas kārtībā. Tas bija visbiežāk pieņemtais lēmuma veids šajā lietu kategorijā 2021.gadā.

Vienā no šiem lēmumiem Senāts, izskatot prokurora protestu par Zemgales rajona tiesas 2021.gada 10.februāra spriedumu, konstatēja, ka ar Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2017.gada 7.decembra spriedumu notiesātajam noteiktais sods jau bija ņemts vērā Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2018.gada 29.marta spriedumā, nosakot notiesātajam galīgo sodu saskaņā ar Krimināllikuma 50.panta piekto daļu.

Senāts atzina, ka pirmās instances tiesa notiesātajam nepamatoti noteikusi galīgo sodu saskaņā ar Krimināllikuma 51.panta pirmo daļu un noteiktajam sodam atkārtoti pievienojusi neizciesto sodu, kas noteikts ar Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2017.gada 7.decembra spriedumu. Tādējādi pirmās instances tiesa nav ievērojusi Kriminālprocesa likuma 25.pantā noteikto dubultās sodīšanas nepieļaujamības (*ne bis in idem*) principu un pieļāvusi Kriminālprocesa likuma 574.panta 1.punktā norādīto Krimināllikuma pārkāpumu, kas izpaužas Krimināllikuma 51.panta pirmās daļas nepareizā piemērošanā. Minētais pārkāpums novedis pie notiesātā stāvokļa nelikumīgas pasliktināšanās. Ievērojot minēto, Senāts atcēla Zemgales rajona tiesas spriedumu daļā par notiesātajam noteikto galīgo sodu saskaņā ar Krimināllikuma 51.panta pirmo daļu un atceltajā daļā kriminālprocesi izbeidza.¹³

Arī citos lēmumos, kas pieņemti Kriminālprocesa likuma 63.nodaļas kārtībā, Senāts konstatēja Kriminālprocesa likuma 25.pantā noteiktā dubultās sodīšanas nepieļaujamības (*ne bis in idem*) principa pārkāpumu – šis pārkāpums konstatēts lietā Nr.SKK-J-659/2021¹⁴, Nr.SKK-J-446/2021¹⁵, Nr.SKK-J-271/2021¹⁶, Nr.SKK-J-159/2022¹⁷ un vairākās citās lietās.

Piemēram, lietā Nr.SKK-J-419/2021 Senāts, izskatot prokurora protestu par Zemgales rajona tiesas 2021.gada 16.marta spriedumu, konstatēja, ka sods, kas bija

noteikts notiesātajam ar Zemgales rajona tiesas 2021.gada 5.februāra lēmumu, jau tika ņemts vērā Zemgales rajona tiesas 2021.gada 2.marta lēmumā, nosakot notiesātajam galīgo sodu saskaņā ar Krimināllikuma 50.panta piekto daļu.

Konkrētajā lietā Senāts atzina, ka pirmās instances tiesa nepareizi piemērojusi Krimināllikuma 50.panta piekto daļu un līdz ar to pieļāvusi Kriminālprocesa likuma 25.pantā noteiktā dubultās sodīšanas nepieļaujamības (*ne bis in idem*) principa pārkāpumu. Šis pārkāpums novedis pie notiesātās personas stāvokļa nelikumīgas pasliktināšanās. Ievērojot minēto, Senāts atcēla pirmās instances tiesas spriedumu daļā par notiesātajam noteikto galīgo sodu saskaņā ar Krimināllikuma 50.panta piekto daļu un daļā par Krimināllikuma 52.panta piektās daļas piemērošanu, atceltajā daļā kriminālprocesi izbeidza, bet pārējā daļā Zemgales rajona tiesas 2021.gada 16.marta spriedumu atstāja negrozītu.¹⁸

GROZĪT NOLĒMUMU

Izskatot Kriminālprocesa likuma 63.nodaļas kārtībā saņemtos protestus un pieteikumus, Senāts tikai vienu reizi pieņēma Kriminālprocesa likuma 587.panta pirmās daļas 4.punktā paredzēto lēmumu, tas ir, – grozīt nolēmumu.

Konkrētajā lietā Senāts, izskatot prokurora protestu par Vidzemes rajona tiesas 2021.gada 21.jūnija spriedumu, konstatēja, ka pirmās instances tiesa, nosakot notiesātajam galīgo sodu, nepareizi piemērojusi Krimināllikuma 50.panta pirmo un piekto daļu. Senāts atzina, ka pirmās instances tiesa, nosakot galīgo sodu, pamatoti noteikusi notiesātajam pamatsodu, taču, nosakot papildsodu, nav ievērojusi Krimināllikuma 50.panta pirmajā daļā noteikto, ka galīgais sods nosakāms pēc noziedzīgo nodarījumu kopības, ietverot vieglāko sodu smagākajā vai arī pilnīgi vai daļēji saskaitot piespriestos sodus. Senāts atzina, ka pirmās instances tiesa, piemērojot Krimināllikuma 50.panta piekto daļu, noteikusi notiesātajam papildsodu, šajā lietā noteiktajam papildsodam pieskaitot tādu papildsodu, kas nav noteikts ar citu tiesas spriedumu. Pirmās instances tiesas pieļautais Krimināllikuma pārkāpums ir nelikumīgi pasliktinājis notiesātā stāvokli.

Senāts atzina, ka tiesas pieļautais Krimināllikuma pārkāpums Vidzemes rajona tiesas 2021.gada 21.jūnija spriedumā novēršams, minēto spriedumu grozot, jo galīgā soda noteikšana atbilstoši Krimināllikuma prasībām konkrētajā gadījumā nav saistīta ar sodu ietekmējošo apstākļu vērtēšanu, bet ir juridisks jautājums, kas ietilpst kasācijas instances tiesas kompetencē. Senāts atcēla Vidzemes rajona tiesas spriedumu daļā, ar kuru saskaņā ar Krimināllikuma 50.panta piekto daļu, 52.panta ceturto un piekto daļu notiesātajam soda termiņā ieskaitīta probācijas uzraudzība uz 1 gadu.¹⁹

¹³ Senāta Krimināllietu departamenta 2021.gada 22.aprīļa lēmums lietā Nr.SKK-J-322/2021 (11310078720).

¹⁴ Senāta Krimināllietu departamenta 2021.gada 6.oktobra lēmums lietā Nr.SKK-J-659/2021 (11088050520).

¹⁵ Senāta Krimināllietu departamenta 2021.gada 8.jūlija lēmums lietā Nr.SKK-J-446/2021 (11320045617).

¹⁶ Senāta Krimināllietu departamenta 2021.gada 15.marta lēmums lietā Nr.SKK-J-271/2021 (11370023920).

¹⁷ Senāta Krimināllietu departamenta 2022.gada 17.februāra lēmums lietā Nr.SKK-J-159/2022 (11088035520).

¹⁸ Senāta Krimināllietu departamenta 2021.gada 21.jūnija lēmums lietā Nr.SKK-J-419/2021 (11200019320).

¹⁹ Senāta Krimināllietu departamenta 2021.gada 11.novembra lēmums lietā Nr.SKK-J-661/2021 (11140002020).

IZBEIGT KASĀCIJAS TIESVEDĪBU

Kriminālprocesalikuma 664.panta pirmā daļa paredz, ka pieteikuma vai protesta iesniedzējam ir tiesības to atsaukt līdz lietas iztiesāšanas sākumam, savukārt norādītā panta otrā daļa noteic, ka Ģenerālprokuratūras Krimināltiesiskā departamenta virsprokurora protestu var atsaukt arī ģenerālprokurors.

Izskatot Kriminālprocesa likuma 63.nodaļas kārtībā 2021.gadā saņemtos protestus un pieteikumus, Senāts pieņēma lēmumu par kasācijas tiesvedības izbeigšanu vienu reizi – lietā Nr.SKK-J-180/2021.

Šajā lietā prokurors iesniedza protestu par Zemgales apgabaltiesas 2020.gada 2.septembra lēmumu, lūdzot atcelt Zemgales rajona tiesas 2020.gada 17.marta spriedumu un Zemgales apgabaltiesas 2020.gada 2.septembra lēmumu daļā par notiesātajam noteikto sodu saskaņā ar Krimināllikuma 50.panta piekto daļu, proti, daļā par soda termiņā ieskaitīto izciesto soda daļu pēc Dobeles rajona tiesas 2016.gada 21.oktobra sprieduma, un atceltajā daļā kriminālprocesu izbeigt.

2021.gada 25.janvārī Augstākajā tiesā saņemts prokurora protesta atsaukums. Prokurors saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 664.panta pirmo daļu atsauca iesniegto protestu un norādīja, ka, iesniedzot protestu Kriminālprocesa likuma 63.nodaļas kārtībā, Ģenerālprokuratūras rīcībā nebija informācijas par to, ka notiesātais pēc viņa pārņemšanas Latvijā piekritis izpildīt sodu par citiem noziedzīgiem nodarījumiem, par kuriem viņš nebija izdots. Ievērojot minēto, lietā nav pieļauts Kriminālprocesa likuma 574.panta 1.punktā paredzētais Krimināllikuma pārkāpums un nepastāv Kriminālprocesa likuma 665.panta pirmās daļas 3.punktā noteiktais protesta iesniegšanas pamats.

Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 664.panta pirmo daļu Senāts izbeidza kasācijas tiesvedību lietā, kurā notiesātais atzīts par vainīgu un sodīts pēc Krimināllikuma 193.panta otrās daļas.²⁰

CITI LĒMUMĀ IZLEMJAMIE JAUTĀJUMI

Starp citiem jautājumiem, kas ir jārisina lēmumos, ar kuriem tiek izskatīti protesti un pieteikumi Kriminālprocesa likuma 63.nodaļas kārtībā, noteikti jāpiemin nolēmumu izpildes apturēšana.

Kriminālprocesa likuma 669.pants paredz, ka gadījumā, ja Augstākā tiesa pieņemusi izskatīšanai pieteikumu vai protestu, tā var atlikt vai apturēt sprieduma vai lēmuma izpildi līdz tā jaunai izskatīšanai.

Jāpiebilst, ka gadījumi, kad pieteikumā vai protestā tiek lūgts apturēt tiesas nolēmuma izpildi līdz tā jaunai izskatīšanai, ir visai reti. Starp 2021.gadā saņemtajiem protestiem un pieteikumiem, kuri tika izskatīti Kriminālprocesa likuma 63.nodaļas kārtībā, šāds lūgums bija ietverts tikai vienā pieteikumā.²¹

Vēl viens jautājums, kuram jāpievērš uzmanība, pieņemot lēmumu Kriminālprocesa likuma 63.nodaļas kārtībā, ir drošības līdzeklis. Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 588.panta 3.¹ daļu gadījumā, ja kasācijas instances tiesa pieņem šā likuma 587.panta

pirmās daļas 2.punktā paredzēto lēmumu²², tā izlemj jautājumu arī par drošības līdzekli.

Piemēram, lietā Nr.SKK-J-263/2021 Senāts, izskatot protestu par Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2019.gada 9.septembra spriedumu, nolēma atcelt pirmās instances tiesas spriedumu pilnībā un nosūtīt lietu jaunai izskatīšanai Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesā.

Senāts konstatēja, ka šajā kriminālprocesā apsūdzētajam drošības līdzeklis nav piemērots, viņš turpina izciest sodu pēc Jūrmalas pilsētas tiesas 2015.gada 21.aprīļa sprieduma. Senāts atzina, ka šajā kriminālprocesa stadijā nav tiesiska pamata apsūdzētajam piemērot drošības līdzekli.²³

KOPSAVILKUMS

Augstākajā tiesā Kriminālprocesa likuma 63.nodaļas kārtībā saņemto protestu un pieteikumu skaits pakāpeniski samazinās. 2021.gadā saņemts 2,37 reizes mazāk protestu un pieteikumu nekā 2016.gadā un par 8 protestiem un pieteikumiem mazāk, salīdzinot ar 2020.gadu.

2021.gadā Augstākajā tiesā saņemti 25 prokuroru protesti Kriminālprocesa likuma 63.nodaļas kārtībā, savukārt advokātu pieteikumi – tikai pieci.

Izskatot protestus un pieteikumus Kriminālprocesa likuma 63.nodaļas kārtībā, 2021.gadā Senāts visbiežāk pieņēma lēmumu atcelt nolēmumu pilnībā vai tā daļā un izbeigt kriminālprocesu – šāds lēmums pieņemts 13 lietās.

Visbiežāk Senāts, izskatot protestus un pieteikumus Kriminālprocesa likuma 63.nodaļas kārtībā, konstatēja Kriminālprocesa likuma 574.panta 1.punktā norādīto Krimināllikuma pārkāpumu, kas izpaužas Krimināllikuma 50.panta piektās daļas vai 51.panta pirmās daļas nepareizā piemērošanā.

Protestos, kas iesniegti Kriminālprocesa likuma 63.nodaļas kārtībā, ļoti bieži tiek norādīts uz Kriminālprocesa likuma 25.pantā noteiktā dubultās sodīšanas nepieļaujamības (*ne bis in idem*) principa pārkāpumu, kas noved pie notiesātas personas stāvokļa nelikumīgas pasliktināšanās.

Jāatzīmē, ka, lai arī Kriminālprocesa likuma 662.pants paredz konkrētus spēkā stājušos tiesas nolēmumus, kurus var izskatīt no jauna, praksē ik pa laikam nākas saskarties ar situācijām, kad personas iesniedz pieteikumus par tādiem nolēmumiem, kurus nevar izskatīt no jauna Kriminālprocesa likuma 63.nodaļas kārtībā, jo šiem nolēmumiem Kriminālprocesa likumā nav paredzēta pārsūdzēšana kasācijas kārtībā²⁴, vai arī pieteikumu iesniedz persona, kurai Kriminālprocesa likumā nav paredzētas šādas tiesības²⁵.

²⁰ Senāta Krimināllietu departamenta 2021.gada 2.februāra lēmums lietā Nr.SKK-J-180/2021 (11221047114).

²¹ Senāta Krimināllietu departamenta 2021.gada 26.marta lēmums lietā Nr.SKK-J-13/2021 (11815006413).

²² Atcelt nolēmumu pilnībā vai tā daļā un nosūtīt lietu jaunai izskatīšanai.

²³ Senāta Krimināllietu departamenta 2021.gada 30.aprīļa lēmums lietā Nr.SKK-J-263/2021 (11089144017).

²⁴ Piemēram, lēmumi, kas pieņemti Kriminālprocesa likuma 651.panta kārtībā.

²⁵ Piemēram, liecinieks vai cietuša.

JURIDISKĀS LITERATŪRAS JAUNUMI

AUGSTĀKĀS TIESAS PLĒNUMA LĒMUMU KRIMINĀLTIESĪBU JAUTĀJUMOS APKOPOJUMS AR KOMENTĀRIEM MŪSDIENU SKATĪJUMĀ

Tiesu namu aģentūras izdotajā grāmatā pieredzējušais tiesību zinātnieks Uldis Krastiņš apkopojis vienā izdevumā Augstākās tiesas plēnuma lēmumus krimināltiesību jautājumos.

Grāmatā iekļauti Augstākās tiesas plēnuma lēmumi gan pirms Latvijas valsts neatkarības atjaunošanas 1990. gadā, gan posmā pēc tam, līdz pat plēnuma kompetences sašaurināšanai likuma normu interpretācijas jomā. Tā kā plēnuma lēmumi tapuši citā Latvijas vēsturiskā attīstības posmā, autors par lēmumos aplūkotojām jautājumiem sniedzis savus, mūsdienu tiesu prakses nostādnēm atbilstošus komentārus.

Grāmatā ievietotie plēnuma lēmumi nav uzlūkojami tikai kā vēsturiskas liecības par toreizējo tiesu praksi. Autors uzsver, ka šajos lēmumos aplūkotā krimināllikumu normu interpretācija tikusi pārmanota un nostiprināta vēlāk pieņemtajos Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta tiesnešu kopsapulces lēmumos, tiesu prakses apkopojumos, Senāta nolēmumos, Krimināllikuma komentāros, mācību grāmatās un publikācijās.

Publicēti arī Senāta Krimināllietu departamenta tiesnešu un Krimināllietu palātas tiesnešu kopsēdes lēmumi un Senāta Krimināllietu departamenta senatoru kopsapulces lēmumi. Dots arī Senāta Krimināllietu departamenta tiesu prakses apkopojumu saraksts



atsevišķās krimināllietu kategorijās, plēnuma spēku zaudējušo lēmumu krimināllietās saraksts, to plēnuma lēmumu uzskaitījums, ar kuriem grozīti iepriekš pieņemtie lēmumi, kā arī norādīti plēnuma lēmumi, kuru spēkā esamība ierobežota ar vēlākajiem plēnuma lēmumiem.

CILVĒKTIESĪBAS PASAULĒ UN LATVIJĀ

Pie lasītājiem nonācis grāmatas „Cilvēktiesības pasaulē un Latvijā” otrais papildinātais un pārstrādātais izdevums Inetas Ziemeles zinātniskā redakcijā.

Grāmatas pirmais izdevums iznāca 2000.gadā un tā bija pirmā oriģināla tāda satura grāmata Latvijā un latviešu valodā. Divdesmit gadu laikā notikušas būtiskas pārmaiņas, kas skārušas tiesību telpu gan starptautiskajā, gan nacionālajā līmenī. Tostarp ir būtiski mainījies arī cilvēktiesību regulējums un izpratne par tām.

Otrā izdevuma autori ir Anhelita Kamenska, Mārtiņš Mits, Alla Spale, Ineta Tāre un Ineta Ziemele. Tāpat grāmatā ietvertas Egila Levita, Nila Muižnieka, Ievas Leimanes-Veldmeijeres un Sandras Garsvānes tās pirmajam izdevumam sagatavotās sadaļas ar tiesiskajai situācijai atbilstošiem redakcionāliem uzlabojumiem.

Tieslietu padomes sekretariāta vadītāja Alla Spale grāmatā strādājusi pie sadaļas par cilvēktiesību mehānismiem Latvijā, un kā divdesmitgades nozīmīgākos jauninājumus min administratīvo procesu, bet Satversmes tiesas procesā – konstitucionālo sūdzību.





TIESĪBU PRAKSE

SENĀTA DEPARTAMENTU PRIEKŠSĒDĒTĀJU SĒDES LĒMUMS

SENĀTA DEPARTAMENTU PRIEKŠSĒDĒTĀJU SĒDĒ NEIZŠĶIR JAUTĀJUMU PAR PIEKRITĪBU TIESAI

LATVIJAS REPUBLIKAS SENĀTA
DEPARTAMENTU PRIEKŠSĒDĒTĀJU SĒDES
LĒMUMS

Nr. 5-14/1-2022

Rīgā 2022.gada 11.janvārī

[1] Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas tiesnesis vērsies pie Augstākās tiesas priekšsēdētāja ar lūgumu sasaukt Senāta departamentu priekšsēdētāju sēdi un tajā izšķirt jautājumu par turpmāk minētās lietas pakļautību.

[2] Tiesnesis norādīja, ka Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesā atkārtoti vērsušās SIA „Vox Quercus” un SIA „Rīgas Arhitektūras Centrs” pēc tam, kad atkārtoti Ekonomisko lietu tiesā ar šīs tiesas tiesneša lēmumu atteikts pieņemt šo kapitālsabiedrību prasības pieteikumu pret SIA „Latvijas Projektēšanas Sabiedrība” par pienākuma uzlikšanu pārdot izslēgto dalībnieku kapitāldaļas publiskā izsolē, jo lieta nav piekritīga Ekonomisko lietu tiesai. Proti, no kapitālsabiedrības izslēgtas dalībnieces prasība nav uzskatāma par tādu, kas izrietētu no kapitālsabiedrības dalībnieku savstarpējām attiecībām un saskaņā ar Civilprocesa likuma 24.panta 1.¹daļas 5.punktu būtu piekritīga Ekonomisko lietu tiesai, jo nav runas par prasību, kuras pamats būtu kapitālsabiedrības dalībnieku savstarpējās attiecības, proti, izslēgtā dalībniiece ir ieguvusi kreditora statusu, bet zaudējusi dalībnieka statusu ar spēkā stājušos tiesas spriedumu, ar kuru tā izslēgta no SIA „Latvijas Projektēšanas Sabiedrība”.

Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas tiesneša ieskatā prasības pieteikumā norādītais prasības priekšmets un pamats izriet no kapitālsabiedrības dalībnieku savstarpējām tiesiskajām attiecībām, un šīs dalībnieku savstarpējās tiesiskās attiecības ir cēlušās uz Komerclikuma 195.panta trešās daļas pamata, un tādēļ prasība izskatāma Ekonomisko lietu tiesā atbilstoši Civilprocesa likuma 24.panta 1.¹daļas 5.punktam.

MOTĪVU DAĻA

[3] No tiesneša lūguma izriet, ka mērķis, vērstoties pie Augstākās tiesas priekšsēdētāja un Senāta departamentu priekšsēdētājiem, pēc būtības ir risināt

jautājumu par civillietas piekritību. Proti, tiesnesim nav šaubu par to, ka runa ir par vispārējās jurisdikcijas tiesai pakļautu civiltiesisku strīdu, kas izriet no Komerclikuma 195.panta trešās daļas, bet tiesnesim ir šaubas par piekritību Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesai vai Ekonomisko lietu tiesai atbilstoši Civilprocesa likuma 24.panta 1.¹daļai.

Pakļautība ir lietu vispār izskatīšanas un izlemšanas kompetences sadalījums starp dažādām tiesību aizsardzības institūcijām. To civilprocesā tiesnesis vai tiesa nosaka atbilstoši Civilprocesa likuma 23.panta otrajā daļā noteiktajam pienākumam. Savukārt piekritība civilprocesā ir tiesai pakļauto civillietu, kuru priekšmets ir personas aizskartās vai apstrīdētās civilās tiesības vai ar likumu aizsargātās intereses, sadalījums starp tiesām to izskatīšanai pēc būtības. Piekritība vispārējās jurisdikcijas tiesām nosakāma atbilstoši Civilprocesa likuma 24.pantam un atbilstošajai tiesību normai saskaņā ar kuru prasītājs cēlis prasību.

Likuma „Par tiesu varu” 50.panta piektajā daļā ir paredzētas tiesības tiesnesim vai tiesai vērsties pie Augstākās tiesas priekšsēdētāja tikai par lietas pakļautības jautājumu. Likumā nav paredzētas tiesneša vai tiesas tiesības lūgt izšķirt jautājumu par piekritību.

Turklāt jāņem vērā, ka saskaņā ar Civilprocesa likuma 132.panta trešo daļu tiesneša lēmums, kas pamatots ar Civilprocesa likuma 132.panta pirmās daļas 6.punktu (lieta nav piekritīga šai tiesai) ir pārsūdzams. Tādējādi likumā ir paredzēta procesuālā kārtība, kādā risināms jautājums par piekritību.

NOLĒMUMA DAĻA

Pamatojoties uz likuma „Par tiesu varu” 50.panta piekto daļu, Augstākās tiesas priekšsēdētājs un departamentu priekšsēdētāji

nolēma

- atteikties izskatīt Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas tiesneša lūgumu par lietas pakļautības noteikšanu.

Augstākās tiesas priekšsēdētājs A. Strupišs
Departamentu priekšsēdētāji V. Krūmiņa
N. Salenieks
A. Poļakova

DEPARTAMENTU SENATORU KOPSAPULČU LĒMUMI

PROCENTI PAR LAIKU LĪDZ SPRIEDUMA IZPILDEI NAUDAS SUMMAS PIEDZIŅAS LIETĀ

Procentus, kurus naudas summas piedziņas lietā tiesa nosaka saskaņā ar Civilprocesa likuma 195.panta pirmo daļu par laiku līdz sprieduma izpildei (izsoles noslēguma dienai), aprēķina no visas ar spriedumu piedzītās summas, bet to pieaugums apstājas, kad vēl nesamaksāto procentu daudzums sasniedzis piedzītās summas lielumu.

SENĀTA
CIVILLIETU DEPARTAMENTA SENATORU
KOPSAPULCES
LĒMUMS

Rīgā 2021.gada 15.decembrī

Senāta Civillietu departamenta senatoru kopsapulce
konstatē:

- atbilstoši Kurzemes apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas priekšsēdētāja p.i. un Zemgales apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas priekšsēdētājas kopīgajā iesniegumā (turpmāk – iesniegums) norādītajai informācijai ir izveidojusies atšķirīga tiesu prakse jautājumā par procentu noteikšanu, kurus prasītājam naudas summas piedziņas gadījumā ir tiesības saņemt par laiku līdz sprieduma izpildei (izsoles noslēguma dienai) saskaņā ar Civilprocesa likuma 195.panta pirmo daļu (iesnieguma laikā – 195.pantu). Turklāt atšķirīga prakse ir konstatējama lietās, kurās piedalās viens un tas pats lietas dalībnieks;
- atšķirīga tiesu prakse pastāv divu savstarpēji saistītu tiesību jautājumu risinājumā:
 - pirmkārt, par to, vai par laiku līdz sprieduma izpildei naudas summas piedziņas lietās prasītājam nosakāmas tiesības saņemt procentus no visas ar spriedumu piedzītās summas, vai tikai no pamatparāda, kas piedzīts ar spriedumu,
 - otrkārt, vai prasītāja kā uzvarējušā lietas dalībnieka tiesības saņemt iepriekšminētos procentus nosakāmas gadījumā, kad ar spriedumu piedzīto nokavējuma procentu apmērs pēc saistības jau ir sasniedzis pamatparāda lielumu;
- attiecībā uz jautājumu par summu, no kuras aprēķināmi procenti par laiku līdz sprieduma izpildei, vienā gadījumā atbilstoši iesniegumā norādītajam tiesas piedzen tos tikai no pamatparāda summas, bet otrā gadījumā – no visas piedzītās summas, ko veido pamatparāds, blakus prasījumi un tiesāšanās izdevumi, ciktāl tie ir piedzīti ar tiesas spriedumu;
- attiecībā uz jautājumu par tiesībām saņemt procentus par laiku līdz sprieduma izpildei gadījumā, kad nokavējuma procentu apmērs sasniedzis pamatparāda summu, vienā gadījumā tiesas atzīst, ka nav pamata noteikt procentus saskaņā ar Civilprocesa likuma 195.panta pirmo daļu (iepriekš – 195.pantu), ja līgumisko vai

likumisko nokavējuma procentu lielums jau sasniedzis pamatparāda lielumu;

- atšķirīga tiesu prakse jautājumos par prasītāja tiesību noteikšanu saņemt procentus par laiku līdz sprieduma izpildei (Civilprocesa likuma 195.panta pirmā daļa), nepastāvot objektīvi atšķirīgiem apstākļiem, nonāk pretrunā tiesiskās vienlīdzības principam.

Nolūkā veidot vienotu likumam atbilstošu izpratni par tiesas pienākumu naudas summas piedziņas lietās noteikt uzvarējušā lietas dalībnieka tiesības saņemt procentus par laiku līdz sprieduma izpildei, Senāta Civillietu departamenta senatoru kopsapulce, pamatojoties uz likuma „Par tiesu varu” 49.¹panta trešo daļu, **nolemj** sniegt šādu skaidrojumu.

1. Civilprocesa likuma 195.panta pirmajā daļā paredzētais tiesas pienākums, taisot spriedumu naudas summas piedziņas lietā, tā rezolutīvajā daļā noteikt tiesības par laiku līdz sprieduma izpildei (izsoles noslēguma dienai) saņemt procentus kalpo divējādam mērķim. Pirmkārt, šādi tiek novērstas negatīvās sekas, kuras kreditors citādi cietīs, ja parādnieks laikus nesamaksās naudas summu, kas pienākas kreditoram, un attiecīgi kreditoram būs liegta iespēja šo naudas summu izmantot. Otrkārt, tiesas noteiktie procenti sekmē sprieduma, kas stāties likumīgā spēkā, labprātīgu un iespējami drīzu izpildi.
2. Attiecībā uz nepieciešamību novērst kreditoram radītās negatīvās sekas jāņem vērā, ka tā nav atkarīga no neizpildītā maksāšanas pienākuma tiesiskā pamata. Tādējādi lietas dalībniekam pienākas procenti ne vien par pamatparādu, kura atmaksa nav notikusi sprieduma labprātīgai izpildei noteiktajā termiņā, bet arī par citiem maksājumiem, kuri parādniekam bija jāveic šajā termiņā, tostarp par piedzītajām summām, kas izriet no apmierinātajiem blakus prasījumiem, kā arī par piedzītajiem tiesāšanās izdevumiem.
3. Pēc savas juridiskās dabas Civilprocesa likuma 195.panta pirmajā daļā paredzētie procenti ir procesuālo tiesību institūts, kas funkcionālā nozīmē ir analogisks Civillikuma 1759.panta 1.punktā norādītajam nokavējuma procentu tiesību institūtam. Tādēļ ir pamats secināt, ka, arī nosakot procentus saskaņā ar Civilprocesa likuma 195.panta pirmo daļu, to pieaugums apstājas, kad vēl nesamaksāto procentu summa sasniegusi visas ar spriedumu piedzītās summas lielumu. Tas izriet gan no abu procentu

veidu līdzības, gan arī no Civillikuma 1763. pantā noteiktā ierobežojuma mērķa – ņemot vērā taisnīguma principu, neradīt pārmērīgu finanšu slogu parādniekam. Minētās normas, kas piemērojama pēc analogijas, mērķis ir attiecināms arī uz procentiem, kas nosakāmi saskaņā ar Civilprocesa likuma 195.panta pirmo daļu.

4. Iepriekš norādītā atziņa par Civilprocesa likuma 195.panta pirmajā daļā norādīto procentu, kas nosakāmi par laiku līdz sprieduma izpildei (izsoles noslēguma dienai), juridisko pamatu negroza to apstākli, ka ar spriedumu, ar kuru tiek piedzīta naudas summa, jaunas tiesības netiek radītas, bet gan tiesa, pamatojoties uz materiālo tiesību normām, tikai konstatē lietas dalībnieka tiesības uz attiecīgo summu. Savukārt šāds spriedums kļūst par papildu pamatu, kas nodrošina lietas dalībnieka prasījuma piespiedu izpildi.
5. Papildus norādāms, ka procentu noteikšana saskaņā ar Civilprocesa likuma 195.panta pirmo daļu kalpo arī publiski tiesiskajam

mērķim nodrošināt sprieduma izpildi un atturēt no sprieduma nepildīšanas gan konkrēto parādnieku, gan ikvienu citu sabiedrības locekli. Tas ņemams vērā, atzīstot, ka šādi procenti nosakāmi no visas piedzītās summas.

6. Ņemot vērā saskaņā ar Civilprocesa likuma 195. pantu nosakāmo procentu procesuālo dabu un arī iepriekšminēto publiski tiesisko mērķi, ir secināms, ka tiesības saņemt iepriekšminētos procentus ir nosakāmas arī gadījumā, kad ar spriedumu piedzīto nokavējuma procentu apmērs pēc saistības jau ir sasniedzis pamatparāda lielumu.

Apkopojot iepriekš norādītos argumentus, Senāta Civillietu departamenta senatoru kopsapulce **izskaidro**, ka lietas dalībniekam, pamatojoties uz Civilprocesa likuma 195.panta pirmo daļu, pienākas procenti par pamatparādu un par citiem apmierinātajiem blakus prasījumiem, kā arī piedzītajiem tiesāšanās izdevumiem.

Kopsapulces priekšsēdētājs
A. Strupiņš

SENĀTA JUDIKATŪRA UN TIESU PRAKSE

BŪTISKI TIESĪBU JAUTĀJUMI SENĀTA PRAKSĒ

CIVILLIETU DEPARTAMENTS

CIVILLIETU IZSKATĪŠANA COVID-19 INFEKCIJAS IZPLATĪBAS APSTĀKĻOS

SKC-1176/2021.¹ Senāts lēmumā apskatīja jautājumu par Civilprocesa likuma 415.panta pirmajā daļā apelācijas sūdzības iesniegšanai noteiktā procesuālā termiņa ievērošanu situācijā, kad Covid-19 infekcijas izplatības apstākļos lietas dalībnieks savu sūdzību atstāj tiesas īpašā pastkastē, nevis personīgi iesniedz kancelejā vai nodod sakaru iestādē (piemēram, pastā).

Ņemot vērā Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības likuma 13.¹pantā noteikto, Senāts atzina, ka situācijā, kad objektīvi ir iespējams noteikt dienu, kurā persona ieradies tiesā un attālināti iesniegusi sūdzību, ievietojot to speciāli šim nolūkam izvietotā pastkastē (dokumentu atstāšanas punktā), personu, kas šādas tiesības izmantojusi, nevar nostādīt sliktākā situācijā nekā personas, kuras sūdzību nodod sakaru iestādē. Lai arī Civilprocesa likuma 48.panta ceturrtā daļa tiešā veidā neparedz regulējumu situācijai, kad lietas dalībnieks savu sūdzību atstāj tiesas īpašā pastkastē, nevis personīgi iesniedz kancelejā vai nodod sakaru iestādē (piemēram, pastā), tomēr pretējā gadījumā Senāta ieskatā būtu konstatējams Latvijas Republikas Satversmes 91.pantā nostiprinātā vienlīdzības principa pārkāpums. Līdz ar to neatkarīgi no tā, vai tiesas darbinieki reģistrē sūdzību tajā pašā

dienā vai nākamajā darba dienā, uzskatāms, ka tā iesniegta darbības veikšanas dienā.

Senāts atzina, ka, pastāvot jebkādam objektīvām šaubām par apelācijas sūdzības faktiskās iesniegšanas datumu, šīs šaubas bez apstākļu pārbaudes nevar tulkot par sliktu sūdzības iesniedzējam, tādējādi nepamatoti apdraudot viņa Latvijas Republikas Satversmes 92.pantā garantētās tiesības uz taisnīgu tiesu.

Ņemot vērā tiesu darba organizēšanu Covid-19 infekcijas izplatības apstākļos, apelācijas instances tiesa Civilprocesa likuma 425.panta otrās daļas 1.punktā noteiktā pamata argumentācijā nevar formāli atsaukties tikai uz tiesas darbinieku izdarīto atzīmi par sūdzības saņemšanas datumu.

SKC-992/2021.² Senāts lietā skaidroja, vai, izskatot lietu rakstveida procesā, pamatojoties uz Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības likumu, ir ievērots šī likuma 10.pantā (redakcijā, kas bija spēkā līdz 2020. gada 22.decembrim) noteiktais lietas dalībnieku informēšanas pienākums, kā arī to, vai paziņošana par lietas izskatīšanu rakstveida procesā notikusi Civilprocesa likuma 56.pantā noteiktajā kārtībā.

Senāts konstatēja, ka lietā nav pierādījumu par to, ka lietas dalībniekiem būtu nosūtīts vai izsniegts lēmums par apelācijas tiesvedības ierosināšanu lietā un lietas izskatīšanu rakstveida procesā, kurā vienlaikus norādīta informācija par tiesas sastāvu, lietas dalībnieku tiesībām iesniegt rakstveida paskaidrojumus vai citus

¹ Senāta 2021.gada 24.novembra lēmums lietā Nr.SK-1176/2021 (ECLI:LV:AT:2021:1124.C30518717.9.L).

² Senāta 2021.gada 11.novembra spriedums lietā Nr.SK-992/2021 (ECLI:LV:AT:2021:1108.C68453519.12.S).

procesuālos dokumentus, kā arī izskaidrotas tiesības pieteikt noraidījumu tiesai. Līdz ar to Senāts atzina, ka ir konstatējams Civilprocesa likuma 452.panta trešās daļas 2.punktā minētais pārkāpums.

Senāts atsaucās uz juridiskajā literatūrā norādīto Civilprocesa likuma 452.panta trešās daļas normas skaidrojumu³ un norādīja, ka šāds pārkāpums ir patstāvīgs pamats sprieduma atcelšanai (tā pārsūdzētajā daļā), nepievēršoties pārējo kasācijas sūdzības argumentu vērtējumam.

SKC-1252/2021.⁴ Senāts lietā aplūkoja problēmjautājumu par lietas dalībnieku tiesībām noslēgt izlīgumu, kā arī jautājumu par izlīguma apstiprināšanas un tiesvedības izbeigšanas procesuālo kārtību, turklāt apstākļos, kad lietas dalībnieki informēti, ka atbilstoši Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības likuma prasībām lieta tiks izskatīta rakstveida procesā, vienlaikus nosakot dalībniekiem termiņu lūgumu pieteikšanai un paskaidrojumu sniegšanai.

Senāts norādīja, ka tiesības noslēgt izlīgumu jebkurā procesa stadijā tiešā veidā apliecina Civilprocesa likuma 226.panta pirmā daļa. Turklāt atbilstoši Civilprocesa likuma 563.panta pirmās daļas 2.punktam izlīguma noslēgšanas un apstiprināšanas iespēja paredzēta arī sprieduma izpildes stadijā.⁵ Tādējādi likumā nav ietverti termiņi izlīguma noslēgšanai un attiecīgā pieteikuma iesniegšanai tiesā.

Vērtējot apelācijas instances tiesas argumentu, ka izlīguma pieteikums iesniegts pēc lūgumu pieteikšanai noteiktā termiņa, Senāts uzsvēra, ka tiesas noteiktais termiņš lūgumu pieteikšanai nav attiecināms uz pieteikumu par izlīguma apstiprināšanu un tiesvedības izbeigšanu lietā, jo tiesa nevar šādā veidā ierobežot lietas dalībnieku likumā noteiktās tiesības pretēji tādiem fundamentāliem pamatprincipiem kā pušu privātautonomijas un dispozitivitātes princips. Tādēļ nav nozīmes apstāklim, ka pieteikums tiesā tika iesniegts dienu pirms lietas izskatīšanas rakstveida procesā, jo puses var mainīt savu attieksmi pret prasību un atbildētāja iebildumiem visā lietas izskatīšanas gaitā, iekams tā nav pabeigta pēc būtības, tostarp, arī ja lieta nozīmēta izskatīšanai rakstveida procesā. Tieši no pušu attieksmes pret prasību un iebildumiem atkarīga lietas tālāka virzība. Lieta jāizskata pēc būtības, ja prasītājs uztur prasību, bet atbildētājs to neatzīst un puses nevēlas slēgt izlīgumu. Turklāt tiesai visnotaļ jāsekmē izlīgums starp pusēm (Civilprocesa likuma 151.panta trešā daļa).

Senāts atsaucās uz Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības likuma 10.panta pirmajā daļā noteikto un atzina, ka, tiesnesim nolemjot nepieņemt pušu pieteikumu un apelācijas instances tiesai spriedumā vispār nepieminot pušu starpā noslēgto izlīgumu, netika nodrošināta lietas dalībnieku no iepriekš minētās tiesību normas izrietošo procesuālo tiesību ievērošana.

³ Civilprocesa likuma komentāri. II daļa (29.–60.¹ nodaļa). Sagatavojis autoru kolektīvs. Prof. K.Torgāna zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2012, 767.–769.lpp.

⁴ Senāta 2021.gada 21.decembra spriedums lietā Nr.SK-1252/2021 (ECLI:LV:AT:2021:1220.C30465420.16.S).

⁵ Civilprocesa likuma komentāri. I daļa (1.–28.nodaļa). Otrais papildinātais izdevums. Sagatavojis autoru kolektīvs prof. K.Torgāna zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2016, 641.–642.lpp.

Turklāt saskaņā ar Civilprocesa likuma 227.panta trešās daļas noteikumiem par izlīguma apstiprināšanu vai neapstiprināšanu jālemj tiesai (tiesnešiem koleģiāli), nevis vienpersoniski tiesnesim referentam. Savukārt, pastāvot šaubām par izlīguma atbilstību likuma prasībām, tiesai bija jālemj par lietas izskatīšanu tiesas sēdē, lai noskaidrotu atsevišķus apstākļus un nodrošinātu lietas dalībnieku procesuālo tiesību ievērošanu.

TIESAS DOKUMENTU IZSNEGŠANAS PREZUMPCIJA

SPC-30/2021.⁶ Senāts apskatīja jautājumu par aizmuguriska sprieduma taisīšanu situācijā, kad prasības pieteikumā nav norādīta atbildētāja deklarētā dzīvesvieta, bet ir norādīta pēdējā prasītājam zināmā viņa dzīvesvietas adrese.

Senāts atzina, ka apstākļos, kad prasības pieteikumā nav ietverts Civilprocesa likuma 128.panta otrās daļas 1.punkta 1²⁾ apakšpunktā paredzētais obligātais rekvizīts – atbildētāja dzīvesvieta – un prasītāja šīs tiesību normas kārtībā norādītā atbildētāja adrese, uz kuru nosūtīti tiesas dokumenti, ir pēdējam piederošas nedzīvojamās telpas adrese, ir pamats secinājumam, ka atbildētājs tiesas sūtītos dokumentus nav saņēmis. Līdz ar to pirmās instances tiesai nebija tiesiska pamata uzskatīt, ka ir izpildīts Civilprocesa likuma 54.pantā paredzētais pienākums aicināt lietas dalībnieku uz tiesu, un nebija pamata atzīt, ka ir konstatējama Civilprocesa likuma 56.¹pantā nostiprinātā dokumentu saņemšanas prezumpcija un atbildētājs ir informēts par lietas izskatīšanas vietu un laiku.

Senāts norādīja, ka, neesot ziņām par atbildētāja deklarētās dzīvesvietas adresi un attiecīgi neesot pierādījumiem par atbildētāja atrašanos Latvijas Republikas teritorijā, Civilprocesa likuma 208.¹panta trešās daļas 3.punkta noteikumi bija par šķērslī aizmuguriskā sprieduma taisīšanai.

SKC-705/2021.⁷ Senāts izskatīja blakus sūdzību par tiesas lēmumu, ar kuru lietā par ārvalsts nolēmuma atzīšanu un izpildīšanu Latvijas Republikā noraidīts ārvalsts bankas pieteikums par nokavētā procesuālā termiņa atjaunošanu.

Senāts atzina, ka apstākļos, kad Latvijā praktizējošam zvērinātam advokātam bija beidzies pilnvaras termiņš, nebija tiesiska pamata sūtīt tiesas dokumentus Civilprocesa likuma 56.²panta trešās daļas kārtībā viņam kā ārvalsts bankas pārstāvim. Kļūdoties slēdzienā par advokāta pārstāvības tiesībām, tiesa bez pamata uzskatījusi, ka lēmums ir nosūtīts bankai likumā noteiktā kārtībā un ka kredītiestāde ir nokavējusi procesuālo termiņu blakus sūdzības iesniegšanai.

Senāts norādīja, ka saskaņā ar Civilprocesa likuma 56.panta sesto daļu tiesas dokumentus juridiskajai personai piegādā pēc tās juridiskās adreses. Tā kā bankai nav juridiskās adreses Latvijā un tai Latvijā nebija likumā noteiktā kārtībā pilnvarota pārstāvja, tiesas dokumenti bankai piegādājami saskaņā ar Civilprocesa likuma 56.²panta pirmās daļas 4.punktu.

⁶ Senāta 2021.gada 22.septembra spriedums lietā Nr.SPC-30/2021 (ECLI:LV:AT:2021:0922.C30663118.5.L).

⁷ Senāta 2021.gada 15.septembra lēmums lietā Nr.SK-705/2021 (ECLI:LV:AT:2021:0915.C69243219.18.L).

Lai Civilprocesa likuma 56.² panta pirmās daļas 4.punkta un 83.nodaļas noteikumus par tiesas dokumentu nosūtīšanu pašam lietas dalībniekam uz adresi, kas nav Latvijā, varētu nepiemērot, advokātam ir jābūt pilnvarotam likumā noteiktā kārtībā, proti, vienlaikus jābūt spēkā esošai pilnvarai un orderim. Senāts norādīja, ka uz šādu Civilprocesa likuma 82.panta otrās daļas (juridisko personu pārstāvība), 85.panta otrās un trešās daļas (advokāta pārstāvības noformēšana) tiesību normu iztulkojumu ir daudzkārt norādīts Senāta pastāvīgajā judikatūrā.⁸

Ja trūkst kāds no minētajiem dokumentiem, advokātu nevar atzīt par lietas dalībnieka pilnvaroto pārstāvi un viņam nav tiesību lietas dalībnieka vārdā saņemt tiesas nolēmumu. Turklāt pilnvaras termiņa notecējuma sekas ir pilnvarojuma izbeigšanās un pārstāvības tiesību zaudēšana, kas liedz pēc pilnvaras izbeigšanās notikušas darbības saistīt ar pilnvarojuma esību.

Tā kā tiesas lēmums bija nosūtīts tikai advokātam Latvijā, kurš nosūtīšanas laikā nebija uzskatāms par ārvalsts bankas pārstāvi, Senāta ieskatā nepastāvēja Civilprocesa likuma 641.panta otrās daļas nosacījumi, kuriem atbilstoši bija uzsākams blakus sūdzības iesniegšanas termiņa tecējuma sākums, kas lietas dalībniekam, kura juridiskā adrese nav Latvijā, ir 60 dienas no lēmuma noraksta izsniegšanas dienas. Savukārt, ja tiesas dokumenti nosūtīti ar elektroniskā pasta sūtījumu atbilstoši Civilprocesa likuma 56.¹panta pirmās daļas 4.punktam, uzskatāms, ka personai ir paziņots par attiecīgā dokumenta saturu un tiesas dokumenti ir izsniegti trešajā dienā no nosūtīšanas dienas.

Senāts norādīja uz savā judikatūrā nostiprināto atziņu, ka minētās likumiskās prezumpcijas mērķis ir vienkāršot un unificēt tiesas dokumentu noteikšanu, atbrīvojot personas un tiesas no papildu darbībām, noskaidrojot dokumentu izsniegšanas faktisko datumu gadījumā, kad tie tiek piegādāti elektroniski.⁹

SAISTĪBU DZĒŠANAS PROCEDŪRAS IZBEIGŠANA (CPL 363.³⁵ PANTA OTRĀ DAĻA)¹⁰

SPC-28/2021.¹¹ Lēmuma 7.1.punktā Senāts atgādina, ka, lai būtu iespējams realizēt tiesības izteikt iebildumus, kreditoriem jābūt informētiem par

pieteikuma izskatīšanu. Pretējā gadījumā iebildumus iesniegt nav iespējams.

Lietas materiālos nav pierādījumu, ka tiesa paziņojusi kreditoriem par pieteikuma izskatīšanu vai ka kreditoriem par pieteikuma izskatīšanu būtu tapis zināms kādā citā veidā (piemēram, iepazīstoties ar lietas materiāliem).

Paziņojuma par pieteikuma izskatīšanu nenosūtīšana kreditoriem varēja objektīvi liegt iespēju izmantot tiesības izteikt iebildumus par pieteikumu par saistību dzēšanas procedūras izbeigšanu un atbrīvošanu no atlikušajām saistībām. Līdz ar to tas atzīstams par būtisku procesuālo tiesību normu pārkāpumu.

SPC-34/2021.¹² Lēmuma 7.1.punktā Senāts vērš uzmanību uz to, ka atbilstoši atklātības principam informācijai par procesu ir jābūt pieejamai visām procesā iesaistītajām personām, tādējādi veicinot šo personu interešu ievērošanu un procesa mērķu sasniegšanu (Maksātnespējas likuma 6.panta 7.punkts).

Iebildumus iesniegt nav iespējams, ja par pieteikumu un tā izskatīšanu kreditors nav informēts. Iepriekš minētā Civilprocesa likuma tiesību norma paredz tiesības kreditoriem tikt informētiem par pieteikuma izskatīšanu.

Par saistību dzēšanas procedūras izbeigšanu pirmās instances tiesa informējusi maksātnespējas procesa administratoru un parādnieci. Taču lietas materiālos nav pierādījumu, ka tiesa būtu paziņojusi kreditoriem par pieteikuma izskatīšanu.¹³

Senāts atzina, ka paziņojuma par pieteikuma izskatīšanu nenosūtīšana kreditoriem varēja objektīvi liegt iespēju izmantot tiesības izteikt iebildumus par pieteikumu par saistību dzēšanas procedūras izbeigšanu un atbrīvošanu no atlikušajām saistībām. Līdz ar to ģenerālprokurora protests šajā daļā ir pamatots, pārkāpums atzīstams par būtisku procesuālo tiesību normu pārkāpumu.¹⁴

Lietas materiālos esošajā saistību dzēšanas plānā iekļauts kreditora biedrības „Latvijas Transportlīdzekļu apdrošināšanas birojs”.¹⁵

Pārbaudījis lietas materiālus un apsvēris protestā norādītos argumentus atbilstoši šī lēmuma 7.3. un 8.3.punktam, Senāts atzina, ka lēmums apstrīdētajā daļā atceļams.

Lai arī Civilprocesa likuma 363.³⁵pantā noteiktā paziņošanas pienākuma pārkāpums konstatējams attiecībā uz visiem kreditoriem, tomēr protestā šis pārkāpums tiek saistīts ar lēmuma nepareizību tikai daļā, ar kuru dzēstas personas saistības pret biedrību „Latvijas Transportlīdzekļu apdrošinātāju birojs”, pārējā daļā lēmums nav protestēts.

Lietas materiālos atrodas paziņojums, ar kuru biedrība „Latvijas Transportlīdzekļu apdrošinātāju birojs” vērsusi administratora uzmanību uz Maksātnespējas likuma 164.panta ceturtās daļas 2.punkta noteikumiem, norādot, ka konkrētajā gadījumā zaudējumi radušies neatļautas darbības

⁸ Senāta 2015.gada 26.novembra lēmuma lietā Nr.SK-2391/2015 (C51001314) 7.2., 7.7.punkts, 2016.gada 17.jūnija lēmuma lietā Nr.SK-1788/2016 (C29539915) 5.1., 5.4.punkts.

⁹ Senāta 2015.gada 5.oktobra lēmums lietā Nr.SK-2567/2015 (C31383809), 2016.gada 18.februāra lēmums lietā Nr.SK-1230/2016 (C04152614), 2017.gada 16.maija lēmums lietā Nr.SK-1170/2017 (C33331315), 2017.gada 15.septembra lēmums lietā Nr.SK-1595/2017 (ECLI:LV:AT:2017:1228.SK159717.3.L).

¹⁰ Par šīs normas piemērošanu sk. arī iepriekš pieņemtos Senāta lēmumus: 2019.gada 24.janvāra lēmums lietā Nr.SPC-7/2019 (ECLI:LV:AT:2019:0124.C36066011.8.L); 2019.gada 22.februāra lēmums lietā Nr.SPC-10/2019 (ECLI:LV:AT:2019:0222.C33512613.16.L); 2020.gada 26.maija lēmums lietā Nr.SPC-8/2020 (ECLI:LV:AT:2020:0526.C30595915.2.L).

¹¹ Senāta 2021.gada 21.decembra lēmums lietā Nr.SPC-28/2021 (ECLI:LV:AT:2021:1221.C33251515.4.L).

¹² Senāta 2021.gada 15.decembra lēmums lietā Nr.SPC-34/2021 (ECLI:LV:AT:2021:1215.C30726918.9.L).

¹³ Lēmuma 7.2.punkts.

¹⁴ Lēmuma 7.3.punkts.

¹⁵ Lēmuma 8.3.punkts.

(delikta) rezultātā, līdz ar to šāds prasījums nevar tikt dzēsts fiziskas personas maksātspējas ietvaros.

Ievērojot minēto, tiesai, lai noskaidrotu jautājuma par atbrīvošanu no konkrētajām atlikušajām saistībām izskatīšanā nozīmīgos apstākļus, bija jāpārbauda to rašanās pamats un tā atbilstība norādītās tiesību normas sastāvam.¹⁶

¹⁶ Lēmuma 9.punkts.

KRIMINĀLLIETU DEPARTAMENTS

NOZIEDZĪGU NODARĪJUMU IZDARĪJUŠAI PERSONAI PIEDEROŠAS TĀDAS MANTAS KONFISKĀCIJA, KAS SAKARĀ AR IZDARĪTO NOZIEDZĪGO NODARĪJUMU NAV ATSTĀJAMA PERSONAS ĪPAŠUMĀ

SKK-116/2021.¹⁷ Lietā Senāts skaidroja, kādi apstākļi izvērtējami, lemjot par noziedzīgu nodarījumu izdarījušai personai piederošas tādas mantas konfiskāciju, kas sakarā ar izdarīto noziedzīgo nodarījumu nav atstājama personas īpašumā.

Aizturēšanas laikā pie apsūdzētā atrastā un izņemtā skaidrā nauda – 1497 *euro* – ar pirmās instances tiesas spriedumu, pamatojoties uz Krimināllikuma 70.¹¹pantu, tika atzīta par noziedzīgi iegūtu mantu un konfiscēta. Apelācijas instances tiesa, atceļot pirmās instances tiesas spriedumu daļā par arestēto naudas līdzekļu atzīšanu par noziedzīgi iegūtu mantu, mainīja arestēto naudas līdzekļu konfiskācijas pamatu un konfiscēja tos saskaņā ar Krimināllikuma 70.¹³pantu, atzīstot tos par ar noziedzīgu nodarījumu saistītu mantu. Tiesa norādīja, ka kriminālprocesā nav iegūti tādi pierādījumi, kas ļautu izdarīt secinājumu, ka, visticamāk, mantai ir noziedzīga izcelsme. Pamatojoties uz liecinieku un apsūdzētā liecībām, apelācijas instances tiesa atzina, ka apsūdzētais bija aizņēmis no citas personas naudu – 7000 *euro* – psihotropās vielas lielā apmērā un narkotiskās vielas iegādei un savu vajadzību apmierināšanai, naudu nav pilnībā iztērējis.

Senāts atzina, ka apelācijas instances tiesa nepareizi iztulkojusi Krimināllikuma 70.¹³pantu. Tiesa nav ņēmusi vērā, ka naudas līdzekļi bijuši noziedzīga nodarījuma izdarīšanas priekšmets, proti, legālie naudas līdzekļi bija paredzēti noziedzīga nodarījuma izdarīšanai – iegādāties un glabāt psihotropās vielas lielā apmērā realizācijas nolūkā. Šāda manta konfiscējama kā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas priekšmets saskaņā ar Krimināllikuma 70.¹²pantu.

Senāts uzsvēra, ka, konfiscējot noziedzīgu nodarījumu izdarījušai personai piederošu mantu, kas sakarā ar izdarīto noziedzīgo nodarījumu nav atstājama personas īpašumā, ir vērtējams, vai manta ir saistāma ar izdarīto noziedzīgo nodarījumu un vai tā nav bijusi nodarījuma izdarīšanas priekšmets, vai ar mantas konfiskāciju tiks panākts preventīvs mērķis novērst apsūdzētā turpmāku līdzīgu noziedzīgu nodarījumu izdarīšanu un vai tās konfiskācija neradīs pārmērīgu slogu vainīgai personai, nodrošinot sev iztiku.

Senāts grozīja apelācijas instances tiesas spriedumu daļā, ar kuru arestētā nauda – 1497 *euro* – atzīta par ar noziedzīgu nodarījumu saistītu mantu un konfiscēta.

¹⁷ Senāta 2021.gada 3.novembra lēmums lietā Nr.SK-116/2021 (ECLI:LV:AT:2021:1103.11519011819.4.L).

Trīs gadu laikā Senātā izskatīti un apmierināti 5 ģenerālprokurora protesti. Ja sākotnēji nepaziņošanu izskatāmās normas kontekstā varēja uztvert kā nejaušību, tad 2021.gada prakse jau norāda uz nelabvēlīgu „aizmāršības” tendenci, no kuras izriet arī iespējama Maksātspējas likuma 164.panta ceturtās daļas 2.punkta pārkāpums (trijās lietās no piecām).

Arestēto naudu – 1497 *euro* – saskaņā ar Krimināllikuma 70.¹²pantu Senāts atzina par līdzekļiem, kuri bija paredzēti noziedzīga nodarījuma izdarīšanai, un konfiscēja.

MANTISKA LABUMA IEGŪŠANA – KRIMINĀLLIKUMA 218.PANTA OTRAJĀ DAĻĀ PAREDZĒTĀ NOZIEDZĪGĀ NODARĪJUMA SUBJEKTĪVO PUSI RAKSTUROJOŠA PAZĪME

SKK-505/2021.¹⁸ Lietā apelācijas instances tiesa par pamatotu bija atzinusi pirmās instances tiesas secinājumu, ka atbilstoši Krimināllikuma 48.panta pirmās daļas 11.punktam par apsūdzētā atbildību pastiprinošu apstākli atzīstams tas, ka noziedzīgs nodarījums – izvairīšanās no nodokļu nomaksas – izdarīts mantkārīgu tieksmju dēļ.

Senāts atzina, ka apelācijas instances tiesa nav ievērojusi Krimināllikuma 48.panta ceturtās daļas prasības, kas noteic, ka par atbildību pastiprinošu apstākli nav atzīstams tāds apstāklis, kurš šajā likumā paredzēts kā noziedzīga nodarījuma sastāva pazīme. Senāts norādīja, ka, nosakot sodu par Krimināllikuma 218.panta otrajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanu, par apsūdzētā atbildību pastiprinošu apstākli nav atzīstams Krimināllikuma 48.panta pirmās daļas 11.punktā paredzētais apstāklis – noziedzīgais nodarījums izdarīts mantkārīgu tieksmju dēļ, jo mantiska labuma iegūšana ir minētā noziedzīgā nodarījuma subjektīvo pusī raksturojoša pazīme. Vainīgās personas darbība vai bezdarbība ir vērsta uz to, lai nemaksātu nodokļus, t.i., savā valdījumā esošo mantu nenodotu citam un iegūtu mantisku labumu.

VAJĀŠANAS NOLŪKA NOSKAIDROŠANA

SKK-[P]/2021.¹⁹ Lietā Senāts skaidroja, kādi apstākļi nemami vērā, noskaidrojot Krimināllikuma 132.¹pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma subjektīvās puses pazīmi – nolūku.

Šajā lietā apsūdzētais vairākus mēnešus nolūkā iedvest bailes kaimiņiem ne mazāk kā 30 reizes demonstratīvi novēroja, kas notiek viņu dzīvesvietā, uzņēma ne mazāk kā 1200 fotogrāfijas ar zibspuldzi, pavērsa uz kaimiņu īpašumu videonovērošanas kameru un prožektorus, kā arī dažas reizes vakarā spīdināja lāzera staru uz kaimiņu nepilngadīgajiem bērniem. Pirmās instances tiesa personu atzina par vainīgu Krimināllikuma 132.¹pantā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā. Apelācijas instances tiesa apsūdzēto attaisnoja, jo uzskatīja, ka personas izdarītajā

¹⁸ Senāta 2021.gada 20.oktobra lēmums lietā Nr.SK-505/2021 (ECLI:LV:AT:2021:1020.15840020319.4.L).

¹⁹ Senāta 2021.gada lēmums lietā Nr.SK-[P]/2021.

nodarījumā nav subjektīvās puses pazīmes, proti, lietā nav konstatējami objektīvi apstākļi, kas liecinātu par apsūdzētā nolūku iedvest bailes cietušajiem. Apelācijas instances tiesas ieskatā apsūdzētā īpašumā uzstādītie prožektoru, videonovērošanas kamera un fotoaparāts pildīja īpašuma apsardzes funkcijas. Savukārt pierādīšanā netika novērstas saprātīgas šaubas par to, ka apsūdzētais spīdināja ar lāzera staru uz nepilngadīgajiem bērniem.

Senāts norādīja, ka Krimināllikuma 132.¹pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma – vajāšana – subjektīvo pusi raksturo speciāls nolūks – iedvest bailes upurim. Noskaidrojot, vai apsūdzētajam bija nolūks likt cietušajam baidīties par savu vai tuvinieku drošību, ir vērtējams, kādu apzinātu uzvedības veidu persona ievēroja kopumā, lai nopietni satrauktu citu personu, darbību ilgums, intensitāte un sistemātiskums. Turklāt ļaunprātīgām darbībām nav jābūt vienveidīgām. Senāts atzina, ka apelācijas instances tiesas norādītajam apstāklim, ka apsūdzētais inkriminētās darbības veicis, atrodoties sava privātīpašuma teritorijā, nav izšķirošas nozīmes personas nolūka noskaidrošanā. Senāts arī atzina, ka apelācijas instances tiesa nav motivējusi, kāpēc tā noraidījusi valsts apsūdzības argumentus, kas pamatoti ar cietušo liecību izvērtējumu to kopumā un savstarpējā sakarībā ar citiem pierādījumiem, un piešķīrusi ticamību apsūdzētā liecībām. Turklāt apelācijas instances tiesa nav vērtējusi apsūdzētā apzinātu uzvedības veidu kopumā – vērošanu, prožektoru uzstādīšanu, fotografēšanu ar zibspuldzi, spīdināšanu ar lāzera staru, šo darbību atkārtotību, neatlaidīgumu, ilgumu un sistemātiskumu, kas bija vērstas, lai iedvestu bailes cietušajam, un to, ka apsūdzētais šādas darbības turpināja, lai arī cietušais apsūdzētajam bija lūdzis pārtraukt viņa ģimenes vajāšanu.

KASĀCIJAS TIESVEDĪBAS IZBEIGŠANA, JA APSŪDZĒTAIS MIRIS PĒC ATTAISNOJOŠA APELĀCIJAS INSTANCES TIESAS SPRIEDUMA PASLUDINĀŠANAS

SKK-112/2021.²⁰ Apsūdzētā bija attaisnota gan pirmās instances, gan apelācijas instances tiesā. Par apelācijas instances tiesas spriedumu prokurors iesniedza kasācijas protestu un cietušo pārstāvis – kasācijas sūdzību. Pēc tam, kad tika ierosināta kasācijas tiesvedība, apsūdzētā nomira.

Senāts izbeidza kasācijas tiesvedību lietā. Senāts atzina, ka no Kriminālprocesa likuma 377.panta 5.punktā ietvertā nosacījuma, to aplūkojot sistēmiski ar Kriminālprocesa likuma 481.panta 1.¹daļā un 560.panta ceturtajā daļā noteikto, izriet, ka lietas izskatīšana tiesā, ja apsūdzētais ir miris, pieļaujama tikai tajos gadījumos, kad process nepieciešams, lai mirušo rehabilitētu.²¹ Ja apsūdzētais miris pēc attaisnojoša apelācijas instances tiesas sprieduma pasludināšanas, lietas izskatīšanas turpināšanai pret mirušo apsūdzēto kasācijas instances tiesā nav tiesiska pamata un kasācijas tiesvedība lietā ir izbeidzama.

²⁰ Senāta 2021.gada 14.decembra lēmums lietā Nr.SK-112/2021 (ECLI:LV:AT:2021:1214.11200010214.8.L).

²¹ Senāta 2015.gada 30.oktobra lēmums lietā Nr.SK-425/2015 (11351035608).

Vienlaikus Senāts uzsvēra, ka arī Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir atzinusi, ka mirušas personas tiesāšana neizbēgami nonāk pretrunā ar Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6.pantā nostiprinātajiem principiem, jo pēc savas dabas nav savienojama ar pušu līdztiesības principu un visām no tiesībām uz taisnīgu tiesu izrietošajām garantijām. Turklāt ir pašsaprotami, ka nav iespējams sodīt mirušu personu, un šajā sakarā tiek kavēts kriminālprocess. Jebkāda soda piemērošana mirušajam aizskar viņa cieņu. Visbeidzot mirušas personas tiesāšana ir pretrunā šīs Konvencijas 6.panta mērķim, kā arī šim pantam raksturīgajam labas ticības principam un efektivitātes principam.²²

KRIMINĀLPROCESA IZBEIGŠANA KASĀCIJAS INSTANCES TIESĀ, JA APSŪDZĒTAIS PĒC KASĀCIJAS SŪDZĪBAS IESNIEGŠANAS MIRIS

SKK-60/2021.²³ Lietā kasācijas sūdzību bija iesniegusi aizstāve, lūdzot atcelt apelācijas instances tiesas lēmumu daļā par apsūdzētajam noteikto sodu un nosūtīt lietu šajā daļā jaunai izskatīšanai. Pēc tam, kad tika ierosināta kasācijas tiesvedība, Senātā tika saņemts aizstāves iesniegums, kurā aizstāve darīja zināmu, ka apsūdzētais ir miris. Vienlaikus aizstāve lūdza izskatīt kasācijas sūdzību pēc būtības, jo tā skar sabiedrībai nozīmīgus jautājumus par personu ar invaliditāti tiesībām.

Senāts izbeidza kriminālprocesu, pamatojoties uz Kriminālprocesa likuma 377.panta 5.punktu.²⁴

Senāts konstatēja, ka pirmās instances tiesā lieta izskatīta saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 499.panta nosacījumiem, neveicot pierādījumu pārbaudi, apelācijas instances tiesā lieta izskatīta sakarā ar apsūdzētā aizstāves apelācijas sūdzību par apsūdzētajam noteikto sodu un pirmās instances tiesas spriedums atstāts negrozīts, savukārt apelācijas instances tiesas nolēmums kasācijas kārtībā pārsūdzēts tikai daļā par apsūdzētajam noteikto sodu.

Senāts atzina – ja apsūdzētais pēc kasācijas sūdzības iesniegšanas miris, apelācijas instances tiesas nolēmums daļā par mirušā vainīgumu inkriminētajā noziedzīgajā nodarījumā nav apstrīdēts un Senāta rīcībā nav nodoti fakti, kas liecina par mirušā nevainīgumu, kriminālprocesa turpināšanai mirušas personas rehabilitācijai nav tiesiska pamata un kriminālprocess ir izbeidzams saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 377.panta 5.punktu.

Apkopojumu sagatavoja
Evita FRĪDENTĀLE, Zinaida INDRŪNA,
Kristīne IVULĀNE,
Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas
konsultantes

²² Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2019.gada 27.augusta sprieduma lietā „Magnitskiy and Others v. Russia”, iesniegumu Nr.32631/09 un 53799/12, 281.punkts.

²³ Senāta 2021.gada 7.oktobra lēmums lietā Nr.SK-60/2021 (ECLI:LV:AT:2021:1007.11089026419.6.L).

²⁴ Kriminālprocesa likuma 377.panta 5.punktā noteikts, ka kriminālprocesu nedrīkst uzsākt, bet uzsākts kriminālprocess ir jāizbeidz, ja persona, kura saucama vai saukta pie kriminālatbildības, ir mirusi, izņemot gadījumus, kad process nepieciešams, lai mirušo rehabilitētu.

SENĀTA JUDIKATŪRA - 2021

PĀRSKATS PAR LATVIJAS PREJUDICIĀLO JAUTĀJUMU LIETĀM EIROPAS SAVIENĪBAS TIESĀ 2021.GADĀ

EIROPAS SAVIENĪBAS TIESAI UZDOTIE JAUTĀJUMI

2021.gadā Latvijas tiesas uzdevušas jautājumus Eiropas Savienības Tiesai kopā 12 lietās.

EST lietas numurs un nosaukums	Latvijas tiesas lietas numurs	Tiesa, kas uzdevusi jautājumu	Tiesību jautājuma joma (būtība)
C-769/21 BTA Baltic Insurance Company		Administratīvā rajona tiesa	Administratīvās tiesības - Brīvība veikt uzņēmējdarbību - Pakalpojumu sniegšanas brīvība
C-668/21 Druvnieks	SKA-47/2021 A420255417	Senāta Administratīvo lietu departaments	Administratīvās tiesības - ES struktūrfondi kopējās lauksaimniecības finansēšanai - iespējami pretendentu pārkāpumi
C-592/21 Ēdiens & KM.LV		Administratīvā rajona tiesa	Administratīvās tiesības - Brīvība veikt uzņēmējdarbību - pakalpojumu sniegšanas brīvība
C-542/21 Mikrotīkls	SKA-33/2021 A420186016	Senāta Administratīvo lietu departaments	Administratīvās tiesības - Muitas savienība - Kopējais muitas tarifs antenas maršrutēšanas aparātiem
C-359/21 MS Konsultanti		Administratīvā rajona tiesa	Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija
C-318/21 Stockholm school of Economics in Riga		Administratīvā apgabaltiesa	Administratīvās tiesības - Valsts atbalsts - Pētījumu projektu finansēšana un zaudējumu atlīdzība
C-251/21 Piltenes meži	SKA-14/2021 A420284716	Senāta Administratīvo lietu departaments	Administratīvās tiesības - Atbalsta maksājumi - ES struktūrfondi Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai maksājumi - kompensācijas par mikroiegumiem putnu aizsardzībai, maksājumi grūtībās nonākušiem uzņēmumiem
C-164/21 Baltijas Starptautiskā Akadēmija		Administratīvā rajona tiesa	Administratīvās tiesības - Valsts atbalsts - Finansējuma subjekti pētnieciskajai darbībai
C-152/21 Ogres HES	SKA-265/2021 A43012112	Senāta Administratīvo lietu departaments	Administratīvās tiesības - Valsts atbalsts, Administratīvās tiesības - Valsts atbalsts - Hidroelektrostaciju saražotās elektroenerģijas iepirkums - Zaudējumu atlīdzināšana
C-78/21 PrivatBank u.c.		Administratīvā apgabaltiesa	Brīva kapitāla aprīte, noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija
C-72/21 Prodex	SKA-24/2021 A420308715	Senāta Administratīvo lietu departaments	Administratīvās tiesības - Muitas savienība - Kopējais muitas tarifs durvju rāmjiem, durvju aplodām un sliekšņiem
C-17/21 GM	SKA-309/2021 A43010811	Senāta Administratīvo lietu departaments	Administratīvās tiesības - Valsts atbalsts hidroelektrostaciju saražotās elektroenerģijas iepirkumam - Zaudējumu atlīdzināšana

Īss ieskats par jautājumiem, kurus Senāts uzdevis Eiropas Savienības Tiesai, sniegts Administratīvo lietu departamenta pārskatā par darbību 2021.gadā (sk. 19.-21.lpp.)

EIROPAS SAVIENĪBAS TIESAS PIENĒMTIE NOLĒMUMI LIETĀS, KURĀS JAUTĀJUMUS UZDEVIS SENĀTS, UN TIEM SEKOJOŠIE SENĀTA NOLĒMUMI

2021.gadā Eiropas Savienības Tiesa sniegusi atbildes uz 11 Latvijas tiesu nolēmumiem par prejudiciālo jautājumu uzdošanu. Šajā pārskatā sniegta īsa informācija par lietu, kurās jautājumus uzdevis Senāts,

faktiskajiem apstākļiem, Eiropas Savienības Tiesas sniegto atbildi, kā arī Senāta nolēmumu, ja tas šī raksta sagatavošanas brīdī ir pieejams Tiesu informācijas sistēmā.

EIROPAS SAVIENĪBAS SNIEGTĀS ATBILDES

C-598/20 Pilsētas zemes dienests 01.12.2021. (rīkojums)	2020-24-01	Satversmes tiesa	Administratīvās tiesības - Nodokļu tiesības - Pievienotās vērtības nodoklis piespiedu zemes nomas maksai	
C-3/20 LR Ģenerālprokuratūra 30.11.2021.	16870000618	Rīgas rajona tiesa	Krimināltiesības / Kriminālprocess - Personas privilēģijas un imunitātes	
C-306/20 Visma Enterprise 18.11.2021.	A43010414	Administratīvā apgabaltiesa	Administratīvās tiesības - Konkurences tiesības - Aizliegtās vienošanās	
C-119/20 Lauku atbalsta dienests (Aides au démarrage d'entreprises agricoles) 06.10.2021.	A420151917	Senāta Administratīvo lietu departaments	Administratīvās tiesības - Atbalsta maksājumi - Atbalsta maksājumu piešķiršana, ja viena un tā pati persona ir pieteikusies diviem dažādiem atbalsta pasākumiem	SKA-2/2022 25.01.2022. Apgabaltiesas spriedums atstāts negrozīts
C-144/20 LatRailNet 09.09.2021.	A420241818	Administratīvā rajona tiesa	Administratīvās tiesības - Dzelzceļa jomas regulatīvās iestādes kompetence/pilnvaras noteikt pienākumus veikt grozījumus infrastruktūras maksu aprēķināšanas noteikumos (shēmā)	
C-60/20 Latvijas dzelzceļš (Installations de service ferroviaire) 15.07.2021.	A420138218	Administratīvā apgabaltiesa	Administratīvās tiesības - Dzelzceļa jomas regulatīvās iestādes kompetence/pilnvaras noteikt dzelzceļa apkalpes vietas operatora darbības	
C-535/19 A (Soins de santé publics) 15.07.2021.	A420273216	Senāta Administratīvo lietu departaments	Eiropas Savienības pilsonība - valsts apmaksāta veselības aprūpe	SKA-5/2022 17.01.2022. Spriedums atcelts un lieta nodota atkārtotai izskatīšanai
C-439/19 Latvijas Republikas Saeima (Points de pénalité) 22.06.2021.	2018-18-01	Satversmes tiesa	Datu aizsardzība - pārkāpumu uzskaites punkti	
C-762/19 CV-Online Latvia 03.06.2021.	C30638718	Rīgas apgabaltiesa	Interneta vide - datubāzu aizsardzība	
C-230/20 BTA Baltic Insurance Company 20.05.2021.	A420251617	Senāta Administratīvo lietu departaments	Administratīvās tiesības - Nodokļu tiesības - Galvotājs (apdrošinātājs) kā iespējamais muitas nodokļa parādnieks	SKA-145/2021 07.09.2021. Spriedums atstāts negrozīts
C-736/19 Plaukti 15.04.2021.	A420304815	Senāta Administratīvo lietu departaments	Agrovīdes maksājumi - sankciju piemērošana	SKA-2/2021 15.09.2021. Spriedums atcelts daļā un lieta nosūtīta jaunai izskatīšanai

2021.gadā pabeigta skatīšana arī 2020.gadā Eiropas Savienības Tiesā izskatītā lietā.

C-735/19 Euromin Holdings (Cyprus) 10.12.2020.	A43007716	Senāta Administratīvo lietu departaments	Komerctiesības - akcijas vērtība obligātā atpirkšanas piedāvājumā	SKA-4/2021 02.11.2021. Tiesvedība izbeigta
--	-----------	--	---	--

C-119/20 - Lauku atbalsta dienests (*Aides au démarrage d'entreprises agricoles*)

Pieteicēja iesniegusi projekta pieteikumus lauku saimniecību un uzņēmējdarbības attīstības pasākumā „Atbalsts uzņēmējdarbības uzsākšanai, attīstot mazās lauku saimniecības” un „Atbalsts jaunajiem lauksaimniekiem uzņēmējdarbības uzsākšanai”. Lauku atbalsta dienests atteica piešķirt atbalstu par otro pieteikumu – jaunajiem lauksaimniekiem, jo tādējādi tiktu pārsniegts vienam projekta iesniedzējam noteiktais maksimālais izmaksājams atbalsta apjoms. Senātam radās šaubas par iestādes veikto Eiropas Savienības tiesību normu¹ piemērošanas pareizību, proti, par Latvijas izvēli neatļaut šādus atbalsta pasākumus saņemt kumulatīvi vai vismaz līdz maksimāli pieļaujamajai robežai. Senāta uzdotie prejudiciālie jautājumi ir par iespējamā pretendenta statusa zaudēšanu agrāk saņemt atbalsta dēļ, kā arī par atbalsta kumulēšanas piemērošanas kārtību.²

Eiropas Savienības Tiesa, atbildot uz uzdotajiem jautājumiem³, pievērsās dažādu atbalsta elementu izskaidrošanai, lai nonāktu pie secinājuma, ka Eiropas Savienības Pamatnostādņu par valsts atbalstu lauksaimniecības un mežsaimniecības nozarē un lauku apvidos 2014.–2020.gadam piemērošanā būtiska ir tajās noteikto atbalsta maksimālo robežvērtību ievērošana, piešķirot vairākus atbalsta maksājumus. Savukārt par iespējama nacionālā tiesiskā regulējuma, saskaņā ar kuru darbības sākšanas atbalsta mazo lauku saimniecību attīstībai piešķiršana liedz tiesības pretendēt uz darbības sākšanas atbalstu gados jauniem lauksaimniekiem, Eiropas Savienības Tiesa secināja (pretēji ģenerālvokātes secinājumiem šajā lietā⁴), ka šāda tiesību liegšana ir iespējama. Spriedumā norādīts, ka dalībvalstij jāsaģatavo vai nu valsts lauku attīstības programma visai tās teritorijai, vai reģionālu programmu kopums, vai arī gan valsts programma, gan reģionālo programmu kopums, un šajās programmās ir jāīsteno ar Eiropas Savienības lauku attīstības prioritātēm saistītu mērķu sasniegšanas stratēģija, tādējādi īstenojot minētajā Regulā Nr.1305/2013 dalībvalstīm atstāto rīcības brīvība attiecībā uz atbalsta īstenošanas kārtību. Rīcības brīvība, kas dalībvalstīm ir šajā ziņā, var it īpaši attiekties uz projektu atlases kritērijiem, lai nodrošinātu, ka lauku attīstībai paredzētie finanšu resursi tiek izmantoti iespējami labākā veidā, un lai pasākumus saskaņā ar lauku attīstības programmām noteiktu atbilstoši Savienības prioritātēm lauku attīstības jomā, un lai nodrošinātu vienlīdzīgu attieksmi pret pieteikumu iesniedzējiem.

Senāts, izskatot lietu pēc Eiropas Savienības

Tiesas sprieduma, atstāja pārsūdzēto apgabaltiesas spriedumu negrozītu⁵, norādot, ka, lai arī Regulas Nr.1305/2013 19.panta 1.punkts neierobežo lauksaimnieka tiesības saņemt jauno lauksaimnieku atbalstu, ja pirms tam ir piešķirts attīstības pabalsts, pie nosacījuma, ka abu atbalstu kopsumma nedrīkst pārsniegt atbalsta maksimālo summu, tomēr tam nav pretrunā Latvijas tiesiskais regulējums, kas nosaka, ka atbalsta mazo lauku saimniecību attīstībai piešķiršana izslēdz atbalstu gados jauniem lauksaimniekiem saņemšanu. Šajā gadījumā Latvijas izmantotā rīcības brīvība īpaši attiecas uz projektu atlases kritēriju noteikšanu, uz valsts lauku attīstības programmu izstrādi, kā arī šīs regulas prasību īstenošanu, īpaši attiecībā uz atbalsttiesīgo lauku saimniecību lielumu vai atbalsta summu noteikšanu. Jāievēro, ka Lauku attīstības programma Latvijā jāīsteno tieši tādā veidā, kā to apstiprinājusi Eiropas Komisija.

C-535/19 - A (*Soins de santé publics*)

Itālijas pilsonim, kas uzturas Latvijā uz Eiropas Savienības pilsoņa reģistrācijas apliecības pamata, veselības aprūpes pakalpojumi netiek apmaksāti no valsts pamatbudžeta, bet viņam tie tiek sniegti par maksu. Nacionālais veselības dienests atteica iekļaut pieteicēju veselības aprūpes pakalpojumu saņēmēju reģistrā, kā arī atteica izsniegt Eiropas veselības apdrošināšanas karti, jo pieteicējs nav nodarbināts vai pašnodarbināts Latvijā (ir ekonomiski neaktīvs).

Senāts lēmumā⁶ Eiropas Savienības Tiesai jautā, vai uz veselības aprūpes pakalpojumiem var tikt attiecināta Regula Nr.883/2004⁷ un ar kādiem nosacījumiem valsts drīkst liegt Eiropas Savienības pilsoņiem, kas konkrētajā brīdī nav nodarbināti, saņemt valsts apmaksātus veselības aprūpes pakalpojumus un sociālos pabalstus, kuru piešķiršana jānodrošina atbilstoši Eiropas Savienības tiesību normām par Savienības pilsoņu un viņu ģimenes locekļu tiesībām brīvi pārvietoties⁸.

Eiropas Savienības Tiesa norādīja⁹, ka ekonomiski neaktīvam Eiropas Savienības pilsonim ir tiesības tikt iekļautam publiskajā veselības apdrošināšanas sistēmā, un vienlaikus atzina, ka valstij ir tiesības noteikt, ka dalība šajā sistēmā ir pakļauta nosacījumiem, lai persona nekļūtu par pārmērīgu slogu valsts publiskajām finansēm. Vērtējot to, vai un kā valsts nodrošina piekļuvi publiskās veselības aprūpes sistēmai, jāņem vērā, ka gadījumā, ja valsts izvirza nosacījumus dalībai

⁵ Senāta 2022.gada 25.janvāra spriedums lietā Nr.SKA-2/2022, ECLI:LV:AT:2022:0125:A420151917.7.S

⁶ Senāta 2019.gada 9.jūlija lēmums lietā Nr.SKA-543/2019, ECLI:LV:AT:2019:0709.A420273216.6.L.

⁷ Eiropas Parlamenta un Padomes 2004.gada 29.aprīļa Regula (EK) Nr.883/2004 par sociālās nodrošināšanas sistēmu koordinēšanu (Dokuments attiecas uz EEZ un Šveici).

⁸ Eiropas Parlamenta un Padomes 2004.gada 29.aprīļa Direktīva 2004/38/EK par Savienības pilsoņu un viņu ģimenes locekļu tiesībām brīvi pārvietoties un uzturēties dalībvalstu teritorijā, ar ko groza Regulu (EEK) Nr.1612/68 un atceļ Direktīvas 64/221/EEK, 68/360/EEK, 72/194/EEK, 73/148/EEK, 75/34/EEK, 75/35/EEK, 90/364/EEK, 90/365/EEK un 93/96/EEK.

⁹ Eiropas Savienības Tiesas 2021.gada 15.jūlija spriedums lietā „A (Soins de santé publics)”, C-535/19, ECLI:EU:C:2021:595.

¹ Eiropas Parlamenta un Padomes 2013.gada 17.decembra Regula (ES) Nr.1305/2013 par atbalstu lauku attīstībai no Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai (ELFLA) un ar ko atceļ Padomes Regulu (EK) Nr.1698/2005.

² Senāta 2020.gada 24.februāra lēmums lietā Nr.SKA-108/2020, ECLI:LV:AT:2020:0224:A420151917.5.L.

³ Eiropas Savienības Tiesas 2021.gada 6.oktobra spriedums lietā „Lauku atbalsta dienests (Aides au démarrage d'entreprises agricoles)”, C-119/20, ECLI:EU:C:2021:817.

⁴ Eiropas Savienības Tiesas ģenerālvokātes Julianas Kokotes (*Juliane Kokott*) 2021.gada 3.jūnija secinājumi, ECLI:EU:C:2021:458, 88.punkta 2.apakšpunkts.

publiskās veselības apdrošināšanas sistēmā, valstij tomēr ir jārūpējas par samērīguma principa ievērošanu un tād par to, lai šim Eiropas Savienības pilsonim nebūtu pārmērīgi grūti ievērot šādus nosacījumus.

Atzīmējams, ka Eiropas Savienības Tiesa arī atgādināja, ka Līguma par Eiropas Savienības darbību normās paredzētais jebkāda diskriminācija pilsonības dēļ aizliegums (līguma 18.panta pirmā daļa), Eiropas Savienības pilsoņa tiesības (līguma 20.pants), Eiropas Savienības pilsoņu tiesības brīvi pārvietoties un uzturēties dalībvalstu teritorijās (līguma 21.pants) ir piemērojama patstāvīgi tikai tādās ar Savienības tiesībām regulētās situācijās, attiecībā uz kurām pašā līgumā vai ar to īstenošanu saistītajos tiesību aktos nav noteikti īpaši pasākumi.¹⁰

Pēc Eiropas Savienības Tiesas sniegtās Eiropas Savienības tiesību interpretācijas Senāts lēma¹¹, ka, piemērojot Regulas Nr.883/2004 normas konkrētajā situācijā, secināms, ka uz Itālijas pilsoni attiecas Latvijas tiesību akti sociālā nodrošinājuma jomā, jo Eiropas Savienības sekundāro tiesību aktu regulējumam ir pretrunā situācija, ka persona attiecībā pret publisko veselības aprūpes sistēmu ir tādā pašā situācijā kā jebkura no tās izslēgta persona, proti, tai ir sistēmiski liegts jebkādā veidā būt par tās dalībnieku. Senāts atzina, ka tāpēc arī Ārstniecības likuma 17.panta normu piemērošanā nedrīkst nonākt pie rezultāta, ka persona būtībā ir pilnīgi izslēgta no Latvijas publiskās veselības apdrošināšanas sistēmas.

C-230/20 – BTA Baltic Insurance Company

Valsts ieņēmumu dienests pēc muitas kontroles veikšanas 2013.gadā konstatēja, ka noliktavas telpās neatrodas muitas kontrolei pakļautās preces, kas bija deklarētas muitas procedūrai – glabāšana muitas noliktavā –, aprēķināja ievad muitas nodokli un uzsāka piedziņu no nodokļu maksātāja. Tā kā piedziņa nebija iespējama, 2017.gadā Valsts ieņēmumu dienests vērsās pie pieteicējas kā galvotājas, prasot nomaksāt parādu. Senāts, norādot uz šaubām par administratīvā akta par muitas parāda piedziņu no galvotāja izpildes kārtību, kāda tā būtu saprotama, piemērojot Eiropas Savienības tiesību normas kopsakarā ar Latvijas tiesībās paredzētajām procedūrām, uzdeva Eiropas Savienības Tiesai prejudiciālos jautājumus par muitas parāda adresātu – parādnieka jēdziena attiecināšanu uz galvotāju, kā arī par termiņu, kādā muitas parāda samaksa var tikt pieprasīta no galvotāja.¹²

Eiropas Savienības Tiesa spriedumā¹³ norādīja, ka galvotājs nav jāuzskata par „parādnieku” piemērojamo Muitas kodeksa¹⁴ normu izpratnē, jo galvotājs

neizstāj parādnieku, bet gan nodrošina muitas parāda samaksu saskaņā ar likumā vai galvojuma līgumā paredzētajiem nosacījumiem. Attiecīgi arī Eiropas Savienības Tiesas spriedumā izdarīts secinājums, ka Muitas kodeksa 221.pantu, kura 1.punktā ir noteikts, ka muitas nodokļa summu, tiklīdz tā iegrāmatota, dara zināmu parādniekam, un 3.punktā – ka paziņojums parādniekam vairs netiek sniegts pēc tam, kad ir beidzies trīs gadu laikposms no muitas parāda rašanās dienas, nevar interpretēt tā, ka tas attiecas uz galvotāju. Vienlaikus Eiropas Savienības Tiesa atzina, ka Muitas kodeksa 232.pantā paredzētās dalībvalsts tiesības, izmantot visus līdzekļus parāda piedziņai, attiecas ne tikai uz parādnieku, bet arī ir piemērojamas galvotājam, ievērojot saprātīgu noilguma termiņu.

Senāts ar spriedumu¹⁵ atstāja negrozītu apgabaltiesas spriedumu, atsaucoties uz Eiropas Savienības Tiesas nolēmumu norādīto un konkrētajos lietās apstākļos paskaidrojot, ka piedziņas lēmumu nodošana izpildei tiesu izpildītājam aptur noilguma termiņu līdz brīdim, kad izdots akts par piedziņas neiespējamību, tāpēc atzīstams, ka Valsts ieņēmumu dienests likumā noteiktajā termiņā izmantoja iespēju prasīt nodokļu samaksu no galvotāja.

C-736/19 – Plaukti

Lauku atbalsta dienests konstatēja, ka pieteicējs nav ievērojis pļaušanas noteikumus, jo lauki nopļauti pirms tam noteiktā laika, kas neatbilst noteikumiem bioloģiskās daudzveidības uzturēšanas zālajos atbalsta saņemšanai no Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai. Rezultātā pieteicējai pilnībā atteikts piešķirt bioloģiskās daudzveidības uzturēšanas zālajos atbalstu konkrētajā gadā par apsekotajiem laukiem, papildus pieteicēja izslēgta no bioloģiskās daudzveidības uzturēšanas zālajos atbalsta saņemšanas apjomā, kas atbilst starpībai starp maksājuma pieprasījumā deklarēto un noteikto platību, kā arī piemērots atbalsta maksājumu samazinājums 1% apmērā par labas lauksaimniecības un vides stāvokļa nosacījumu neievērošanu. Pieteicēja apstrīdēja šo lēmumu.

Senāts saskatīja pretrunas minēto sankciju kumulatīvā piemērošanā. Uzdodot prejudiciālo jautājumu¹⁶, Senāts vēlējās noskaidrot, vai ir pamats piemērot vienlaikus Regulas Nr.65/2011¹⁷ atsevišķajās normās noteiktās sankcijas, ja pieteicēja nav izpildījusi pļaušanas nosacījumus bioloģiskās daudzveidības uzturēšanas zālajos atbalstam pieteiktajā platībā, nekonstatējot izmaiņas kultūraugu grupā. Senātam ir arī šaubas par piemērotās Ministru kabineta noteikumu Nr.139 normas atbilstību Eiropas Savienības tiesību normām, jo viena un tā pati prasība (standarts) ir gan agrovides maksājumu obligātā prasība, gan tāda, kas pārsniedz obligātās prasības.

¹⁵ Senāta 2021.gada spriedums lietā Nr.SKA-145/2021, ECLI:LV:AT:2021:0907.A420251617.13.S.

¹⁶ Senāta 2019.gada 30.septembra lēmums lietā Nr.SKA-101/2019, ECLI:LV:AT:2019:0930.A420304815.6.L.

¹⁷ Komisijas 2011.gada 27.janvāra Regulas (ES) Nr.65/2011, ar ko nosaka sīki izstrādātus noteikumus, lai īstenotu Padomes Regulu (EK) Nr.1698/2005 attiecībā uz pārbaudes kārtību, kā arī savstarpējo atbilstību saistībā ar lauku attīstības atbalsta pasākumiem.

¹⁰ Turpat, 40.–42.punkts.

¹¹ Senāta 2022.gada 17.janvāra spriedums lietā Nr.SKA-5/2022, ECLI:LV:AT:2022:0117.A420273216.8.S.

¹² Senāta 2020.gada 2.jūnija lēmums lietā Nr.SKA-466/2020, ECLI:LV:AT:2020:0602.A420251617.11.L.

¹³ Eiropas Savienības Tiesas 2021.gada 20.maija spriedums lietā „BTA Baltic Insurance Company”, C-230/20, ECLI:EU:C:2021:410.

¹⁴ Padomes 1992.gada 12.oktobra Regulas Nr.2913/92 par Kopienas Muitas kodeksa izveidi (pēc grozījumiem, kas izdarīti ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2000.gada 16.novembra Regulu Nr.2700/2000).

Eiropas Savienības Tiesas spriedumā¹⁸ norādīts, ka atbilstoši Eiropas Savienības tiesību normās iekļautajam regulējumam agrovides saistību neievērošana izraisa agrovides maksājumu samazināšanu vai atteikumu, tomēr, vērtējot konkrētajā lietā konstatētos faktiskos apstākļus, Eiropas Savienības Tiesa norāda, ka platību nopļaušana pirms šim nolūkam paredzētā datuma tomēr nenozīmē, ka deklarētā kultūraugu grupa tika mainīta tā, lai pamatotu ieinteresētās personas izslēgšanu no atbalsta saņemšanas. Eiropas Savienības Tiesa arī norādīja, ka Eiropas Savienības regulējuma par bioloģiskās daudzveidības atbalsta maksājumu piešķiršanu ir tādas valsts izvirzītās prasības, kas vienlaikus ir gan minimālā prasība saistībā ar labu lauksaimniecības un vides stāvokli un prasība, kas pārsniedz šīs minimālās prasības, proti, nosacījums agrovides maksājumu izmaksai.

Senāts atzina¹⁹, ka apelācijas instances tiesas spriedums neatbilst Eiropas Savienības Tiesas sniegtajai piemērojamo normatīvo aktu interpretācijai un tāpēc ir attiecīgajos jautājumos atceļams un lieta nododama jaunai izskatīšanai.

C-735/19 – Euromin Holdings (Cyprus)

Pieteicējai, iegūstot noteikta daudzuma akciju sabiedrības akciju, radās pienākums izteikt obligāto akciju atpirkšanas piedāvājumu citiem šīs sabiedrības akcionāriem. Pieteicēja Finanšu un kapitāla tirgus komisijā iesniedza akciju atpirkšanas piedāvājuma prospektu. Finanšu un kapitāla tirgus komisija nepiekrita pieteicējas norādītajai akciju atpirkšanas cenai, norādot, ka akciju cenas aprēķinam izmantojams tīrais aktīvu aprēķins, kurā iekļauj arī mērķa sabiedrības līdzdalību meitasuzņēmumos, uzrādot kā saistības.

Senāts prejudiciālo jautājumu uzdošanas lēmumā²⁰ norādīja uz šaubām par pareizu Direktīvas 2004/25/EK²¹ normas, kas noteic akcijas vērtību aprēķinu obligātās atpirkšanas piedāvājumā, interpretāciju. Šajā lietā Senāts jautā, vai akcijas vērtību aprēķinam sabiedrības tīros aktīvos iekļauj nekontrolējošā jeb mazākumakcionāra līdzdalību. Un vai gadījumā, ja šāda līdzdalība nav iekļaujama mērķa sabiedrības tīros aktīvos, ir pieļaujams izmantot akcijas cenas noteikšanas metodi, kuras satura izpratnei ir nepieciešams piemērot vienu no tiesību tālākveidošanas metodēm – teleoloģisko redukciju? Senāts jautājumus uzdod arī par cenas izvēles variantiem un tās izvēles atbilstību direktīvas mērķiem. Atsevišķi jāizdala uzdotais jautājums, vai piemērojamās direktīvas normas rada valsts atbildību un kādi ir atbilstības apmēra pieļaujamie ierobežojumi.

Eiropas Savienības Tiesa spriedumā²² pārgrupē

uzdotos prejudiciālos jautājumus un atbildē par lietā izlemjamo pamatjautājumu norāda, ka ja izpildās nosacījums par atbilstošu cenas noteikšanas kritēriju noteikšanu skaidrā, precīzā un pārskatāmā tiesiskajā regulējumā, faktiski ir pieļaujama trīs metožu izvirzīšana, ar nosacījumu, ka vienmēr jāizvēlas metode, kuras rezultātā tiek noteikta augstākā cena.

Kā būtiska Latvijas tiesību sistēmai izdalāma Eiropas Savienības Tiesas atbilde uz jautājumu par valsts atbildību un tās ierobežošanu. Spriedumā atgādināts, ka privātpersonām, kurām ir nodarīti zaudējumi ar Eiropas Savienības tiesību pārkāpumu, par kuru vainojama dalībvalsts, ir tiesības uz atlīdzību, ja ir izpildīti trīs nosacījumi, proti, ja pārkāptās Eiropas Savienības tiesību normas priekšmets ir piešķirt tiesības privātpersonām, ja šīs normas pārkāpums ir pietiekami būtisks un ja ir tieša cēloņsakarība starp šo pārkāpumu un privātpersonām nodarītajiem zaudējumiem.²³ Saistībā ar konkrētajā lietā piemērojamo regulējumu norādīts, ka minētās Direktīvas 2004/25 piemērojamās normas tieši ietekmē tās personas tiesisko stāvokli, kurai ir pienākums izteikt mērķsabiedrības mazākumdalībnieku vērtspapīru pārņemšanas piedāvājumu, tā ir Savienības tiesību norma, kuras priekšmets ir piešķirt tiesības privātpersonām, šajā gadījumā – piedāvātājam, tādējādi tās var tikt īstenotas prasības par valsts atbildību ietvaros.²⁴ Savukārt jautājumā par iespēju ierobežot valsts atbildību par Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likuma 13.pantā paredzētais samazinātais valsts atbildības apmērs nesniedz atbilstošu atlīdzinājumu.²⁵

Ievērojot pieteicējas lūgumu, Senāts tiesvedību lietā izbeidza.²⁶

Pārskatu sagatavoja Anita ZIKMANE,
Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas
vadītāja

¹⁸ Eiropas Savienības Tiesas 2021.gada 15.aprīļa spriedums lietā „Plaukti”, C-735/19, ECLI:EU:C:2021:282.

¹⁹ Senāta 2021.gada 15.septembra spriedums lietā Nr.SKA-2/2021, ECLI:LV:AT:2021:0915.A420304815.8.S.

²⁰ Senāta 2019.gada 30.septembra lēmums lietā Nr.SKA-176/2019, ECLI:LV:AT:2019:0930.A43007716.2.L.

²¹ Eiropas Parlamenta un Padomes 2004.gada 21.aprīļa Direktīva 2004/25/EK par pārņemšanas piedāvājumiem.

²² Eiropas Savienības Tiesas 2020.gada 10.decembra spriedums lietā „Euromin Holdings (Cyprus)”, C-735/19, ECLI:EU:C:2020:1014.

²³ Turpat, 79.punkts.

²⁴ Turpat, 90.–91.punkts.

²⁵ Turpat, 98.punkts.

²⁶ Senāta 2021.gada 2.novembra lēmums lietā Nr.SKA-4/2021, ECLI:LV:AT:2019:0930.A43007716.2.L.

PĀRSKATS PAR SENĀTA UN SATVERSMES TIESAS DIALOGU 2021.GADĀ

IESNIEGTIE PIETEIKUMI SATVERSMES TIESĀ

2021.gadā Senāts Satversmes tiesā ir vērsies ar diviem pieteikumiem. Pārskatā atspoguļota šo lietu būtība un tiesu nospriests.

Lieta Nr.2021-03-03

Dabaszāzes piegādātājs cēla prasību pret dabaszāzes lietotāju par parāda par patērēto dabaszāzi piedziņu, norādot, ka atbildētāja darbības vai bezdarbības dēļ ir notikusi ierakstā dabaszāzes patēriņa skaitītāja darbībā, kas ietekmēja izlietotās dabaszāzes uzskaiti. Atbildētājs iesniedza kasācijas sūdzību par apelācijas instances tiesas spriedumu, ar kuru prasība tika daļēji apmierināta.

Senāts konstatēja, ka lietā prasība pamatota ar vairākām tiesību normām, tostarp ar Ministru kabineta 2017.gada 7.februāra noteikumu Nr.78 „Dabaszāzes tirdzniecības un lietošanas noteikumi” (Noteikumi Nr.78) 88.2.apakšpunktu, 89.punktu (*redakcijā, kas bija spēkā līdz 2020.gada 24.janvārim*) un 90.2.apakšpunktu, Enerģētikas likuma 107.panta septīto daļu. Minētās tiesību normas lietas izspriešanā piemēroja pirmās un apelācijas instances tiesa. Lai gan zemāku instanču tiesām Senāta ieskatā bija pienākums apsvērt piemērojamo tiesību normu konstitucionalitāti un vērsties Satversmes tiesā, tas nav darīts. Uzskatot, ka Noteikumu Nr.78 apstrīdamās normas neatbilst civiltiesisko attiecību regulējuma pamatprincipam – ekvivalences nodrošināšanas principam, kas nepieļauj kāda civiltiesisko attiecību dalībnieka pārmērīgu iedzīvošanos uz citu rēķina, kā arī ir pretējas Latvijas Republikas tiesību sistēmai –, Senāts norādīja, ka jautājums par šo tiesību normu piemērošanu ir aktuāls ne vien konkrētajā civillietā, bet virknē citu civillietu, kas atrodas dažādās iztiesāšanas stadijās. Tādējādi apstrīdamo normu atzīšana par spēkā neesošām no konkrēta brīža pagātnē ir nepieciešama, lai aizsargātu arī to personu pamattiesības, kuras uzsākušas šo pamattiesību aizsardzību ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem.

Senāts nolēma iesniegt pieteikumu Latvijas Republikas Satversmes tiesā par: 1) Noteikumu Nr.78 88.2.apakšpunkta, 89.punkta (*redakcijā, kas bija spēkā līdz 2020.gada 24.janvārim*) un 90.2.apakšpunkta atzīšanu par neatbilstošu Enerģētikas likuma 107.panta septītajai daļai un Latvijas Republikas Satversmes 64. un 105.pantam, ciktāl apstrīdētās tiesību normas nosaka sistēmas operatora tiesības dabaszāzes lietošanas noteikumu pārkāpuma gadījumā izlietotās dabaszāzes daudzumu noteikt, pamatojoties uz lietotāja dabaszāzes iekārtu un aparātu maksimālo iespējamo slodzi vai sistēmas operatora apstiprinātajā norēķinu kārtībā noteiktajām diferencētajām patēriņa normām; 2) Noteikumu Nr.78 88.2.apakšpunkta, 89.punkta (*redakcijā, kas bija spēkā līdz 2020.gada 24.janvārim*) un 90.2.apakšpunkta atzīšanu par neatbilstošu Enerģētikas likuma 107.panta septītajai daļai un Latvijas Republikas Satversmes 64. un 105.pantam, ciktāl apstrīdētās tiesību normas nosaka

sistēmas operatora tiesības dabaszāzes lietošanas noteikumu pārkāpuma gadījumā veikt pārrēķinu par izlietoto dabaszāzi un sadales sistēmas pakalpojumiem par pārrēķinā noteikto periodu dubultā apmērā.¹

Satversmes tiesa nolēma: 1) ierosināt lietu par Noteikumu Nr.78 „88.2.apakšpunkta un 89.punkta (*redakcijā, kas bija spēkā līdz 2020.gada 24.janvārim*) atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 64. un 105.pantam, kā arī Enerģētikas likuma 107.panta septītajai daļai” pēc Senāta pieteikuma; 2) atteikties ierosināt lietu par Noteikumu Nr.78 90.2.apakšpunkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 64. un 105.pantam, kā arī Enerģētikas likuma 107.panta septītajai daļai.²

Pieteikums Nr.112/2021

Dzimtsarakstu nodaļa atteicās reģistrēt pieteicēju laulību. Pieteicējas vērsās administratīvajā tiesā, lūdzot uzdot dzimtsarakstu nodaļai izdot labvēlīgu administratīvo aktu par pieteicēju ģimenes attiecību reģistrāciju. Administratīvā apgabaltiesa, izskatot lietu apelācijas kārtībā, pieteikumu noraidīja. Apgabaltiesa pievienojās rajona tiesas motīviem un atzina, ka viena dzimuma personu attiecību reģistrācija ir tiesībpolitisks jautājums, kas ir likumdevēja izšķiršanās.

Izskatot lietu kasācijas kārtībā, Senāts konstatēja, ka pēc būtības nav šaubu, ka lietā ir jāspriež par pieteicēju pieteikumu par labvēlīga administratīvā akta izdošanu par pieteicēju ģimenes attiecību juridisku nostiprināšanu, nevis laulības reģistrāciju, un secināja, ka Satversmes 110.panta pirmais teikums kopsakarā ar cilvēka cieņas principu nosaka valstij pienākumu nodrošināt iespēju viena dzimuma pāra ģimenēm juridiski nostiprināt savas ģimenes attiecības un tikt reģistrētām vienotā valsts reģistrā. Senāts nolēma iesniegt pieteikumu Satversmes tiesai par Civiltāvokļa aktu reģistrācijas likuma 3.panta pirmās un trešās daļas, ciktāl tās neparedz tādu civiltāvokļa akta veidu, kas ļautu reģistrēt viena dzimuma pāra ģimenes attiecības, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1.pantam un 110.panta pirmajam teikumam, un apturēt tiesvedību administratīvajā lietā līdz Satversmes tiesas nolēmuma spēkā stāšanās dienai.³

Satversmes tiesa nolēma atteikt ierosināt lietu pēc Senāta pieteikuma, norādot, ka pieteikumā nav sniegti juridiski argumenti par to, kādēļ uz pieteikuma iesniedzējas izskatīšanā esošās lietas apstākļiem nebūtu attiecināms Satversmes tiesas iepriekš norādītais⁴ par likumdevēja rīcības brīvību vien dzimuma partneru ģimenes attiecību tiesiskā regulējuma formas un satura noteikšanā. Proti, Satversmes tiesas ieskatā

¹ Senāta 2021.gada 27.aprīļa lēmums par tiesvedības apturēšanu lietā Nr.SK-35/2021 (ECLI:LV:AT:2021:0427. C68536917.18.L).

² Satversmes tiesas 2021.gada 27.maija lēmums apvienotajā lietā Nr.2021-03-03.

³ Senāta 2021.gada [...] lēmums lietā Nr.[...]. SKA-[B]/2021.

⁴ Sk. Satversmes tiesas 2020.gada 12.novembra sprieduma lietā Nr.2019-33-01 12.3., 14.2. un 15.punktu, kā arī 2021.gada 8.aprīļa sprieduma lietā Nr.2020-34-03 10.2.punktu.

pieteikumā nebija sniegts juridiskais pamatojums tam, ka viendzimuma partneru ģimenes attiecību tiesiskā aizsardzība būtu jānodrošina tieši ar reģistrāciju civilstāvokļa aktu reģistrā un tādējādi nav pamatots tas, ka tieši pieteikumā apstrīdētās Civilstāvokļa aktu reģistrācijas likuma normas neatbilst Satversmei.⁵

SATVERSMES TIESAS PIENĒMTIE NOLĒMUMI UN TO ĪSTENOŠANA

2021.gadā Satversmes tiesa ir pabeigusi izskatīt piecus Senāta iesniegtus pieteikumus. Pārskatā iezīmēta šo lietu būtība un tiesu nospriests.

Lieta Nr.2020-35-01

Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra bija atteikusi pieteicējam piešķirt bezdarbnieka pabalstu, lēmumu pamatojot ar to, ka pēdējo 12 mēnešu periodā pirms bezdarbnieka statusa iegūšanas dienas obligātās sociālās apdrošināšanas iemaksas bezdarba gadījumam par pieteicēju veiktas (bija jāveic) tikai četrus mēnešus: trīs mēnešus kā par darba ņēmēju un vienu mēnesi kā par personu, kura kopj bērnu līdz pusotra gada vecumam un saņem bērna kopšanas pabalstu. Pārējos astoņus mēnešus pēdējo 12 mēnešu periodā, kad pieteicēja atradās bērna kopšanas atvaļinājumā, kopjot bērnu, kas ir vecāks par pusotru gadu, par pieteicēju nav veiktas un saskaņā ar tiesību normām arī nebija jāveic iemaksas bezdarba gadījumam. Tālab nepastāv likuma „Par apdrošināšanu bezdarba gadījumam” 5.panta pirmajā daļā (*redakcijā, kas bija spēkā no 2009.gada 1.jūlija līdz 2016.gada 31.decembrim*) norādītais priekšnoteikums bezdarbnieka pabalsta piešķiršanai – proti, ka par personu ir veiktas vai bija jāveic iemaksas bezdarba gadījumam ne mazāk kā deviņus mēnešus pēdējo 12 mēnešu periodā. Pieteicēja vērsās administratīvajā tiesā ar pieteikumu par labvēlīga administratīvā akta izdošanu, ar kuru pieteicējam tiktu piešķirts bezdarbnieka pabalsts.

Senāts nolēma iesniegt pieteikumu Satversmes tiesai par likuma „Par valsts sociālo apdrošināšanu” 6.panta piektās daļas, ciktāl tā neparedz darba ņēmēja, kurš kopj bērnu, kas ir pārsniedzis pusotra gada vecumu, bet vēl nav sasniedzis astoņu gadu vecumu, pakļaušanu sociālajai apdrošināšanai bezdarba gadījumam, atbilstību Satversmes 91.panta pirmajam teikumam un 109.pantam.⁶

Satversmes tiesa nolēma atzīt likuma „Par valsts sociālo apdrošināšanu” 6.panta piekto daļu par atbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 91.panta pirmajam teikumam un 109.pantam.⁷ No Satversmes tiesas sprieduma izriet, ka bērna kopšanas atvaļinājumā esoša darba ņēmēja apdrošināšana pret bezdarbu tikai līdz brīdim, kamēr tas rūpējas par bērnu, kas nav sasniedzis pusotra gada vecumu, ir apzināta likumdevēja izvēle (nevis, kā to uzskata pieteicēja, likuma robs) ar mērķi mudināt darba ņēmējus pēc

iespējas izmantot bērna kopšanas atvaļinājumu pilnā apmērā uzreiz pēc bērna dzimšanas un līdz ar to būt kopā ar bērnu, rūpēties un gādāt par viņu, kamēr bērnam tas objektīvi visvairāk ir nepieciešams.

Ņemot vērā, ka atbilstoši Satversmes tiesas secinātajam regulējums, kura dēļ pieteicēja nebija apdrošināta bezdarba gadījumam, atbilst Satversmei, un tātad pārsūdzētā apelācijas instances tiesas sprieduma rezultāts ir pareizs, Senāts pārsūdzēto spriedumu atstāja negrozītu, bet pieteicējas kasācijas sūdzību noraidīja.⁸

Lieta Nr.2020-36-01

Prasītājs bija nodarbināts izglītības iestādē par ēkas uzraugu. Darba devējs uzteica prasītāja darba līgumu, pamatojoties uz Bērnu tiesību aizsardzības likuma 72.panta piektās daļas 1.punktu, kas paredz aizliegumu strādāt ar bērniem personām, kuras sodītas par tādiem noziedzīgiem nodarījumiem, kas saistīti ar vardarbību vai vardarbības piedraudējumu. Prasītājs vērsās tiesā ar prasību par darba uzteikuma atzīšanu par spēkā neesošu un atjaunošanu darbā.

Senāts nolēma iesniegt pieteikumu Satversmes tiesai par Bērnu tiesību aizsardzības likuma 72.panta piektās daļas 1.punkta atbilstību Satversmes 91.panta pirmajam teikumam un 106.panta pirmajam teikumam, ciktāl ar piemērojamo normu paredzēts neatkarīgi no individuālā gadījuma apstākļiem aizliegums personai strādāt bērnu aprūpes, izglītības, veselības aprūpes un citās tādās iestādēs, kurās uzturas bērni, bērnu pasākumos un tādos pasākumos, kuros piedalās bērni, ja persona sodīta par noziedzīgiem nodarījumiem, kas saistīti ar vardarbību vai vardarbības piedraudējumu (neatkarīgi no sodāmības dzēšanas vai noņemšanas).⁹

Satversmes tiesa nolēma atzīt Bērnu tiesību aizsardzības likuma 72.panta piektās daļas 1.punktu par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 106.panta pirmajam teikumam un spēkā neesošu no 2022.gada 1.janvāra, bet attiecībā uz prasītāju konkrētajā civillietā atzīt šo likuma normu par neatbilstošu un spēkā neesošu no šīs personas pamattiesību aizskāruma rašanās brīža.¹⁰

Izskatot lietu kasācijas kārtībā, Senāts konstatēja, ka apelācijas instances tiesai bija radušās šaubas par piemērojamās tiesību normas atbilstību Satversmei, tāpēc tā bija uzskatījusi par iespējamu nepiemērot Bērnu tiesību aizsardzības likuma 72.panta piektās daļas 1.punktu un prasību apmierināt, balstoties uz Satversmes tiesas spriedumu¹¹, ar kuru par Satversmei neatbilstošu atzīta Izglītības likuma norma, kurā tika noteikts analogs aizliegums agrāk par vardarbīgu noziegumu sodītu personu nodarbināšanai saskarsmē ar bērniem. Taču, kā atzina Senāts, tiesa nedrīkst pēc

⁵ Satversmes tiesas 2021.gada 7.jūlija lēmums (pieteikums Nr.112/2021).

⁶ Senāta 2020.gada 19.jūnija lēmums lietā Nr.SKA-187/2020 (ECLI:LV:AT:2020:0619.A420150916.4.L).

⁷ Satversmes tiesas 2021.gada 31.marta lēmums lietā Nr.2020-35-01.

⁸ Senāta 2021.gada 30.aprīļa spriedums lietā Nr. SKA-23/2021 (ECLI:LV:AT:2021:0430.A420150916.7.S); sk. arī 2021.gada 7.maija lēmumu lietā Nr.SKA-8/2021 (ECLI:LV:AT:2021:0507.A420318016.7.S).

⁹ Senāta 2020.gada 25.jūnija rīcības sēdes lēmums lietā Nr.SKA-1020/2020 (ECLI:LV:AT:2020:0625.C12173819.10.L).

¹⁰ Satversmes tiesas 2021.gada 25.marta spriedums lietā Nr.2020-36-01.

¹¹ Satversmes tiesas 2017.gada 24.novembra spriedums lietā Nr.2017-07-01.

savas iekšējās pārliecības patvaļīgi piemērot tiesību analogiju tādā gadījumā, kad strīdīgo tiesisko situāciju reglamentē spēkā esošs normatīvais akts, un tas nozīmē, ka apelācijas instances tiesas spriedumu nevar atzīt par tiesisku, un līdz ar to tas atceļams.¹² Vienlaikus Senāts vērsa uzmanību, ka ar Satversmes tiesas spriedumu iepriekš minētā Bērnu tiesību aizsardzības likuma norma attiecībā pret prasītāju atzīta par neatbilstošu Satversmes 106.panta pirmajam teikumam un spēkā neesošu no šīs personas pamattiesību aizskārums rašanās brīža.

Lieta Nr.2020-59-01

Līdzās pieteicējai piederošajai ēkai atradās pašvaldības komercsabiedrības valdījumā esoša tramvaja līnijas atsaite jeb kontakttīkla balsts, kas nepieciešams tramvaju satiksmes nodrošināšanai. Pieteicēja, vēloties nojaukt tās īpašumā esošo ēku, vērsās pašvaldības būvvaldē ar lūgumu par būvatļaujas izsniegšanu. Būvvalde izsniedza pieteicējai būvatļauju, kurā citstarp izvirzīja pieteicējai projektēšanas nosacījumu garāžas nojaukšanai saņemt no minētās pašvaldības komercsabiedrības kā pieteicējas nekustamajā īpašumā esošās ceļu inženierbūves valdītājas tehniskos noteikumus pieteicējas iecerētās būvniecības īstenošanai. Pašvaldības komercsabiedrība, pamatojoties uz Ceļu satiksmes likuma 7.¹panta trešo daļu, tehniskajos noteikumos izvirzīja prasību pieteicējas iecerētās būvniecības īstenošanai pieteicējai pašai pārvietot kontakttīkla balstu. Pieteicēja prasību par kontakttīkla balsta pārvietošanu par pieteicējas līdzekļiem uzskatīja par nesamērīgu, tāpēc vērsās pašvaldībā un vēlāk administratīvajā tiesā ar iebildumiem par šīs prasības tiesiskumu.

Senāts nolēma iesniegt pieteikumu Satversmes tiesai par Ceļu satiksmes likuma 7.¹panta trešās daļas, ciktāl tā paredz nekustamā īpašuma īpašniekam pienākumu par saviem līdzekļiem pārvietot ceļu inženierbūvi nekustamajā īpašumā ietilpstošas būves nojaukšanai, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 105.pantam.¹³

Satversmes tiesa nolēma atzīt Ceļu satiksmes likuma 7.¹panta trešo daļu, ciktāl tā neparedz individuālu izvērtējumu gadījumos, kad pastāv objektīva nepieciešamība pārvietot ceļu inženierbūvi vai satiksmes organizācijas tehnisko līdzekli, par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 105.panta pirmajam, otrajam un trešajam teikumam, bet attiecībā uz pieteicēju konkrētajā administratīvajā lietā un citām personām, kuras uzsākušas savu pamattiesību aizsardzību ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem, atzīt šo likuma normu par neatbilstošu un spēkā neesošu no šo personu pamattiesību aizskārums rašanās brīža.¹⁴

Izskatot lietu kasācijas kārtībā, Senāts atzina, ka izskatāmās lietas situācija vērtējama kā tāda, kurā konstatējama objektīva nepieciešamība pieteicējas

iecerētajiem būvdarbiem un līdz ar to – objektīva nepieciešamība kontakttīkla balsta pārvietošanai. Apgabaltiesa pārsūdzētajā spriedumā ir izvērtējusi, vai konkrētajos apstākļos ir samērīgi pieteicējai uzdot kontakttīkla balsta pārvietošanas izdevumus segt no saviem līdzekļiem, un ir secinājusi, ka šāds pienākums konkrētajā gadījumā nav samērīgs, bet pašvaldības komercsabiedrības kasācijas sūdzībā nav argumentu, kāpēc tiesas izvērtējums par strīdus pienākuma nesamērīgumu būtu kļūdains. Tādējādi Senāts nolēma atstāt negrozītu apgabaltiesas spriedumu un noraidīt kasācijas sūdzību.¹⁵

Lieta Nr.2021-03-03

Izskatījusi lietu pēc Senāta pieteikuma (sk. iepriekš), Satversmes tiesa nolēma atzīt Noteikumu Nr.78 88.punktu (*redakcijā, kas bija spēkā līdz 2021.gada 12.augustam*) un 89.punktu (*redakcijā, kas bija spēkā līdz 2020.gada 24.janvārim*) par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 64. un 105.pantam un Enerģētikas likuma 107.panta septītajai daļai un attiecībā uz personām, kurām tas piemērots vai būtu jāpiemēro tiesā, par spēkā neesošu no izdošanas brīža, kā arī minēto noteikumu 88.punktu, 89.punktu (*redakcijā, kas bija spēkā no 2020.gada 25.janvāra līdz 2021.gada 12.augustam, un spēkā esošajā redakcijā*) un 89.¹punktu (*redakcijā, kas bija spēkā līdz 2021. gada 12. augustam*) par neatbilstošu minētajām Latvijas Republikas Satversmes normām un attiecībā uz personām, kurām tas piemērots vai būtu jāpiemēro tiesā, par spēkā neesošu no izdošanas brīža.¹⁶

Ievērojot, ka izskatāmajā lietā apelācijas instances tiesa prasību bija apmierinājusi, piemērodama tādas tiesību normas, kuras Satversmes tiesa lietā atzina par antikonstitucionālām no to izdošanas brīža, Senāts nolēma atcelt šo tiesas spriedumu daļā, ar kuru apmierināta dabasgāzes piegādātāja prasība pret dabasgāzes lietotāju par parāda piedziņu, un lietu šajā daļā nodot jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.¹⁷

Pieteikums Nr.112/2021

Ņemot vērā Satversmes tiesas lēmumu par atteikšanos ierosināt lietu (sk. iepriekš), Senāts nolēma atcelt Administratīvās apgabaltiesas spriedumu un nosūtīt lietu jaunai izskatīšanai Administratīvajai apgabaltiesai.

Pārskatu sagatavoja Reinis MARKVARTS,
Judikatūras un zinātniski analītiskās nodaļas
padomnieks

¹² Senāta 2021.gada 17.maija spriedums lietā Nr.SK-107/2021 (ECLI:LV:AT:2021:0517.C12173819.16.S).

¹³ Senāta 2020.gada 30.septembra lēmums lietā Nr.SKA-366/2020 (ECLI:LV:AT:2020:0930.A420194117.12.L).

¹⁴ Satversmes tiesas 2021.gada 7.oktobra spriedums lietā Nr.2020-59-01.

¹⁵ Senāta 2021.gada 26.janvāra spriedums lietā Nr.SKA-94/2021 (ECLI:LV:AT:2021:1126.A420194117.14.S).

¹⁶ Satversmes tiesas 2021.gada 14.oktobra spriedums apvienotajā lietā Nr.2021-03-03.

¹⁷ Senāta 2021.gada 30.novembra spriedums lietā Nr.SK-35/2021 (ECLI:LV:AT:2021:1130.C68536917.20.S).

AUGSTĀKĀS TIESAS MĀJASLAPĀ 2021.GADĀ PUBLICĒTIE JUDIKATŪRAS NOLĒMUMI

Publicējam Augstākās tiesas mājaslapā ievietoto judikatūras nolēmumu sarakstu klasifikatorā pēc lietu kategorijām. Šajā sarakstā ir tikai tie nolēmumi, kas publicēti ar judikatūras tēzēm.

Mājaslapā publicēto nolēmumu skaits ir daudz lielāks, jo tiek publicēti arī juridiski nozīmīgākie nolēmumi bez tēzēm. Klasifikatoros nolēmumi ar tēzēm uzskatāmi nodalīti ar judikatūras simbolu.

KLASIFIKATOROS PUBLICĒTIE ADMINISTRATĪVO LIETU DEPARTAMENTA JUDIKATŪRAS NOLĒMUMI PĒC LIETU KATEGORIJĀM

1. Administratīvais process

- 1.1. Administratīvais akts
- 1.2. Faktiskā rīcība
- 1.3. Publisko tiesību līgums
- 1.4. Tiesību principi
 - 1.4.1. Privātpersonas tiesību ievērošanas princips
 - 1.4.2. Procesuālā taisnīguma princips
 - 1.4.3. Objektīvās izmeklēšanas princips
 - 1.4.4. Tiesības uz taisnīgu tiesu
 - 1.4.5. Citi
- 1.5. Tiesību normu piemērošana
- 1.6. Termini administratīvajā procesā
- 1.7. Personas subjektīvās tiesības
- 1.8. Administratīvais process iestādē
- 1.9. Administratīvais process tiesā
 - 1.9.1. Administratīvais process tiesā
 - 1.9.2. Pagaidu aizsardzība administratīvajā procesā
 - 1.9.3. Pierādījumi

2. Atbalsta maksājumi

3. Atlīdzinājuma prasījumi

- 3.1. Vispārīgie jautājumi
- 3.2. Zaudējumi

4. Bērnu tiesības/ Vecāku tiesības

5. Brīvo profesiju pārstāvju darbība

- 5.1. Advokāti

6. Būvniecības tiesības

7. Cilvēktiesības

- 7.1. Tiesības uz īpašumu
- 7.2. Tiesības uz lietas taisnīgu izskatīšanu
- 7.3. Tiesības uz privāto un ģimenes dzīvi
- 7.4. Vispārīgi jautājumi
- 7.5. Tiesības brīvi izvēlēties nodarbošanos un darbvietu un saņemt atbilstošu samaksu

8. Ieslodzīto tiesības/ Sodu izpildes tiesības

9. Konkurences tiesības

10. Medicīnas un ārstniecības tiesības

11. Naturalizācija, pilsonības piešķiršana, uzturēšanās atļauju piešķiršana, ārzemnieku iekļaušana to personu sarakstā, kurām aizliegta ieceļošana Latvijas Republikā

12. Nodokļu tiesības

- 12.1. Vispārīgie jautājumi
- 12.2. Iedzīvotāju ienākuma nodoklis
- 12.3. Muitas nodoklis
- 12.4. Nekustamā īpašuma nodoklis
- 12.5. Pievienotās vērtības nodoklis

13. Patērētāju tiesības

14. Privatizācijas tiesības

- 14.1. Dzīvojamo māju privatizācija
- 14.2. Zemes un citu objektu privatizācija (atsavināšana)

15. Publiskie iepirkumi

16. Publisko lietu tiesības

17. Sabiedrisko pakalpojumu sniegšanas uzraudzība

18. Sociālās tiesības

- 18.1. Tiesības uz pensijām un pabalstiem

19. Tiesības un informāciju un atbildi pēc būtības

20. Valsts dienests

21. Valsts pārvaldes darbība

- 21.1. Finanšu un kapitāla tirgus komisija
- 21.2. Lauku atbalsta dienests
- 21.3. Nodrošinājuma valsts aģentūra
- 21.4. Pašvaldības
- 21.5. Uzņēmumu reģistrs

22. Vides tiesības

23. Administratīvo pārkāpumu lietas

24. Citi

1. ADMINISTRATĪVAIS PROCESS

1.1. ADMINISTRATĪVAIS AKTS

27.07.2021. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-1052/2021

Administratīvā akta pārsūdzības termiņš

10.06.2021. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-953/2021

Administratīvā akta apstrīdēšanas termiņa tiesiskās drošības aspekts un administratīvā akta adresāta palāvības aspekts

12.08.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-490/2021

Administratīvais akts ar vairākām daļām

12.04.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-156/2021

Lēmums par kaitējuma atlīdzināšanu no Ārstniecības riska fonda kā obligāts administratīvais akts

27.10.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-107/2021

Vietējās rīcības grupas sniegtā atzinuma tiesiskuma pārbaudes pienākums

28.01.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-26/2021

Iestādes sākotnējā lēmuma atcelšana

28.01.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-17/2021

Administratīvā procesa likuma 85. un 86.panta piemērošana, ja administratīvais akts tiek atcelts daļā

2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-[C]/2021

Nacionālo bruņoto spēku Centrālās medicīniskās ekspertīzes komisijas slēdziens ir konstatējošs administratīvais akts; Akts par nelaimes gadījumu militārajā dienestā ir konstatējošs administratīvais akts

1.2. FAKTISKĀ RĪCĪBA

03.09.2021. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-1218/2021

Augstskolas diploma izsniegšanas formāta pārkāpums kā faktiskā rīcība

08.06.2021. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-1017/2021

Bāriņtiesas rīcība, iesniedzot pieteikumu civillietā par sprieduma izpildes atlikšanu bērna interesēs, nav atzīstama par faktisko rīcību administratīvā procesa izpratnē

15.04.2021. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-773/2021

Bāriņtiesas faktiskā rīcība saskarsmes tiesību īstenošanas procesa nodrošināšanā

14.04.2021. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-689/2021

Izziņas izsniegšana kā iestādes faktiskā rīcība

1.3. PUBLISKO TIESĪBU LĪGUMS

15.01.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-149/2021

Līgumsoda noteikšanas pieļaujamība administratīvajā līgumā; Publiskas personas pienākums, piemērojot Civillikuma noteikumus publisko tiesību līgumam, ir ievērot normatīvajos aktos noteiktos ierobežojumus

1.4. TIESĪBU PRINCIPI

1.4.1. PRIVĀTPERSONAS TIESĪBU IEVĒROŠANAS PRINCIPS

30.03.2021. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-709/2021

Privātpersonas tiesību ievērošanas princips

02.07.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-64/2021

Iestādes pienākums kā rūpīgam saimniekam ievērot labas pārvaldības un privātpersonas tiesību ievērošanas principu

1.4.2. PROCESUĀLĀ TAISNĪGUMA PRINCIPS

25.03.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-76/2021

Procesuālā taisnīguma ievērošana, pievienojot lietas materiāliem jaunus pierādījumus

1.4.3. OBJEKTĪVĀS IZMEKLĒŠANAS PRINCIPS

31.05.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-455/2021

Tiesas pienākumi pieteicēja norādīto apstākļu izvērtējumā

12.03.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-49/2021

Objektīvās izmeklēšanas princips administratīvajā procesā

1.4.4. TIESĪBAS UZ TAISNĪGU TIESU

24.09.2021. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-669/2021

Informācijas par tiesu darbu pieejamība

2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-[D]/2021

Personu ar invaliditāti tiesības uz taisnīgu tiesu

1.4.5. CITI

07.07.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-492/2021

Piesardzības principa ievērošanas nepieciešamība lēmuma par nošķiršanu pieņemšanā

02.07.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-64/2021

Iestādes pienākums kā rūpīgam saimniekam ievērot labas pārvaldības un privātpersonas tiesību ievērošanas principu

1.5. TIESĪBU NORMU PIEMĒROŠANA

21.05.2021. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-974/2021

Normas konstitucionalitātes pārbaudes robežas

1.6. TERMINI ADMINISTRATĪVAJĀ PROCESĀ

01.02.2021. Administratīvo lietu departamenta rīcības sēdes lēmums lietā Nr.SKA-803/2021

Kasācijas sūdzības iesniegšanas termiņa pēdējā diena

1.7. PERSONAS SUBJEKTĪVĀS TIESĪBAS

11.02.2021. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-770/2021

Personas subjektīvās tiesības prasīt publiskas lietas sevišķu lietošanu

1.8. ADMINISTRATĪVAIS PROCESS IESTĀDĒ

22.06.2021. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-692/2021

Patērētājam nav tiesības pieprasīt Patērētāju tiesību aizsardzības centram pieņemt noteikta satura saistošus lēmumus attiecībā uz pakalpojuma sniedzējiem

22.01.2021. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-626/2021

Lietas ārpustiesas izskatīšanas kārtība, ja iestāde nav saņēmusi personas iesniegumu

12.08.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-490/2021

Iestādes pieļautas kļūdas lēmuma pamatojumā kā pieļauts procesuālais pārkāpums

24.09.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-233/2021

Konkrēta pieļautā pārkāpuma un to pamatojošu apstākļu norādīšanas obligātums sūdzībā Iepirkumu uzraudzības birojam

23.09.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-138/2021

Administratīvā akta pamatojuma pārbaude tiesā, ievērojot pamatojuma mērķi

27.10.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-107/2021

Vietējās rīcības grupas sniegtā atzinuma tiesiskuma pārbaudes pienākums

31.08.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-97/2021

Trūkumu lēmuma noformēšanā ietekme uz lēmuma tiesiskumu; Koleģiālas institūcijas darba organizācija un lēmumu pieņemšanas kārtība

10.03.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-70/2021

Priekšnoteikumi dubultās sodīšanas aizlieguma pārkāpuma konstatēšanai

1.9. ADMINISTRATĪVAIS PROCESS TIESĀ

1.9.1. ADMINISTRATĪVAIS PROCESS TIESĀ

30.09.2021. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-1158/2021

Komersanta tiesības iebilst pret konkurentam piešķirtu labumu saistībā ar savu subjektīvo tiesību aizskārumu; Ticami pamatota subjektīvo tiesību aizskāruma iespējamība pieteikumā kā priekšnoteikums tā pieņemšanai tiesā

18.06.2021. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-1018/2021

Iepērkamā pakalpojuma veida nozīme pieteikuma pieņemšanai, lai novērstu līdzīgu gadījumu atkārtēšanos

20.05.2021. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-994/2021

Pagaidu noregulējuma atbilstība sagaidāmajam spriedumam

27.05.2021. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-989/2021

Kontrole pār administratīvo aktu (lēmumu) soda administratīvā pārkāpuma lietā izpildē pakļautība vispārējās jurisdikcijas tiesai

19.05.2021. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-984/2021

Pieteikuma nepieļaujamība par pienākuma uzlikšanu Valsts ieņēmumu dienestam slēgt administratīvo līgumu ar nodokļu maksātāju; Pieteikuma mērķa noskaidrošana

10.06.2021. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-953/2021

Subjektīvās tiesības atsevišķiem dzīvokļu īpašniekiem iesniegt pieteikumu tiesā dzīvokļu kopīpašnieku lēmuma neesamības gadījumā

19.08.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-928/2021

Pamatotas šaubas par tiesneša objektivitāti; Noraidījuma pieteikšana tiesnesim

29.06.2021. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-905/2021

Tiesas atteikums izsniegt žurnālistam tiesas sēdes audioierakstu ir rīcība tiesas spriešanas funkcijas ietvaros un nav izskatāma administratīvā procesa kārtībā

27.05.2021. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-903/2021

Sprieduma izpildes termiņa pagarināšana

30.04.2021. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-902/2021

Ieinteresētās personas jēdziens Komerclikuma 318.¹ panta trešās daļas izpratnē

23.03.2021. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-741/2021

Pieteikuma izskatīšanas nepieļaujamība administratīvajā tiesā par iestādes atteikumu izsniegt advokātam klienta administratīvo pārkāpumu lietas materiālus

01.03.2021. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-645/2021

Secinājuma izdarīšana par publiskās apspriešanas un detālplānojuma nepieciešamību pieteikuma pieļaujamības stadijā; Sabiedrības līdzdalības tiesības un tiesības iesniegt pieteikumu tiesā saistībā ar teritorijas attīstības plānošanu

22.01.2021. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-626/2021

Tiesneša tiesības sazināties ar iestādi laikā, kad tiek izlemts jautājums par pieteikuma pieņemšanu

08.11.2021. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-619/2021

Administratīvā pārkāpuma lietvedībā nodarītā kaitējuma atlīdzināšanas tiesiskais pamats un administratīvās tiesas kompetence

07.07.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-492/2021

Policijas pieļauti nebūtiski procesuālie pārkāpumi nav atzīstami par pietiekamu pamatu lēmuma par nošķiršanu atzīšanai par prettiesisku

12.08.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-490/2021

Iestādes pieļautas kļūdas lēmuma pamatojumā kā pieļauts procesuālais pārkāpums

31.05.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-455/2021

Tiesas pienākumi pieteicēja norādīto apstākļu izvērtējumā

30.04.2021. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-430/2021

Personas atbrīvošana no ieslodzījuma vietas sakarā ar apcietinājuma atcelšanu kā administratīvā procesa kārtībā pārbaudāma valsts pārvaldes darbība

11.05.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-367/2021

Tiesiskā strīda atrisinājuma aktualitāte kā priekšnoteikums pieteikuma pieņemšanai par administratīvā akta atzīšanu par prettiesisku līdzīgu gadījumu atkārtotā novēršanai publisko iepirkumu jomā

02.07.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-362/2021

Ja konkrēta veida būvniecībai saskaņā ar tiesisko regulējumu nav nepieciešams būvniecību uzraugošs iestādes saskaņojums, kopīpašnieku strīds par šādu būvniecību ir privāttiesisks strīds un nav izšķirams administratīvā procesa kārtībā

30.04.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-252/2021

Nepamatoti lēta piedāvājuma pārbaude un pārbaudes kontrole tiesā

09.06.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-230/2021

Sprieduma civillietā izmantošanas pieļaujamība administratīvajā procesā

31.03.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-185/2021

Administratīvā procesa likuma 153.panta trešās daļas piemērošana spriedumā *obiter dictum* izteikta konstatējuma gadījumā

29.01.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-159/2021

Prasījuma par iepazīšanos ar administratīvā pārkāpuma lietas materiāliem pakļautība vispārējās jurisdikcijas tiesai

23.09.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-138/2021

Administratīvā akta pamatojuma pārbaude tiesā, ievērojot pamatojuma mērķi

09.07.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-136/2021

Informācijas avoti teritorijas applūšanas draudu izvērtēšanai

05.02.2021. Administratīvo lietu departamenta rīcības sēdes lēmums lietā Nr.SKA-99/2021

Kasācijas sūdzības argumentācijas veidošanas prasības

20.05.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-98/2021

Par kriminālatbildību nebrīdināta liecinieka liecību pieļaujamība

31.08.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-97/2021

Konkursa nolikuma apstiprināšanas tiesiskuma izvērtēšana kā administratīvās tiesas kontrolei pakļauta izpildvaras darbība

23.08.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-92/2021
Senāta rīcības sēdes lēmums

25.03.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-76/2021
Procesuālā taisnīguma ievērošana, pievienojot lietas materiāliem jaunus pierādījumus; Mutvārdu procesā izskatītas lietas izskatīšanas atsākšana

23.04.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-13/2021
Administratīvās tiesas kompetence pārbaudīt, vai iestādes izdots lēmums ir pieņemts *ultra vires*; Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijas kā ārpusstiesas instances lēmuma tiesiskuma pārbaude

21.01.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-[B1]/2021 un tiesneša Valtera Poķa atsevišķās domas

Valsts pienākums juridiski atzīt viena dzimuma pāru veidotās ģimenes un tiesisko attiecību starp ģimenes locekļiem pastāvēšanas atzīšana

2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-[D]/2021
Personu ar invaliditāti tiesības uz taisnīgu tiesu

1.9.2. PAGAIDU AIZSARDZĪBA ADMINISTRATĪVAJĀ PROCESĀ

01.07.2021. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-1117/2021
Pagaidu aizsardzības lūguma pieļaujāmība noslēgtas vispārīgās vienošanās gadījumā

20.05.2021. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-994/2021
Pagaidu noregulējuma atbilstība sagaidāmajam spriedumam

30.04.2021. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-983/2021
Pagaidu aizsardzības līdzekļu piemērošanas pamats

1.9.3. PIERĀDĪJUMI

28.09.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-85/2021
Asins paraugu iegūšanas nepareiza noformēšana personas medicīniskajā dokumentācijā kā formāla kļūda

27.01.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-36/2021
Novērtējamie apstākļi, izskatot jautājumu par krāpniecību, ko soda ar administratīvā rakstura sankcijām; Nodokļu maksātāja ļaunprātīgas rīcības pierādīšana

2. ATBALSTA MAKSĀJUMI

21.09.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-225/2021
Eiropas Savienības atbalsta projekta saņemtā finansējuma vērtēšana kopprojekta gadījumā

27.10.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-107/2021
Subjekta atzīšana par uzņēmumu valsts atbalsta lietās

24.09.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-81/2021
Obligātā iepirkuma ietvaros iepirktās elektroenerģijas iepirkuma cenai piemērojamais cenas diferencēšanas koeficients pārkompensācijas novēršanai, ja tikai daļa no elektrostacijā ražotās elektroenerģijas tiek pārdota obligātā publiskā iepirkuma ietvaros

15.09.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-2/2021
Agrovīdes saistību pārkāpuma kvalificēšana un sankciju piemērošana

3. ATLĪDZINĀJUMA PRASĪJUMI

3.1. VISPĀRĪGIE JAUTĀJUMI

08.11.2021. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-619/2021
Administratīvā pārkāpuma lietvedībā nodarītā kaitējuma atlīdzināšanas tiesiskais pamats un administratīvās tiesas kompetence

08.02.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-352/2021
Administratīvā aizturēšana un aizturēšanas termiņa pārkāpuma sekas

31.05.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-350/2021
Atbilstīga atlīdzinājuma apmēra noteikšana vairāku pamattiesību nepamatotu ierobežojumu gadījumā

20.05.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-219/2021
Tiesības uz atbilstīgu atlīdzinājumu gadījumā, kad tiesību aizskārums nodarīts ar tiesiska labvēlīga administratīvā akta atcelšanu

31.03.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-185/2021

Kompensācijas vērtības noteikšana padomju laikos nacionalizētu namīpašumu bijušajiem īpašniekiem, ja namīpašums sabiedrības interešu nodrošināšanai netiek atdots natūrā

3.2. ZAUDĒJUMI

18.06.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-471/2021

Tiesības saņemt atlīdzinājumu, ja rēķinu par juridiskās palīdzības sniegšanu ir apmaksājusi cita persona

22.06.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-360/2021

Neiegūtās peļņas noteikšana mantiskā zaudējuma aprēķinā; Pasūtītāja rīcība nepamatoti lēta piedāvājuma gadījumā un kaitējuma atlīdzinājuma prasījums

4. BĒRNU TIESĪBAS/ VECĀKU TIESĪBAS

15.04.2021. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-773/2021

Bāriņtiesas faktiskā rīcība saskarsmes tiesību īstenošanas procesa nodrošināšanā

5. BRĪVO PROFESIJU PĀRSTĀVJU DARBĪBA

5.1. ADVOKĀTI

16.07.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SA-1/2021

Advokāta tiesības iepazīties ar valsts noslēpumu saturošiem lietas materiāliem, kā arī šo tiesību ierobežojumi

6. BŪVNICĪBAS TIESĪBAS

21.05.2021. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-932/2021

Strīdu par būvniecības procesā izmantotajiem būvizstrādājumiem izskatīšana

22.02.2021. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-771/2021

Inženierbūves būvniecībai izsniegtās būvatļaujas pārsūdzēšana

27.04.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-724/2021

Ēkas īpašnieka tiesības piespiedu dalītajā īpašumā veikt jaunu būvniecību

01.03.2021. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-645/2021

Detālplānojuma izstrādes nepieciešamība būvniecības ieceres piegulošās teritorijas infrastruktūras pārkārtošanai

08.04.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-586/2021

Savstarpējās saskaņotības principa ievērošana un atbilstība teritorijas plānojuma mērķim nodrošināšana būvatļaujas izdošanā; Ilgtspējības principa nozīme teritorijas attīstības plānošanā

30.03.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-478/2021

Pieļaujamība bez licences vai noslēgta licences līguma klātienē iepazīties ar būvprojektiem pētniecības nolūkā

31.03.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-402/2021

Potenciāli nedrošas būves ekspluatācijas aizlieguma noteikšana

08.10.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-394/2021

Patvaļīga būvniecība nav dzīvokļu apvienošana – tā nevar radīt privātpersonai labvēlīgas sekas nodokļu jomā

24.09.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-365/2021

Patvaļīgas būvniecības konstatēšana; Žogu būvniecība privātpersonu īpašumu robežās, neskarot publisko ārtelpu

02.07.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-362/2021

Prettiesiskas rīcības rezultātā nojauktas būves atjaunošanas saskaņošana ar kopīpašniekiem; Ja konkrēta veida būvniecībai saskaņā ar tiesisko regulējumu nav nepieciešams būvniecību uzraugošs iestādes saskaņojums, kopīpašnieku strīds par šādu būvniecību ir privāttiesisks strīds un nav izšķirams administratīvā procesa kārtībā

17.08.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-214/2021

Būvju iedalījums pastāvīgas un īslaicīgas lietošanas būvēs un šī iedalījuma nozīme; No saliekamiem elementiem būvētas būves saskaņošana krasta kāpu aizsargjoslā un pludmalē

09.06.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-202/2021

Dzīvokļu īpašnieku kopības piekrišanas nepieciešamība atsevišķa dzīvokļa īpašuma pārbūvei

09.07.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-136/2021

Minimālā sastāvā izstrādāta būvprojekta nozīme būvatļaujas izdošanai; Informācijas avoti teritorijas applūšanas draudu izvērtēšanai

11.10.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-108/2021

Būvatļaujas nepieciešamība interjera projekta laikā konstatētu ēkas nesošo konstrukciju bojājumu labošanai

7. CILVĒKTIESĪBAS

7.1. TIESĪBAS UZ ĪPAŠUMU

17.05.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-174/2021

Īpašumtiesību aizskāruma paredzētās darbības ietekmes zonā izvērtējums

7.2. TIESĪBAS UZ LIETAS TAISNĪGU IZSKATĪŠANU

11.05.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-907/2021

Pamattiesību aspekts lūguma valsts drošības iestādei sniegt atļauju izpaust informāciju izskatīšanā

24.09.2021. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-669/2021

Informācijas par tiesu darbu pieejamība

2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-[D]/2021

Personu ar invaliditāti tiesības uz taisnīgu tiesu

7.3. TIESĪBAS UZ PRIVĀTO UN ĢIMENES DZĪVI

22.03.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-83/2021

Individuālo apstākļu novērtējums korespondences kontrolei ieslodzījuma vietā

21.01.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-[B1]/2021 un tiesneša Valtera Poļa atsevišķās domas

Valsts pienākums juridiski atzīt viena dzimuma pāru veidotās ģimenes un tiesisko attiecību starp ģimenes locekļiem pastāvēšanas atzīšana

7.4. VISPĀRĪGIE JAUTĀJUMI

31.05.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-350/2021

Atbilstīga atļūdzinājuma apmēra noteikšana vairāku pamattiesību nepamatotu ierobežojumu gadījumā

10.03.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-70/2021

Priekšnoteikumi dubultās sodīšanas aizlieguma pārkāpuma konstatēšanai

7.5. TIESĪBAS BRĪVI IZVĒLĒTIES NODARBOŠANOS UN DARBAVIETU UN SAŅEMT ATBILSTOŠU SAMAKSU

09.11.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-452/2021 un senatoru Dzintras Amerikas, Vēsmas Kakstes un Anitas Kovaļevskas atsevišķās domas

Saprātīga darba vides pielāgošana personām ar invaliditāti

8. IESLODZĪTO TIESĪBAS/ SODU IZPILDES TIESĪBAS

30.04.2021. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-430/2021

Personas atbrīvošana no ieslodzījuma vietas sakarā ar apcietinājuma atcelšanu kā administratīvā procesa kārtībā pārbaudāma valsts pārvaldes darbība

22.03.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-83/2021

Individuālo apstākļu novērtējums korespondences kontrolei ieslodzījuma vietā; Ieslodzītā individuāla novērtējuma obligātums konkrētu drošības risku atzīšanai

9. KONKURENCES TIESĪBAS

30.09.2021. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-1158/2021

Komersanta tiesības iebilst pret konkurentam piešķirtu labumu saistībā ar savu subjektīvo tiesību aizskārumu

23.09.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-138/2021

Pasīva dalība konkurences pārkāpuma izdarīšanā kā līdzdalība; Uzņēmuma rīcības novērtēšana konkurences pārkāpumā pasīvas dalības gadījumā

23.08.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-92/2021

Tirgus daļas un to izmaiņu novērtējuma izmantošana; Konkurences padomes lēmuma noraidīt apvienošanās dalībnieka piedāvātos saistošos noteikumus pamatojums un tā pārbaude; Aktīvu spējas piesaistīt agrāko pircēju loku nozīme un novērtējums

15.02.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-54/2021

Publiskas nenorobežošanās no iespējamā pārkāpuma sekas; Informācijas apmaiņa starp konkurentiem par dalību publiskā iepirkuma konkursos kā aizliegtās vienošanās pārkāpums; Netiešo pierādījumu izmantošana tirgus dalībnieka neatkarīgas rīcības izvērtējumā

10. MEDICĪNAS UN ĀRSTNICĪBAS TIESĪBAS

21.05.2021. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-974/2021

Slēgta tipa jeb ārstniecības iestāžu aptieku darbība

12.04.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-156/2021

Lēmums par kaitējuma atlīdzināšanu no Ārstniecības riska fonda kā obligāts administratīvais akts

28.09.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-85/2021

Asins paraugu iegūšanas nepareiza noformēšana personas medicīniskajā dokumentācijā kā formāla kļūda; Ārstniecības iestādes tiesības noteikt ārstniecības personas, kuras var veikt alkohola ietekmes pārbaudi nelaimes gadījumā cietušanai personai

2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-[C]/2021

Nacionālo bruņoto spēku Centrālās medicīniskās ekspertīzes komisijas slēdziens ir konstatējošs administratīvais akts

2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-[A]/2021

Kriminālprocesa vajadzībām veikta tiesu psihiatriskā ekspertīze nav ārstniecība Ārstniecības likuma izpratnē; Subjektīvās tiesības prasīt atlīdzinājumu no Ārstniecības riska fonda par iespējamu kaitējumu, kas nodarīts ar tiesu psihiatriskās ekspertīzes ietvaros noteiktu diagnozi

11. NATURALIZĀCIJA, PILSONĪBAS PIEŠĶIRŠANA, UZTURĒŠANĀS ATĻAUJU PIEŠĶIRŠANA, ĀRZEMNIEKU IEKĻAUŠANA TO PERSONU SARAKSTĀ, KURĀM AIZLIEGTA IECEĻOŠANA LATVIJAS REPUBLIKĀ

30.04.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-424/2021

„Humānie apsvērumi” kā pamats izņēmuma gadījumā piešķirt uzturēšanās atļauju

16.07.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SA-1/2021

Advokāta tiesības iepazīties ar valsts noslēpumu saturošiem lietas materiāliem, kā arī šo tiesību ierobežojumi

12. NODOKĻU TIESĪBAS

12.1. VISPĀRĪĢIE JAUTĀJUMI

01.10.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-1086/2021

Nodokļu maksātāja iekļaušana riska personu sarakstā

19.05.2021. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-984/2021

Tiesību pārņēmēja aizsardzība iepriekš nodibinātas nodokļu saistības piedziņas gadījumā; Pieteikuma nepieļaujamība par pienākuma uzlikšanu Valsts ieņēmumu dienestam slēgt administratīvo līgumu ar nodokļu maksātāju

22.02.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-522/2021 (JUDIKATŪRAS MAIŅA)

Likuma „Par nodokļiem un nodevām” 28.panta 3.² daļā noteiktā termiņa piemērošana

30.08.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-65/2021

Dabas resursu nodokļa desmitkārtīgā apmērā pielīdzināšana kriminālsodam

12.2. IEDZĪVOTĀJU IENĀKUMA NODOKLIS

08.10.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-394/2021

Patvaļīga būvniecība nav dzīvokļu apvienošana – tā nevar radīt privātpersonai labvēlīgas sekas nodokļu jomā

08.10.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-301/2021

Personas izdevumi ķīlas dzēšanai par mantotu nekustamo īpašumu var tikt novērtēti kā ieguldījums funkcionāli līdzīgā nekustamajā īpašumā

03.12.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-37/2021

Sabiedriskā labuma organizācijas amatpersonas tiesības ziedot savai organizācijai un lemt par ziedojuma izlietošanu; Ziedojums lietas lietošanas tiesību veidā

12.3. MUITAS NODOKLIS

11.10.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-405/2021

Priekšnoteikumi importētāja tiesībām atsaukties uz tiesisko palāvību

07.09.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-145/2021

Nodokļu administrācijas tiesības piedzīt muitas parādu no galvotāja

12.4. NEKUSTAMĀ ĪPAŠUMA NODOKLIS

30.08.2021. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-1053/2021

Pašvaldības tiesības saistošajos noteikumos noteikt termiņu nekustamā īpašuma nodokļu atvieglojumu saņemšanai

09.06.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-230/2021

Datu aktualizācija Kadastra informācijas sistēmā uz sprieduma civillietā pamata

27.05.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-86/2021

Nekustamā īpašuma nodokļa likmju piemērošana Rīgā

22.10.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-43/2021

Gadījumi, kad valsts ir atbrīvojama no nekustamā īpašuma nodokļa maksāšanas pienākuma par sev piekritošu vai piederošu nekustamo īpašumu; Nekustamā īpašuma nodokļa iekasēšana no dzīvokļu īpašniekiem par valstij vai pašvaldībai piederošas vai piekritīgas zemes lietošanu; Valsts pienākums maksāt nekustamā īpašuma nodokli par sev piederošu nekustamā īpašuma objektu

28.01.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-26/2021

Pašvaldības tiesības pārrēķināt nekustamā īpašuma nodokli par iepriekšējiem taksācijas periodiem

12.5. PIEVIENOTĀS VĒRTĪBAS NODOKLIS

07.09.2021. Administratīvo lietu departamenta rīcības sēdes lēmums lietā Nr.SKA-1085/2021

Pievienotās vērtības nodokļa atskaitīšana nav iespējama par fiktīvi veiktiem darījumiem

11.06.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-532/2021

Pienācīga apstākļu noskaidrošana, ja nodokļu sistēmas ļaunprātīgas izmantošanas vai krāpšanas pazīmes nav viennozīmīgas

22.03.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-123/2021

Samazinātās nodokļu likmes piemērošanas pieļaujamība attiecībā uz konkrētas kategorijas medicīnas precēm

14.04.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-93/2021

Pievienotās vērtības nodokļa 0% likmes piemērošana preču piegādei Eiropas Savienībā

12.03.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-49/2021

Netiešo pierādījumu izmantošanas pieļaujamība priekšnodokļa atskaitīšanas lietās

27.01.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-36/2021

Novērtējamie apstākļi, izskatot jautājumu par krāpniecību, ko soda ar administratīvā rakstura sankcijām; Nodokļu maksātāja ļaunprātīgas rīcības pierādīšana

04.03.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-32/2021

Tiesības atskaitīt priekšnodokli par starpniecības pakalpojumiem

13. PATĒRĒTĀJU TIESĪBAS

08.02.2021. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-693/2021

Patērētāju tiesību aizsardzības centra kompetences robežas strīdu risināšanā starp patērētāju un ražotāju, pārdevēju vai pakalpojuma sniedzēju

22.06.2021. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-692/2021

Patērētājam nav tiesības pieprasīt Patērētāju tiesību aizsardzības centram pieņemt noteikta satura saistošus lēmumus attiecībā uz pakalpojuma sniedzējiem

28.01.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-68/2021

Patēriņu kredīta devēju tiesību cedēšanas ierobežošanas pieļaujamība

14. PRIVATIZĀCIJAS TIESĪBAS

14.1. DZĪVOJAMO MĀJU PRIVATIZĀCIJA

28.01.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-222/2021

Personas tiesības saņemt īpašumā pašvaldības dzīvokli bez atlīdzības, ja bijusī māja nojaukta sakarā ar zemesgabala atņemšanu valsts vajadzībām

14.2. ZEMES UN CITU OBJEKTU PRIVATIZĀCIJA (ATSAVINĀŠANA)

26.01.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-178/2021

Ēkas (būves) atsavināšanas ietekme uz zemes pirkšanas tiesībām

15. PUBLISKIE IEPIRKUMI

01.07.2021. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-1117/2021

Vispārīgā vienošanās publiskajos iepirkumos; Pagaidu aizsardzības līguma pieļaujamība noslēgtas vispārīgās vienošanās gadījumā

18.06.2021. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-1018/2021

Iepērkamā pakalpojuma veida nozīme pieteikuma pieņemšanai, lai novērstu līdzīgu gadījumu atkārtēšanos

11.05.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-367/2021

Tiesiskā strīda atrisinājuma aktualitāte kā priekšnoteikums pieteikuma pieņemšanai par administratīvā akta atzīšanu par prettiesisku līdzīgu gadījumu atkārtēšanās novēršanai publisko iepirkumu jomā; Iepirkumu uzraudzības biroja vadlīnijas kā metodisks atbalsts iepirkuma procedūru organizēšanā; „Mazā” iepirkuma procedūras kontrole; Sabiedrisko pakalpojumu sniedzēja tiesības iepirkuma nolikumā nenoteikt konkrētas prasības apakšuzņēmēju piesaistīšanai; Piesaistītā apakšuzņēmuma nomaiņa publiskā iepirkuma procedūrā

22.06.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-360/2021

Pasūtītāja rīcība nepamatoti lēta piedāvājuma gadījumā un kaitējuma atlīdzinājuma prasījums

31.03.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-322/2021

Mobilo sakaru pakalpojumu kvalitātes raksturojošais kopums un pakalpojumu pieejamības objektīvie rādītāji; Godīgas konkurences un vienlīdzīgas attieksmes principu ievērošana iepirkuma priekšmetu kvalitātes kritēriju noteikšanā

30.04.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-252/2021

Nepamatoti lēta piedāvājuma novērtēšana „mazajos” iepirkumos; Nepamatoti lēta piedāvājuma pārbaude un pārbaudes kontrole tiesā

24.09.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-233/2021

Konkrēta pieļautā pārkāpuma un to pamatojošu apstākļu norādīšanas obligātums sūdzībā Iepirkumu uzraudzības birojam

28.10.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-215/2021

Pasūtītāja rīcības brīvība kvalifikācijas prasību noteikšanā

18.06.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-176/2021

Pretendenta tiesības precizēt un papildināt konkursa pieteikumā norādīto informāciju un precizēšanas robežu noteikšana; Pretendenta izslēgšana no publiskās iepirkuma procedūras prasītās informācijas nesniegšanas gadījumā

20.09.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-175/2021

Publiskā iepirkuma nolikumā pretendentiem izvirzīto prasību samērība ar iepirkuma līguma priekšmetu

24.09.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-81/2021

Obligātā iepirkuma ietvaros iepirktās elektroenerģijas iepirkuma cenai piemērojama cena diferencēšanas koeficients pārkompensācijas novēršanai, ja tikai daļa no elektrostacijā ražotās elektroenerģijas tiek pārdota obligātā publiskā iepirkuma ietvaros

16. PUBLISKO LIETU TIESĪBAS

11.02.2021. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-770/2021

Personas subjektīvās tiesības prasīt publiskas lietas sevišķu lietošanu

17. SABIEDRISKO PAKALPOJUMU SNIEGŠANAS UZRAUDZĪBA

23.04.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-13/2021

Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijas kā ārpusstiesas instances lēmuma tiesiskuma pārbaude

18. SOCIĀLĀS TIESĪBAS

18.1. TIESĪBAS UZ PENSIJĀM UN PABALSTIEM

16.03.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-259/2021

Minimālās vecuma pensijas apmēra aprēķināšana cilvēka cienīgas dzīves nodrošināšanai

30.04.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-23/2021

Bērna vecums kā priekšnoteikums personai bērna kopšanas atvaļinājuma laikā tikt apdrošinātai pret bezdarba risku

28.01.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-17/2021

Pārmaksātā vecāku pabalsta atprasišana

19. TIESĪBAS UZ INFORMĀCIJU UN ATBILDI PĒC BŪTĪBAS

21.05.2021. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-932/2021

Iesniegumu likuma mērķis un piemērošana

18.02.2021. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-690/2021

Jēdziens „iestāde” Informācijas atklātības likumā un publiskas personas kapitālsabiedrības atbilstība šim jēdzienam

24.09.2021. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-669/2021

Informācijas par tiesu darbu pieejamība

30.03.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-478/2021

Pieļaujamība bez licences vai noslēgta licences līguma klātienē iepazīties ar būvprojektiem pētniecības nolūkā

14.05.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-443/2021

Iestādes darbinieka darba vajadzībām radītas un apkopotas informācijas nošķiršana no iestādes radītas informācijas

29.01.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-155/2021

Finanšu un kapitāla tirgus komisijas Eiropas Centrālajai bankai sniegtā informācija saistībā ar kredītiestādes uzraudzības procesu kā ierobežotas pieejamības informācija; Informācija iestādes iekšējai lietošanai

09.07.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-136/2021

Informācijas avoti teritorijas aplūšanas draudu izvērtēšanai

20. VALSTS DIENESTS

27.05.2021. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-989/2021

Kontrole pār administratīvo aktu (lēmumu) soda administratīvā pārkāpuma lietā izpildē pakļautība vispārējās jurisdikcijas tiesai

09.11.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-452/2021 un senatoru Dzintras Amerikas, Vēsmas Kakstes un Anitas Kovaļevskas atsevišķās domas

Saprātīga darba vides pielāgošana personām ar invaliditāti

2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-[C]/2021

Nacionālo bruņoto spēku Centrālās medicīniskās ekspertīzes komisijas slēdziens ir konstatējošs administratīvais akts; Akts par nelaimes gadījumu militārajā dienestā ir konstatējošs administratīvais akts

21. VALSTŠ PĀRVALDES DARBĪBA

21.1. FINANŠU UN KAPITĀLA TIRGUS KOMISIJA

10.03.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-70/2021

Pienākuma uzlikšana atsaukt no kredītiestādes valdes locekļa amata kā krimināltiesiska sankcija; Soda naudas piemērošana kā krimināltiesiska sankcija; Sankciju piemērošana par pārkāpumiem kredītiestāžu darbības jomā

21.2. LAUKU ATBALSTA DIENESTS

27.10.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-107/2021

Vietējās rīcības grupas sniegtā atzinuma tiesiskuma pārbaudes pienākums

21.3. NODROŠINĀJUMA VALSTS AĢENTŪRA

22.02.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-407/2021

Nodrošinājuma valsts aģentūras pienākums nekavējoties paziņot izņemtās mantas vai dokumenta īpašniekam par lēmumu par mantas vai dokumenta atdošanu

21.4. PAŠVALDĪBAS

30.08.2021. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-1053/2021

Pašvaldības tiesības saistošajos noteikumos noteikt termiņu nekustamā īpašuma nodokļu atvieglojumu saņemšanai

24.09.2021. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-611/2021

Pašvaldība kā institūcija, kas tiesīga pieņemt lēmumu par zemes reformas laikā noteikta nekustamā īpašuma apgrūtinājuma dzēšanu

27.04.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-516/2021

Pieļaujamās zemes platības atšķirības raksturojums un pašvaldības pienākums pieņemt lēmumu par zemes platības precizēšanu; Zemes platības precizēšana zemes reformas lauku apvidos ietvarā

25.02.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-510/2021

Pašvaldības tiesības noteikt azartspēļu ierobežojumus teritorijas plānojumā un ierobežojums atsaukties uz teritorijas plānojumu, kurš ir izstrādes stadijā; Pašvaldības kompetence un tās robežas, ierobežojot azartspēļu organizēšanu tās administratīvajā teritorijā

31.05.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-455/2021

Proporcionālas pārstāvības principa ievērošana pašvaldības domes darbā

17.08.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-214/2021

No saliekamiem elementiem būvētas būves saskaņošana krasta kāpu aizsargjoslā un pludmalē; Krasta kāpu aizsargjoslā un pludmalē noteikto ierobežojumu mērķis un interpretācija

17.05.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-174/2021

Pašvaldības un Ministru kabineta kompetences nošķiršana ietekmes uz vidi novērtējumā

21.5. UZŅĒMUMU REĢISTRS

30.04.2021. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-902/2021

Ieinteresētās personas jēdziens Komerclikuma 318.¹ panta trešās daļas izpratnē

14.05.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-438/2021

Personas tiesības paļauties uz Uzņēmuma reģistra tīmekļvietnē publicēto informāciju kā patiesu un ticamu

01.06.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums un blakus lēmums lietā Nr.SKA-341/2021 un senatores Jaurītes Briedes atsevišķās domas

Termiņš sabiedrības likvidācijā ieinteresētās personas pieteikumam par likvidatora iecelšanu

22. VIDES TIESĪBAS

01.03.2021. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-645/2021

Sabiedrības līdzdalības tiesības un tiesības iesniegt pieteikumu tiesā saistībā ar teritorijas attīstības plānošanu

08.04.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-586/2021

Ilgspējības principa nozīme teritorijas attīstības plānošanā

23.03.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-381/2021

Sabiedrības iesaiste ietekmes uz vidi novērtēšanas procesā un publicētā paziņojuma par paredzēto darbību saturs; Pārsūdzētā lēmuma atcelšanas izvērtēšana, ja ietekme uz vidi ir pienācīgi pārbaudīta un izvērtēta; Sabiedrības pienākums izrādīt ieinteresētību par līdzdarbošanos ietekmes uz vidi novērtēšanas procesā

17.08.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-214/2021

Krasta kāpu aizsargjoslā un pludmalē noteikto ierobežojumu mērķis un interpretācija; Individīda tiesības vienpersoniski vērsties tiesā vides aizsardzības interešu nodrošināšanas nolūkā, ja ir pamats uzskatīt, ka iestādes pieņemtie lēmumi rada vai varētu radīt vides aizsardzības interešu aizskārumu

17.05.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-174/2021

Īpašumtiesību aizskāruma paredzētās darbības ietekmes zonā izvērtējums; Aizliegums paredzēto darbību sadalīt vairākās darbībās; Pašvaldības un Ministru kabineta kompetences nošķiršana ietekmes uz vidi novērtējumā

30.08.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-65/2021

Sankciju izvērtējums ūdens resursu izmantošanas jomā

23. ADMINISTRATĪVO PĀRKĀPUMU LIETAS

27.05.2021. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-989/2021

Kontrole pār administratīvo aktu (lēmumu) soda administratīvā pārkāpuma lietā izpildē pakļautība vispārējās jurisdikcijas tiesai

23.03.2021. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-741/2021

Pieteikuma izskatīšanas nepieļaujāmība administratīvajā tiesā par iestādes atteikumu izsniegt advokātam klienta administratīvo pārkāpumu lietas materiālus

08.11.2021. Administratīvo lietu departamenta lēmums lietā Nr.SKA-619/2021

Administratīvā pārkāpuma lietvedībā nodarītā kaitējuma atlīdzināšanas tiesiskais pamats un administratīvās tiesas kompetence

22.02.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-407/2021

Nodrošinājuma valsts aģentūras pienākums nekavējoties paziņot izņemtās mantas vai dokumenta īpašniekam par lēmumu par mantas vai dokumenta atdošanu; Citu izmaksu iekļaušana izdevumos par administratīvā pārkāpuma lietvedībā izņemtās mantas glabāšanu

08.02.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-352/2021

Administratīvā aizturēšana un aizturēšanas termiņa pārkāpuma sekas

24. CITI

01.07.2021. Administratīvo lietu departamenta rīcības sēdes lēmums lietā Nr.SKA-1040/2021

Trauksmes cēlēja institūta būtība

11.05.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-907/2021

Apsvērumu un procesuālo lūgumu izteikšana krimināllietu izskatošajai tiesai par Satversmes aizsardzības biroja direktora atteikumu atļaut izpaust informāciju

30.11.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-648/2021

Dzīvesvietas deklarācija Latvijā kā priekšnoteikums ieroču nēsāšanas atļaujas saglabāšanai

07.07.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-492/2021

Piesardzības principa ievērošanas nepieciešamība lēmuma par nošķiršanu pieņemšanā; Policijas pieļauti nebūtiski procesuālie pārkāpumi nav atzīstami par pietiekamu pamatu lēmuma par nošķiršanu atzīšanai par prettiesisku

11.10.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-405/2021

Līgumattiecību pastāvēšana kā priekšnoteikums licences maksājuma atzīšanai par pārdošanas nosacījumu

09.07.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-136/2021

Vējuzplūdi kā plūdu riska veids

28.09.2021. Administratīvo lietu departamenta spriedums lietā Nr.SKA-85/2021

Alkohola lietošanas ietekme uz secinājumu par nelaimes gadījumu kā darba vides faktoru iedarbības rezultātu

KLASIFIKATOROS PUBLICĒTIE CIVILLIETU DEPARTAMENTA JUDIKATŪRAS NOLĒMUMI PĒC LIETU KATEGORIJĀM

1. Civillikums

- 1.1. Ievads
- 1.2. Ģimenes tiesības
 - 1.2.1. Laulība
 - 1.2.2. Vecāku un bērnu savstarpējās tiesības un pienākumi
 - 1.2.3. Aizbildnība un aizgādība
- 1.3. Mantojuma tiesības
 - 1.3.1. Likumiskā mantošana
 - 1.3.2. Testamentārā mantošana
 - 1.3.3. Mantojuma pieņemšana un iegūšana
 - 1.3.4. Līdzmantinieku savstarpējās attiecības un mantojuma dalīšana
- 1.4. Lietu tiesības
 - 1.4.1. Valdījums
 - 1.4.2. Īpašums
 - 1.4.2.1. Īpašuma iegūšana
 - 1.4.2.2. Īpašnieka tiesības
 - 1.4.2.3. Īpašuma aprobežojumi
 - 1.4.3. Ķīlas tiesības
 - 1.4.3.1. Rokas ķīla
 - 1.4.4. Izpirkuma tiesības
- 1.5. Saistību tiesības
 - 1.5.1. Līgumi
 - 1.5.2. Saistības un darījumi no neatļautas darbības
 - 1.5.3. Saistību tiesību izbeigšanās
 - 1.5.4. Dāvinājums
 - 1.5.5. Prasījumi no atdošanas līgumiem
 - 1.5.6. Prasījumi no atvasinājuma līgumiem
 - 1.5.6.1. Pirkuma līgumi
 - 1.5.7. Nomas un īres līgums
 - 1.5.8. Prasījumi no darba attiecībām
 - 1.5.9. Prasījumi no svešu lietu pārziņas
 - 1.5.10. Prasījumi no dažādiem pamatiem

2. Civiltiesiskais likums

- 2.1. Vispārīgie noteikumi
 - 2.1.1. Civiltiesiskās tiesvedības pamatnoteikumi
 - 2.1.1.1. Civiltiesiskās tiesvedības principi
 - 2.1.1.2. Tiesāšanās izdevumi
 - 2.1.1.3. Procesuālie termiņi
 - 2.1.1.4. Tiesas paziņojumi, izsaukumi un tiesas dokumentu piegādāšana un iesniegšana
 - 2.1.2. Lietas dalībnieki
 - 2.1.2.1. Puses
 - 2.1.2.2. Pārstāvji
 - 2.1.3. Pierādījumi
- 2.2. Tiesvedība pirmās instances tiesā
 - 2.2.1. Prasības tiesvedība
 - 2.2.1.1. Prasības celšana
 - 2.2.1.2. Spriedums
 - 2.2.1.3. Izlīgums
 - 2.2.2. Atsevišķu kategoriju lietu izskatīšanas īpatnības
 - 2.2.2.1. Lietas, kas izriet no aizgādības un saskarsmes tiesībām
 - 2.2.2.2. Lietas par mantojuma dalīšanu
 - 2.2.2.3. Lietas par kapitālsabiedrību dalībnieku (akcionāru) sapulces lēmumu atzīšanu par spēkā neesošiem

2.2.3. Sevišķā tiesāšanas kārtība

- 2.2.3.1. Personas rīcības spējas ierobežošana un aizgādības nodibināšana garīga rakstura traucējumu dēļ
 - 2.2.3.2. Juridiska fakta konstatēšana
 - 2.2.3.3. Juridiskas personas maksātnespējas procesa lietas
 - 2.2.3.4. Fiziskās personas maksātnespējas lietas
- 2.3. Tiesas spriedumu un lēmumu pārsūdzēšana
 - 2.3.1. Apelācijas tiesvedība
 - 2.3.1.1. Lietas izskatīšana apelācijas kārtībā
 - 2.3.2. Pirmās instances tiesas un apelācijas instances tiesas lēmumu pārsūdzēšana
 - 2.3.2.1. Blakus sūdzības iesniegšana un izskatīšana
 - 2.3.3. Kasācijas tiesvedība
 - 2.3.3.1. Kasācijas sūdzības iesniegšana
 - 2.3.3.2. Kasācijas tiesvedības ierosināšana un lietas izskatīšana kasācijas instancē
 - 2.3.3.3. Kasācijas instances spriedums
 - 2.4. Tiesas sprieduma izpilde
 - 2.4.1. Tiesas sprieduma izpildes vispārīgie noteikumi
 - 2.4.1.1. Tiesas izpildītāja statuss
 - 2.4.1.2. Izpildu lietvedības vispārīgie noteikumi
 - 2.4.2. Piespiedu izpildes līdzekļu piemērošana
 - 2.4.2.1. Piedziņas vēršana uz nekustamo īpašumu
 - 2.4.2.2. Tiesas piespriedes mantas piespiedu nodošana un ar tiesas spriedumu uzlikto darbību izpildīšana

3. Darba tiesības

- 3.1. Darba likums
 - 3.1.1. Darba līgums
 - 3.1.2. Darba laiks un atpūtas laiks
- 3.2. Komerclikums

4. Dzīvokļu tiesības

- 4.1. Dzīvokļu apsaimniekošana
- 4.2. Dzīvokļu privatizācija un īpašuma tiesības

5. Intelektuālā īpašuma tiesības

- 5.1. Autortiesības
- 5.2. Rūpnieciskā īpašuma tiesības

6. Komerctiesības

- 6.1. Dalībnieku sapulces lēmumu atzīšana par spēkā neesošiem
- 6.2. Valdes locekļa atbildība

7. Maksātnespējas lietas

- 7.1. Nolēmumi juridiskas personas maksātnespējas lietās
- 7.2. Nolēmumi fiziskas personas maksātnespējas lietās

8. Privātās dzīves, goda un cieņas aizskārums

9. Tiesību koroborācija uz nekustamu īpašumu (nolēmumi par zemesgrāmatu nodaļu tiesnešu lēmumiem)

1. CIVILLIKUMS

1.1. IEVADS

21.12.2021. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-320/2021

Mantojuma pieņemšana ārvalstīs

12.10.2021. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-191/2021

Iestādes pienākums, uzzinot par bērna interesēm pretēju rīcību

1.2. ĢIMENES TIESĪBAS

1.2.1. LAULĪBA

2021. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-[C]/2021

Kapitāla daļas kā laulāto kopīgā manta

2021. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-[F]/2021

Kreditora tiesības prasīt apmierinājumu no otra laulātā daļas kopīgajā mantā pēc laulāto kopīgās mantas sadales

1.2.2. VECĀKU UN BĒRNU SAVSTARPĒJĀS TIESĪBAS UN PIENĀKUMI

2021. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-[C]/2021

Bērna ar invaliditāti vajadzībām piešķirtā valsts sociālā pabalsta ietekme uz vecāku pienākumu uzturēt bērnu

2021. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-[D]/2021

Saskarsmes tiesības nepamatotas ierobežošanas nepieļaujamība

2021. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SPC-[E]/2021

Paternitātes testa nozīme, ja stājies spēkā spriedums par uzturlīdzekļu piedziņu

2021. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-[H]/2021

Saskarsmes personas institūta tiesiskā regulējuma būtība un mērķis, īpaši saskarsmes tiesību īstenošanā situācijā, kad vecāku savstarpējās attiecības ir naidīgas

1.2.3. AIZBILDNĪBA UN AIZGĀDĪBA

2021. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-[B]/2021

Rīcībspējas ierobežojumu apjoma noteikšana tiesas spriedumā

1.3. MANTOJUMA TIESĪBAS

1.3.1. LIKUMISKĀ MANTOŠANA

21.12.2021. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-320/2021

Mantojuma pieņemšana ārvalstīs

31.08.2021. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-33/2021

Tiesības prasīt nodibināt mantojuma atstājēja paternitāti

1.3.2. TESTAMENTĀRĀ MANTOŠANA

02.09.2021. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-145/2021

Ierobežojumi novēlēta nekustamā īpašuma atzīšanai par legātu

1.3.3 MANTOJUMA PIENĒMŠANA UN IEGŪŠANA

21.12.2021. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-320/2021

Mantojuma pieņemšana ārvalstīs

1.3.4. LĪDZMANTINIEKU SAVSTARPĒJĀS ATTIECĪBAS UN MANTOJUMA DALĪŠANA

15.04.2021. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-16/2021

Iepriekš jau saņemtā pievienojuma mantojuma masai juridiskā daba

1.4. LIETU TIESĪBAS

1.4.1. VALDĪJUMS

02.09.2021. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-145/2021

Ierobežojumi novēlēta nekustamā īpašuma atzīšanai par legātu

1.4.2. ĪPAŠUMS

1.4.2.1. Īpašuma iegūšana

07.10.2021. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-615/2021

Īpašuma tiesību pierādīšana dabā eksistējošai būvei, kas atrodas uz citam īpašniekam piederošas zemes

1.4.2.2. Īpašnieka tiesības

2021. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-C-[F]/2021

Kreditora tiesības prasīt apmierinājumu no otra laulātā daļas kopīgajā mantā pēc laulāto kopīgās mantas sadales

1.4.2.3. Īpašuma aprobežojumi

08.06.2021. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-C-542/2021

Valsts nodeva kopīpašuma izbeigšanas prasībā

15.04.2021. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-C-16/2021

Iepriekš jau saņemtā pievienojuma mantojuma masai juridiskā daba

1.4.3. ĶĪLAS TIESĪBAS

1.4.3.1. Rokas ķīla

14.09.2021. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-C-3/2021 (JUDIKATŪRAS MAIŅA)

Ieturējuma nauda kā maksātnespējas procesā neatgūstams objekts

1.4.4. IZPIRKUMA TIESĪBA

31.05.2021. Civillietu departamenta lēmums lietā Nr.SK-C-39/2021

Izpirkuma cena no draudzības pirkuma

1.5. SAISTĪBU TIESĪBAS

1.5.1. LĪGUMI

16.09.2021. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-C-875/2021

Noteikti pielīgtas vienpusējas atkāpšanās tiesības izlietošanas tiesiskuma vērtējums

1.5.2. SAISTĪBAS UN DARĪJUMI NO NEATĻAUTAS DARBĪBAS

12.10.2021. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-C-191/2021

Solidāra atbildība par kopīgi izdarītu civiltiesisku aizskārumu; Iestādes pienākums, uzzinot par bērna interesēm pretēju rīcību

31.05.2021. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-C-56/2021

Dāvinātājam tīši nodarīts svarīgs mantisks zaudējums

1.5.3. SAISTĪBU TIESĪBU IZBEIGŠANĀS

15.12.2021. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-C-177/2021

Noilguma pārtraukšana, kreditora saistību publicējot gada pārskatā

1.5.4. DĀVINĀJUMS

31.05.2021. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-C-56/2021

Dāvinātājam tīši nodarīts svarīgs mantisks zaudējums

25.02.2021. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-C-32/2021

Kreditora prasība par apmierinājuma saņemšanu no dāvanas ārpus maksātnespējas procesa

1.5.5. PRASĪJUMI NO ATDOŠANAS LĪGUMIEM

15.12.2021. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-C-177/2021

Noilguma pārtraukšana, kreditora saistību publicējot gada pārskatā

1.5.6. PRASĪJUMI NO ATSAVINĀJUMA LĪGUMIEM

1.5.6.1. Pirkuma līgums

11.02.2021. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-C-40/2021

Zemesgrāmatā ar tiesas spriedumu ievestās atpakaļpirkuma tiesības saistošais spēks nekustamā īpašuma jaunajam īpašniekam

31.05.2021. Civillietu departamenta lēmums lietā Nr.SK-C-39/2021

Izpirkuma cena no draudzības pirkuma

1.5.7. NOMAS UN ĪRES LĪGUMS

16.09.2021. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-C-875/2021

Noteikti pielīgtas vienpusējas atkāpšanās tiesības izlietošanas tiesiskuma vērtējums

21.12.2021. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-C-753/2021

Zemes piespiedu nomas tiesisko attiecību subjekti

03.03.2021. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-7/2021 un senatoru Intara Bistera, Ināras Gardas, Lubovas Kušnires, Aigara Strupiša un Mārites Zāģeres atsevišķās domas

Brīdis, ar kuru tiesa var grozīt prāvnieku tiesiskās attiecības

22.04.2021. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-1/2021 un senatoru Intara Bistera un Andas Briedes atsevišķās domas

Atbildētājs prasības lietā par zemes piespiedu nomas līguma noslēgšanu un nomas maksas parāda piedziņu gadījumā, ja dzīvokļu īpašnieki ir pārņēmuši dzīvojamās mājas pārvaldīšanas tiesības, taču ar savu lēmumu nav piešķīruši pārvaldniekam pārstāvības varu viņu vārdā risināt ar zemes nomu saistītos jautājumus

1.5.8. PRASĪJUMI NO DARBA ATTIECĪBĀM

12.10.2021. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-9/2021

Būvdarbu kvalitātes garantijas, ja būvniekam pasludināta maksātnespēja

14.09.2021. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-3/2021 (JUDIKATŪRAS MAIŅA)

Netaisnīga tiesību saņemšanas prasījuma apmierināšanu liegšana kreditoru prasījumu termiņa formāla pārkāpuma dēļ

1.5.9. PRASĪJUMI NO SVEŠU LIETU PĀRZIŅAS

22.04.2021. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-5/2021 un senatoru Intara Bistera un Andas Briedes atsevišķās domas

Dzīvojamās mājas pārvaldnieka atbildība par komunālo pakalpojumu maksas parādiem

22.04.2021. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-1/2021 un senatoru Intara Bistera un Andas Briedes atsevišķās domas

Atbildētājs prasības lietā par zemes piespiedu nomas līguma noslēgšanu un nomas maksas parāda piedziņu gadījumā, ja dzīvokļu īpašnieki ir pārņēmuši dzīvojamās mājas pārvaldīšanas tiesības, taču ar savu lēmumu nav piešķīruši pārvaldniekam pārstāvības varu viņu vārdā risināt ar zemes nomu saistītos jautājumus

1.5.10. PRASĪJUMI NO DAŽĀDIEM PAMATIEM

12.10.2021. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-191/2021

Sakropļojuma izpratne

31.03.2021. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-132/2021

Tīmekļvietnes turētāja un domēna vārda lietotāja atbildība par godu un cieņu aizskarošu ziņu vai nesamērīgi aizskaroša viedokļa publiskošanu, kuru izdarījis tīmekļvietnes lietotājs; Tīmekļvietnes turētāja un domēna vārda lietotāja atbildības nošķiršana

2. CIVILPROCESA LIKUMS

2.1. VISPĀRĪGIE NOTEIKUMI

2.1.1. CIVILĀS TIESVEDĪBAS PAMATNOTEIKUMI

2.1.1.1. Civilprocesa principi

08.06.2021. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-542/2021

Valsts nodeva kopīpašuma izbeigšanas prasībā

17.05.2021. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-107/2021

Aizliegums piemērot analogiju likumā noregulētam jautājumam

28.01.2021. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-15/2021

Interesu svēršana un samērīgums pierādījumu pieprasīšanā; Pierādījumu, kas ietver fiziskās personas datus, pieprasīšana

11.05.2021. Civillietu departamenta lēmums lietā Nr.SPC-1/2021

Parādnieka pienākums pašam personīgi izpildīt saistības fiziskās personas maksātnespējas procesā

22.04.2021. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-1/2021 un senatoru Intara Bistera un Andas Briedes atsevišķās domas

Atbildētājs prasības lietā par zemes piespiedu nomas līguma noslēgšanu un nomas maksas parāda piedziņu gadījumā, ja dzīvokļu īpašnieki ir pārņēmuši dzīvojamās mājas pārvaldīšanas tiesības, taču ar savu lēmumu nav piešķīruši pārvaldniekam pārstāvības varu viņu vārdā risināt ar zemes nomu saistītos jautājumus

2.1.1.2. Tiesāšanās izdevumi

11.10.2021. Civillietu departamenta rīcības sēdes lēmums lietā Nr.SK-1013/2021

Tiesneša lēmuma par iesniegumu atmaksāt valsts nodevu zemesgrāmatā pārsūdzēšanas kārtība

08.06.2021. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-542/2021

Valsts nodeva kopīpašuma izbeigšanas prasībā

11.03.2021. Civillietu departamenta lēmums lietā Nr.SPC-5/2021

Izdevumu atlīdzība advokāta palīdzības samaksai kredītiestāžu maksātspējas un likvidācijas lietās

2.1.1.3. Procesuālie termiņi

24.11.2021. Civillietu departamenta lēmums lietā Nr.SK-1176/2021

Tiesas īpašā pastkastē ievietotas apelācijas sūdzības iesniegšanas diena

2.1.1.4. Tiesas paziņojumi, izsaukumi un tiesas dokumentu piegādāšana un izsniegšana

11.11.2021. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-992/2021

Tiesas pienākums paziņot par lietas izskatīšanu rakstveida procesā

2.1.2. LIETAS DALĪBNIEKI

2.1.2.1. Puses

11.02.2021. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-40/2021

Prasības tiesības procesuālajā līdzdalībā

2.1.2.2. Pārstāvji

22.09.2021. Civillietu departamenta lēmums lietā Nr.SK-1127/2021

Juridiskas personas amatpersonu maiņas ietekme uz tās vārdā izdotu pilnvarojum

2.1.3. PIERĀDĪJUMI

21.07.2021. Civillietu departamenta rīcības sēdes lēmums lietā Nr.SK-925/2021

Jaunu pierādījumu iesniegšana apelācijas instances tiesā

07.10.2021. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-615/2021

Īpašuma tiesību pierādīšana dabā eksistējošai būvei, kas atrodas uz citam īpašniekam piederošas zemes

28.01.2021. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-15/2021

Interesu svēršana un samērīgums pierādījumu pieprasīšanā

2.2. TIESVEDĪBA PIRMĀS INSTANCES TIESĀ

2.2.1. PRASĪBAS TIESVEDĪBA

2.2.1.1. Prasības celšana

16.12.2021. Civillietu departamenta lēmums lietā Nr.SK-1257/2021

Prasības tiesību esības pārbaudē vērā ņemamie apsvērumi

29.01.2021. Civillietu departamenta lēmums lietā Nr.SK-133/2021

Lēmuma par atteikšanos pieņemt ar jauniem prasījumiem papildinātu prasības pieteikumu pārsūdzība

2.2.1.2. Spriedums

16.09.2021. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-875/2021

Noteikti pielīgtas vienpusējas atkāpšanās tiesības izlietošanas tiesiskuma vērtējums

25.02.2021. Civillietu departamenta lēmums lietā Nr.SK-243/2021

Sūdzība par tiesas spriedumu, ar kuru nav izspriests kāds no prasījumiem

17.05.2021. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-107/2021

Aizliegums piemērot analogiju likumā noregulētam jautājumam

04.11.2021. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-72/2021

Preču zīmes plašā pazīstamība kā prasības pamata apstākļi

03.03.2021. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-7/2021 un senatoru Intara Bistera, Ināras Gardas,

Ļubovas Kušnires, Aigara Strupiņa un Mārites Zāģeres atsevišķās domas

Sprieduma procesuālā un materiāltiesiskā spēkā esība

2.2.1.3. Izlīgums

20.12.2021. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-1252/2021

Izlīguma apstiprināšanas procesuālā kārtība

2.2.2. ATSEVIŠĶU KATEGORIJU LIETU IZSKATĪŠANAS ĪPATNĪBAS

2.2.2.1. Lietas, kas izriet no aizgādības un saskarsmes tiesībām

2021. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-[H]/2021

Saskarsmes tiesību ierobežošana

2.2.2.2. Lietas par mantojuma dalīšanu

15.04.2021. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-16/2021***Iepriekš jau saņemtā pievienojuma mantojuma masai juridiskā daba**

2.2.2.3. Lietas par kapitālsabiedrību dalībnieku (akcionāru) sapulces lēmumu atzīšanu par spēkā neesošiem

18.08.2021. *Civillietu departamenta rīcības sēdes lēmums lietā Nr.SK-1095/2021***Valdes locekļa tiesības apstrīdēt sabiedrības dalībnieku sapulces vienbalsīgu lēmumu par viņa atcelšanu no amata****2.2.3. SEVIŠKĀ TIESĀŠANAS KĀRTĪBA**

2.2.3.1. Personas rīcībspējas ierobežošana un aizgādības nodibināšana garīga rakstura traucējumu dēļ

2021. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-[B]/2021***Rīcībspējas ierobežojumu apjoma noteikšana tiesas spriedumā**

2.2.3.2. Juridisko faktu konstatēšana

31.08.2021. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-33/2021***Tiesības prasīt nodibināt mantojuma atstājēja paternitāti**

2.2.3.3. Juridiskās personas maksātnespējas procesa lietas

11.03.2021. *Civillietu departamenta lēmums lietā Nr.SPC-5/2021***Izdevumu atlīdzība advokāta palīdzības samaksai kredītiestāžu maksātnespējas un likvidācijas lietās**

2.2.3.4. Fiziskās personas maksātnespējas lietas

15.12.2021. *Civillietu departamenta lēmums lietā Nr.SPC-34/2021***Kreditoru tiesības maksātnespējas procesā tikt informētiem par pieteikuma izskatīšanu par saistību dzēšanas procedūras izbeigšanu**25.02.2021. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-32/2021***Tiesas lēmuma par fiziskās personas saistību dzēšanu sekas**03.03.2021. *Civillietu departamenta lēmums lietā Nr.SPC-8/2021 (JUDIKATŪRAS MAIŅA)***Parādnieka ienākumu apmērs kā pamats saistību dzēšanas plāna termiņa noteikšanai; Maksātnespējas likumā noteikto mērķu samērojamība**11.05.2021. *Civillietu departamenta lēmums lietā Nr.SPC-1/2021***Parādnieka pienākums pašam personīgi izpildīt saistības fiziskās personas maksātnespējas procesā****2.3. TIESAS SPRIEDUMU UN LĒMUMU PĀRSŪDZĒŠANA****2.3.1. APELĀCIJAS TIESVEDĪBA**

2.3.1.1. Lietas izskatīšana apelācijas kārtībā

26.10.2021. *Civillietu departamenta lēmums lietā Nr.SK-1036/2021***Apelācijas instances tiesas rīcība pirmās instances tiesas sprieduma motivācijas trūkumu gadījumā**21.07.2021. *Civillietu departamenta rīcības sēdes lēmums lietā Nr.SK-925/2021***Jaunu pierādījumu iesniegšana apelācijas instances tiesā**25.02.2021. *Civillietu departamenta lēmums lietā Nr.SK-243/2021***Sūdzība par tiesas spriedumu, ar kuru nav izspriests kāds no prasījumiem****2.3.2. PIRMĀS INSTANCES TIESAS UN APELĀCIJAS INSTANCES TIESAS LĒMUMU PĀRSŪDZĒŠANA**

2.3.2.1. Blakus sūdzības iesniegšana un izskatīšana

22.09.2021. *Civillietu departamenta lēmums lietā Nr.SK-1127/2021***Juridiskas personas amatpersonu maiņas ietekme uz tās vārdā izdotu pilnvarojumu**11.10.2021. *Civillietu departamenta rīcības sēdes lēmums lietā Nr.SK-1013/2021***Tiesneša lēmuma par iesniegumu atmaksāt valsts nodevu zemesgrāmatā pārsūdzēšanas kārtībā**29.01.2021. *Civillietu departamenta lēmums lietā Nr.SK-133/2021***Lēmuma par atteikšanos pieņemt ar jauniem prasījumiem papildinātu prasības pieteikumu pārsūdzība****2.3.3. KASĀCIJAS TIESVEDĪBA**

2.3.3.1. Kasācijas sūdzības iesniegšana

11.11.2021. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SK-992/2021***Tiesas pienākums paziņot par lietas izskatīšanu rakstveida procesā**

2.3.3.2. Kasācijas tiesvedības ierosināšana un lietas izskatīšana kasācijas instancē

21.07.2021. *Civillietu departamenta rīcības sēdes lēmums lietā Nr.SKC-925/2021*

Jaunu pierādījumu iesniegšana apelācijas instances tiesā

2.3.3.3. Kasācijas instances tiesas spriedums

02.09.2021. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-145/2021*

Ierobežojumi novēlēta nekustamā īpašuma atzīšanai par legātu

03.03.2021. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-7/2021 un senatoru Intara Bistera, Ināras Gardas, Ļubovas Kušnires, Aigara Strupiša un Mārites Zāģeres atsevišķās domas*

Brīdis, ar kuru tiesa var grozīt prāvnieku tiesiskās attiecības

2.3.4. LIETAS, KURĀ SPRIEDUMS VAI LĒMUMS STĀJIES LIKUMĪGĀ SPĒKĀ, JAUNA IZSKATĪŠANA

2021. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SPC-[E]/2021*

Paternitātes testa nozīme, ja stājies spēkā spriedums par uzturlīdzekļu piedziņu

2.4. TIESAS SPRIEDUMU IZPILDE

2.4.1. TIESAS SPRIEDUMU IZPILDES VISPĀRĪGIE NOTEIKUMI

2.4.1.1. Tiesas izpildītāja statuss

27.05.2021. *Civillietu departamenta lēmums lietā Nr.SKC-693/2021*

Zvērināta tiesu izpildītāja procesuālās tiesības lietās, kas ierosinātas Civilprocesa likuma 620. panta ceturtās daļas kārtībā

2.4.1.2. Izpildu lietvedības vispārīgie noteikumi

22.04.2021. *Civillietu departamenta lēmums lietā Nr.SKC-587/2021*

Pieteikuma par izsoles akta apstiprināšanu uzturēšana, ja atcelts nolēmums, uz kura pamata izsniegts izpildu dokuments

2.4.2. PIESPIEDU IZPILDES LĪDZEKĻU PIEMĒROŠANA

2.4.2.1. Piedziņas vēršana uz nekustamo īpašumu

22.04.2021. *Civillietu departamenta lēmums lietā Nr.SKC-587/2021*

Pieteikuma par izsoles akta apstiprināšanu uzturēšana, ja atcelts nolēmums, uz kura pamata izsniegts izpildu dokuments

2.4.2.2. Tiesas piesprietās mantas piespiedu nodošana un ar tiesas spriedumu uzlikto darbību izpildīšana

27.05.2021. *Civillietu departamenta lēmums lietā Nr.SKC-693/2021*

Zvērināta tiesu izpildītāja procesuālās tiesības lietās, kas ierosinātas Civilprocesa likuma 620. panta ceturtās daļas kārtībā

3. DARBA TIESĪBAS

3.1. DARBA LIKUMS

3.1.1. DARBA LĪGUMS

16.09.2021. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-783/2021*

Darbinieka atalgojuma saglabāšana pēc atgriešanās no bērna kopšanas atvaļinājuma

02.09.2021. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-215/2021*

Uzaicinātam ārzemniekam izmaksājama atalgojums

17.05.2021. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-107/2021*

Aizliegums piemērot analogiju likumā noregulētam jautājumam

3.1.2. DARBA LAIKS UN ATPŪTAS LAIKS

16.09.2021. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-783/2021*

Darbinieka atalgojuma saglabāšana pēc atgriešanās no bērna kopšanas atvaļinājuma

3.2. KOMERCLIKUMS

02.09.2021. *Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-215/2021*

Uzaicinātam ārzemniekam izmaksājama atalgojums

4. DZĪVOKĻU TIESĪBAS

4.1. DZĪVOKĻU APSAIMNIEKOŠANA

16.12.2021. Civillietu departamenta lēmums lietā Nr.SKC-1257/2021

Prasības tiesību esības pārbaudē vērā ņemamie apsvērumi

21.12.2021. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-753/2021

Zemes piespiedu nomas tiesisko attiecību subjekti

22.04.2021. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-5/2021 un senatoru Intara Bistera un Andas Briedes atsevišķās domas

Dzīvojamās mājas pārvaldnieka atbildība par komunālo pakalpojumu maksas parādiem; Dzīvokļu īpašnieku kopības un atsevišķu dzīvokļu īpašnieku atbildības par ūdensapgādes un kanalizācijas pakalpojumu maksas parādiem nošķiršana; Līguma par komunālo pakalpojumu sniegšanu noslēgšana un tā saistošais raksturs ikvienam dzīvokļu īpašniekam

22.04.2021. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-1/2021 un senatoru Intara Bistera un Andas Briedes atsevišķās domas

Atbildētājs prasības lietā par zemes piespiedu nomas līguma noslēgšanu un nomas maksas parāda piedziņu gadījumā, ja dzīvokļu īpašnieki ir pārņēmuši dzīvojamās mājas pārvaldīšanas tiesības, taču ar savu lēmumu nav piešķirūši pārvaldniekam pārstāvības varu viņu vārdā risināt ar zemes nomu saistītos jautājumus

4.2. DZĪVOKĻU PRIVATIZĀCIJA UN ĪPASUMA TIESĪBAS

29.09.2021. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-100/2021

Paātrinātās privatizācijas procesā Kadastra reģistrā nostiprināto īpašuma tiesību juridiskās sekas

5. INTELEKTUĀLĀ ĪPAŠUMA TIESĪBAS

5.1. AUTORTIESĪBAS

28.01.2021. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-15/2021

Datubāzes veidotāja ieguldījuma vērtēšana; Datubāzu aizsardzības veidi

5.2. RŪPNIECISKĀ ĪPAŠUMA TIESĪBAS

04.11.2021. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-72/2021

Saiknes starp agrāko plaši pazīstamo preču zīmi un vēlāko preču zīmi vērtēšanas kritēriji; Kaitējuma veidi plaši pazīstamas preču zīmes īpašnieka interesēm; Plaši pazīstamas preču zīmes aizsardzības kritēriji preču un pakalpojumu līdzības neesības gadījumā; Preču zīmes plašās pazīstamības pārplūde

6. KOMERCTIESĪBAS

6.1. DALĪBNIEKU SAPULCES LĒMUMU ATZĪŠANA PAR SPĒKĀ NEESOŠIEM

18.08.2021. Civillietu departamenta rīcības sēdes lēmums lietā Nr.SKC-1095/2021

Valdes locekļa tiesības apstrīdēt sabiedrības dalībnieku sapulces vienbalsīgu lēmumu par viņa atcelšanu no amata

6.2. VALDES LOCEKĻA ATBILDĪBA

02.09.2021. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-215/2021

Uzaicinātam ārzemniekam izmaksājamais atalgojums

6.3. KAPITĀLA DAĻAS UN VĒRTSPAPĪRI

2021. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-[C]/2021

Kapitāla daļas kā laulāto kopīgā manta

7. MAKSĀTNESPĒJAS LIETAS

7.1. NOLĒMUMI JURIDISKAS PERSONAS MAKSĀTNESPĒJAS LIETĀS

20.12.2021. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-1252/2021

Maksātnespējas administratora tiesības slēgt izlīgumu

28.05.2021. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-593/2021

Mainas darījumu apstrīdamība maksātnespējas procesā; Kooperatīvās sabiedrības biedri kā ieinteresētās personas attiecībā pret parādnieku

12.10.2021. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-9/2021

Būvdarbu kvalitātes garantijas, ja būvniekam pasludināta maksātnespēja

14.09.2021. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-3/2021 (JUDIKATŪRAS MAIŅA)

Ieturējuma nauda kā maksātnespējas procesā neatgūstams objekts; Netaisnīga tiesību saņemšanas prasījuma apmierināšanu liegšana kreditoru prasījumu termiņa formāla pārkāpuma dēļ

7.2. NOLĒMUMI FIZISKAS PERSONAS MAKSĀTNESPĒJAS LIETĀS

15.12.2021. Civillietu departamenta lēmums lietā Nr.SPC-34/2021

Kreditoru tiesības maksātnespējas procesā tikt informētiem par pieteikuma izskatīšanu par saistību dzēšanas procedūras izbeigšanu

25.02.2021. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-32/2021

Tiesas lēmuma par fiziskās personas saistību dzēšanu sekas

03.03.2021. Civillietu departamenta lēmums lietā Nr.SPC-8/2021 (JUDIKATŪRAS MAIŅA)

Parādnieka ienākumu apmērs kā pamats saistību dzēšanas plāna termiņa noteikšanai; Maksātnespējas likumā noteikto mērķu samērojamība

11.05.2021. Civillietu departamenta lēmums lietā Nr.SPC-1/2021

Parādnieka pienākums pašam personīgi izpildīt saistības fiziskās personas maksātnespējas procesā

8. PRIVĀTĀS DZĪVES, GODA UN CIENAS AIZSKĀRUMS

31.03.2021. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-132/2021

Tīmekļvietnes turētāja un domēna vārda lietotāja atbildība par godu un cieņu aizskarošu ziņu vai nesamērīgi aizskaroša viedokļa publiskošanu, kuru izdarījis tīmekļvietnes lietotājs; Tīmekļvietnes turētāja un domēna vārda lietotāja atbildības nošķiršana

9. TIESĪBU KOROBORĀCIJA UZ NEKUSTAMU ĪPAŠUMU (NOLĒMUMI PAR ZEMESGRĀMATU NODAĻU TIESNEŠU LĒMUMIEM)

11.10.2021. Civillietu departamenta rīcības sēdes lēmums lietā Nr.SKC-1013/2021

Tiesneša lēmuma par iesniegumu atmaksāt valsts nodevu zemesgrāmatā pārsūdzēšanas kārtībā

29.09.2021. Civillietu departamenta spriedums lietā Nr.SKC-100/2021

Paātrinātās privatizācijas procesā Kadastra reģistrā nostiprināto īpašuma tiesību juridiskās sekas

KLASIFIKATOROS
PUBLICĒTIE
KRIMINĀLLIETU
DEPARTAMENTA
JUDIKATŪRAS
NOLĒMUMI
PĒC LIETU
KATEGORIJĀM

KRIMINĀLLIKUMA VISPĀRĪGĀ DAĻA

1. Noziedzīgs nodarījums
2. Apstākļi, kas izslēdz kriminālatbildību
3. Sods
4. Soda noteikšana
5. Juridiskajām personām piemērojami piespiedu ietekmēšanas līdzekļi
6. Mantas īpašā konfiskācija

KRIMINĀLLIKUMA SEVIŠKĀ DAĻA

7. Nonāvēšana
8. Noziedzīgi nodarījumi pret personas veselību
9. Noziedzīgi nodarījumi pret personas pamattiesībām un pamatbrīvībām
10. Noziedzīgi nodarījumi pret tikumību un dzimumneaizskaramību
11. Noziedzīgi nodarījumi pret ģimeni un nepilngadīgajiem
12. Noziedzīgi nodarījumi pret īpašumu
13. Noziedzīgi nodarījumi tautsaimniecībā
14. Noziedzīgi nodarījumi pret vispārējo drošību un sabiedrisko kārtību
15. Noziedzīgi nodarījumi pret satiksmes drošību
16. Noziedzīgi nodarījumi pret pārvaldības kārtību
17. Noziedzīgi nodarījumi pret jurisdikciju

KRIMINĀLPROCESA LIKUMS

18. Kriminālprocesa pamatnoteikumi
19. Kriminālprocesa pamatprincipi

20. Personas, kuras īsteno aizstāvību
21. Cietušais un viņa pārstāvība
22. Citas kriminālprocesā iesaistītās personas
23. Pierādīšana un pierādījumi
24. Izmeklēšanas darbības
25. Ar noziedzīgo nodarījumu radītā kaitējuma atlīdzināšana
26. Procesuālie izdevumi un to atlīdzināšana
27. Kriminālprocesa uzsākšana un izbeigšana
28. Kriminālvajāšana
29. Vienošanās piemērošana pirmstiesas kriminālprocesā
30. Krimināllietas iztiesāšanas vispārīgie noteikumi
31. Kriminālprocesa apvienošana, sadalīšana, atlikšana, apturēšana vai izbeigšana
32. Iztiesāšana
33. Spriedums
34. Tiesvedības īpatnības cietušā un apsūdzētā izlīguma gadījumā
35. Tiesvedības īpatnības attiecībā uz pirmstiesas procesā slēgtu vienošanos
36. Tiesvedības īpatnības, slēdzot vienošanos iztiesāšanas procesā
37. Lietas sagatavošana iztiesāšanai apelācijas instances tiesā
38. Lietas iztiesāšana apelācijas kārtībā
39. Lietas izskatīšana kasācijas kārtībā
40. Spriedumu un lēmumu izpildes laikā radušos jautājumu izskatīšana
41. Kriminālprocesa atjaunošana sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem
42. Personas izdošana Latvijai

KRIMINĀLLIKUMA VISPĀRĪGĀ DAĻA

1. NOZIEDZĪGS NODARĪJUMS

15.12.2021. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-139/2021

Izvairīšanās no nodokļu nomaksas vienlaikus vairākos uzņēmumos kā atsevišķs (vienots) noziedzīgs nodarījums

21.09.2021. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-23/2021

Fiziskās personas atbildība juridiskās personas lietā

28.05.2021. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-14/2021

Noteiktā laika periodā veiktu vairāku vienā un tajā pašā Krimināllikuma Sevišķās daļas normā paredzētu nodarījumu kvalifikācija

2021. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-[L]/2021

Noziedzīga nodarījuma kvalifikācija, ja izdarītas vairākas Krimināllikuma 160.panta (Seksuāla vardarbība) otrās daļas dispozīcijā norādītās noziedzīga nodarījuma objektīvo pusi raksturojošās alternatīvās darbības, ko aptver vainīgās personas vienots nodoms

2. APSTĀKĻI, KAS IZSLĒDZ KRIMINĀLATBILDĪBU

26.08.2021. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-75/2021

Nepieciešamās aizstāvēšanās stāvokļa izvērtēšana

3. SODS

14.09.2021. Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-583/2021

Krimināllikuma Sevišķās daļas panta sankcijā neparedzēta papildsoda – tiesību ierobežošana – piespriešanas ierobežojums vienošanās procesā

15.12.2021. Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-153/2021

Izvērtējamie apstākļi, nosakot naudas soda apmēru

08.06.2021. Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-J-88/2021

Mantas konfiskācijas piemērošana

4. SODA NOTEIKŠANA

02.09.2021. Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-528/2021

Krimināllikuma 48.panta pirmās daļas 9.punktā paredzētais atbildību pastiprinošais apstāklis – noziedzīgais nodarījums izdarīts, izmantojot sabiedriskā posta apstākļus, vai ārkārtējās situācijas vai izņēmuma stāvokļa laikā

20.10.2021. Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-505/2021

Krimināllikuma 48.panta pirmās daļas 11.punktā paredzētā atbildību pastiprinošā apstākļa nepamatota konstatēšana, nosakot sodu par izvairīšanos no nodokļu un tiem pielīdzināto maksājumu nomaksas

03.06.2021. Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-342/2021

Mantiskā kaitējuma apmēra novērtējums nosacītas notiesāšanas piemērošanai

30.04.2021. Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-J-263/2021

Tiesas tiesības precizēt vienošanās protokolā paredzēto soda mēru, piemērojot Krimināllikuma 51.pantu

24.03.2021. Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-215/2021

Galīgā soda noteikšana no ārvalsts izdotai personai

29.07.2021. Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-186/2021

Aizstāto sodu saskaitīšana; Galīgā soda noteikšana, ja neizciestais papildsods – probācijas uzraudzība – Kriminālprocesa likuma 61.nodaļas kārtībā aizstāts ar brīvības atņemšanu; Aizstāto sodu saskaitīšana

31.08.2021. Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-169/2021

Ziņas par invaliditāti kā apsūdzētā personību raksturojošas ziņas, kas jāņem vērā, nosakot sodu

01.12.2021. Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-155/2021

Nosacītas notiesāšanas piemērošana; Apsūdzētā personību un viņa atbildību mīkstinošus apstākļus pamatojošu ziņu nošķiršana

16.11.2021. Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-126/2021

Narkotisko vielu realizēšana aiz mantkārības; Valširdīga atzišanās Krimināllikuma 47.panta izpratnē

08.06.2021. Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-J-88/2021

Mantas konfiskācijas piemērošana

24.11.2021. Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-41/2021

Nosacītas notiesāšanas piemērošanas apstākļu izvērtējums

09.04.2021. Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-16/2021

Brīdis, ar kuru Krimināllikuma 213.pantā paredzētais noziedzīgais nodarījums – novešana līdz maksātnespējai – uzskatāms par pabeigtu

30.04.2021. Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-7/2021

Pirmās instances tiesas kompetence soda noteikšanā

2021. Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-[C]/2021

Soda noteikšana par vairākiem noziedzīgiem nodarījumiem, piemērojot Krimināllikuma 49.¹ panta pirmās daļas nosacījumus

2021. Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-[I]/2021

Brīvības atņemšanas soda noteikšana personai ar smagiem veselības traucējumiem

2021. Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-[A]/2021

Apsūdzētā attieksmes pret grozīto apsūdzību apelācijas instances tiesā kā sodu ietekmējoša apstākļa izvērtēšana

5. JURIDISKAJĀM PERSONĀM PIEMĒROJAMIE PIESPIEDU IETEKMĒŠANAS LĪDZEKĻI

27.01.2021. Kriminālietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-90/2021

Tiesas spriedums vienošanās procesā, ar kuru apstiprināta gan vienošanās ar apsūdzēto par vainas atzišanu un sodu, gan vienošanās ar juridiskās personas pārstāvi par piespiedu ietekmēšanas līdzekļa piemērošanu

6. MANTAS ĪPAŠĀ KONFISKĀCIJA

03.11.2021. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-116/2021

Izvērtējamie apstākļi, lemjot par noziedzīgu nodarījumu izdarījušai personai piederošas tādas mantas konfiskāciju, kas sakarā ar izdarīto noziedzīgo nodarījumu nav atstājama personas īpašumā

KRIMINĀLLIKUMA SEVIŠKĀ DAĻA**7. NONĀVĒŠANA**

08.07.2021. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-324/2021

Slepkavība, kas izdarīta vairāku personu dzīvībai bīstamā veidā

8. NOZIEDZĪGI NODARĪJUMI PRET PERSONAS VESELĪBU

2021. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-[P]/2021

Vajāšanas nolūka noskaidrošana

9. NOZIEDZĪGI NODARĪJUMI PRET PERSONAS PAMATTIESĪBĀM UN PAMATBRĪVĪBĀM

21.09.2021. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-23/2021

Krimināllikuma 148.pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma (autortiesību un blakustiesību pārkāpšana) objektīvā puse

21.09.2021. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-9/2021

Krimināllikuma 148.pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma (autortiesību un blakustiesību pārkāpšana) objektīvās puses izpausme – datorprogrammas reproducēšana bez autortiesību subjekta atļaujas

10. NOZIEDZĪGI NODARĪJUMU PRET TIKUMĪBU UN DZIMUMNEAIZSKARAMĪBU

2021. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-[L]/2021

Noziedzīga nodarījuma kvalifikācija, ja izdarītas vairākas Krimināllikuma 160.panta (Seksuāla vardarbība) otrās daļas dispozīcijā norādītās noziedzīga nodarījuma objektīvo pusi raksturojošās alternatīvās darbības, ko aptver vainīgās personas vienots nodoms

2021. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-[M]/2021

Eksperta piedalīšanās apskatē

11. NOZIEDZĪGI NODARĪJUMI PRET ĢIMENI UN NEPILNGADĪGAJIEM

2021. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-[D]/2021

Krimināllikuma 174.pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma speciālais subjekts – persona, no kuras cietušais ir materiāli vai citādi atkarīgs

12. NOZIEDZĪGI NODARĪJUMI PRET ĪPAŠUMU

21.09.2021. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-334/2021

Kriminālatbildība par svešas mantas iznīcināšanu un bojāšanu aiz neuzmanības, nevērtīgi rīkojoties ar uguni (likuma redakcijā no 2020.gada 6.jūlija)

26.10.2021. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-120/2021

Līzings objekta neatdošana īpašniekam kā piesavināšanās izpausmes veids

21.12.2021. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-117/2021

Krimināllikuma 196.pantā (Pilnvaru ļaunprātīga izmantošana un pārsniegšana) un 179.pantā (Piesavināšanās) paredzēto noziedzīgo nodarījumu kopība

13. NOZIEDZĪGI NODARĪJUMI TAUTSAIMNIECĪBĀ

20.10.2021. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-505/2021

Krimināllikuma 48.panta pirmās daļas 11.punktā paredzētā atbildību pastiprinošā apstākļa nepamatota konstatēšana, nosakot sodu par izvairīšanos no nodokļu un tiem pielīdzināto maksājumu nomaksas; Krimināllikuma 218.pantā (Izvairīšanās no nodokļu un tiem pielīdzināto maksājumu nomaksas) paredzētā noziedzīgā nodarījuma subjekts

15.12.2021. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-139/2021

Izvairīšanās no nodokļu nomaksas vienlaikus vairākos uzņēmumos kā atsevišķs (vienots) noziedzīgs nodarījums

21.12.2021. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-117/2021

Krimināllikuma 196.pantā (Pilnvaru ļaunprātīga izmantošana un pārsniegšana) un 179.pantā (Piesavināšanās) paredzēto noziedzīgo nodarījumu kopība; Kriminālatbildība par grāmatvedības dokumentu viltošanu

17.12.2021. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-91/2021

Apsūdzības pēc Krimināllikuma 218.panta otrās daļas saturs, ja izvairīšanās no nodokļu nomaksas notikusi bezdarbības veidā

09.04.2021. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-16/2021

Brīdis, ar kuru Krimināllikuma 213.pantā paredzētais noziedzīgais nodarījums – novešana līdz maksātnespējai – uzskatāms par pabeigtu

30.04.2021. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-7/2021

Krimināllikuma 221.2 pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma objektīvās puses izpausmes veidi

28.01.2021. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-2/2021

Iespējamā dubultās sodīšanas nepieļaujamības (*ne bis in idem*) principa pārkāpuma izvērtēšana

02.02.2021. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-1/2021

Krimināllikuma 219.panta otrās daļas dispozīcijas satura noskaidrošana

14. NOZIEDZĪGI NODARĪJUMI PRET VISPĀRĒJO DROŠĪBU UN SABIEDRISKO KĀRTĪBU

16.11.2021. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-126/2021

Krimināllikuma 253.¹ pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma (narkotisko un psihotropo vielu neatļauta izgatavošana, iegādāšanās, glabāšana, pārvadāšana un pārsūtīšana realizācijas nolūkā un neatļauta realizēšana) izdarīšana narkotisko vielu ietekmē; Narkotisko vielu realizēšana aiz mantkārības

15. NOZIEDZĪGI NODARĪJUMI PRET SATIKSMES DROŠĪBU

28.07.2021. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-432/2021

Ceļu satiksmes negadījumā personai nodarītā nemateriālā zaudējuma atlīdzināšana

20.05.2021. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-202/2021

Mehānisko transportlīdzekļu vadīšanas stāžs; Ceļu satiksmes noteikumu pārkāpšana, ko izdarījusi persona, vadot transportlīdzekli alkohola ietekmē un bez transportlīdzekļa vadīšanas tiesībām, ja tās rezultātā cietušajam nodarīts vidēja smaguma miesas bojājums

16. NOZIEDZĪGI NODARĪJUMI PRET PĀRVALDĪBAS KĀRTĪBU

21.12.2021. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-117/2021

Kriminālatbildība par grāmatvedības dokumentu viltošanu

17. NOZIEDZĪGI NODARĪJUMI PRET JURISDIKCIJU

2021. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-[G]/2021

Noziedzīgā kārtā iegūtu priekšmetu iepriekš neapsolītas slēpšanas kvalifikācija

KRIMINĀLPROCESA LIKUMS

18. KRIMINĀLPROCESA PAMATNOTEIKUMI

2021. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-[O]/2021

Procesuālās tiesību normas intertemporālā piemērošana pierādījumu pieļaujamības izvērtēšanā

19. KRIMINĀLPPROCESA PAMATPRINCIPI

30.04.2021. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-J-263/2021

Tiesas tiesības precizēt vienošanās protokolā paredzēto soda mēru, piemērojot Krimināllikuma 51.pantu

01.12.2021. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-155/2021

Lietas iztiesāšanas apelācijas instances tiesā rakstveida procesā būtība

14.12.2021. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-147/2021

Tiesības uz repliku

13.05.2021. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-89/2021

Netiešo pierādījumu izmantošana pierādīšanā

28.01.2021. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-2/2021

Iespējamā dubultās sodīšanas nepieļaujamības (*ne bis in idem*) principa pārkāpuma izvērtēšana

02.02.2021. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-1/2021

Tiesas pienākums izvērtēt kriminālprocesā par kriminālpārkāpumu operatīvās darbības pasākumā iegūto ziņu par faktiem izmantošanas pieļaujamību

2021. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-[H]/2021

Lietas iztiesāšana apelācijas instances tiesā rakstveida procesā ārkārtējās situācijas laikā un tiesību uz taisnīgu tiesu nodrošināšana

20. PERSONAS, KURAS ĪSTENO AIZSTĀVĪBU

14.12.2021. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-147/2021
Tiesības uz repliku

03.11.2021. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-116/2021
Aizstāvja uzaicināšana atsevišķā procesuālā darbībā

2021. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-[D]/2021
Apsūdzētā tiesības noslēgt izlīgumu

21. CIETUŠAIS UN VIŅA PĀRSTĀVĪBA

28.05.2021. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-243/2021
Cietušais kriminālprocesā par noziedzīgu nodarījumu, kā rezultātā kaitējums nodarīts pašvaldības kapitālsabiedrībai

22. CITAS KRIMINĀLPROCESĀ IESAISTĪTĀS PERSONAS

2021. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-[M]/2021
Eksperta piedalīšanās apskatē

23. PIERĀDĪŠANA UN PIERĀDĪJUMI

13.05.2021. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-89/2021
Netiešo pierādījumu izmantošana pierādīšanā

28.05.2021. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-86/2021
Personas vaļsirdīgas atzīšanās pieļaujamības un izmantošanas pierādīšanā izvērtēšana kopsakarā ar tiesībām neliecināt pret sevi

30.04.2021. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-18/2021
Kratīšanā klātesošai personai, kurai ir tiesības uz aizstāvību, nav procesuāla pienākuma izteikt viedokli par kratīšanā izņemtajiem priekšmetiem

02.02.2021. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-1/2021
Tiesas pienākums izvērtēt kriminālprocesā par kriminālpārkāpumu operatīvās darbības pasākumā iegūto ziņu par faktiem izmantošanas pieļaujamību

2021. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-[O]/2021
Procesuālās tiesību normas intertemporālā piemērošana pierādījumu pieļaujamības izvērtēšanā

2021. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-[H]/2021
Liecību pieļaujamība, ja nepilngadīgais cietušais nopratināts, pārkāpjot Kriminālprocesa likuma 152. panta ceturtās daļas nosacījumus

24. IZMEKLĒŠANAS DARBĪBAS

28.05.2021. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-86/2021
Personas vaļsirdīgas atzīšanās pieļaujamības un izmantošanas pierādīšanā izvērtēšana kopsakarā ar tiesībām neliecināt pret sevi

30.04.2021. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-18/2021
Kratīšanā klātesošai personai, kurai ir tiesības uz aizstāvību, nav procesuāla pienākuma izteikt viedokli par kratīšanā izņemtajiem priekšmetiem

2021. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-[M]/2021
Eksperta piedalīšanās apskatē

25. AR NOZIEDZĪGO NODARĪJUMU RADĪTĀ KAITĒJUMA ATLĪDZINĀŠANA

28.07.2021. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-432/2021
Ceļu satiksmes negadījumā personai nodarītā nemateriālā zaudējuma atlīdzināšana

28.05.2021. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-243/2021
Cietušais kriminālprocesā par noziedzīgu nodarījumu, kā rezultātā kaitējums nodarīts pašvaldības kapitālsabiedrībai

26. PROCESUĀLIE IZDEVUMI UN TO ATLĪDZINĀŠANA

06.05.2021. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-349/2021
Procesuālo izdevumu par valsts nodrošināta aizstāvja sniegto juridisko palīdzību nepamatota piedziņa no apsūdzētā

24.03.2021. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-215/2021
Procesuālo izdevumu piedziņa valsts labā

27. KRIMINĀLPROCESA UZSĀKŠANA UN IZBEIGŠANA

14.12.2021. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-112/2021

Kasācijas tiesvedības izbeigšana, ja apsūdzētais miris pēc attaisnojoša apelācijas instances tiesas sprieduma pasludināšanas

31.08.2021. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-95/2021

Kriminālpārkāpuma vai mazāk smaga nozieguma izdarīšanā apsūdzētā un cietušā izlīgums tiesvedības laikā

07.10.2021. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-60/2021

Kriminālprocesa izbeigšana kasācijas instances tiesā, ja apsūdzētais pēc kasācijas sūdzības iesniegšanas miris

2021. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-[D]/2021

Apsūdzētā tiesības noslēgt izlīgumu

28. KRIMINĀLVAJĀŠANA

17.12.2021. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-91/2021

Apsūdzības pēc Krimināllikuma 218.panta otrās daļas saturs, ja izvairīšanās no nodokļu nomaksas notikusi bezdarbības veidā

29. VIENOŠANĀS PIEMĒROŠANA PIRMSTIESAS KRIMINĀLPROCESĀ

02.03.2021. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-229/2021

Apsūdzētā tiesību nodrošināšana vienošanās procesā saistībā ar mantu, kas atzīstama par noziedzīgi iegūtu

30. KRIMINĀLLIETAS IZTIESĀŠANAS VISPĀRĪGIE NOTEIKUMI

26.03.2021. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-J-13/2021

Kriminālprocesā iesaistīto personu lūgumu izlemšana, uzsākot krimināllietas iztiesāšanu no jauna

2021. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-[B]/2021

Apsūdzētā izdarīto darbību pārkvalificēšana iztiesāšanas laikā

31. KRIMINĀLPROCESU APVIENOŠANA, SADALĪŠANA, ATLIKŠANA, APTURĒŠANA VAI IZBEIGŠANA

21.09.2021. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-9/2021

Kriminālprocesā iesaistītās personas lūguma par jautājuma uzdošanu Eiropas Savienības tiesai izlemšana

32. IZTIESĀŠANA

14.12.2021. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-147/2021

Tiesības uz repliku

28.05.2021. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-14/2021

Jautājuma par pierādījumu pārbaudes neizdarīšanu izlemšana, ja apsūdzētais atzīst savu vainu

26.03.2021. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-J-13/2021

Kriminālprocesā iesaistīto personu lūgumu izlemšana, uzsākot krimināllietas iztiesāšanu no jauna

33. SPRIEDUMS

14.09.2021. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-583/2021

Noziedzīgā nodarījuma apraksts – notiesājoša sprieduma būtiska sastāvdaļa

08.09.2021. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-200/2021

Jauns organizētās grupas dalībnieku noziedzīgā nodarījuma apraksts apelācijas instances tiesas nolēmumā

24.11.2021. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-41/2021

Tiesas blakus lēmuma pieņemšana

26.02.2021. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-4/2021

Sprieduma pamatotība

2021. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-[B]/2021

Apsūdzētā izdarīto darbību pārkvalificēšana iztiesāšanas laikā

34. TIESVEDĪBAS ĪPATNĪBAS CIETUŠĀ UN APSŪDZĒTĀ IZLĪGUMA GADĪJUMĀ

31.08.2021. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-95/2021

Kriminālpārskatīšanas vai mazāk smaga nozieguma izdarīšanā apsūdzētā un cietušā izlīgums tiesvedības laikā

2021. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-[D]/2021

Apsūdzētā tiesības noslēgt izlīgumu

35. TIESVEDĪBAS ĪPATNĪBAS ATTIECĪBĀ UZ PIRMSTIESAS PROCESĀ SLĒGTU VIENOŠANOS

14.09.2021. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-583/2021

Krimināllikuma Sevišķās daļas panta sankcijā neparedzēta papildsoda – tiesību ierobežošana – piespriešanas ierobežojums vienošanās procesā

30.04.2021. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-J-263/2021

Tiesas tiesības precizēt vienošanās protokolā paredzēto soda mēru, piemērojot Krimināllikuma 51.pantu

27.01.2021. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-90/2021

Tiesas spriedums vienošanās procesā, ar kuru apstiprināta gan vienošanās ar apsūdzēto par vainas atzīšanu un sodu, gan vienošanās ar juridiskās personas pārstāvi par piespiedu ietekmēšanas līdzekļa piemērošanu

36. TIESVEDĪBAS ĪPATNĪBAS, SLĒDZOT VIENOŠANOS IZTIESĀŠANAS PROCESĀ

26.03.2021. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-J-13/2021

Apsūdzētā un prokurora vienošanās par vainas atzīšanu un sodu apstiprināšanas neiespējamība apelācijas instances tiesā

37. LIETAS SAGATAVOŠANA IZTIESĀŠANAI APELĀCIJAS INSTANCES TIESĀ

01.12.2021. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-155/2021

Lietas iztiesāšanas apelācijas instances tiesā rakstveida procesā būtība

38. LIETAS IZTIESĀŠANA APELĀCIJAS KĀRTĪBĀ

10.05.2021. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-25/2021

Pirmās instances tiesas sēdē nopratināto liecinieku aicināšana uz apelācijas instances tiesas sēdi

26.03.2021. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-J-13/2021

Apsūdzētā un prokurora vienošanās par vainas atzīšanu un sodu apstiprināšanas neiespējamība apelācijas instances tiesā

2021. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-[N]/2021

Apelācijas instances tiesas pienākums pārsniegt apelācijas sūdzībā vai protestā izteikto prasījumu robežas

2021. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-[A]/2021

Apsūdzētā attieksmes pret grozīto apsūdzību apelācijas instances tiesā kā sodu ietekmējoša apstākļa izvērtēšana

2021. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-[K]/2021

Iespēja iztiesāt lietu mutvārdu procesā, ja lietas izskatīšana apelācijas instances tiesā uzsākta rakstveidā

39. LIETAS IZSKATĪŠANA KASĀCIJAS KĀRTĪBĀ

14.12.2021. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-112/2021

Kasācijas tiesvedības izbeigšana, ja apsūdzētais miris pēc attaisnojoša apelācijas instances tiesas sprieduma pasludināšanas

07.10.2021. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-60/2021

Kriminālprocesa izbeigšana kasācijas instances tiesā, ja apsūdzētais pēc kasācijas sūdzības iesniegšanas miris

40. SPRIEDUMU UN LĒMUMU IZPILDES LAIKĀ RADUŠOS JAUTĀJUMU IZSKATĪŠANA

2021. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-[I]/2021

Brīvības atņemšanas soda noteikšana personai ar smagiem veselības traucējumiem

41. KRIMINĀLPROCESA ATJAUNOŠANA SAKARĀ AR JAUNATKLĀTIEM APSTĀKĻIEM

08.06.2021. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-J-88/2021

Taisnīga noregulējuma īstenošana jaunatklāta apstākļa gadījumā

42. PERSONAS IZDOŠANA LATVIJAI

24.03.2021. Krimināllietu departamenta lēmums lietā Nr.SKK-215/2021

Galīgā soda noteikšana no ārvalsts izdotai personai

JUDIKATŪRAS MAIŅA

TĒZES NOLĒMUMIEM, KUROS 2021.GADĀ MAINĪTA KASĀCIJAS INSTANCES PRAKSE

SENĀTA CIVILLIETU DEPARTAMENTA

2021.gada 3.marta lēmums lietā

Nr.SPC-8/2021

MAKSĀTNESPĒJAS LIKUMĀ NOTEIKTO MĒRĶU SAMĒROJAMĪBA; PARĀDNIKA IENĀKUMU APMĒRS KĀ PAMATS SAISTĪBU DZĒŠANAS PLĀNA TERMIŅĀ NOTEIKŠANAI**1. Maksātnespējas likumā noteikto mērķu samērojamība**

Tiesību aizsardzībai jābūt efektīvai un vienlīdz vērstai gan uz parādnieka atbrīvošanu no parādsaistībām, gan finansiālās grūtībās nonākuša parādnieka saistību izpildes veicināšanu un, ja iespējams, maksātnespējas atjaunošanu.

Ja personām, kuras no savas gribas neatkarīgu iemeslu dēļ nav spējīgas novirzīt kreditoru prasījumu segšanai līdzekļus vienas trešdaļas apmērā no minimālās mēnešalgas mēnesī pirms nodokļu samaksas, tad tiesības uz atbrīvošanu no atlikušajām saistībām viņām tiktu atņemtas pēc būtības. (JUDIKATŪRAS MAIŅA)

2. Parādnieka ienākumu apmērs kā pamats saistību dzēšanas plāna termiņa noteikšanai

Maksātnespējas likuma 155.panta tiesību normas ir paredzētas, lai noteiktu saistību dzēšanas plāna termiņu (kas diferencējams, par pamatu ņemot likumā paredzēto kritēriju – parādnieka ienākumu apmēru), nevis lai noteiktu to parādnieka ienākumu daļu, kuru ir tiesības saņemt kreditoram. Minētā panta otrajā, trešajā un ceturtajā daļā paredzētais saistību dzēšanas plāna termiņš ir nosakāms, secīgi piemērojot katru nākamo tiesību normas daļu gadījumā, ja nepastāv iepriekšējā daļā norādītie noteikumi.

SENĀTA CIVILLIETU DEPARTAMENTA

2021.gada 14.septembra spriedums lietā

Nr.SK-3/2021

IETURĒJUMA NAUDA KĀ MAKSĀTNESPĒJAS PROCESĀ NEATGŪSTAMS OBJEKTS; NETAISNĪGA TIESĪBU SAŅEMT PRASĪJUMA APMIERINĀŠANU LIEGŠANA KREDITORU PRASĪJUMU TERMIŅĀ FORMĀLA PĀRKĀPUMA DĒĻ**1. Ieturējuma nauda kā maksātnespējas procesā neatgūstams objekts**

Ievērojot, ka Maksātnespējas likuma 101. panta pirmās daļas norma ir interpretējama kontekstā ar tiesību

saglabāšanas un saistību izpildes principu, par būvnieka līgumsaistību izpildes nodrošinājumu kalpojošā ieturējuma nauda nav atgūstama maksātnespējas procesā un nav iekļaujama parādnieka mantas sastāvā.

2. Netaisnīga tiesību saņemt prasījuma apmierināšanu liegšana kreditoru prasījumu termiņa formāla pārkāpuma dēļ

Tiesiski nepamatots un netaisnīgs ir strīda risinājums, kas būvdarbu pasūtītājam, kura prasījuma rašanās ir atkarīga no attiecīgu nosacījumu iestāšanās, nevis no būvnieka maksātnespējas procesa pasludināšanas dienas un kurš parūpējies par saistību izpildes nodrošinājuma līdzekļa piemērošanu, liedz tiesības saņemt prasījuma apmierināšanu sakarā ar Maksātnespējas likuma 73. panta otrajā daļā noteiktā kreditoru prasījumu iesniegšanas termiņa formālu pārkāpumu. (JUDIKATŪRAS MAIŅA)

SENĀTA ADMINISTRATĪVO LIETU DEPARTAMENTA

2021.gada 22.februāra spriedums lietā

Nr.SKA-522/2021

LIKUMA „PAR NODOKĻIEM UN NODEVĀM” 28.PANTA 3.² DAĻĀ NOTEIKTĀ TERMIŅĀ PIEMĒROŠANA

Likuma „Par nodokļiem un nodevām” 28.panta 3.² daļā noteiktais termiņš ir vērst uz tiesiskās noteiktības veicināšanu. Valsts nedrīkst neierobežotu laiku neatmaksāt pārmaksātos nodokļus, ja kompetentās iestādes nav atklājušas faktus, kas varētu būt pamats pārmaksātās summas aizturēšanai.

Tomēr tiesiskā noteiktība vien neatsver pārmaksāto nodokļu atmaksāšanu, ja brīdī, kad nodokļu administrācijai likumā noteiktajā kārtībā ir jāizlemj jautājums par pārmaksātās summas atmaksāšanu vai aizturēšanu, šāds pamats tās aizturēšanai ir jau radies. Gan no likuma „Par nodokļiem un nodevām” 28.panta trešās daļas, gan no šā panta 3.² daļas izriet skaidra likumdevēja izšķiršanās neatmaksāt nodokļu maksātājam finanšu līdzekļus situācijā, ja nodokļu maksātājs vai tā amatpersona kriminālprocesā ir ieguvusi tādas personas statusu, kurai ir tiesības uz aizstāvību. Šādā gadījumā vairs nav šaubu par finanšu līdzekļu aizturēšanas nepieciešamību un 28.panta 3.² daļā norādītā termiņa iestāšanās nevar attaisnot finanšu līdzekļu atmaksāšanu (JUDIKATŪRAS MAIŅA).

TIESU PRAKSES APKOPOJUMS

AKTUALIZĒTS TIESU PRAKSES APKOPOJUMS DARBA LIETĀS

Senāta Civillietu departaments ir sagatavojis atjauninātu Senāta prakses apkopojumu darba lietās. Apkopotas Senāta Civillietu departamenta un arī Administratīvo lietu departamenta atziņas darba tiesībās pamatā par Darba likuma normu piemērošanu. Apkopojumā iekļautas arī atziņas darba tiesībās par atsevišķu Civillikuma un Komerclikuma normu piemērošanu.

Atjauninātais apkopojums papildināts ar Civillietu departamenta atziņām no 2018.gada janvāra līdz

2021.gada 31.decembrim un Administratīvo lietu departamenta atziņām no 2012.gada jūlija līdz 2021.gada 31.decembrim, kā arī ar dažām Senāta departamentu priekšsēdētāju sēžu lēmumu atziņām par strīda pakļautību.

Apkopojumu sastādīja Senāta Civillietu departamenta senatora palīgs Konstantīns Vaivods. Apkopojums pieejams Augstākās tiesas mājaslapā sadaļā Tiesu prakse/ Tiesu prakses apkopojumi/ Civiltiesības

VII

VĒSTURE

IN MEMORIAM



Dace MITA (13.04.1973. – 22.01.2022.)

DACE MITA: NEESI VIENALDŽĪGS PAR TO, KO TU DARI

Senāta Administratīvo lietu departamenta senatore Dace MITA intervijā Jānim GEKAM 2021.gada 28.jūlijā

2021.gadā apritēja divdesmit gadi, kopš tika pieņemts Administratīvā procesa likums. Bet ne tikai. Arī pati administratīvā justīcija pērn atzīmēja savu simto gadskārtu, kopš Satversmes sapulce 1921.gadā pieņēma Likumu par administratīvām tiesām. Lai fiksētu un saglabātu vēsturē atmiņas par Administratīvā procesa likuma izstrādes gaitu, jubilejas gadā tapa intervijas ar likuma veidotājiem, tostarp ar Senāta Administratīvo lietu departamenta senatori Daci Mitu, kura likuma izstrādes laikā bija Saeimas Juridiskā biroja konsultante.

Intervējot Daci Mitu, nevienam nenāca prātā, ka šī saruna paliks atmiņām ne vien par administratīvās justīcijas veidošanu atjaunotajā Latvijā, bet arī par pašu Daci, kuras mūžs šaisaulē pārtrūka daudz par agru.

Turpinājumā – intervijas pilns atreferējums.

Kāda ir pirmā asociācija, kas Jums nāk prātā, dzirdot vārdus „administratīvā tiesa”?

DM: Tā man ir liela piederības sajūta, jo administratīvajai tiesai es piederu kopš paša sākuma. Tā ir sajūta, ka tā ir mana tiesa. Ja es skatos tiesu sistēmas ietvaros, tad administratīvā tiesa man vienmēr ir asociējusies – neteiksim ar tiesnešiem, kuri nebaidās, – bet administratīvā tiesa tiešām cenšas darboties tieši tā, kā likuma pamatmērķī ir rakstīts: nodrošināt cilvēktiesības tajās attiecībās, kas veidojas starp valsti un personu. Man šķiet, ka mēs godam darām šo darbu visus šos gadus, paturot prātā, ka tā ir ne tikai precīza tiesību normu piemērošana tekstuālā līmenī, bet tur ir iekšā arī gars – tas gars, ko es redzēju un jutu jau tad, kad likums tika izstrādāts. Tie cilvēki, kuri izstrādāja projektu, darīja to ar lielu entuziasmu un pienācīgu

izpratni, kas ir tiesiska un demokrātiska valsts un kādām jābūt attiecībām starp valsti un personu. Es redzu, ka administratīvā tiesa tā arī darbojas.

Kāda bija Jūsu loma Administratīvā procesa likuma izstrādē?

DM: Es iesaistījos likuma tapšanā tad, kad likumprojekts tika iesniegts Saeimā – uz visiem trim lasījumiem. Mēs ļoti cītīgi strādājām. Saeimā tika izveidota īpaša apakškomisija darbam ar Administratīvā procesa likumu. Juridiskajā birojā mums izveidojās tāda kā atsevišķa darba grupa – es kopā ar kolēģi Guntu Višņakovu, mēs bijām divas. Mēs ļoti daudz strādājām arī ārpus darba laika, īpaši kopā ar Arvīdu Dravnieku, kurš pārstāvēja Administratīvā procesa likuma izstrādes darba grupu. Darbs pie šā likuma bija komandas darbs jau no paša sākuma.

Pastāstiet, lūdzu, kā Jūs nonācāt Juridiskajā birojā?

DM: Es Latvijas Universitātes Juridisko fakultāti pabeidzu 1995.gadā un ļoti gribēju strādāt Saeimas Juridiskajā birojā pie Gunāra Kusiņa, bet viņš īsti negribēja mani pieņemt darbā – nepaļāvās, jo viņam nebija tik jaunu speciālistu. Taču, tā kā es ļoti vēlējos strādāt ar likumprojektiem un tieši publisko tiesību jomā, mani pieņēma darbā Saeimas Juridiskajā komisijā par konsultanti. Ņemot vērā to, ka man vienmēr ir bijusi iekšā dziņa mācīties un specializēties cilvēktiesībās, es diezgan ātri aizbraucu un ieguvu izglītību – maģistra grādu cilvēktiesībās un demokratizācijas jautājumos Padujas Universitātē Itālijā. Un tad Juridiskā biroja vadītājs Gunārs Kusiņš, to zinot, teica, ka viņam birojā ir vajadzīgs tāds cilvēks, kurš pārzina cilvēktiesības. Es biju ļoti priecīga, kad atgriezās, jo turpināju darbu Saeimas Juridiskajā birojā. Faktiski uzreiz sākās darbs ar Satversmes VIII nodaļu un drīz vien arī darbs ar Administratīvā procesa likumu.

Kādi bija Jūsu galvenie pienākumi?

DM: Ikviens likumprojekts, kas iesniegts Saeimā, tiek iedots kādam juristam Juridiskajā birojā, lai viņš uzraudzītu likumprojekta gaitu no juridiskā viedokļa. Pamatā tā ir juridiskā tehnika un tiesību sistēma. Bet, protams, šis darbs neaprobežojās tikai ar juridiskās tehnikas jautājumiem – tas bija daudz dziļāks pēc būtības. To var redzēt no priekšlikumu skaita: kopā uz otro un trešo lasījumu tika iesniegti vairāk nekā 1300 priekšlikumi, no kuriem liela daļa bija Juridiskā biroja vai Juridiskās komisijas priekšlikumi. Juridiskās komisijas priekšlikumi faktiski nozīmēja to, ka tie tapa diskusijās, kas bija Juridiskajam birojā ar Administratīvā procesa likuma izstrādes darba grupu un pēc tam izdiskutēti Administratīvā procesa likuma apakškomisijā. Īpaši labi to var redzēt uz trešo lasījumu, jo tur pamatā bija komisijas vai biroja priekšlikumi.

Kāpēc bija tik daudz priekšlikumu? Vai likumprojekts bija sagatavots nekvalitatīvs?

DM: Nē, nebija nekvalitatīvs. Pārskatot likumprojektu ar šodienas skatu, redzu, ka priekšlikumi lielā mērā bija juridiskās tehnikas jautājumi, jo projektu bija rakstījuši cilvēki, kuriem tā nav ikdiena. Līdz ar to Saeimā valoda tika nedaudz piekorigēta. Bet tas nav ne labāks, ne sliktāks.

Piemēram, sākumā bija „administratīvā procesa galvenie principi”, pēc tam pārveidoja uz „administratīvā procesa pamatprincipiem”, beigās vienkārši – „administratīvā procesa principi”. Tas viss, protams, ir kāds priekšlikums, kurā tas pateikts.

Kā noritēja darbs pie likumprojekta izstrādes?

DM: Likumprojekts pirmajā lasījumā tika pieņemts 1999.gada 10.jūnijā, bet otrajā lasījumā – 2000.gada 20.jūnijā. Tas nozīmē, ka mēs bijām strādājuši veselu gadu, faktiski vienu sezonu, tikai uz otro lasījumu. Tur nebija pārtraukuma darbā. Diskusijas tiešām bija ļoti intensīvas. Ja pievēršat uzmanību, likumprojektu pirmajā un otrajā lasījumā pieņēma tajā laikā, kad Saeimas deputāti devās garajās vasaras brīvdienās. Attiecīgi likumprojekta priekšlikumu iesniegšanas termiņš tika noteikts uz brīdi, kad viņi atgriezās. Līdz ar to man tās divas vasaras faktiski nebija atvaļinājuma, jo es cītīgi strādāju, lai sagatavotu priekšlikumus. Mēs darba grupā intensīvi sanācām kopā, neskatoties uz to, vai tie bija vakari vai brīvdienas, jo tas entuziasms tiešām bija milzīgs. Ar to man arī asociējas šis laiks – ar tādu vispārēju atdevi no visiem iesaistītajiem, labprāt piedalīties un dot. Man ļoti patika mūsu darba organizācija.

Kāda Saeimā bija attieksme pret likumprojektu?

DM: Deputātiem bija atbalstoša attieksme. Es gan neteiktu, ka tā vienmēr bija ar dziļu izpratni, jo jāņem vērā, ka deputātiem ir gana daudz likumprojektu un priekšmetu, par ko domāt, bet kopumā tā bija ļoti atbalstoša. Savukārt man personīgi tas bija liels projekts, kāds iepriekš nebija bijis, ar ļoti apjomīgu darbu. Kad likumu pieņēma, es domāju, ka pati biju izgājusi lielu skolu, iegūstot milzīgu pieredzi visādā ziņā. Tas mani ļoti bagātināja kā juristu, un es vēl vairāk nostiprināju sevi vēlmi, ka vēlos strādāt tikai publisko tiesību jomā un ka cilvēktiesības man ir vistuvākā tiesību nozare.

Kāda gaisotne valdīja apakškomisijā?

DM: Gaisotne bija dažāda, jo likumprojekts regulēja tādus jautājumus, kas parasti netiek ietverti likumā. Proti, likumprojekta autori bija izvēlējušies visu sākuma daļu, kas ir A daļa, veidot kā mācību grāmatu. 90.gadu beigās mums mācību grāmatas administratīvajā procesā nebija, bija Ministru kabineta noteikumi Nr.154 „Administratīvo aktu procesa noteikumi”. Tāpēc sākumā diskusijas bija tieši par to – vai mums vajag likumu kā mācību materiālu tiesību jomā. Lai arī bija plašas diskusijas par šo jautājumu, tomēr beigās palika pie sākotnēji iesniegtās koncepcijas. Ar šodienas skatu es varu teikt, ka tas patiešām bija arī pareizi, kaut no likuma rakstīšanas tehnikas viedokļa tas nav tik pareizs stils.

Kā Jūs, būdama jauns cilvēks, toreiz redzējāt šā likuma nozīmi? Vai Jums salīdzinājumā ar citiem nebija vieglāk strādāt ar jauno regulējumu, jo Jums nebija „vecās bagāžas” – padomju laika tradīcijas?

DM: Es domāju, ka man bija vieglāk. Bija lielas diskusijas par dažiem principiem, kā lieta būtu izskatāma tiesā, un šīs diskusijas bija diezgan asas. Tas arī atspoguļoja izpratni par to, kā ir bijis līdz šim civilprocesā un kriminālprocesā, un jauno skatījumu, ka, nē – demokrātiskā un tiesiskā valstī tā tas nav un tā

nevajag darīt. Jāatzīst, ka es pati šajās diskusijās tik ļoti nepiedalījos, jo manī nebija šī pretnostatījuma. Es pilnīgi piekritu tai izpratnei, kāda bija iestrādāta projektā. Līdz ar to man nebija iekšēja antagonisma. Es ļoti priecājos, ka palika pie projektā iestrādātās idejas.

Es kā Juridiskā biroja konsultante biju jau iepriekš strādājusi ar Satversmes VIII nodaļu – cilvēktiesību nodaļu. Un tad, kad nāca Administratīvā procesa likums, bija skaidra šī vīzija: no Satversmes uz Administratīvā procesa likumu. Satversme man tāpēc arī patīk, ka tā ir ļoti lakonisks, tiešs un ietilpīgs dokuments tiesību normu ziņā. Tajā ir daudz tiesību normu, kuras mēs varam piemērot atbilstoši mūsdienām ļoti precīzi tam, kas ir demokrātiska un tiesiska valsts. Un tieši tas tika pārņemts arī uz likumu vienā konkrētā nozarē – administratīvajā procesā iestādē un tiesā. Kā jau teicu, man pašai nebija iekšējas pretestības par to, ka sevi jālauc, pretnostatot, kā bija un kā vajadzētu būt. Tas, kur man bija pretestība, bija sākumā, kad es nācu ar priekšlikumu, ka nevajag definēt tiesību principus, tiesību normu vai normatīvo aktu – jo tā visa ir tiesību teorija, un likumā tas nav jāskaidro. Par šo jautājumu mums ar Arvīdu Dravnieku bija ļoti karstas diskusijas, jo es jau nezināju tās iepriekšējās sarunas, kāpēc tas ir iekļauts likumprojektā. Un tad, runājot arvien vairāk, es to pieņēmu. Patiesībā es paļāvos uz kolēģu dzīves pieredzi, uz viņu redzējumu, ka tas patiešām ir svarīgi. Toreiz man kā jaunam speciālistam šķita, ka likumā šādas lietas nav jāraksta, lai to raksta tiesību zinātnieki grāmatās. Tas arī bija mans „bet” pret šo likumu. Ar šodienas redzējumu es piekrītu, ka tas bija pareizs lēmums.

Pie kādām likumprojekta daļām darbs Jums izrādījās visgrūtākais?

DM: Man nav tādu atmiņu, ka kāda daļa būtu sagādājusi grūtības. Mēs ļoti cītīgi diskutējām par A daļu – vispārīgajiem noteikumiem. Mēs daudz diskutējām par B daļu – procesu iestādē. Tad sāka pietrūkt laika, tāpēc par tiesas daļu jau mazāk diskutējām. Mana kolēģe Gunta Višņakova vienmēr pārdzīvoja, ka D daļai, kurā runa ir par izpildi, laika palika vismazāk un ka to tad dzīve koriģēs (*smejas*). Bet tas nebija saistīts ar grūtībām, tā vienkārši bija liela darba intensitāte.

Mēs, piemēram, atlīdzinājuma daļu diezgan pārveidojām. Sākumā bija nodaļa „Faktiskā rīcība un atlīdzinājums” un atlīdzinājumam bija veltīts faktiski viens pants, kas tika konceptuāli izmainīts. Proti, projektā bija paredzēts, ka persona ar iesniegumu par atlīdzinājumu var vērsties tajā iestādē, kas ir izdevusi administratīvo aktu. Tomēr diskusijās mēs nonācām pie atziņas, ka šis process būtu jāpadara efektīvāks tādējādi, ka persona, apstrīdot administratīvo aktu, var lūgt atlīdzinājumu arī augstākā iestādē, ja to ir izdomājusi darīt.

Vai bija kādas interesantas idejas, par kurām diskutējāt, bet kas netika iekļautas likumā?

DM: Es nemācēšu precīzi pateikt, vien atceros kādu epizodi. Proti, Egils Levits toreiz nedzīvoja Latvijā, bet tad, kad viņš atbrauca, mēs savu darbu pieskaņojām, lai viņš varētu piedalīties Saeimas apakškomisijas sēdēs, ja bija nepieciešamība pēc plašākām sarunām ar deputātiem.

Es gan neatceros, par ko tas tieši bija, bet viņš toreiz teica: redz kur, Eiropas Cilvēktiesību tiesai ir tikko viens sveigs spriedums, un Latvija varētu būt pirmā, kura šo ideju var jau ielikt jaunajā likumā. Un tad viens Saeimas deputāts atbildēja: kolēģi, ko tad mēs būsim pirmie, pagaidīsim, kad citas valstis to savos likumos iestrādās, nav jau mums tāda vajadzība (*smaida*).

Kur Jūs pati smēlāties idejas, sagatavojot priekšlikumus likumam?

DM: Ja runājam principu līmenī, kas ir arī dziļi iekšienē, es vienmēr esmu skatījusies uz tām idejām, kas strāvo no Satversmes, uz tām fundamentālajām vērtībām. Juridiskās tehnikas jautājumi, protams, ir svarīgi, bet daudz svarīgāk ir saglabāt pašu būtību. Tāpēc, ja ir nepieciešama kāda ideja, es skatos tajās vērtībās, kas ir demokrātiskas un tiesiskas valsts pamatā. No tām es gūstu arī savu ideju par to, kā risināt un regulēt konkrēto tiesisko attiecību.

Par ko Jums pašai šodien ir liels prieks, redzot, ka to izdevās iekļaut likumā?

DM: Man vienmēr ir bijusi tuva atlīdzinājuma daļa, kurā bija jāiegulda lielāks darbs. Mēs ļoti daudz domājām par to, kā šo regulējumu izveidot labāku, efektīvāku un pareizāku.

Likumā tika ietverti arī jautājumi, kas no juridiskās tehnikas viedokļa nebija tik labi, bet reizēm nav slikti, ka tā tomēr izdara. Proti, uz trešo lasījumu likumprojektā tika ietverta vesela nodaļa – uzziņa par savām tiesībām, kas, protams, nav labs stils likumdošanā. Šī ideja bija Egilam Levitam. Viņš vaicāja: kā tev šķiet, vai mēs varētu ielikt regulējumu par uzziņu – tā tāda laba, jauna lieta? Es teicu jā – ja mums ir šāda izdevība, tad negaidām grozījumus, liekam jau tagad iekšā. Un deputāti piekrita to izdarīt. Un ļoti labi.

Vai, Jūsprāt, likuma regulējums nav sanācis pārāk sarežģīts?

DM: Jau neilgu laiku pēc likuma pieņemšanas Arvīds Dravnieks bija tas, kurš teica: ja vajadzētu likumu rakstīt no jauna, tas būtu ļoti īss, bez liekām instrukcijām, tajā būtu tikai pamatlietas. Un es, jo vairāk strādāju, arī reizēm domāju, ka likumā varētu nebūt regulēti daudzi jautājumi. Taču tam ir vajadzīgs priekšnosacījums, ka ir saprātīgs likuma piemērotājs, kurš tad saprastu visu to neuzrakstīto, kas šobrīd ir likumā. Līdz ar to es nezinu, vai šodien mēs likumu veidotu citādāku. Man patīk tas tāds, kāds tas ir iznācis. Protams, ir uzlabojamas lietas, un tās tiek arī koriģētas. Bet tās pamatlietas tur ir, tās ir saglabājušās un uz tā arī tas balstās un, es domāju, balstīsies.

Vai Jums nāk prātā arī kādas spilgtas atmiņas vai kuriozas situācijas par to laiku, kad tapa Administratīvā procesa likums?

DM: Šī gan nav kurioza situācija: mums bija paredzēta kārtējā darba grupas sanāksšana Tieslietu ministrijas telpās tieši tajā dienā, kad notika uzbrukums ASV dvīņu torņiem. Todien mēs sapratām, ka darbu neturpināsim, jo tā bija ļoti spēcīga neikdienišķa ziņa. Tāpēc toreiz darbs nenotika. Šodien tās ir telpas, kur atrodas Senāta Administratīvo lietu departamenta tiesneši.

Vai Jums ir saglabājušās arī kādas tā laika liecības?

DM: Jā, es esmu saglabājusi dažus dokumentus. Piemēram, Administratīvā procesa likuma tabulu uz trešo lasījumu, kurā ir vairāk nekā 700 priekšlikumu, un, spriežot pēc manām piezīmēm – jo jurists vienmēr klausās Saeimas sēdi un atzīmē, vai tas viedoklis, ko ir izteikusi Juridiskā komisija, tiek akceptēts vai nē –, var redzēt, ka deputāti ātri un raiti vien ir atbalstījuši visus piedāvātos priekšlikumus. Respektīvi, tas darbs, kas rezultējās Juridiskajā komisijā, vēlāk tika akceptēts arī Saeimas sēdē.

Viens no likuma mērķiem ir nodrošināt cilvēktiesību ievērošanu attiecībās starp valsti un personu. Kā Jūs raksturotu, kā valstij ir veicies šajā ziņā?

DM: Es domāju, ka šis likums ļoti palīdz un arī administratīvo tiesu darbība ir noteikti palīdzējusi. Mēs esam rakstījuši spriedumus un atcēluši iestādes lēmumus tikai tādēļ, ka nav bijusi lēmuma motivācija. Tu redzi, ka rezultāts tāds varētu arī būt, bet tas tiek atzīts par prettiesisku, jo tu neredzi pamatojumu. Administratīvās tiesas pirmajos darbības gados mēs ļoti skurpuļozi skatījāmies uz visām šīm prasībām, un tāpēc, iespējams, spriedumi bija arī garāki. Šādā veidā mēs daudz runājām ar tiem, kuri tos lasa – ar valsts pārvaldi, cilvēkiem – lai izklāstītu domu gaitu, kāpēc tiesas sprieduma rezultāts ir tieši tāds, jo svarīgi bija iedot maksļķeri, nevis zivi. Gadu gaitā iestāžu lēmumi ir kļuvuši arvien labāki, ar labāku pamatojumu. Var redzēt, ka iestādes skatās, ko tiesa ir teikusi. Un tas notiek tieši caur Administratīvā procesa likuma piemērošanu, jo tur ir visas vajadzīgās normas, lai to izdarītu.

Vai atceraties savu pirmo izskatīto administratīvo lietu?

DM: Nē, diemžēl neatceros. Es gan atceros vienu no pirmajām lietām, kurā strīds bija tēvam ar bāriņtiesu saistībā ar aizbildnību savam bērnam. Tajā lietā mēs nonācām pie secinājuma, ka tas tomēr ir civilprocesā iegūto pierādījumu pārbaudes jautājums, nevis atsevišķa iestādes rīcība. Un kad Senāts atstāja spēkā manu lēmumu sakarā ar iesniegto blakus sūdzību, es biju ļoti priecīga. Tās bija ļoti svaigas un spilgtas sajūtas man kā jaunam tiesnesim (*smaida*).

Ir arī tādas lietas, kuras tev kā tiesnesim rada milzīgu gandarījumu. Piemēram, man ir bijušas lietas, kurās, sākotnēji izlasot materiālus, šķiet, ka tā formālā pieeja, kas izvēlēta, ir vienīgā pareizā, taču iekšēji jūti, ka lieta ir izspriesta nepareizi. Tad tu domā un domā par to, un pēc kāda laika tev atnāk risinājums, saprotot, ka sākotnējā sajūta ir bijusi pareiza – tu redzi, ka risinājumam ir jābūt citādākam. Tā tas bija, piemēram, lietās par Baltijas jūras un Rīgas jūras līča krasta kāpu aizsardzību.

Vai lietas iznākumu var ietekmēt tiesneša subjektīvā izpratne par vērtībām?

DM: Lieta no lietas ļoti atšķiras. Ir lietas, kurās jebkurš tiesnesis, izlasot materiālus un tiesību normas, nonāks pie viena un tā paša rezultāta. Taču ir lietas, kuras nav tik ātri atrisināmas un kurās tiesnešiem viedokļi atšķiras. Bieži vien atšķiras tajā, kā mēs lasām tiesību normas un kā redzam konkrēto likuma mērķi. Man liekas, ka katrā materiālo tiesību nozarē likuma mērķis – „pirmais pants” – ir pats svarīgākais, jo tajā ir ietverta

pati būtība – ideja, kas atspoguļo visas citas normas, kā mēs tās lasām. Protams, mēs, tiesneši, esam atšķirīgi kā cilvēki, kā juristi, un tas arī atspoguļojas mūsu darbā. Tas arī ir viens no iemesliem, kāpēc pastāv vajadzība svērt un vērtēt, piemērot tiesību principus. Esmu diezgan pārliecināta, ka mākslīgais intelekts nevar veikt tiesneša darbu, jo ir vajadzīgs šis cilvēciskais skatījums un izpratne par to, kas ir taisnīgi. Tas ir ļoti svarīgi. Tā nav tikai algoritmu piemērošana – izlasi tekstu un visiem viss ir skaidrs. Vienlaikus tas nav arī tik brīvi plūstoši, ka katra lieta ir kā loterija – atkarīga no tā, pie kura tiesneša nonāks. Tas ir ļoti dažādi: atkarīgs no konkrētās lietas, tiesību jautājuma, regulējuma, kā arī no daudziem citiem aspektiem.

Kādām rakstura īpašībām, Jūsprāt, būtu jāpiemīt administratīvo lietu tiesnesim?

DM: Tas noteikti ir jautājums, par kuru es vēlāk vēl domāšu, jo par to esmu domājusi arī līdz šim. Tas ir līdzīgi, kad pajautā tavu mīļāko krāsu, bet tev tādas nav, jo daudzās krāsās ir daudz skaistu lietu.

Manuprāt, administratīvajam tiesnesim kā jebkurā jomā strādājošajam ir svarīga gan profesionālā, gan cilvēciskā puse. No profesionālā viedokļa, protams, es ļoti augstu vērtēju tiesnešu gudrību un viedumu tādā ziņā, ka tu redzi sistēmu, tu domā par kontekstu. Turklāt tu neesi vienaldzīgs par to, ko tu dari. Tas ir ļoti svarīgi – ielikt sirdi arī kā profesionālim. No cilvēciskā viedokļa es ļoti augstu vērtēju kolēģus, kuri ir empātiski. Man liekas, empātija ir ļoti svarīga ikvienam cilvēkam jebkurā jomā, arī mūsu darbā. Mums ir jāiedziļinās cilvēku dzīvēs, viņiem svarīgos jautājumos. Pamatā, ja tas nebūtu cilvēkiem svarīgi, viņi uz tiesu neatnāktu. Es savā dzīvē arī esmu bijusi ar daudz ko neapmierināta, bet man ne reizi nav bijusi doma iesniegt kādu sūdzību vai pieteikumu tiesā. Tātad viņiem tas ir bijis svarīgi. Viņi ir pārvarējuši šo sliekšni, jo diskomforts ir bijis tik liels, ka viņi ir gatavi iet uz tiesu, lai tā pasaka, kuram ir taisnība. To ir svarīgi atcerēties. Tāpat es augstu vērtēju ētiku – gan cilvēcisko, gan profesionālo. Tas palīdz jebkurā jautājumā, ja mēs, saglabājot savu profesionalitāti, paliekam arī cilvēki un to atceramies.

Kāda bija Jūsu motivācija tam, kādēļ nolēmāt kļūt par administratīvo tiesnesi?

DM: Patiesību sakot, strādājot pie likumprojekta Saeimā, es to vispār nebiju plānojusi. Es, tieši otrādi, vienmēr esmu domājusi, ka tiesnesis nebūs tas amats, kuru es uzņemšos, jo atbildība ir ļoti liela – tu esi tas, kurš pasaka, kā būtu jābūt. Un tas nemaz nav tik vienkārši. Tāpēc es toreiz domāju, ka diez vai kādreiz to uzņemšos, – tur jābūt cita tipa cilvēkiem. Bet, kad likumu pieņēma un notika pieteikšanās uz tiesneša amatu, man piezvanīja mana kolēģe Ilze Amona no Juridiskā biroja, kura bija izdomājusi kļūt par administratīvo tiesnesi, ar lūgumu vairāk pastāstīt par jauno likumu. Tā mēs runājām, un viņa vaicāja: bet varbūt tev arī ir tāda doma? Un tad es sāku domāt par to, jo administratīvās tiesas ir tieši tas, kas man ļoti patīk: tas ir tiesību priekšmets, kas man ir ļoti tuvs, iespēja runāt un domāt par cilvēktiesībām un vērtībām, būt neatkarīgam savā vērtējumā. Tā ir liela vērtība. Protams, to atbildību es atceros, taču tā vairs tevi tik ļoti nenomoka, jo tu darbu dari pēc labākās sirdsapziņas, un šī doma arī palīdz.

Pastāstiet, kā tolaik notika jauno tiesnešu apmācības?

DM: Mēs gājām uz lekcijām vakaros pēc darba. Lekcijas mums lasīja Administratīvā procesa likuma izstrādes darba grupas locekļi un ne tikai. Piemēram, par pierādījumiem mums stāstīja kriminālprocesa pārzinātāja Kristīne Strada-Rozenberga, par civilprocesu – Normunds Salenieks. Tolaik man šķita, ka process tiesā ir viena „ķīniešu ābece”. Arī Veronika Krūmiņa mums lasīja lekcijas, tostarp arī stāstīja par savu tiesneša pieredzi. Tas viss bija ļoti interesanti.

Vai tas, ka administratīvajiem tiesnešiem sākumā bija samazināts vecuma sliekšnis, lai kļūtu par tiesnesi, bija pareizs lēmums?

DM: Domājot par vecuma cenzu, kas atšķirās no vispārējās kārtības, es toreiz un tagad palieku pie viedokļa, ka tas bija pareizs lēmums. To apstiprina arī fakti: nu neesam mēs savas jaunības dēļ sastrādājuši ko tādu, par ko mums tagad būtu ļoti jākaunas. Nenāk prātā neviens gadījums, kad administratīvie tiesneši būtu sadarījuši lielu kļūdu, un var redzēt, ka tā ir bijusi pieļauta darba pieredzes trūkuma dēļ. Es nesaku, ka tādas nav bijušas vispār. Atceros, ka, strādājot jau Saeimā, biju jaunākā starp visiem kolēģiem. Man toreiz bija teiciens – jaunība ir netikums, kas ātri vien pāriet. Svarīga jau ir tā profesionalitāte, ar kādu tu darboies. Protams, es piekritu, ka svarīga ir arī dzīves un darba pieredze. Taču es neteiktu, ka pirms piecpadsmit gadiem administratīvais tiesnesis bija tik neprofesionāls, ka nevarētu to darīt arī Augstākās tiesas līmenī.

Kādas Jūs redzat galvenās prioritātes un izaicinājumus administratīvajai tiesai šodien?

DM: Es domāju tās pašas, kas bija sākumā – tieši likuma pamatmērķis: nodrošināt tiesiskas un demokrātiskas valsts principiem atbilstošas attiecības, jo īpaši cilvēktiesību ievērošanu. Manuprāt, šis mērķis ir aktuāls visos laikos, jo dzīve plūst, mēs it kā kļūstam gudrāki administratīvā procesa jautājumos, bet tās pamatlietas un izaicinājumi nekad nebeidzas. Tie visu laiku ir jauni, jo dzīve piedāvā arvien jaunas situācijas, un tev atkal ir jādomā no jauna, kā attiecīgajā situācijā būtu pareizi demokrātiskā un tiesiskā valstī noregulēt konkrētās attiecības. Un tas vienmēr ir aktuāli – skatīties uz to kontekstu, kurā tu dzīvo, un ielikt tajā vērtības. Tas administratīvajai tiesai būs jādara vienmēr.

Vai ir kas būtisks, kas administratīvajai tiesai traucē efektīvāk attīstīties?

DM: Domāju, ka administratīvā tiesa kopumā ir attīstījusies ļoti labi un efektīvi. Es patiešām priecājos, ka visu šo gadu laikā, izraugoties kolēģus, mums ir izdevies saglabāt profesionalitāti. Iedomājieties, sākumā bija ļoti liels konkurss, bet beigās mēs apgabaltiesā bijām tikai pieci tiesneši, ieskaitot priekšsēdētāju Aldi Laviņu, kuram vienīgajam bija tiesneša darba pieredze. Kad atnāca jauns kolēģis, priekšsēdētājs gāja iekšā zālē un rādīja, kā ir jāvada tiesas sēde, jo tajā brīdī tas likās vissarežģītākais (*smejas*), kaut gan tā ir darba lieta, ko tu ātri vien apgūsti. Mums bija vajadzīgi jauni kolēģi. Lai arī pa vidu ir gājis visādi, es domāju, ka kopumā administratīvajiem tiesnešiem ir izdevies noturēt profesionālo līmeni cauri visiem šiem gadiem. Tas mani ļoti priecē. Man tiešām pamatā patīk

tie spriedumi, kurus es lasu no zemākām instancēm: tu vari piekrist vai nepiekrist tiem, bet tur ir iekšā doma, parasti rūpīgs darbs, nav paviršību. Tomēr galvenais, ko es meklēju, ir izpratne pēc būtības.

Ko Jūs pati personīgi ieguvāt, strādājot pie likuma sagatavošanas?

DM: Darbs pie Administratīvā procesa likuma tiešām bija ļoti bagātinošs, kas atstāja arī būtisku ietekmi uz manu dzīvi. Viena no lielākām vērtībām, ko es esmu paņēmusi līdzi, ir tieši attiecības ar tiem cilvēkiem, ar kuriem man bija izdevība kopā strādāt. Es iepazīnu Egilu Levitu, Arvīdu Dravnieku, Veroniku Krūmiņu, Jautrīti Briedi, Normundu Salenieku. Šie cilvēki, neskatoties uz to, cik bieži es viņus šobrīd satieku, katru reizi manī raisa ļoti siltas emocionālas sajūtas. Tās nāk jau no tā laika, kad mēs kopā strādājām, jo tas patiešām bija labs komandas darbs un ļoti patīkams cilvēciskā ziņā. Tie ir ļoti gudri cilvēki, no kuriem man bija daudz ko mācīties un ar kuriem bija ļoti interesanti kopā būt.

Kāds būtu Jūsu novēlējums Administratīvā procesa likumam individuāli un administratīvajai justīcijai kopumā?

DM: Likumam es novēlu ilgu mūžu un to, lai tas tiek piemērots atbilstoši tām idejām un garam, kas tajā ir ietverts un kas ir tapis saskaņā ar Satversmi, ar to, kāda ir tiesiskas un demokrātiskas valsts ideja. Administratīvā procesa likums tapa ar domu līdzsvarot valsts un personas savstarpējās attiecības, kur persona, dabiski, ir vājākā pozīcijā, viņai nav to lielo resursu, kas ir otram dalībniekam – valstij. Administratīvais process apzināti tika veidots tā, lai līdzsvarotu šīs pozīcijas. Tiesa pati ir aktīvāka, var daudz ko darīt *ex officio*, palīdzēt cilvēkam. Nevis vienkārši – ko tu mums atnesi, to atnesi, ja neatnesi, pats vainīgs, – mēs tā nestrādājam. To vajag arī saglabāt.

Administratīvajām tiesām es novēlu to pašu – nepazaudēt un saglabāt to ideju, kādēļ tās tika veidotas. Tās ir īpašas tiesas tādā ziņā, ka tās nodarbojas ar personu un valsts savstarpējo attiecību risināšanu, lai nonāktu pēc iespējas pie taisnīgāka rezultāta. Lai cilvēktiesības būtu mūsu prātos un mūsu sirdīs visu laiku – tad arī administratīvais process tiks piemērots tā, kā tas bija sākotnēji domāts.

Nobeigumā, ko Jūs vēlētos vēl piebilst?

DM: Valsts nevar būt tiesiska un demokrātiska, ja tā aizmirst par to, kā tajā jūtas cilvēks. Valsts nevar būt tiesiska un demokrātiska, ja netiek paturēts prātā, ka visa pamatā ir cilvēka cieņa, – to, ka cilvēks nav tikai kāda aile „Excel” tabulā, pret kuru tu robotizēti pieņem kādu lēmumu. Tās ir cilvēku dzīves, un mums tas ir jāatceras, protams, bez lieka sentimenta. Tiesību normas var piemērot dažādi: vairāk gramatiski, vairāk teleoloģiski, vairāk sistēmiski. Ir ļoti svarīgi atcerēties, kas ir aiz burtiem, aiz cipariem, aiz tā, kas ir formāli uzrakstīts, un, ja mēs to atcerēsimies, tad viss būs kārtībā. Tikko kā mēs sākam aizmirst par pamatvērtībām, tad arī citām lietām vairs nav tik lielas nozīmes. Administratīvā tiesa tādā ziņā ir ļoti privilēģētā pozīcijā. Tai ir pienākums domāt par šiem jautājumiem un nepazaudēt šo stīgu.

Interviju iespējams arī noskatīties Augstākās tiesas mājaslapā un YouTube kontā

TIESNEŠA AUGSTĀKAIS LOJALITĀTES PIENĀKUMS IR PRET TAUTU

Uzruna Augstākās tiesas un apgabaltiesu tiesnešu biogrāfiskās vārdnīcas atvēršanā 2022.gada 10.februārī



Aigars STRUPIŅŠ
Augstākās tiesas priekšsēdētājs

Tiesnešiem ir īpaša loma valstī un sabiedrībā.

Tiesnesis ir tas, kurš izšķir juridiskus strīdus starp privātpersonām. Tiesnesis ir tas, kurš soda noziedzniekus. Tiesnesis ir tas, kurš, balstoties uz varas dalīšanas principu, aizstāv sabiedrību pret valsts patvaļu, ja nepieciešams.

Var jautāt – kā tiesnesis, būdams valsts amatpersona, būdams valsts daļa, saņemot atlīdzību no valsts, spēj nostāties pret valsti, it kā pret savu iztikas avotu? Atbilde ir vienkārša – viņam tas jāspēj, ja to prasa likums. Tas ir viens no fundamentālajiem demokrātiskas tiesiskas valsts kritērijiem. Un tā ir viena no patiesi neatkarīga cilvēka pazīmēm, no patiesi neatkarīga cilvēka rakstura īpašībām. Pazīme, bez kuras neviens nedrīkstētu kļūt par tiesnesi.

Var rasties pārmetums – bet tādā gadījumā tiesnesis var būt nelojāls pret savu darba devēju – valsti! Uzreiz jāsaka, ka ar šādu pārmetumu ir salikti aplami akcenti. Tiesnesim primāri ir jāsaņem sabiedrība, kura šo valsti ar tās institūtiem ir izveidojusi. Tiesnesim ir jāsaņem Satversme, kuru šī sabiedrība ir akceptējusi kā savas dzīves pamatu. Un ja kāda valsts amatpersona vai orgāns pārkāpj Satversmi, pārkāpj cilvēka tiesības, tad – jā, tiesnesim jābūt gatavam nostāties arī pret valsti, to valsts varas atzaru vai to amatpersonu, kura to pārkāpj. Šādā aspektā tiesnesis drīkst būt nelojāls, bet viņš nav nelojāls pret sabiedrību un pret tautu. Un ne tikai drīkst, bet tas ir viņa fundamentāls pienākums. Ārēji tas tiešām izskatās kā neloyalitāte pret valsti. Bet tiesnesis nedrīkst būt nelojāls pret tautu, pret sabiedrību, Satversmi un tautas noteiktajiem pamatprincipiem.

Kāpēc es par to visu runāju? Kā tas varētu būt saistīts ar šīs grāmatas atvēršanu? Tāpēc, ka tiesneša augstākais lojalitātes pienākums ir tieši pret tautu, pret sabiedrību.

Un tādēļ sabiedrībai ir tiesības zināt, kas ir tās tiesneši. Šī grāmata, kurā ir apkopotas tiesnešu biogrāfijas no 1990. gada, ir pirmais solis šajā virzienā.

Kad viesojos Dānijas Augstākajā tiesā, man rādīja tiesnešu galeriju, kurā skatāmi visu Augstākās tiesas tiesnešu miniatūri portreti. Ņemot vērā, ka Dānijas Augstākā tiesa ir izveidota pirms 360 gadiem, varam iedomāties, cik tiesnešu portretu tur bija. Tas parāda, ka arī citās valstīs ir interese un vēlme vēsturiski iemūžināt šo institucionālo kalpošanu sabiedrībai. Lai visi zina, kas ir bijuši šīs tautas tiesneši.

Man prieks, ka arī Latvijā sabiedrībai tiek piedāvāts iepazīties ar tās tiesnešiem. Pirmais solis ir sperts un cerams, ka būs arī turpinājums. Šī grāmata arī parāda, ka tiesnesis ir arī vienkārši cilvēks. Cilvēks, kurš ir dzimis, audzis, mācījies un strādājis līdzās tepat, blakus citiem. Biogrāfiskajos datos tas parādās – kur piedzimis, kādā skolā mācījies un kur strādājis līdz kļūšanai par tiesnesi. Domāju, ka šī grāmata veicinās izpratni par to, ka tiesnesis nav atrauts no sabiedrības un ka arī tiesnesim kā cilvēkam ir jūtas, emocijas un pārdzīvojumi, kurus viņam reizēm varētu būt liegts paust tā, kā to drīkst darīt citi sabiedrības locekļi. Sabiedrībai ir jāsaprot, ka tiesnesis ir tikai cilvēks un tiesa savā ziņā ir sabiedrības atspoguļojums.

Es atzinīgi novērtēju to, ka šajā grāmatā ir iekļauti arī tie divi tiesneši, kuri bija spiesti atstāt tiesneša amatu saistībā ar pret viņiem ierosinātām krimināllietām. Tas, protams, nedara godu tiesai, taču vēl lielāku negodu radītu izlikšanās, ka nekas tāds nav noticis. Tas ir labs rādītājs, ka pati tiesa ir spējusi tikt vaļā no tiem, kuri nav cienīgi būt par tiesnešiem. Vēsturi var noliegt, taču to nav iespējams mainīt. No tās var tikai mācīties. Tie, kas noliedz vēsturi, beigās nonāk vēl lielākās nepatīkšanās nekā tie, kuri vēsturi respektē un mācās no tās. Un nekas nevienu un nedod spēcīgāku impulsu attīstībai kā kopīgi atzītas un pārvarētas grūtības. Tiesa arī ir pārdzīvojusi zināmas grūtības kopā ar sabiedrību, kurai tā kalpo. Cerams, šīs kopīgi pārvarētās grūtības dos mums vienotu izpratni par to, kādai jābūt tiesiskai un demokrātiskai valstij. Šī grāmata ir viens no labiem darbiem, kas ir izdarīts, lai izpratne palielinātos. Tāpēc paldies grāmatas veidotājiem par šo iespēju sabiedrībai uzzināt par saviem tiesnešiem.



LATVIJAS TIESNEŠI 1990-2020

AUGSTĀKĀS TIESAS UN APGABALTIESU TIESNEŠU
BIOGRĀFISKĀ VĀRDNĪCA

Grāmatā apkopotas Augstākās tiesas un apgabaltiesu tiesnešu biogrāfijas par laika posmu no neatkarības atjaunošanas 1990.gadā līdz 2020.gada augustam. Kopā tās ir 275 biogrāfijas.

Grāmatas ievadā autors vēsturnieks Valters Ščerbinskis norāda: „Pēc neatkarības atgūšanas 1990.gadā Latvijas Republikā atkārtoti vajadzēja veidot tiesu sistēmu. Tas tika veikts pakāpeniski, mainot likumdošanu, pārveidojot tiesu iestādes un atlasot un amatos ieceļot neatkarīgai valstij piemērotus tiesnešus. Šie trīs faktori līdz ar tiesību sistēmas idejas attīstību un piemērošanu Latvijai jaunajos apstākļos arī noteica tiesnešu korpusa atlasī.”

Šī grāmata ir turpinājums vēsturnieku Valtera Ščerbinska un Ērika Jēkabsona veidotajam pirmajam izdevumam – 2017.gadā izdotajai biogrāfiskajai vārdnīcai „Latvijas tiesneši 1918–1940”. Tajā varēja iepazīties ar Latvijas tiesnešu, kuri strādāja Senātā, Tiesu palātā un apgabaltiesās, dzīves gājumu līdz Latvijas okupācijai.

Jaunajā izdevumā var vienkopus iepazīt tiesnešus, kas nodrošināja mūsu valsts demokrātisko vērtību un tiesiskuma atjaunošanu pagājušā gadsimta 90.-tajos gados un attīstību līdz mūsdienām.

Grāmata ir Latvijas valsts un tās tiesu sistēmas atjaunošanas vēstures liecība. To atvēršanas pasākumā videouzrunās norādīja Valsts prezidents Egils Levits, Augstākās tiesas priekšsēdētājs Aigars Strupišs, tieslietu ministrs Jānis Bordāns un Rīgas apgabaltiesas priekšsēdētāja Daiga Vilsone.

Pasākumā bija gan sarunas ar tiesu sistēmas pamatlicējiem, gan jaunajiem tiesnešiem, gan arī vairāku tiesnešu videostāsti par saviem dzīves mērķiem, sapņiem, to piepildījumu un turpinājumu.

SARUNAS AR ATJAUNOTĀS LATVIJAS TIESU SISTĒMAS VEIDOTĀJIEM



Biogrāfiskās vārdnīcas „Latvijas tiesneši 1990–2020” atvēršanas pasākumā bija divi īpaši viesi – atjaunotās Latvijas tiesu sistēmas veidotāji: Andris Guļāns, Augstākās tiesas priekšsēdētājs 1994.–2008.gadā, un Kārlis Valdemiers, Latgales apgabaltiesas pirmais priekšsēdētājs 2005.–2009.gadā. Ar viņiem sarunājās grāmatas autors vēsturnieks Valters Ščerbinskis, nelielās intervijās mēģinot rast labāku priekšstatu par tiem laikiem, kas bijuši, un ieskicēt to, kā vajadzētu tālāk dzīvot. Publicējam sarunas ar Andri Guļānu un Kārli Valdemieru.

TAS NEBIJA TAISNS CEĻŠ. TAČU ESAM SASNIEGUŠI ĻOTI LABU REZULTĀTU

Valters ŠČERBINSKIS sarunā ar Andri GUĻĀNU

V.Š. Augstākās tiesas priekšsēdētājs Aigars Strupišs grāmatas atvēršanas uzrunā sacīja interesantu frāzi – ka tiesneši ir tādi paši cilvēki kā citi cilvēki. Vai tā ir?

A.G. Vispirms – paldies par uzaicinājumu. Paldies šīs grāmatas idejas autoriem un izpildītājiem. Paldies Jums, Ščerbinska kungs, ka ideja realizējusies un grāmata ir tapusi. Vakar, to pārļapojojot, konstatēju – kaut arī es pietiekami ilgi strādāju tiesu sistēmā un daudzus tiesnešus pazīstu personīgi, grāmatā uzzināju daudz jauna.

Atbildot uz jautājumu, vai tiesneši ir tādi paši cilvēki kā citi? Noteikti. Tiesneši nāk no mūsu sabiedrības. Grāmata parāda, kā var kļūt par tiesnesi, kāds ir tiesnešu dzīves

gājums. Un tiešām mūsu sabiedrībā nav, vismaz pagaidām nav šķēršļu, lai kļūtu par tiesnesi. Nepieciešama vēlēšanās, attiecīga izglītība un, protams, personīgās īpašības, kuras veido tiesnesi kā personību.

V.Š. Cilvēks, protams, ir centrālais elements valsts pastāvēšanā. Valsts pārvaldei nav jēgas, ja tajā nav atbilstoši cilvēki. Cilvēki ir, un gribu ticēt, ka cilvēki ir labāki un labāki, un viņi veido arvien labāku valsti. Un tiesu vara ir ļoti būtisks elements šajā procesā. Kādu tiesu varu mēs vēlamies Latvijā? Šis jautājums bija svarīgs 30 gadus atpakaļ. Kaut arī trīs desmitgades vēsturē ir nekas daudz, tomēr tas ir aktuāli – kādu ceļu mēs vēlamies iet, veidojot nākotnes Latvijas tiesu sistēmu? Kādus tiesnešus vajag Latvijai?

A.G. Protams, ir mācību programmas, kas māca un veido tiesnesi. Bet vispirms ir vajadzīgs, lai būtu no kā izraudzīties tiesnešus. Ir vajadzīga sabiedrības izpratne par tādām pamatpatiesībām kā tiesa un taisnīgums. Tikai tad no šīs sabiedrības var izaugt taisnīgi, godīgi, profesionāli tiesneši. Pamatnostādnēm par sabiedrības vērtībām jānāk jau no ģimenes, bērnudārza, skolas.

V.Š. Vai aizgājušie 30 gadi Latvijas tiesu sistēmā ir bijis taisns ceļš uz šiem mērķiem?

A.G. Tas noteikti nebija taisns ceļš. Politikiem, likumdevējam, izpildvarai, kas toreiz bija pie varas, bija vēlēšanās Latvijā veikt tiesu reformu un pārveidot tiesu sistēmu, bet pietrūka noteikta virzošā politiskā spēka. Tas zināmā mērā bija tāds izplūdis un haotisks process. Taču esam sasnieguši ļoti labu rezultātu. Ļoti labu. Es nepārspilēju. Ja paskatāmies, kādi bijām 90.-to gadu sākumā un kādas šodien ir

tiesas un tiesneši – tā noteikti ir kvalitatīva izaugsme.

V.Š. Jūs joprojām esat tiesnesis – senators Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamentā. Kas tiesneša darbā ir skaistākais? Kas dod lielāko gandarījumu?

A.G. Katram manam kolēģim, kuram uzdotu šo jautājumu, būtu varbūt cita atbilde. Es tiesneša darbu salīdzinu ar mākslinieka darbu, kuram priekšā ir māla vai akmens gabals, un viņš no tā mēģina izveidot kādu noteiktu tēlu. Tas viņam izdodas vairāk vai mazāk, un viņš ir vairāk vai mazāk gandarīts ar to. Tiesnesim šis māla gabals ir lieta – ar daudziem faktiem, niansēm, ar personām, kuras ir neapmierinātas un risina strīdus. Tiesnesim jāprot šajā zināmā mērā haosā atrast pareizo risinājumu. Ja izdodas atrast šo pareizo un taisnīgo risinājumu – tas jebkuram tiesnesim dod gandarījumu.

Darbs ir interesants ar to, ka nav divu vienādu lietu. Katru reizi it kā sāk visu no jauna.

SĀKUMĀ APGABALTIESAI TRŪKA GAN TELPU, GAN TIESNEŠU

Valters ŠČERBINSKIS sarunā ar Kārli VALDEMIERU

V.Š. Jūs bijāt tiesnesis 33 gadus un 14 no tiem Latgales apgabaltiesas priekšsēdētājs. Ilgs laika posms. Domāju, Jums ir daudz interesantu atmiņu par šo periodu. Jūs piedalījāties vienas no mūsu apgabaltiesām – Latgales apgabaltiesas – veidošanā. Kādas ir Jūsu spilgtākās atmiņas par šo laiku – 1995.gadu?

K.V. Ir divi nozīmīgi momenti Latgales apgabaltiesas vēsturē – Pirmā pasaules kara beigas un neatkarības karš un Padomju Savienības sabrukums. Pirmais ir atzīmējams ar to, ka 1919.gada 15.septembrī nodibināja Latgales apgabaltiesu ar tobrīd sēdekli Rīgā. Bet otrais ar to, ka pēc tam, kad sabruka Padomju Savienība, atjaunoja Latgales apgabaltiesas darbu.

Darba sākums nebija no tiem labākajiem, jo valsts nebija īsti padomājusi – trūka gan telpu, gan tiesnešu. Vairāk nekā gadu mēs mocījāmies trīs tiesas vienās telpās. Kad sākās lietu izskatīšana, mēs trīs tiesneši nevarējām veikt 20 tiesnešu darbu, kas pēc štata bija paredzēts. Jā, sākums bija ļoti grūts, lietas krājās, un par to, ka mums ir ļoti daudz neizskatīto lietu, runāja pat Saeimā. Bet pamazām jautājums ar tiesnešiem un darbiniekiem nokārtojās, un pamazām tiesa kļuva par normālu, labu tiesu.

V.Š. Jūs noteikti arī šodien uzturat sakarus un interesējaties par to, kas notiek tieslietu nozarē. Vai varat saredzēt kādas kopīgās iezīmes, kādas pastāvēja 90.-tajos gados, dibinot Latgales apgabaltiesu Latvijas tiesu sistēmā, un šodienai?

K.V. Cilvēks ar juridisko izglītību juridiskiem jautājumiem noteikti sekos līdzī, tai skaitā pensionēts tiesnesis sekos līdzī tam, kas notiek tiesu sistēmā. Par laimi jāsaka, ka likumdevēji ar laiku palika gudrāki, valdība arī palika gudrāka, tiesneši ieguva daudz labāku kvalifikāciju. Daudz palīdzēja, kad nodibinājās administratīvo tiesu sistēma, kura parādīja, ka var būt klasiskais veids: pirmā instance, apelācijas instance un pēc tam Augstākās tiesas Senāts. Tas nozīmē, ka kļuva daudz labāk izskatīt lietas.

V.Š. Vai varu Jums uzdot tādu nedaudz provokatīvu

jautājumu – kas ir tas, kas nav tik labs šobrīd? Kas būtu maināms? Kur būtu jāpievērš lielāka tiesu sistēmas uzmanība?

K.V. Varu komentēt tikai to, ko apmēram zinu. Skatos, ka tiesās pašreiz ir grūtības ar tādiem jaunumiem kā, piemēram, e-lieta, kas izraisa ļoti daudz sarežģījumu, jo to var redzēt komentāros. Tiesām noteikti vajadzīgi jauni darbinieki, kas tieši nodarbotos ar šiem tehniskajiem jautājumiem. Tehnika ir laba lieta, bet vajag arī attiecīgu izglītību, lai šo tehniku apkalpotu.

V.Š. Pagājušā gada decembrī Jums palika 80 gadi, ļoti cienijams gadu skaītis. Liela daļa mūža ir pavadīta tiesu sistēmā, jurisprudencē. Kā Jūs izvēlējāties kļūt par juristu? Padsmiņgadnieki bieži vien sapņo kļūt par astronautiem vai veikt kādu citu darbu. Kas bija tas, kas aizvirzīja Jūs uz jurista darbu?

K.V. Tiešām, pareizi teicāt, reti jau gadās, ka bērnībā kāds saka, ka viņš būs jurists. Man arī sākumā bija daži citi sapņi, bet jautājums par jurista izglītību parādījās Padomju armijas dienesta laikā. Vai pat agrāk – vidusskolas laikā ar dažādiem sabiedriskiem pienākumiem. Es biju sporta tiesnesis, tiesāju sporta spēles. Patika arī vēsture, bet nepatika arheoloģija. Biju tomēr humanitārā virziena cilvēks un izvēlējos jurista profesiju. Sākumā strādāju galvenokārt tautsaimniecības nozarēs, un tikai vēlāk sākās tiesneša darbs.

V.Š. Juristi, iespējams, ir nedaudz atšķirīgāki no citiem arodiem, ar atšķirīgāku domāšanu. Kad 90.-to gadu sākumā studēju Latvijas Universitātē vēsturi, pēc ģērbšanās stila varēja viegli uz ielas atpazīt, kurš nāk no kuras fakultātes. Ja vēsturnieki ģērbās kā alternatīvās mūzikas piekritēji vai tautiskos kreklos, tad juristi vienmēr simtprocentīgi bija kaklasaitēs un uzvalkos. Vienalga – vai pirmais, vai pēdējais kurss. Man liekas, šīs atšķirības diezgan ieskicē šīs profesijas profesionālo ievirzi, intereses un arī ekspektācijas, ko mēs sagaidām no savas nākotnes karjeras, no turpmākiem darbiem.

Liels paldies, kungi, bija ļoti interesanti pavadīt ar Jums laiku. Domāju, arī skatītāji to novērtēja.

TIESNEŠU STĀSTI VIDEOSIŽETOS

Tiesnešu biogrāfiju grāmatas atvēršanā daži tiesneši savas dzīves lappusēs ļāva ielūkoties arī nelielos videostāstos.

Marika SENKĀNE: Karjera un sirdsbalss

Marika Senkāne, klausot savai sirdsbalsij, aizgājusi studēt nevis medicīnu vai bioloģiju, bet jurisprudenci. Karjera nav bijusi pašmērķis, bet cītīgi un atbildīgi strādājusi, tāpēc viņas darbs pamanīts. Sākumā bijusi tiesas sēžu sekretāre Augstākajā tiesā, pēc tam Rīgas pilsētas Kurzemes rajona tiesas tiesnese, Rīgas apgabaltiesas tiesnese, Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas tiesnese, visbeidzot – senatore. Viņas dzīves moto ir – sadzirdēt savu sirdsbalsi, nenobīties un iet savu ceļu.



Inese Laura ZEMĪTE: Dzimtas sapņu piepildījums



Ineses Lauras Zemītes vecmāmiņa patiešām būtu lepna un laimīga, redzot, ka mazmeita ir piepildījusi viņas sapni – kļuvusi par juristi un sasniegusi augstāko karjeras pakāpienu šajā profesijā – senatores amatu. Vecmāmiņa kara dēļ tieslietu studijas nepabeidza, strādāja par skolotāju un nodzīvoja garu mūžu – 107 gadus. Bet viņas juristes gēns pārmantojies arī Ineses Lauras Zemītes abos dēlos, un arī viņu otrās pusītes ir juristes. Viss turpinās!

Edīte VERNUŠA un Kristīne ZĪLE: Tiesnešu dinastija

Edīte Vernuša nav gribējusi, ka viņas meitas izvēlētos tiesneša amatu, jo zina, cik tas ir smags. Taču Kristīne, studiju laikā pastrādājusi Rīgas apgabaltiesā, saprata – tā ir viņas sapņu darbavieta. Bet pēc vairāk nekā 10 gadiem advokātes un pasniedzējas amatā viņa nokļuvusi Senātā. Kopā ar mammu strādāt gan nesanāca, jo īsi pirms viņas atnākšanas Edīte bija devusies pensijā. Civillietu departamentā par tiesneša palīdzi strādā arī otra Edītes meita, un kas zina, kā veidosies Renātes karjera.



Visi videostāsti skatāmi Augstākās tiesas Youtube kanālā

Plašu informāciju par Augstākās tiesas darbu var atrast mājaslapā

www.at.gov.lv

Twitter: [@Augstaka_tiesa](https://twitter.com/Augstaka_tiesa)